VICTOR ION POPA

MAISTORAŞUL AUREL
UCENICUL LUI DUMNEZEU

CRONICA VREMII ŞI VIEŢII LUI VLAICU

CARTEA A DOUA

BUCUREŞTI
FUNDAŢIA PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ „REGELE CAROL II"
89, Bulevardul Lascar Catargi, 39
1939

BUCUREŞTI

Un tânăr roşcovan, năltuţ, cu umerii puţin aduşi, cioculeţ galben sub mustaţa tunsă, ochi de veveriţă şi geantă la subţioară, a deschis uşa dela intrare şi s'a dus la portar, intrebându-l cu rostire repezită şi moldovenească:

— « Nu ştii matali, dom' Goga s'o fi sculat? »

Carol s'a întors spre tabla de călători, să vadă ce veste anume îi dă cârligul de chei, apoi a răspuns, aşa cum răspund de obiceiu toţi portarii:

— « N'a coborît. »

Cel care întreba, s'a mulţumit şi cu asemenea răspuns, măcar că avea drept să aştepte altă lămurire. A încuviinţat:

— « Brava! » In urmă, a clipit de câteva ori din ochi şi a încercat să afle mai mult:

— « Da, mă rog matali, s'o fi trezit, sau ti pomineşti că doarmi? »

La astă vorbă, Carol, a sucit capul, a neştiinţă sau a îndoială. Ceea ce l-a făcut pe noul venit să spue repede: « Mă tem că doarmi... Hai? » Şi îndată a scos ceasornicul, să se uite dacă ora e mai cuviincioasă pentru somn, decât pentru primit prietenii, dar şi înţelegător de orânduelile bune ale lumii.

— « Apoi, uiti ci. Dacă se trezeşti cumva şi dă să pleci, ţini-l mata aici până mă întorc, că dau fuguţa la o dugheană

încolo, să târguesc ceva și îndată-s înapoi. Ne-am înțăles? »

— « Bine, domnule. Și dacă vrea să știe cine sunteți... »

— « Păi, spuni-i că o întrebat Pătrășcanu. »

— « Cine? »

— « Pătrășcanu » rostește el mai rar și mai apăsat. Apoi, ca să lămurească mai bine și să dee însemnătate numelui, adaugă repede și parcă stingherit: « Spuni matali: deputatul Pătrășcanu... »

Carol se frânge peste tejghea.

Când s'a întors Pătrășcanu la Hotel, portarul l-a rugat să poftească sus, în odaia lui Goga. Erau acolo sumedenie de prieteni, scriitori, pictori și cărturari, veniți să strângă mâna poetului și să-i ureze bun venit, în cap cu Neculai Lupu, tânărul Medic-Primar al Ilfovului și fost Prefect de Fălciu, ridicat acum dintr'o dată pe o înaltă treaptă politică, datorită dibăciei neînchipuite cu care știuse, în timpul răscoalelor din 1907, să-și potolească așa fel oamenii din județ, încât a fost singurul Prefect ce n'a avut răzvrătire în meleagul oblăduit de dânsul. « Doctorul » — căci așa-i ziceau prietenii — era cel mai gălăgios dintre toți. Vorbea se pare și pentru mutenia cu ochi mari a lui Ștefan Iosif, zis Steo sau Stelo. Iar Gârleanu, subțiratec, mlădiu, veselă cadână orientală cu mustăți frumoase, ținea hangul zarvei, pe care avea s'o întrerupă ivirea sfioasă a lui Pătrășcanu, intrat așa de încet pe ușa abia crăpată, încât părea că-și cere iertare.

— « Hahaha! Uite-l și pe Casian. » a chiuit unul. Iar hohotele s'au încins numai decât, pentrucă vorba era legată de « Amintirile lui Constantin Casian » pe care Pătrășcanu

publicase în « Vieaţa Românească », făcându-şi prin ele un loc cu totul aparte în scrisul românesc.

Darul povestirii lui, atât de subţire şi viu, scotea în sfârşit umorul din mâna lui Ranetti, Ţăranu sau Vasile Pop şi îl înălţa până la artă. Iar în acea vreme de răsplămădire a literaturii, ivirea unui asemenea umorist era privită şi ea drept un semn fericit al zodiilor bune sub care creşteau şi se desfăşurau zorile scrisului dela noi. Astfel, Pătrăşcanu, nu era iubit numai pentru delicateţa inimii lui simţitoare şi prieteneşti, care se punea în slujba tuturor celor din jurul său, dar şi pentru această zbândă, care de fapt era o izbândă a scrisului românesc. « Urmaşul lui Caragiale » — căci aşa fusese socotit acest moldovean, de loc din Tomeştii Iaşilor, era profesor de liceu. Politica îl făcuse deputat, iar preţuirea lui Spiru Haret, ministrul Instrucţiei de pe aceea vreme, îi dăduse rang de inspector. Dar peste toate aceste înălţimi, turburătoare pentru cei 37 de ani ai săi, el trecea cu un zâmbet încurcat şi o privire foarte « chisnovată » — cum se zice pe moldoveneşte — dovadă că, din deputăţia lui scosese adevărate comori de haz, în bucata publicată tot în « Viaţa Românească »: « *Ce cere publicul dela un deputat* », iar din aspra-i datorie de inspector nu se alesese decât cu câteva amintiri de râs, unele mărturisite prin schiţele lui, altele cu neputinţă de mărturisit pentru o îndeletnicire care se cuvenea să fie morocănoasă şi neîndurată. De pildă, la obişnuitele lui inspecţii prin licee, se aşeza în bancă şi sufla elevilor...

Toate astea, date pe faţă sau nu, se simţeau în el. Se simţeau în graba cu care ţinea să-şi ajute prietenii, se simţeau în strecurarea sfielnică prin uşi, se simţeau mai ales în felul încurcat cu care-şi purta măreaţa lui geantă plină de hârţoage,

procese-verbale, cereri şi reclamaţii, prosoape, piepteni, perii de dinţi şi cămăşi de noapte, adunate de prin toate părţile ţării, pe unde-l mânau nevoile şi îndeletnicirile, dela Bucureşti, unde trebuia să stee, dela Iaşi unde nu putea să stea, sau din circumscripţia lui electorală unde nu voia să rămâe...

Ivirea lui Casian, în odăiţa dela hotel Regal, avea deci cum fi clipă veselă şi bine primită.

Au năvălit zece mâini spre el şi zece guri l-au întrebat deodată:

— « Ce-i cu cartea? » Căci erau acele timpuri generoase şi bune, când ivirea unei cărţi îşi avea însemnătate, iar scriitorimea lua parte în ceată întreagă la biruinţa unui tovarăş de condei. Şi Pătrăşcanu avea sub tipar cel dintâi volum al său: « Schiţe şi amintiri », în care strângea toate bucăţile publicate până atunci în « Viaţa Românească ».

— « Ese, ese... » a răspuns el, clipind mărunt din ochii mici, « am corecturile la mine ». Iar creasta lui Minulescu, s'a vânturat în detunetul glasului nebiruit, parodiindu-se pe sine, cel din « Romanţe pentru mai târziu »:

« Eu ştiu c'ai să te vinzi chiar mâine
Dar fiindcă azi dormi în ghiozdane,
Am să te iert! E vechi păcatul,
Oi Deputate Pătrăşcane... ».

Ropotul de aplauze şi chelemetul care a sărbătorit epigrama pe loc sclipuită de Minulescu, n'avea nimic jignitor. Poetul la modă al « Romanţelor pentru mai târziu », era şi el liberal. Iar dacă cei 28 de ani ai săi, ar fi putut să-l oprească dela anume hazuri, nu era Minulescu omul să vadă piedici într'o deosebire de câţiva ani. El tutuia pe toată lumea, colinda

prin toate casele, era prieten cu orișicine și spunea oricui orice, fiindcă se știa copilul răsfățat al leatului său, de vreme ce toate mueruștile îi gângureau versurile pe de rost și de vreme ce intra când voia în casa lui Alecu Constantinescu zis « Porcul » din strada Rotarilor. Apoi, era prieten la toartă cu « Jean », adică Ion G. Duca, nădejde decretată a partidului, încă de pe vremea când trăia Mitiță Sturdza. Așa dar, Minulescu știa să aibă nu numai romanțe, dar și « prieteni pentru mai târziu ».

Stăpânea deci numai bună voie în cămăruța ticsită de tinerețe și de inimă dela Hotel Regal. Iar Octavian Goga se simțea lăcrămând în atâta frățiie caldă și curată, după zilele de încruntare surdă și de luptă, din Pești ori din Sibii.

Dar el nu venise la București numai să se bucure de prieteniile acestea tinerești. Le cunoștea de mult, dinainte de tipărirea celui dintâiu volum al său: « Poezii », apărut cu patru ani mai de vreme și le simțise tot atât de trainice acum, când dospea în tiparniță « Ne cheamă pământul », al doilea volum. El mai avea însă și anume îndatoriri, pe care nu le putea spune oricui, îndatoriri grozav de gingașe pentru timpurile acelea când poezia lui nu avea numai rost de cântec frumos. Trebuia să umble pe la Ionel Brătianu și pe la Ministerul de Externe, să le capete ajutor temeinic pentru lupta românească din Ardeal, ceea ce nu era faptă lesnicioasă.

Iar pe deasupra, acum mai trebuia să aibă și grija lui Vlaicu, nătângul de flăcău binținean, care tropăia toată ziua de nerăbdare în odăița de sub cucumea, ca un mânz la stănog, așteptând dela Goga să limpezească în scurt lucrurile cu dânsul. Prinsese el dela Orăștie o vorbă și i-o zvârlea când îi era lumea mai dragă:

— « Ce drac' oi începe eu, mă Tavi? »

— « Mai aşteaptă, Vlaicule, să vedem... »

— « D'apoi ce să vedem? Eu le arăt gândacu' şi gata! »

— « Bine, asta-i altceva... Dar deocamdată trebue să-i facem ca să vie şi să vadă. »

— « No! D'apăi aceea îi uşoară treabă. »

— « Crezi? »

— « De bună samă, că tu ieşti domn mare la ei, şi-ţi ţin frică... Numai cât baţi din palme şi... »

Şi Goga nu mai încerca să-i arate că se înşeală. Judecata ţărănească, încăpăţânată până la izgonirea oricărei chibzueli, nu se răsturna cu nicio împotrivire.

— « Intocmai cum spun alegătorii lui Pătrăşcanu, când vin să-i ceară un post: « Dacă vrei dumneata... ei pe Morţun, te duci cu el la Haret, treci pe la Conu Alecu şi vă duceţi împreună la Ionel Brătianu..... »

Prin această amintire, întors legată însă, când se vorbea de volumul lui Pătrăşcanu, Goga îşi aducea aminte de Vlaicu.

— « Ştii că acum îndemn şi eu ca tine. In loc de alegător am însă un inventator de aeroplan. »

— « De ce? » sar cu gura toţi, râzând nevoie mare de năzbâtia grozavă pe care o aud.

— « De aeroplan. »

— « Păi, am şi eu o păţanie cu doi, cari au inventat un balon », râde Pătrăşcanu. Şi hohotul se întinde cutremurător, pentrucă toţi ştiu hazlia întâmplare a deputatului, apărută de curând în « Viaţa Românească ».

Dar Goga, râzând, scutură degetul lui scurt şi dârz, oprindu-i din râset:

— « Nu. Că de astă dată e un inventator *adevărat*. »

— « Ce te potrivești la comèdii de istea » zice zâmbind Pătrășcanu. Și larma crește iarăși, pentrucă toată lumea știe ce preț se poate pune pe năzdrăvăniile inventatorilor de aeroplane, iviți de câtva timp ca ciupercile în Europa. Ba, chiar și în București.

Dar degetul lui Goga îi oprește iarăși:

— « Nu, nu! Ăsta chiar a sburat... »

Gălăgia se potolește puțintel. Iar când poetul adaugă: « E ardelean de-al meu... » toată vâlva amuțește.

Totuși, boldurile viclene dintre pleoapele subțiate ale lui Pătrășcanu, sclipesc ca ochii dihorului. El e deprins să vadă eșind năstrușnicii mari, de haz nespus, mai ales din oamenii pentru cari pui mâna în foc că știu ce spun.

Deci, stă țintit la gura lui Goga, la ochii mari cari cred în ceeace spun și nădăjduește să vadă comedia țâșnind dela sine, tocmai lângă temeinicia amăgitoare a judecății.

Incearcă doar întrebarea:

— « Da, l-ai văzut *matali* zburând? Ori... »

Capcana e cumplită. Goga simte încordarea celor zece perechi de ochi și-și cântărește bine vorba, fiindcă își dă seama că orice cuvânt greșit ar putea să ruineze tot. Adică, să ciuntească încrederea desăvârșită, care trebuește în acest caz, ceeace, într'o împrejurare așa de ciudată, ar fi tot una cu prăpădul.

I-ar răspunde: « Nu l-am văzut! » Sau: « L-am văzut, dar nu pe el, ci modelul mic ». Amândouă sunt răspunsuri primejdioase, după întrebarea grozav de vicleană a deputatului.

Alege prin urmare altă cale și zice:

— « Să mergem să-l vedem cu toții! » Răspunsul a fost strașnic de bine găsit. Avea în el acea chezășie de faptă, care i-a uimit pe toți.

Urcând treptele multe spre etajul al treilea, le-a lămurit mai apoi tot ce era de nevoe în privinţa lui Vlaicu, fecior de ţăran, inginer dela München, născocitor în toate căile.

Când au intrat în odae, Aurel şedea la geam, cu mâinile înfipte în buzunare. Se uita afară, în vârvora străzii înguste, care se deschidea spre Teatrul Naţional şi murmura trist, fără strop de îndemn, o rămăşiţă de cântec de prin văgăunile Murăşului său:

Mândro, pentru dorul tău
Mă topesc ca inu'n tău...
Mândro pentru dumita
Mă topesc ca cânepa....

Când s'a întors şi a văzut cladăra de capete din uşă, a început să-i bată inima ca unui făptaş de rău, căruia îi intră în casă puterile Statului să-l ridice. Dar bătaia de inimă avea altă însemnare. El ştia că toată lumea aceea e adusă de Goga, pentru « gândacul » său. Aşa dar, n'a pregetat o clipă să creadă că poetul a limpezit totul, de vreme ce a fost în stare să strângă atâţia « domni » şi să-i caţere până la etajul al treilea. Astfel, în mintea lui Vlaicu, ivirea oamenilor din uşă a fost dovadă că, a doua zi cel mult, el îşi începe lucrul la aeroplan.

— « No! Acu restează numai aceea, să scriu de loc lui Gnôme de motor, să mi-l ecşpedieze. Ş'apăi, salve Blériot-ule! »

Năpădit de-un tremur cald şi bun, cu carnea sfârâită într'o înfiorare surdă, unde află numai bucurie care îl gâtue, limba i s'a uscat, buzele i s'au uscat. Doar ochii mici şi tari i s'au umezit. Cu greu se stăpâneşte să nu-l ia în braţe pe Goga, când acela îl prezintă la « domnii cei mari ».

— « Ce drac'or fi iștia? Ministări, o' injineri?» așa se întreabă, căutând cioculețul bălan al lui Pătrășcanu, privirea asvârlită a lui Lupu, sau cioncul de păr căzut pe monoclul lui Minulescu.

Acum însă țăcănește călcâiele, lipindu-le ca o cătană desăvârșită și întinde mâna fiecăruia, plecându-se din rărunchi, ca la curtea drăguțului de Impărat. Apoi, la porunca lui Goga, ia de pe pat gândacul cel mic, pentrucă pe cela mare mare îl cocoțase tocmai sus, în creștetul dulapului, îl desbracă de învelitoarea neagră și începe a-și spune lecția.

Pătrășcanu, inspectorul și profesorul, ciulește urechea profesional. Când își dă seama că împestrițarea înspăimântătoare de vorbe nemțești, termeni tehnici și ardelenisme, nu se lovește de loc cu dicționarul lui, nici cu descurcarea lui în ale mecanicei, începe a căta la înfățișarea frumoasă a jucăriei, la pânza trandafirie de pe aripi, la ațele galbene de sârmă, la lemnușele subțiri și la « șraubele late, făcute din carton văpsit cu argint.

— « Șraubă... Ce naiba o fi șrauba asta?... » Și gâdilat în creer, simte că începe a se încropi în el o schiță hazlie, legată de « șrauba » asta, care trebue să fie ceva grozav de însemnat. De altfel nici unul nu pricepe mare lucru. Se și vede limpede din felul cum se uită unul la altul din când în când, cerșindu-și protivnic ajutor, măcar că toți par încântați în același timp, de rotițele meșteșugit făcute cu briceagul și de toată înfățișarea plăcută a jucăriei. Dar mai ales se vede limpede din întrebarea lui Pătrășcanu.

— « ...Și ...mă rog, matali, năzdrăvănia aiasta sboară? »

Vlaicu tresare ca lovit în creștet. Ridică dârz fruntea, fulgeră cu ochii și răspunde jignit:

— « No! D'apăi de bună samă că sboară. »

— « Zău?... Nu şagă? Sboară bini? »

— « Pofteşte şi-i vedea! » s'a sbârlit inventatorul. Rotind de zor « şrauba », să răsucească bine firele de gumă, îşi face loc prin lume, ese pe sală şi dă drumul gândacului în zbor.

— « Iote, dom'le! » zice careva uluit, pe când maşinuţa ţâşneşte săgeată de-alungul coridorului se plezneşte de perete şi cade grămadă, răpăgând pe aer, ca o foae de hârtie.

— « S'o tuflit! » face Pătrăşcanu. Dar Vlaicu, înţelegând altfel spaima şi cuvântul moldovenesc, dă din laba greoae.

— « Nu-i bai! » Apoi se duce zorit să-şi ia gângania, izbindu-se la colţ piept în piept cu madama bondoacă, grăsună, botoasă şi bălană, care eşise din odaia ei, speriată de larma răsărită în coridor.

— « Te-am lovit rău? » zice el, oprindu-se. Şi glasul cere ertare.

— « Nu-i nimic », răspunde ea zâmbind, cu ochi mari la flăcăul înalt şi oacheş pe care nu-l văzuse până acum. Dar zâmbetul acela i-a luminat de-odată toată faţa şi i-a îmbujorat-o. Buzele groase, întinse uşor în surâs, au scos la iveală dinţi curaţi, rânduiţi. Şi într'o clipă, urîta de adineauri s'a făcut o înfăţişare plăcută şi sănătoasă, care a sunat în mintea lui Vlaicu ca ceva de demult cunoscut.

— « Parcă-i... » şi gândul a mers mai departe într'o formulă matematică:

$$\frac{\text{Todora} + \text{Freya}}{2}$$

— « Dumita eşti de-aici? »

— « Da! » zise: « Madama ».

— « No! Apăi, încă şi-aceea îi bine. Va să zică: Madama mea. »

Femeia a râs şi i-a scuturat un cot, cu care ştersese varul de perete, în vreme ce Vlaicu întreba:

— « Cum te chiamă? »

— « Matilda. »

Toate astea s'au petrecut repede şi nimeni nu le-a băgat de seamă. Ceata prietenilor hotărîse în estimp să purceadă întreagă undeva, în afară de oraş, pe vre-un maidan, să facă sboruri mari...

Şi, bine înţeles, mai puţin primejduite.

In acelaşi timp, s'au înţeles ca, a doua zi chiar, după sboruri, cel mai cu trecere dintre prieteni să se ducă pe la câţiva miniştri, să le spue de invenţia lui Vlaicu şi să le ceară ajutorul pentru construirea aeroplanului. Cum era firesc, cel dintâi drum trebuia făcut la Vasilică Morţun, nu numai pentrucă el era ministru la Lucrările Publice, dar mai ales pentrucă era prieten de-al scriitorilor.

Cu toată izbutirea desăvârşită a sborurilor făcute a doua zi, în Parcul Expoziţiei, dela Filaret, încercarea dela c'onu Vasilică n'a fost mare ispravă. Ba, n'a fost nici un fel de ispravă, pentrucă ministrul cu gură de înger şi chip de satană, avea oarecum încredinţarea că lumea s'a oprit la el.

— « Voi nu ştiţi, măi băeţi, că fleacuri de-astea am văzut şi eu acum vreo zece ani. A fost prin ţară unul, un franţuz, care dădea reprezentaţii cu o jucărie cam cum spuneţi voi. Eu l-am văzut la Iaşi, la Teatru. Ii dădea drumul de pe scenă, sbura prin sală şi se întorcea înapoi ».

Și a încheiat:

— « Va să zică nu-mi spuneți nici o noutate... »

— « Da, c'oane Vasilică, se poate. Numai că băetanul acesta a sburat de-abinelea, la el acasă, cu o mașină mare, trasă de cai. »

— « Ai văzut tu? »

— « Nu, dar spune Goga. »

— « Dar Goga l-a văzut? »

— « Nu, dar... »

— « Poftim, ăsta e răspunsul! », a zis Morțun, dând din cap. « Fiecare spune că l-a văzut altul. Apoi pe asemenea mărturie nu pot eu risipi banii Statului, cum s'a întâmplat și cu aeroplanul lui Goliescu. Gândește-te și tu, că-i vorba de douăzeci, treizeci de mii de lei. Pot eu să-i scot din bugetul meu, când știi ce greu mă cârpocesc cu câte belele am pe cap? »

S'a sculat sâcâit și după ce a făcut câțiva pași, și-a dat drumul:

— « Pe urmă, să vorbim drept. Mie și-așa îmi scoate opoziția ochii că fac poezie cu banii Statului și că-i zvârl pe fereastră... Să-i mai zvârl acum și în aer? »

Și diavolul romășcan din Broșteni, care risipise multe averi de dragul frumosului și frumoaselor, care știuse fi cândva fără măsură de generos între socialiștii lui Dobrogeanu Gherea, Diamandy și Ioină Nădejde, sau pentru unii pictori ori scene de teatru—cărora le dăduse bani și actrițe de seamă—se dovedea uscat și obosit. Inima, care pornise cu atâția pași înaintea vremii lui, își sleise puterile mai curând decât se bănuia. Ai fi zis că atâta crezuse în ziua de mâine, în visurile tinereții lui de socialist arzător, încât, în clipa când a trebuit să ajungă el singur schingiuitorul lui Frimu, fostul său tovarăș de partid,

a înţeles că e blestemat să-şi calce în picioare tot sufletul pe care s'a clădit. Şi astfel dinţii smulşi lui Frimu în beciurile poliţiei făceau cu mult mai dureros de ştirbă viaţa lui Morţun, decât gura moldovanului bălan, care credea orbeşte în nerozia lumii desăvârşite.

Cum era să mai creadă un asemenea om în buimăceala care se pregătea veacului nou? Văzuse îndeajuns înainte, când tipărea pe banii săi poeziile lui Eminescu, sau când se încăpăţânase să răsplămădească într'o romăşcană, descoperită întâmplător, marele răbufnet de patimă şi de talent, care avea să se numească mai târziu Tina Barbu.

Acum nu mai vedea nimic. Intorsese ochii spre înlăuntrul său şi trăia acolo ca în părăginirea tristă a caselor care au duduit de prea multă voioşie şi viaţă.

De altminteri, câte o încercare ca aceasta cu aeroplanul lui Vlaicu, scormonea în el o spuză amară. Il silea să se pue faţă în faţă cu vremea şi se vedea neînţelegător, rămas în urmă, depăşit. Desigur, nu erau clipe plăcute pentru o simţire bolnăvicios de ascuţită, nici nu erau menite să i-o îmbuneze. Vlaicu a avut astfel parte să sgândărească în inima lui Vasile Morţun, una din cele mai tainice şi mai dureroase dintre suferinţele sfârşitului său.

De aici aveau să isvorască, mai apoi, multe din cele care păreau fără lămurire. Şi firește, tot de aici a pornit încăpăţânarea hotărîtă să nu dea ascultare cererii dela început, decât doar dacă îi dă Ionel Brătianu o însărcinare anume.

Căci Vasile Morţun, nu numai că nu a vrut să dea ajutorul care i se ceruse pentru aeroplan, dar n'a primit nici măcar să trimită câţiva ingineri să vadă modelul şi sborurile, ca să-şi dea părerea.

Trimisul prietenilor lui Vlaicu s'a întors la Hotel Regal cu inima strânsă şi cu simţământul că pricina sburătorului e pierdută.

In tăcerea dureroasă, întinsă după istorisirea celor întâmplate la minister, nimeni nu mai avea curajul să-şi spună gândul. Erau copleşiţi. Numai două făpturi păreau a se sinchisi puţin de vorbele lui c'onu Vasilică. Unul era Vlaicu, pentrucă se aştepta la orice acum, când aflase că « domnii » veniţi la el şi pe cari îi crezuse mari şi tari, nu fuseseră decât nişte de-al de el.

Al doilea era Pătrăşcanu, care-şi mângâia cioculeţul bălan, de parcă voia să-şi ascundă cu orice preţ zâmbetul de vulpe hoaţă, cu care muşluia oamenii şi întâmplările. S'ar fi zis că el se aşteptase la asemenea răspuns. Ba încă, ştiuse aşa de limpede că nu poate fi altfel, încât nici n'a mai vrut să se ducă degeaba la Morţun.

Vorbele spuse de dânsul într'un târziu, mărturiseau vădit tot ceea ce se crezuse:

— « Să găsim un om de treabă şi serios! »

Iar după astă vorbă, fiecare şi-a zobit mintea să-l afle pe acela, ceea ce, nu mult după asta, a adus acelaşi nume:

— « Spiru Haret! »

Pătrăşcanu i-a privit pe toţi pe rând şi a zâmbit. Numele acela li-l poruncise el, în tăcere, cu neasemuita tărie a încrederii oarbe, pe care i-o purta Ministrului său.

— « Acela-i om de ştiinţă... şi om de omenie... » a temeinicit unul.

— « Dar cine se duce să vorbească? » a întrebat altul.

— « Eu! Ce mai întrebaţi? » a zis Pătrăşcanu, ca o pecete care închide un plic.

Când a sunat la casa cu numărul şapte din Strada Verde, cel dintâi eşit în întâmpinare a fost Dag, dihania deşteaptă şi nedespărţită de stăpânul ei, despre care Spiru Haret scrisese rânduri aşa de minunate în Viaţa Românească.

Câinele a sărit cu labele lui grele în pieptul lui Pătrăşcanu, de mai să-l dărâme cu dragostea hărăzită numai celor ai casei. Dar când a luat'o goana înainte prin odăi, să-l vestească pe nou venit, glasul lui Haret a răsunat scurt:

— « Pleacă de-aici, că ţi-i botul murdar... »

Şi Dag, deştept şi cuminte, care înţelegea voia şi joaca stăpânului, şi-a şters botul de covor, la luminiş, să fie bine văzut, apoi s'a întors şi s'a aşezat pe labele dinapoi, în faţa biroului, dând rar din coadă, mândru peste măsură de isprava lui.

— « L-ai văzut? » a zis Haret, râzând. « Domnul ăsta simpatic, a început să fie mai lichea ca un om. »

— « De ce? Pentrucă împlineşte porunca? »

— « Nu. Ci pentrucă nu se simte jicnit. Aşa dar n'are caracter. »

— « Atunci ar însemna că mâţa are... »

— « Negreşit », a răspuns Haret, « ca o dovadă că, pisica, aşa de ageră la orice mişcare, şi hotărît, cu simţ al echilibrului şi putere muşchiulară mult mai mare, nu se aşează în două labe, dar n'ai nevoe s'o trimiţi să se cureţe. Concluzia: pisica ştie mai bine ce vrea şi ştie cât preţueşte. »

— « Dacă-i aşa, ertaţi-mă că vă întreb, ce înseamnă faptul că dumneavoastră n'aveţi pisici în birou ca Richelieu, ci îl aveţi pe Dag? »

— « Inseamnă că Richelieu avea dreptate şi eu nu. » a răspuns râzând Spiru Haret. Apoi, a urmat întinzându-i mâna:

« Şi cu asta dă-mi voe să-ţi spun: « Bine ai venit » şi să te întreb ce vânt te-a adus la mine. »

Pătrăşcanu s'a aşezat pe fotoliu şi a zâmbit:

— « Intr'adevăr, vorba « vânt » se cam potriveşte. Adică nu-i tocmai vânt, ci ceva care merge pe vânt. »

— « Adică? »

— « Un aeroplan. »

Sub mustaţa cenuşie şi frumoasă a ministrului, s'a întins un zâmbet subţire şi bun, care a luminat îndată toată faţa albă şi senină, până în pleoapele mari şi peste fruntea netedă. S'a aplecat a glumă spre Pătrăşcanu şi l-a întrebat cu grai domol:

— « Nădăjduesc că ai adus chiar şi « secţia transversală », nu? » ceea ce, fiind o aluzie la schiţa cu cei doi inventatori de balon, scrisă de Pătrăşcanu, i-a înjunghiat în râs şi a deschis cu bună voe toată cisla trainică de care era nevoe.

— « Nu, vorbesc serios, domnule Ministru. Goga a adus din Ardeal un inginer, care a inventat un aeroplan.. »

Şi în scurte vorbe a spus tot ce ştie despre trecutul lui Vlaicu, tot ce văzuse şi tot ce nădăjduia să mai vadă.

Spiru Haret, cu obrazul sprijinit între degetele mâinii drepte şi cotul ţinut pe mâner, s'a rezemat în fundul jilţului şi n'a mai crâcnit o vorbă, până când s'a încheiat istorisirea toată.

Apoi a năvălit tăcere în odae. Din strada liniştită nu tremura nici un svon. Doar tic-tacul măsurat al ceasului călca pe timp ca un pas tot una şi neobosit.

— « Şii... ai văzut modelul sburând? »

— « Da, domnule Ministru. »

Pleoapele lui Haret au căzut grele peste ochi. Arătătorul mânii, care îi sprijinea obrazul, a mângâiat încet musca surie

de sub gură și a depărtat câteva fire de mustață căzute pe buză. Apoi toate s'au oprit pe loc, ca în așteptare.

... Sub pleoapele închise Haret gonea înapoi, lunecând în timp spre pâcle depărtate. O icoană ciudată se desluşea abia prizărită. Apoi alta şi alta. Un gard... O uliță... Dealul Cetățuei, înalt şi fumuriu, ca un colț de bardă. Se vede sus, pe zidul ruinat al palatului Gotic, privind ameţit dedesubt, lunecarea vântişă a pământului până devale... Poftă nebună să se arunce în jos... Să sboare ca barza grivă, care lunecă în cercuri largi peste întinderi. Apoi, se vede pe oalele înmuşchiate şi verzi ale casei, coborînd încet spre poală, să huştue găina neroadă care chirăe de spaimă şi singurătate... Huş!... Şi a sburat. Iar el întinde braţele, îşi face vânt,... şi nu mai ştie nimic...

Deschide ochii:

— « Şi a sburat chiar el, în satul lui? »

— « Da, domnule Ministru. »

— « Când te gândeşti că şi eu am visat asemenea lucru când studiam în Paris. Va să zică încercările se înteţesc peste tot pământul. Ader, de demult... Acum în urmă fraţii Wright, Santos Dumont, Vuia, Căpitanul Feber, fraţii Voisin, Farman, Latham şi Blériot... Iar astăzi, românul acesta... »

Intreabă tare:

— « Cum zici că-l chiamă? »

— « Vlaicu, domnule Ministru. Aurel Vlaicu. »

Haret îşi trage carneţelul din buzunarul vestei. Il răsfoeşte câtva, după aceea ia creionul agăţat în lanţ, îl înşurubează să-i scoată vârful de plumb şi scrie:

Vlaicu. Expoziţie.

Apoi se scoală şi scuturând mâna lui Pătrăşcanu îi spune:

— « La revedere, poimâine 11 Octomvrie, la cinci după amiază, în Parc. »

La timpul hotărît, toţi prietenii lui Goga şedeau ciucure în poarta Parcului Expoziţiei, aşteptând sosirea ministrului.

In scurtă vreme se încropise şi în Bucureşti, ca şi la Orăştie, un fel de Club Aviatic, cu prietenii şi duşmanii lui. Iar rândurile se îngroşau dela o zi la alta, fiindcă noutatea lucrului era prea mare, ca să încapă în ori ce minte, şi totuşi prea ispititoare să lase sufletul oricui nepăsător. Fiecare se simţea dator să-i ia parte, sau să-i fie împotrivă, de parcă jucăria de maşinuţă a lui Vlaicu era întocmai argintul viu din băile Transilvănene. Alege aurul din piatră şi nu cunoaşte decât două căi. Primeşte aurul la fund, iar piatra o alungă pe deasupra. Stare de mijloc nu-i şi nici nu poate fi.

Vlaicu, scoţând învelitoarele de pe cele două gângănii, amândouă aduse, se pregătea să aleagă şi pe Spiru Haret. Mai ales acum, după dureroasa încercare cu Vasile Morţun, sburătorul nu mai avea pic de încredere în miniştri.

— « N'or priceput nimic! » a gândit el şi de astă dată, cum gândise de multe ori şi de mulţi ani. Prin urmare, nu dădea prea multă însemnătate nici încercării pe care o făcea pentru Haret. In mintea lui plutea o singură întrebare temeinică:

— « Da' Rejele n'o fo' auzit? »

Până acum se sfiise a o spune tare. Avea să vie şi aceea la vremea ei, fireşte. Deocamdată însă, se supunea acestor încercări, pentrucă i le poruncea Goga. Iar Vlaicu era încredinţat că poetul are socoteli foarte limpezi, spre care merge

hotărît, și pe care nu i se șade să le zăticnească, chiar dacă lui i-i groază de asemenea examene unde, cum zice:

— « D'apăi ce drac' de examen o fi ela de știe numa studentu' iar profesoru-habar n'are ce-i și cum, făr' numa pune calificația, după ce învață dela student?... »

Trecuse de mult ceasul hotărît, dar ministrul nu se arăta. Ceata prietenilor a fost cuprinsă, încetul cu încetul, de un fel de neliniște, apoi de un fel de oboseală amară și tristă.

— « Dacă nici Haret nu se ține de cuvânt, ce să ne mai mirăm de alții? » a spus careva morocănos, îndurerat.

Cel mai nedumerit era însă Pătrășcanu. Vorbise doar așa de limpede cu ministrul, îl văzuse când și-a scris în carnet și totuși, în clipele acestea, se îndoia cu totul și de auzul și de privirile lui.

— « Să mă fi înșelat eu până într'atât? » așa se întreba. Și încă această îndoială nu l-ar fi chinuit așa de mult, dacă ochii celorlalți de pe lângă dânsul nu l-ar fi pândit cu aerul că toți îi bănuesc spusele.

— « Ce-or fi crezând ăștia, bre? Că m'am lăudat ca o gură mare și i-am pus pi drumuri, numai să mă fudulesc că l-am câștigat pi ministru? »

Își ieșise din fire la asemenea gând și totuși mulți din cei de față păreau să gândească astfel. De-altminteri, câțiva l-au și întrebat:

— « Ai vorbit chiar tu cu el? »

— « Păi, dacă vă spun... »

— « ...Și a făgăduit că vine, ori...? »

— « Făgăduit, omule, ba și-o scris și în carnețăl... »

Lucrurile puteau să işte foarte multă amărăciune, dacă aşteptarea ar fi putut să dureze cu mult peste un ceas. Căci, totodată, telefoanele date la minister şi acasă, întorceau răspunsuri nelămurite. Nu se ştia bine pe unde poate fi ministrul. Noroc de cineva, care şi-a adus aminte că e şedinţă la Sinod şi că Haret ar putea fi tocmai acolo. Un telefon le-a adus vestea că, într'adevăr, ministrul era în şedinţă şi că Jan Dumitrescu, şeful de cabinet, avea poruncă să-l aştepte, ca să meargă apoi la Parcul Expoziţiei dela Filaret.

Peste vreo jumătate de ceas, trăsura ministerului oprea la poarta grădinii.

— « Vă rog să mă iertaţi. » le-a spus Haret, dându-le mâna pe rând. « Am întârziat foarte mult, dar am avut o şedinţă cam furtunoasă la Sinod... ».

Apoi, svelt, rezemându-se în frumosul său baston galben cu mâner sculptat în chip de vultur, s'a oprit în faţa lui Vlaicu şi privind în deamănunt păsăruica de lemn şi pânză, i-a ascultat lămuririle.

— « Ştiu ce-i un aeroplan, domnule inginer. Cunosc aproape toate maşinile care s'au făcut şi care au sburat până acum. Vreau să-mi spui numai în ce se deosebeşte aeroplanul dumitale de ale celorlalţi inventatori. Şi mai ales, prin ce este mai bun. Dumneata eşti inginer. Deci ştii că în materie de mecanică sunt puţine invenţii. Nu numai atât. Dar multe invenţii nu însemnează nimic, dacă nu li se aduc perfecţionări. Vreau să spun că perfecţionările sunt acelea care fac întrebuinţabile invenţiile, oricât de geniale ar fi ele. Lionardo da Vinci a putut inventa o maşină de sbor. E un precursor. Dar maşina lui a rupt numai oasele unui ucenic. Atât, Ca şi

aeroplanul lui Ader, sau al lui Lilienthal. Va să zică, știu că se poate sbura și știu de ce. Spune-mi acum întrucât mașina aceasta va sbura mai bine.»

Privirea dreaptă și luminoasă pe care i-o arunca lui Vlaicu, suna plăcut inimii, cum suna urechii glasul catifelat și cald. Flăcăul lui neica Dumitru din Binținți a simțit, în limpezimea de judecată matematică a ministrului care-i ședea în față, o răsfrângere a lui însuși. Chiar vorbele acelea trecuseră cândva prin mintea lui. Cu un an înainte spunea Friedei, la Rüsselsheim:

— «Dacă vrei să faci o mașină mai bună ca alții, faci una să nu semene cu ale lor. Adică să n'aibă greșelile lor...»

Și de fapt, era aproape același lucru cu ceea ce îi spunea acum Haret.

In prietenia ce-o simțea venindu-i din inima ministrului cu aspră înfățișare, Vlaicu a putut vorbi fără să se simtă stingherit, cum își închipuia. Și-a putut îngădui chiar să-l scarmene pe Blériot:

— «...care ela nu-i stabil, că are țenter de greutate deasupra și îndată se însuce când i-o sufla vânt într'o aripă, nu ca la mine unde și drac să sufle, apoi tot dejaba suflă, că nu-i succede, fără numa mă dă în leagăn și mi-o place încă mai tare...»

Din când în când buzele lui Spiru Haret pâlpâiau încetișor a zâmbet stăpânit. Dar încrederea liniștită, cu care vorbea Vlaicu, depășea cu mult stângăcia ardelenismelor lui, și lipsa lui de cuvinte. Nu vorbea pe de rost flăcăul acesta. Nici nu aducea părerile altuia. Avea o vedere limpede în spațiu și în unde de aer, care dădea vorbirii o temeinicie sănătoasă și odihnitoare. Haret știa să simtă asta, el care avusese

de-aface atâta amar de ani şi cu lumea măruntă a dăscălimei, plină de haosul vederii înainte, şi cu lumea precisă şi rece a celor încătuşaţi de cifre şi socoteli.

Astfel, urechea lui şi simţirea lui, se ascuţise îndestul să poată desface pe omul care vede într'adevăr, de cel care îşi închipue numai ce vede. Iar prin deosebirea aceasta, Haret împărţea oamenii în două: cei cu care lucra şi cei pe cari îi împiedica să lucreze, dându-şi seama, că orice strop de râvnă la aceştia din urmă e, vrând nevrând, o înşelare şi o rătăcire mai mult.

Astfel, zecile de scrisori pe care le trimetea de acasă, dela via din Valea Călugărească, sau de pe vaporaşul care-l ducea pe Dunăre în sus, în luna de concediu, scrisori menite adeseori dascălilor mărunţi, risipiţi prin funduri de sate, n'au fost nici când încurajare decât acelor dăruiţi cu vedere limpede în spaţiu şi timp.

— « Fapta trebue să încapă în satul dumitale. » scria el cândva, unuia dintre ei. « Purcede-o prin urmare aşa fel, încât să se potrivească şi astăzi şi peste cinci zeci de ani, când va trebui să o ducă mai departe urmaşul dumitale. Nu te ţine de pilda celui care îşi face iaz dintr'o strânsură de ploaie, fără se gândească de unde va înlocui pierderea de apă. Caută să vezi, şi să vezi mereu înainte. »

Iar în Vlaicu a înţeles că se află omul care vede, şi care vede înainte. Lămuririle asupra greutăţii mai mici, asupra uşurinţei de construcţie, asupra folosului înfăptuit prin două helici în loc de una, l-au mulţumit pe deplin.

A cerut să vadă sborurile. Şi numai decât, gângăniile amândouă au început a colinda prin văzduh, când ţâşnind ca săgeata, drept înainte şi în sus, când ocolind şi întorcându-se spre locul de unde au plecat.

Ca încheere, a venit şi proba cea de totdeauna, svârlit pe spate, cu ceasul atârnat în cutiuţa căruciorului, pentruca îndată gândacul să se întoarcă în mersul cel cuminte şi să se aşeze liniştit pe iarbă, ca o pasăre obosită.

Vlaicu a încheiat:

— « No! Iasta-i! »

Iar Haret i-a întins mâna, spunându-i:

— « Pentru mine e probant! » şi s'a urcat în trăsură cu şeful de cabinet alături, în vreme ce ţigănuşii cu gazete urlau pe toate uliţele capitalei:

— « Şedinţa furtunoasă dela Sinod. Episcopul Gherasim Safirin al Romanului afuriseşte pe Ministrul Instrucţiei... »

Vlaicu rămăsese straşnic de nedumerit. Işi îmbrăca acum maşinuţele în pânze, dar nu era în stare să înţeleagă nimic.

— « Probant? No! Adică cum, « probant »? » Şi vorba aceasta, pe care n'o pricepea bine, căpăta înţelesuri deosebite şi primejdioase. De altminteri, i se părea că tuturora le e gândul la fel de nelămurit, fiindcă nimeni din cei de faţă n'a arătat, după plecarea ministrului, vreo bucurie deosebită. S'ar fi zis că e dimpotrivă; iar plecarea a fost anevoie, ca şi când fiecare purta acum o povară pe inimă.

Vlaicu, după ce şi-a aşezat maşinuţele în trăsură — una la picioare şi cea mică pe braţe — şi după ce caii au prins a ţăcăni pe duruiala cutremurătoare a străzii — s'a întors la Goga:

— « Ce-o fo' vrut să spue esta cu probantu' lui, frate? »

— « Ce să spue? Că maşina a făcut dovada de ce poate. »

— « No! Fain. Merje şi aşa. Dar acu ce-o fi? Dă criţari, o ba? »

Goga i-a răspuns câteva vorbe, dar o hodoroagă de căruţă, care trecea pe alături, a huruit aşa de grozav, încât nu s'a mai

auzit nimic. Iar Vlaicu n'a mai avut curaj să întrebe a doua oară. I se părea că poetul e supărat şi n'a mai voit să-l sâcâie.

De aceea, întors la hotel, a început să-şi facă socoteala de câţi bani are şi să se întrebe dacă nu cumva ar fi fost mai bine să plece înapoi la Binţinţi.

Se simţea povară şi necaz pentru prea multă lume.

— « Incai cu tata îi alt'. Că doar el m'o fo' făcut să cresc strâmb şi făr' noroc... »

Răvăşit de gânduri turburi, în seara aceea n'a mai vrut să mănânce. Şi-a cumpărat doar două plicuri şi a început să scrie:

Bucureşti la 11 Oct. 1909

Frate Ione,

Bucureştiul e oraş fain, măi, aproape ca Peşta. Dar aeroplane n'au românii săracii, că ei m'aşteaptă pe mine să le dau gândacu' meu. Azi or venit Miniştrii la mine şi mi-or spus că-l aduc şi pe Rejele. Dară eu vreau să-l fac mare mai întâi şi pe urmă să-l vadă Rejele, când zbor. De criţari încă sunt necesitat. Să-mi trimiteţi, că eu numa ce gat maşina şi trimit înapoi. Că eştia or să-mi cumpere mai multe maşini pentru armată. Tu nu vrei să vii aici, ca să înveţi? Vin măi, că aici sunt neveste faine, când le vezi eşti satisfăcut pe un an de zile.

Te sărută,
Aurel

Dintr'un respect firesc faţă de Spiru Haret, nimeni n'a mai cutezat nicio mişcare. Aşteptau toţi să vadă lămurirea

lucrurilor făcută prin mâna Ministrului Instrucțiunei, dregător cu mare trecere în partid și în guvern, iar pe de altă parte, om al cărui cuvânt atârna greu ca plumbul. Prin urmare aveau neclintită nădejde că, în scurt timp, Vlaicu va putea începe construirea aeroplanului, fie în Arsenalul Armatei — cum își dăduseră câțiva cu gândul, socotind că Ministerul de Război are cel dintâi căderea și nevoia să ajute asemenea invenție — fie în atelierele Căilor Ferate, sau la Școala de Arte și Meserii.

Dar timpul nu se mai măsura cu luna sau cu ziua, ci cu ceasul.

Iar ceasurile treceau unul după altul, la fel de goale și la fel de triste. E drept că zeloasa ceată a prietenilor avea să crească neînchipuit, adunând tot mai mulți inimoși în preajma și în ajutorul micilor gângănii de trestie, în care dormeau — poate — mari biruinți. Tot odată însă, creștea și lista celorlalți, a necredincioșilor și a răuvoitorilor, cărora stângăcia de prăpăd a lui Vlaicu, neștiința lui de a vorbi și, mai ales, neîndemânarea răspunsurilor lui burzuluite, anapoda, le întărea împotrivirea până la vrăjmășie curată. Totuși faptul că Haret nu spusese un cuvânt hotărîtor, destruna prietenii și părea să plece cumpăna dreptății către cei dușmani. Dacă ar fi mai durat mult, starea asta nelămurită putea să întindă pe lângă inventatorul ardelean un fel de bărăgan pornit și rău, care l-ar fi înăbușit și pe el și pe toți prietenii lui, prin pilda prostiilor și a noroacelor altora. Căci nimeni nu putea aduce dovezi împotrivă, după cum nimeni nu putea aduce dovezi în folos. Era câmp nou și neînțeles, unde nici tehnicienilor nu le era îngăduit să intre. Ce putea să aducă atunci mulțimea neștiutoare, decât aceea ce adusese și la Orăștie? Credință, sau necredință, scoase Dumnezeu știe

din ce, şi de cele mai multe ori legate de pildele bune sau rele — după cum era cu priinţă — ale altor sburători din Apus sau din loc.

— « Dacă până şi Căpitanul Feber şi-a rupt gâtul... »

— « Dar Blériot cum de a trecut Canalul? »

— « Noroc orb, căci Latham a căzut de două ori... »

Iar încheierea venea dela sine pentru fiecare din cele două tabere. La unii:

— « ... şi tocmai noi, Românii, să le dăm lecţii celorlalţi? »

La alţii:

— « ...de ce n'am avea şi noi inventatorii noştri? »

Ceea ce aducea mereu pe buze numele unui oarecare inginer Nicolae Popescu, muscelean de felul lui care, zice-se, ar fi lucrat în fabricele Contelui Zeppelin, fiind el de fapt inventatorul şi constructorul marelui dirijabil.

Se pomenea uneori şi numele lui Traian Vuia, dar mai cu sfială. Din fericire nu se ştia prea bine ce anume făcuse acela şi nici cât anume izbutise.

Aşa dar, Vlaicu, trăia din nou în Bucureşti stările dela Orăştie din vară, cu această singură deosebire că acolo se svârlea pe « roată » şi gonea acasă, unde la nevoie avea cine să-l mângâe, pe când aici era silit să se înfunde în sărăcia odăiţii lui de hotel şi să plângă cu capul în perne străine.

Era o nerozie şi asta, negreşit. Numai că Vlaicu era deprins cu neroziile. Făcuse multe în cei douăzeci şi şapte de ani împliniţi ai lui şi avea timp destul să mai facă. Dar el suferea acum şi din alte pricini, mult mai grele. Cea dintâi era că, sub toată zarva şi sbuciumul făcut în preajma maşinei lui de sburat, el părea că s'a mistuit.

Nimeni nu-l mai băga în seamă, nimeni nu mai vorbea cu dânsul, nimeni nu-l mai întreba nimic. Îi venea uneori să sară și să le strige:

— « Ho, naţie, că gândacu' eu l-am fo' făcut doară, nu voi! »

Decât, îi lipsea curajul să-și înșface buccelele la subţioară și să pornească înapoi către Ardeal, așa cum îl înjunghia tot mai cumplit dorul și gândul, de când începuse a simți vădit că-i povară pentru Goga. Căci acum, poetul își isprăvise treburile și ar fi plecat bucuros spre casă, dacă ar fi ştiut limpezite lucrurile cu Vlaicu. Îi spusese odată, în treacăt, fără niciun gând ascuns și fără nicio dorinţă de imputare:

— « ...acum să vedem ce se face și cu tine, apoi plec... »

Dar cuvintele acestea au stârnit fiertură grea de ape turburi în inima flăcăului binţinţean. Era peste măsură de simţitor uneori, când întortochierea ţărănească a răstălmăcirilor lui, de șapte ori răsucite în creer, ca un dumicat greu de înghiţit, îl făceau să ajungă la gustul cel mai amar și mai protivnic lui.

De câtăva vreme, asta i se întâmpla tot mai des. Creșteau în el, se vede, crengi noi pe tulpina veche, așa de hăcuită și de greu încercată. Nu se pripea, dar începuse a nu mai înţelege lipsa de zor. Cu alte cuvinte, simţea că trece vremea și nu voia să i se dea dator. Pentru anii lui și pentru lipsa lui de rost limpede în așezarea oamenilor, nu era o ciudăţenie, ci urmare firească a învăţăturii între oameni. Dar cu atât mai vârtos îi era întemeiată graba, când se legase de o născocire care încingea acum pământul. Și cu asta, am ajuns și la cea de a doua amărăciune a lui Vlaicu, biciuit zi de zi de toată nebunia afișelor lipite pe case ori garduri și de toată desmăţarea reclamelor din gazete, prin care cercul Automobiliștilor vestea venirea lui Blériot.

Iarăși Blériot... Același Blériot, care-i ieșise de atâtea ori în cale, îi tăia și de astă dată drumul, luându-i înainte.

Oftând, și-a înfipt capul în piept și s'a lăsat în voia apelor. Erau ape ale lumii, acestea, iar el nu știa să înoate în ele.

Intr'o clipă de amărăciune și desnădejde, când ședeau amândoui întinși în cameră, Goga spusese:

— « Eu scriu. Un creion și o foaie de hârtie mi-s deajuns. Nimic nu mă împiedică să mă desăvârșesc; nici foamea, nici lipsa de palton. Pot avea talent împotriva unei lumi întregi. Tu însă n'ai voie să ai geniu, fără bani... Cine naiba te-a pus să te naști în casa ta de plugar? Sufere, prin urmare, pentrucă ai cutezat să-ți vâri mâinile țărănești, între zimții dela mașinăria omenirii și să-i încurci socotelile. »

Vorba asta cu încurcatul socotelilor lumii i-a plăcut straşnic lui Vlaicu. Era oarecum pe măsura lui și în ograda îndeletnicirilor lui, de vreme ce închipuia lumea ca o mașinărie. Și sub pleoapele-i închise, pământul se prefăcea într'un fel de ceasornic uriaș, cu milioane de roți și rotițe, iar el, Vlaicu vâră degetele între ele și toate încremenesc deodată. E o privelişte plină de măreție, pe care feciorul lui neica Dumitru o înțelege și o gustă. Și la urma urmelor dece n'ar fi așa? Goga ăsta, spune acum tot aceea ce spusese cândva și bătrânul, când l-a râs zicându-i: « Maistorașul Aurel, ucenicul lui Dumnezeu. » Deci, se face bun și iartă lumea. Iar ca să-i dovedească, dă din nou cu degetul într'o rotiță și toată mașinăria uriașă intră în mers.

— « No! Umblă, năroado! »

Impăcat de-odată cu toate durerile, se împacă până și cu cea mai crudă dintre ele. Drept dovadă, iată. Coboară la Goga în odae, să-i spue că s'a răzgândit să-l mai pedepsească pe Blériot.

— « L-am fo' ertat, frate Tavi. Merjem...» Apoi adaugă: « să-ți arăt cum sboară, păcătosu'. »

— « Dar eu l-am văzut la Peșta, Vlaicule. Nu ți-am spus? » Numai că sburătorul nu se dă bătut.

— « Nu-i nimic de-aceea. Doar atunci nu știai ce fain sboară gândacu' meu. Acu dacă-l vezi, de loc zici altfel...»

Și în birja, care-i ducea agale către Hipodromul dela Băneasa, dealungul șoselei cu teii îngălbeniți și plângând frunze subțiri, Vlaicu a sporovăit tot timpul, nefiresc de vesel.

Nu-ți puteai trage sufletul de îmbulzeală. Pe tot cuprinsul câmpului străjuit de gărducene albe și de bare groase, era o forfotă care l-a amuțit pe Vlaicu.

N'a zis decât:

— « Ișteа toți ar fi venit la mine, frate. Vezi tu câți crițari am fo' pierdut? Dar tu zici că eu spun aista și-aceia, da' dă-l drac' de franțuz, că Blériotu' lui nu face nici cât coada dela gândacu' meu. »

După aceea, făcându-și repede o socoteală isteață, bizuită pe cei opt zeci de mii de lei, pe care știa că automobiliștii îi plătesc lui Blériot, a întrebat:

— « Eștia, frate, dac' or șpezat ei franțuzului opt zeci de mii, de bună samă că adună de trei ori pe-atâta! »

— « Da... și? »

— « No! Apăi fă și tu o socoteală. Dacă-mi dădeau mie două zeci de mii să gat gândacu', miniștrii tăi câștigau un fârtai de milione...» și încheie modest « că eu nu mai ceream nimic, fără numai șpeza de benzin...! »

Goga însă n'a auzit socotelile lui Vlaicu. Era cu ochii în altă parte. Răspundea la salutul cunoscuților și pândea

spre loja Regală, unde era oarecare larmă şi pregătire, ceeace însemna că-i aşteptat Regele şi, bine înţeles, Prinţul Moştenitor, Ferdinand, dimpreună cu Principele Carol, cari fiind mari iubitori de maşini şi de noutăţi, nu puteau lipsi dela asemenea prilej.

Pasă-mi-te lui Goga îi încolţise în cap s'o rupă cu goana pela ministere şi să ceară deadreptul ajutorul Principelui Ferdinand pentru aeroplanul lui Vlaicu. Gândul acesta ivit de-odată aici, a limpezit într'o clipă toate lucrurile. Era cea mai lesne cale şi cea mai bună chezăşie, pentrucă Prinţul Moştenitor, foarte retras de felul său, şi foarte depărtat de mărunţişurile vieţii, ştia să-şi facă vorba ascultată, atunci când afla cu cale s'o spue.

Un păcănit de motor a detunat peste zarva lumii. Gălăgia a încremenit cât ai clipi şi toţi ochii s'au întors spre câmp, unde, nu departe de lanţul privitorilor, fusese adusă subţirateca maşină de sburat.

Vlaicu n'o bănuise aşa de aproape. A dat năvală peste cei din margine, a svârlit câtcolo o cucoană grasă şi un vlăjgan chipos, s'a strecurat printre două svârlugi de fete suite pe scaune, de era să le răstoarne şi s'a prăvălit peste capul unui moşneguţ, turtindu-i pălăria, până l-a silit să se dea îndărăt. Insfârşit, a întins mâna până la bară, s'a apucat sdravăn de ea şi săltat în vârful picioarelor, a putut să vadă limpede aeroplanul din câmp.

N'a fost plăcută de loc clipa aceea. Şi n'a fost plăcută pentrucă înfăţişarea maşinei era frumoasă. Nu semăna de fel cu hardughia pe care şi-o închipuise el, după fotografiile prost făcute de prin jurnale, ci era o alcătuire gingaşă şi sprintenă

ca o gâză, cu subțiratece picioare înalte încheiate în roți de bicicletă, cu coada prelungită, jumătate îmbrăcată în pânză, iar cealaltă jumătate cu scheletul de lemn lustruit, lăsat vederii, cu aripile netede și grațios alcătuite.

Insfârșit **i-a plăcut.** Murea de necaz că-i place. Dar din încurcătura asta nu putea eși decât aducându-și aminte că e român get beget și că află în graiul și obiceiul nației, putința să-și spue și plăcerea și necazul deodată:

— « Pauzul ei, că frumoasă-i! »

Insă, pe când se gătea să mai spue « No! C'apăi iasta te pune în reșpect! » o pocnitură ciudată a săgetat prin larma motorului și lumea din preajma aeroplanului a sărit în lături, speriată. Motorul a fost tăiat scurt de cel care ședea în carlingă și peste câteva clipe, ochii țintiți ai lui Vlaicu au văzut helicea rămasă în trei brațe în loc de patru, câte avea. Așa dar se rupsese o pală.

— « No! Te făcuși de râs, bade Blériot-ule! » a răzbufnit din toată inima și cu toată gura, ardeleanul. Iar nefericita întâmplare a francezului așa de mult i-a încălzit inima, încât se părea că-i o biruință a lui. « Dușmanul lui Blériot » din el a țâșnit la față, ca și sudoarea, prin toată pielea deodată:

— « Am fo' spus eu că nu-i bună! » Și în fundul inimii se întreba cu părere de rău. « Dece drac' n'o crăpat șrauba aiasta peste Canal, frate, că aceea încă era bine...»

Când s'a vestit lumii că sborul se amână, fiindcă Blériot trebue să trimeată tocmai la Constantinopol după o helice nouă, Vlaicu s'a dus lângă Goga și l-a luat de braț, aprins de fericire:

— « Văz' t-ai, frate Tavi? Apăi, ce inventator e acela care nu-i măestru la dires o șraubă, fără numa la toate

şpezează să i le lucre alţii...?. Dă-l drac' cu maşina lui cu tot!»

Intorcându-se pe jos, fiindcă n'au mai apucat nicio trăsură, Vlaicu i-a dovedit lui Goga pentru a zecea oară, că Blériot e un prost şi că maşina lui nu face doi bani. Dar nu mai era vesel. Glasul îi era greu, gândurile împrăştiate. Era ca şi când ar fi fost el în locul lui Blériot. Intre inima sălcie cum şi-o simţea şi zecile de mii de lei pe care le pizmuise, se socotea mai mulţumit aşa cum este. Peste duşmănii şi peste veleităţi, râvna veacului cel nou încropea duhul sburătorilor, familia lor aparte, chinuită şi ciudată, unde fiecare îşi îngădue să râdă de durerea altuia, fiindcă aceea este şi a lui.

Bucureşti la 12 Octomvrie

Frate,

S'o făcut de râs Blériot-ul vost'. L-or primit la gară cu alai ca pe Impăratu'. Da numai ce-o dat drumu' la Anzanu' lui şi deloc i-o crepat şrauba. Acu cică zboară mai târziu, dar miniştrii or văzut.

Servus,

Vlaicu.

Până la zborul lui Blériot, de peste o săptămână, nu s'a mai întâmplat nimic. Cel puţin nu s'a ştiut. Pentrucă, între timp, Spiru Haret se pare că nu uitase de loc pe Vlaicu şi nici n'a pierdut prilejul să folosească zarva stârnită de venirea aviatorului francez şi de întâmplarea neplăcută cu ruperea helicei.

La un om de însemnătatea ministrului, de înălțimea lui sufletească, la cei 58 de ani trecuți ca vrednic și temeinic cărturar, nu se mai poate vorbi de încăpățânare. Cu toate astea, nepriceperea oamenilor acelei vremi în privința sborului, putea prea bine să nu dea altă numire îndârjirii apăsate, cu care Haret ținea să pue în vază însemnătatea născocirii și prielnicia venirii lui Vlaicu.

— « N'avem astăzi decât doui inventatori: Goliescu și Vlaicu, desăvârșit de deosebiți unul de altul. Dar formulele lor sunt cele mai originale pe care le cunosc eu, din câte se află acum în lume. In condiții de bună execuțiune, amândouă aeroplanele vor sbura. Dar nu aceasta e problema însemnată. Ea se pune dela sbor încolo: cum vor sbura? Vă atrag atenția că avem în privința asta o răspundere foarte mare față de ziua de mâine... »

— « Cum? Dumneavoastră credeți că aeroplanele ar putea să aibă vreo întrebuințare practică? » a îndrăznit să întrebe un ministru tânăr.

— « Cred, iar dumneata ar trebui să fii desăvârșit încredințat, dragul meu. Aeroplanul poate să fie al vremii dumitale cu mult mai mult decât este electricitatea a vremii mele. »

— « Bine, domnule ministru, dar electricitatea avea un câmp fără margini. »

Haret a zâmbit blând și a oftat:

— « Și dumneata crezi că ai aflat margini câmpului, pe care pot să-l bată aeroplanele? » Apoi, a isprăvit ușor, ca o spovedanie. « E prea multă frumusețe, prea multă poezie în născocirea asta, să nu fie în ea putința unei realități... »

S'a sculat din jilțul unde ședea și l-a bătut pe umăr:

— « Gândește-te bine și vei vedea. Eu o gândesc de vreo treizeci de ani și o simt de vreo cincizeci... »

Toate acestea erau gânduri scumpe lui Haret. Ca în toți marii matematicieni, realitatea cifrelor sfârșea în frumusețe. « Simetria este desăvârșire care împlinește mereu armonie. » zicea cândva un înțelept răscolitor de lumi îngropate. Și Haret înțelegea bine cântecul acelei simetrii.

— « Inaintarea lumii », a spus odată, « sunt descoperirile. Omul își descopere puteri; în sfârșit se descopere. Dar descorindu-se, se descătușează. Focul, roata, plutirea, aburii, electricitatea, au fost primii pași. Urmează aeroplanul. Și mai ce? Poate: omul invizibil, după care nu mai rămâne decât: omul biruind gravitatea. Adică, punerea la rând cu elementele. Frumusețe mai desăvârșită decât acest cerc împlinit, eu nu cunosc... »

Mișcat de stăruința lui Haret, cel dintâiu care s'a lăsat ispitit a fost Vasilică Morțun. Nu înțelegea poezia aceasta, așa cum încerca să i-o arate Ministrul Instrucției, dar pentru un iubitor de frumusețe, făgăduiala era nadă bună. Și apoi cumintele dregător al Școlii atinsese o coardă foarte simțitoare din inima fostului socialist. Era răspunderea față de alte vremi. In privința asta, conu Vasilică avea o pildă cam tristă în viața lui, rămășiță veche din timpul când hăimănălea negrijuliv prin Paris și lua lecții de teatru, în loc să se ție de cartea pentru care fusese trimis. Pe atunci râsese nebunește de caraghiozlâcul celui dintâiu automobil și îl socotise, nu numai jucărie de copii proști, dar chiar jignire pentru bunul gust și simțul frumuseții. Iar acum bătea toate căile țării în al său

minunat « De Dion », neînțelegând cum a putut să-și piardă atâta amar de timp în vieață, hălăduind ca melcul, în trăsură...

Prin urmare, avea de ce să-i fie teamă că-i stă în colț, pândindu-l, vreo nouă amăgire. Nu voia să treacă în fața altui rând de oameni drept un înapoiat ridicul. Îl durea asta mai mult decât gândul morții, în care nu afla altă mângâere decât nădejdea la binele pe care ziua de mâine avea să-l spue despre dânsul.

Actorul neîmplinit din el îi biruia prin urmare bătrânețea și îl silea să încheie frumos, ca într'o togă grațios învârtită peste cap, după îndelungi studii în fața oglinzii.

A hotărît să vadă o încercare de sbor cu gângăniile lui Vlaicu, momit și de Toma Stelian care, măcar că n'avea nimic de-a-face cu mașinăriile, era totuși unul din acei înțelegători ai « frumuseții » unde, după spusele lui Haret, se adună toate căile împletite ale lumii. De altminteri Stelian, ca locțiitor la Ministerul de Războiu, era și îndatorat să vie. Alături de dânsul a venit apoi Alexandru Djuvara, Ministrul Industriei și al Comerțului, avocat de meserie ca și prietenul lui dela Justiție, și asemeni aceluiaș, spirit neastâmpărat, iubitor de noutate și artă, care-l mânase și în gazetărie.

Ionel Brătianu, șef proaspăt al partidului liberal, după îmbolnăvirea lui Mitiță Sturza, ascultase vorbele lui Haret cu tainica smerenie ce-o avea pentru om, pentru cărturar, și înțelegerea ce-o avea pentru omul de cifre. El însuși inginer dela Paris, de puțină vreme ieșit din câmpul ingineresc al Căilor Ferate, Ionel Brătianu cunoștea, întocmai ca și Spiru Haret toate încercările făcute până atunci în privința mașinelor de sburat. Ceea ce se ivise după 1907, de când izbucnirea revoluției și căderea Conservatorilor dela putere îl adusese Ministru

de Interne, cunoştea mai puţin. Iar după demisia lui conu Mitiţă Sturza şi alegerea lui ca Şef al partidului şi Preşedinte al Guvernului, Ionel Brătianu nu mai asvusese timp să urmărească în deaproape desfăşurarea încercărilor aviatice din Apus. Totuşi, pentru el, aviaţia era o înfăptuire ca şi pentru Haret.

— « Omul poate să sboare cu ajutorul mecanicei. Asta-i dovedit. Rămâne să-şi îmbunătăţească mijloacele, ca să sboare bine şi cu cât mai puţine primejdii. Cât priveşte folosul practic al sborului, el se va desvolta odată cu perfecţionarea sborului, aşa cum s'a petrecut cu trenul, cu vaporul şi cu automobilul. Saltul de o sută de metri, care se poate face astăzi cu aeroplanul, e la fel cu svârlitura plumbului la o sută de paşi din cele dintâi archebuze cu praf. Poate ajunge la mulţi kilometri. cum au ajuns astăzi obuzele de tun. Şi poate mult mai mult. Sborul lui Blériot peste « La Manche » e mai puţin o încununare a unei munci trecute cât o indicaţie a zilei de mâine. »

Mărturisindu-şi astfel credinţa, el răspundea dintr'odată şi stăruinţelor lui Goga, care-l rugase cu câteva zile înainte să vadă experienţele lui Vlaicu, dar totodată dădea o apăsată răzbunare lui Haret.

Cum se vede, Vlaicu adusese până în Consiliul de miniştri dihonia din Binţinţi şi din Orăştie. « Clubul Aviatic » se încropea şi aici, ca şi acolo. Dar ca şi acolo, şi aici totul se mărginea la vorbă şi la făgăduieli. Iar în vremea asta, Vlaicu, n'avea alt să-şi dezmorţească degetele înfrigurate şi doritoare de truda uneltelor, decât cetera lui săracă şi condeiul de douăzeci şi cinci de bani, cu care scria prietenilor tot ce visa că trebueşte să se întâmple.

Frate,

Tu nu crezi dar eu am fo' avut dreptate cu Blériot-ul vost'. Nu face doi criţari, măi, maşina lui că numai odat' a aprins Anzanu' şi de loc i-o crepat şrauba şi-o amânat proba la proxima săptămână să capete altă şraubă din ţară. Apăi aşa kunst fie la el, că ce fel de inginer e dacă nu se pricepe să direagă singur o şraubă. Eu aş fi gătat-o ein-zwei. Incă şi lui Ion i-ar fi succes. Dar Blériot a telegrafat şi eştia îi şpezează optzeci de mii. Prostia tot de român se ţine săracu. Miniştrii or spus că dacă Blériot a trecut Mâneca eu trec Marea Mediterană.

Numai să gat gândacu meu şi vede el.

Servus,

Aurel

Apoi scrie al doilea răvaş:

Frate,

Eu stau la Hotel Regal, care-i cel mai bun. Scump, măi, dar trebue că la mine vin « domnii » chiar şi Miniştrii cari se interesează de gândacu meu. Criţari încă or da, dar eu nu mă grăbesc ca Blériot să trec apa şi pe urmă să-mi crepe şrauba că eştia mă râd. Eu trebue să fac experiment fest, frate, şi cum zbor, viu peste munţi, ba chiar şi la Peşta mă duc, să fac în năcaz lui Appony de zice că rumânu să nu înveţe.

Servus,

Aurel

Pe urmă, a treia scrisoare, a patra, a cincea... Nici nu mai ştie câte a scris şi cui are să le trimită. Are însă o mână

de lucruri pe care vrea să le spue şi le împrăştie măsurat. Ai zice că a scris o bucată întreagă şi că o taie în fărâme de câte opt nouă rânduri, pune un « Frate » înainte, un « Servus, Aurel » la sfârşit şi face din fiecare o scrisoare deosebită. Când nu mai are ce scrie şi a visat tot, coboară în lume.

Vără capătul tocului între dinţi, îl învârte să simtă până în creeri plăcuta hârâială a învârtiturii, apoi caută nume şi adrese pentru plicuri.

Negreşit, una lui Ion, alta lui Boca, alta lui Simonescu... Celelalte pleacă la întâmplare, spre oameni, cari vor fi foarte miraţi şi foarte nedumeriţi, primind scrisoare dela Vlaicu.

Ci lui nu-i pasă, nici nu se întreabă ce va fi. Avea nevoie de o descărcare, ce nu putea să i-o dea nici vioara, nici gramofonul, nici pânda paşilor Matildei, care tot mai des se învârte prin faţa uşii lui şi tot mai des îşi face de lucru în camera lui.

Un pas creşte grăbit pe coridor, trece şi se opreşte. Incă vreo câţiva paşi şi iarăşi se opreşte. In sfârşit, se apropie din nou. Il simte în faţa uşii.

— « Matilda. » gândeşte Vlaicu, râzând de aceste învârtituri necontenite, cu care l-au deprins de ajuns fetele Binţinţiului său.

Ţinteşte urechea să audă pasul depărtându-se din nou, ca în atâtea alte dăţi. Dar în locul pâşâielii lui, bătae aspră în uşă îi face inima să tresară. Se înfurie pe loc:

— « No! Iar? Apăi, eu de loc o ţâp afară! » Şi învrăşmăşit, nici nu vrea să răspundă chemării din coridor. Poate că nici n'are timp. Mintea îi aleargă printre crâmpee de vorbe şi icoane:

— « Ce drac' să-i fac? Prea-i urîtă, frate! Să fi fost barem ceva mai mândră, altfel îi umbla negoțu'... »

Bătaia în ușă durue din nou, nerăbdătoare. Iar Vlaicu tot nu răspunde. Pe el îl jignește straiul de « madamă »:

— « Todora era fătucă faină! Ș'apăi era înveșmântată în cătrință... »

In sfârșit, hotărăște:

— « Mț! ...Nu-mi trebă mie d'elea!... » Apoi, fiindcă nu vrea de loc s'o mai vadă, se apropie tiptil de ușori, pune laba piciorului în prag, să împiedece ca un zăvor deschiderea ușii, și întreabă:

— « Ce vrei? »

Dar de dincolo răspunde un glas bărbătesc:

— «Domnule Vlaicu, eu sunt: Dumitrescu. Vă rog deschideți.»

— «No! M'am fo' făcut de râs dejeaba! » gândește flăcăul, jumătate în râs, jumătate în necaz. Habar n'are cine-i Dumitrescu ăsta, dar oricum, nu-i Matilda, așa cum se aștepta. Prin urmare repezeala lui n'are nici un rost. Află dar încă un prilej să fie mânios pe femee și să-și răzbune odată mai mult desamăgirea stârnită în el când, după ce pe întunerecul coridorului o crezuse frumușică și ispititoare, la lumina odăei, mai târziu, a văzut'o așa cum era.

Numai că, acum era puțin timp pentru răfueli cu Matilda. Aștepta la ușă « Dumitrescu ».

— « Poftește! » îl îmbie, deschizându-i ușa. Iar în prag se ivește bărbăria neagră a lui Jan Dumitrescu, șeful de cabinet al lui Haret.

Vlaicu se uită la el ca la un necunoscut. Ii știe chipul, dar nu-și dă seama de unde. Noroc că Dumitrescu i-a citit nelămurirea în ochi și-i aduce aminte:

— « Sunt şeful de cabinet al domnului ministru Haret. »

Maistoraşul, gâtuit de spaimă şi uluială, îşi pierde stăpânirea. Ai fi zis că sare în ţăndări, aşa i s'au desbârnat deodată toate încheeturile şi aşa i-a pleznit vorba necumpănită:

— « No! Păi aşa zâ, frate! Servus! » Pe urmă, văzând sub mustaţa şefului de cabinet un zâmbet în doi peri, dă înapoi, cercând stingherit să lămurească:

— « Iartă-mă, dar noi la Ardeal, aşa grăim, mocăneşte... »

Dumitrescu însă se face că n'a băgat de seamă; urmează:

— « M'a trimis domnul ministru să vă spun că Vineri, la 16 Octomvrie, vin domnii miniştri de război şi de lucrări publice să vadă aeroplanul. »

— « La câte oare? » întreabă cu gura uscată, sburătorul.

— « La zece dimineaţa. Şi tot în parcul Expoziţiei dela Filaret. »

Vlaicu îşi şterge buzele cu limba şi după ce cugetă adânc, răspunde ca după o zdravănă chibzuinţă:

— « No! Bine! Apăi, de bună samă oi merje şi eu. »

De unde era să ştie. Matilda şi cum putea să priceapă pentru care pricină anume Vlaicu n'a mai izgonit'o repede din odae, nici n'a fost morocănos, ci, de cum a bătut la uşă, el i-a strigat:

— « Acum poftеşte! » şi eşindu-i în cale, a înşfăcat-o în braţe, a sărutat-o pe amândoi obrajii şi a zis:

— « Fi-va bine! » apoi a vârît laba lui mare până în fundul buzunarului drept, a scos o pataşcă de cinci lei şi i-a pus'o în palmă. După care, răsucind-o în jurul braţului, ca în « Haţegana », i-a tras una peste rotunjimile tari şi bine ascunse în creţuri de fustă, şi a împins'o spre uşă, fără să caute a şti

dacă chicotul ei este a râs sau plâns şi fără să-i pese că, mai presus de toate, e nedumerită, cum nu i-i dat omului să fie de multe ori în viaţa lui.

Aflând vestea, care părea să limpezească însfârşit toate încurcăturile, prietenii cei credincioşi s'au purces la lucru. Unul nu era să întâlnească vreun cunoscut şi să nu-l cheme la Filaret pentru ziua hotărîtă încercării.

Astfel, Vinerea aceea a fost, mai cu seamă, o încercare zdravănă a oamenilor, o alegere aspră a lor. Căci din zecile de prieteni şi cunoscuţi îmbiaţi într'acoace, numai câţiva s'au ostenit să vie.

Pătrăşcanu îşi mângâe sâcâit cioculeţul lui bălan, privind cu ochi de dihor poarta falnică, tăiată în bolţi largi a Parcului, lângă care se alcătuiseră două pâlcuri de oameni. Deoparte generalii Boteanu şi Georgescu, stând de vorbă cu colonelul Dumitru Ionescu din Inspectoratul General al Armatei. Pe de altă parte gazetarii Ion Russu Abrudeanu, Schiopul şi Ion Teodorescu, care făceau roată în jurul deputatului Vasile Sasu şi a protopopului Popovici Deseanu din Vaşcău, venit întâmplător prin Bucureşti.

— « Care-i Morţun ela, frate Pătrăşcanule? » întreabă Vlaicu în şoaptă pe deputat.

— « N'a venit! » îi răspunde el cu anume mlădiere de glas, care suna ca şi când nici nu i-ar fi plăcut să vie Morţun, nici nu avea încredere că va veni.

Vlaicu a rămas însă mirat şi nemulţumit. El crezuse că Sasu e Morţun, după graba cu care gazetarii înconjuraseră pe tânărul deputat, proaspăt victorios în parlament şi vădit om de viitor în partid, deci viitoare Excelenţă.

N'a trecut mult şi dintr'o birjă micuţă cu un cal, a coborît un om mărunţel, cu pălărie mare peste pletele bogate, cu mustaţa căzută pe oală, cu chip blând, luminat de ochi lucioşi, neobişnuiţi.

Toţi gazetarii, în cap cu Vasile Sasu, i s'au repezit înainte, în vreme ce ofiţerii au ţăcănit călcâele şi l-au salutat.

— « Esta-i Morţun? » a întrebat atunci Vlaicu.

— « Nu! » i-a răspuns din fugă Pătrăşcanu, care se ducea întru întâmpinarea noului venit. După câteva clipe, cu toţii au întovărăşit bătrânelul până în faţa lui Vlaicu, unde i l-au arătat:

— « Uite, maestre, dumnealui e... »

— « Imi pare bine », a zis atunci Alexandru Vlahuţă, căci lui îi ziceau « maestre » şi i-a întins o mână mică şi moale, scormonindu-i cu privirea în ochi, ca şi când îşi cântărea omul.

Dar Vlaicu n'a aflat cine era « maestrul ».

— « De bună samă şi esta-i careva domn mare, de-i fac onor oficerii... » Şi a trebuit să se mulţumească doar cu atât, fiindcă o altă trăsură s'a oprit la poartă. Şi iarăşi toată ceata s'a bulucit să iasă în întâmpinarea domnului înalt şi ţanţoş, cu barbă neagră şi zbârlită.

— « No! Apoi esta de bună samă-i Morţun! » a hotărît singur Vlaicu, şi s'a înţepoşat amarnic cu cele două modele în mâini, hotărît să fie dârz şi să vorbească pe şleau lui Morţun acesta, care i se dovedise duşman dinainte să-i vadă gândacul.

Două săptămâni măcinase în gând vorbele pe care avea să i le spue. Găsise atunci nişte cuvinte straşnice, iar acum i se vârtejau de-odată toate prin creer, de nici mai ştia cu care să înceapă.

In cele din urmă s'a hotărît să grăiască așa:

— « No! Apăi acuma de loc ai să vezi, domnule Ministăr, că eu mi ți-l tai aspru pe Blériot, că el merje cu Anzani, fără numa eu țâu cu Gnôme, care-i ca ochiu și are oțel fain de te poți rade cu el! »

Era umflat și roș ca un curcan când i-a făcut Pătrășcanu semn să se apropie.

— « Domnul Primar Vintilă Brătianu vrea să te cunoască, Vlaicule. » așa a auzit spunându-i un glas pe care, în hăuiala din urechi, nici nu l-a știut din care gură vine.

Va să zică nici ăsta nu era Morțun. Și încordarea lui fără noimă, l-a făcut să se simtă scârbit și prins de oboseală.

Din trăsura oprită mai apoi, a coborît Alexandru Djuvara. Pe urmă, a venit cu automobilul Vasile Morțun dimpreună cu inginerul Zane, inspector general în ministerul Lucrărilor Publice și însfârșit, repede după dânșii, s'a ivit și Toma Stelian.

Vlaicu a fost arătat tuturor la fel:

— « Domnule Ministru, dați-mi voe să vă prezint pe inventatorul nostru. »

Și astfel, ardeleanul n'a putut afla nici care-i Morțun, și nici măcar dacă a venit.

Pătrășcanu i-a hotărît:

— « Explică domnilor Miniștri... »

Și Vlaicu a îndrugat ce-a putut și cât a putut, chinuit de întrebarea:

— « O fo' venit oare? Și dac'o venit, care-o fi ela... »

Dar degeaba se uita când la unul când la altul, și degeaba trăgea cu urechea de fiecare dată când vorbeau între ei. N'a auzit decât « domnule Ministru », « Vintilă », « domnule General »,

sau simplu: « domnule dragă ». Numele « Morţun » nu l-a rostit nimeni. Prin urmare avea toată dreptatea să spue:

— « A drac' om şi ela, frate. O fo' zâs odată: « nu », apăi « nu » o rămas. »

Şi în ochii săi, duşmănia lui Morţun a crescut atât de mare, încât nu i-a aflat altă lămurire decât:

— « De bună samă, ela-i cu Blériot! »

Vasile Morţun venise cu toată inima, firește. Totuşi era în el o mică îndărătnicie surdă, care nu i-a îngăduit să fie poet de loc. Mai întâi l-a uimit şi apoi l-a speriat sărăcia groaznică de cuvinte a lui Vlaicu şi vorbirea lui, aproape de neînţeles pentru un inginer. Apoi a început să petreacă pe stângăcia ardeleanului şi pe hazul nespus al felului său de vorbă. Chipul de diavol zâmbea înfricoşător, cu ochi subţiri şi colţuri de sprâncene ridicate până în coama frunţii, de-i părea uneori lui Vlaicu că nici măcar **nu** e aevea.

Astfel, lămuririle inventatorului au fost jalnice, mai ales că toţi termenii lui tehnici erau nemţeşti. Pentru oameni cu carte făcută numai la Paris era adevărat prăpăd. Chiar Vintilă Brătianu, inginer de meserie, înţelegea foarte greu unele lucruri, deşi se pare că era trimis de Ionel Brătianu şi că avea şi el destulă ştire despre temeiurile sborului mecanic.

Cel care a privit cu mai multă dragoste, cu mai mult dor de înţelegere, a fost Alexandru Djuvara. Boerul acesta inimos şi subţire, ţinea o dreaptă cumpănă în răceala de ghiaţă a celorlalţi. Poate i-o îngăduia şi aşezarea lui lipsită de orice răspundere, dar poate că tocmai asta îl ajuta să vadă puţintel mai limpede înainte decât ceilalţi, cari aveau hărăzire oficială şi aveau de rostit cuvânt greu, cântărit în bani. Acest cuvânt,

spus uşuratec pe planurile lui Rodrig Goliescu, căpitanul de artilerie, scosese din visteria Statului câteva zeci de mii de lei, de pe urma cărora, până astăzi, nu se vedea nimic. Cu atât mai vârtos deci trebuiau să bage bine de seamă la ce vor spune acum, când izbânzile din urmă ale lui Blériot, schimbaseră faţa lucrurilor. Nu era doar numai întrebarea dacă aeroplanul lui Vlaicu va sbura, ci întrucât e mai bun decât al francezului, şi dacă va sbura mai bine.

Incărcaţi de asemenea răspundere, pe care însuşi Haret le-o arătase, alături de Ionel Brătianu, oamenii aceştia nu voiau să vorbească lesne.

Cel care a simţit bine cum stau împrejurările, a fost bătrânul Vlahuţă. L-a luat de-oparte pe Vasile Morţun şi pe Zanne, după ce s'au isprăvit încercările de sbor şi le-a spus:

— « Dragă Vasilică, să nu faci greşala să te pui deacurmezişul. »

— « Chiar dacă nu sunt încredinţat? » i-a întors Morţun, zâmbind nedumerit.

— « Chiar. Aici nu-i vorba de încredinţare sau de neîncredinţare. E vorba de spărtura în veac. Tu eşti om la cincizeci de ani ca şi mine, iar ei sunt alt rând de oameni. Teme-te că poţi fi faţă de băetanul acesta, aceea ce a fost Petrache Carp faţă de Eminescu. Prăpăd mai mare eu nu cunosc ».

— « Asta e un fel de: « crede şi nu cerceta »? »

— « Dacă un om ca Haret e în stare să creadă, mă închin, orice ar fi să cred eu în fundul inimii mele ».

— « Bine, Alecule dragă, dar Haret nu poate să greşească? »

— « Poate, bine înţeles. Dar lasă-l să greşească el. De ce să greşeşti tu? »

Morţun a stat o clipă pe gânduri, frământând parcă în minte o fărâmă de îndoială. Simţeai limpede că vrea să spue ceva, dar n'are curaj. In cele din urmă s'a hotărît. L-a luat pe Vlahuţă de braţ şi a început:

— « Să vorbim pe şleau. Eu nu spun că maşina asta n'are să sboare. Azi, după câte se cunosc, ar fi o neghiobie din parte-mi şi oricât aşi avea eu cincizeci de ani, cum spui tu — dar să ştii că n'am împlinit încă nici patruzeci şi nouă.... » Şi aici a râs lămurind: « Asta ca să fim drepţi. Zic: oricât aş avea eu cincizeci de ani, nu-s aşa de neînţelegător faţă de vremea nouă, încât să nu văd aceea ce se vede: sumedenia încercărilor din străinătate, iar acum în urmă sborul lui Blériot peste Canal.

« Dar aici nu-i vorba despre ceea ce văd eu, Vasile Morţun, ci eu ca ministru. Sunt chemat să dau din punga Statului. »

— « Să dai, de vreme ce-i spre folosul lui. »

— « Tocmai aici vreau să ajung. Cine îmi poate spune dacă este spre folosul lui? »

— « Cum? » s'a mirat Vlahuţă, « Crezi că armata n'ar putea să folosească aeroplane? »

— « Ba da, dragul meu. Şi încă foarte bine. Dar eu ştiu că Blériot e acum la al douăzeci şi nu ştiu câtelea avion, care stricate, care rupte, care lăsate de-oparte pentru îmbunătăţiri. Dar Blériot e om cu avere, şi când n'o mai avea nimic are să afle destui capitalişti în ţara lui. Căci Franţa nu i-a dat un ban, înţelegi? Şi Franţa nu-i România. Va să zică trebue să înlocuim noi, din visteria Statului, toate averile lui Blériot, Voisin, Farman şi nu ştiu câtor alţii... Căci Vlaicu e sărac lipit, cum a fost şi Goliescu. Va să zică, până va ajunge la al douăzecilea tip, ne va costa, cât? Patru milioane — cam douăzeci de mii

e costul unui avion — în afară de ceea ce va trebui să-i dăm lui ca să trăiască: o leafă ori o diurnă pe la Arsenal, pe la ministerul meu... sau și într'o parte și în alta, cum spunea Haret, care-i foarte darnic cu banii dela ministerele altora. »

Alexandru Djuvara se apropiase între timp. Auzind cele spuse de Morțun, s'a simțit oarecum atins și el de vorbele privitoare la Haret și a clătinat din deget, nedându-i dreptate.

— « Ce vrei să spui? Că judec greșit? » a întrebat Morțun.

— « Fără îndoială, Vasilică, fără îndoială. Eu cred că ar trebui să fim mândri că a sosit vremea să cheltuim banii Statului și pentru inventții românești, menite să ne aducă felicitările și stima lumii. »

— « Patru milioane? » i-a întors Morțun.

— « Și zece, Vasilică, dacă e nevoe. Eu n'am nici o pricepere în tehnica voastră, dar cred că e un tărâm unde orice ban cheltuit este un folos. »

— « Chiar și când e cheltuit în zadar? »

— « Ce înseamnă ban cheltuit în zadar? Inseamnă—după cât mă pricep eu,—un ban dat pe o încercare neizbutită, nu? Dar descoperirea unui drum închis, nu-i un câștig? ».

— « Straşnic advocat eşti dumneata, coane Alexandre. Ai întors'o ca la bară și ca în articolele cele grozave din « L'Étoile Roumaine ». Dar rogu-te, dacă e vorba de felicitări și stima lumii, de ce nu ne dai mata din fondurile de încurajare a industriei? »

— « Pe care nu le mai am, că mi le-ați mâncat voi toate, să-ți faci tu șosea până la Broșteni și Zanne șosea pietruită până la Băsăștii lui, să-l mai supere și pe Diamandy pe de-asupra, că-i tae frumusețe de pădure... »

După ce au râs, să astupe mica stinghereală a adevărului supărător, Djuvara a urmat:

— « Să schimbăm ministerele şi-s gata... »

— « Să-ţi faci şosea şi la mata? » a surâs drăceşte Morţun, stârnind din nou râsetele celor de faţă. Ministrul de Industrie şi comerţ n'a mai avut timp să răspundă, fiindcă în vremea aceasta se apropia de ceata lor Toma Stelian, dimpreună cu cei doi generali şi cu colonelul Iliescu. Vorbiseră până atunci cu Vlaicu şi se părea că au ajuns la anume încheeri.

— « Uite ce spune colonelul Iliescu. » a zis Stelian, care ţinea şi locul de ministru al războiului, în urma demisiei generalului Averescu. « El este de părere că avem de-aface cu o invenţie foarte serioasă. »

— « ...şi foarte originală. » a adăugat colonelul, un om voinic, bine legat, cu frizura în perie, mustaţa groasă şi muscă sub buza de jos, în tot şi în toate un rumân întreg şi de ispravă, care n'avea două vorbe şi-şi pricepea meseria lui cu mult deasupra treselor de aur ce le purta mundirul cafeniu.

— « Atunci » a sărit îndată Morţun, « ăsta e un lucru care priveşte deaproape Armata, nu? Faceţi aeroplanul la Arsenal.»

— « Negreşit », a răspuns colonelul « aşa ar trebui. »

— « Foarte bine, dar din ce fond? » a întrebat Toma Stelian.

— « Avem un fond pentru experienţe, domnule Ministru. Ii zicem: comandă deschisă pentru experienţe. Eu vă fac un raport şi pe baza lui, dumneavoastră daţi aprobarea. »

— « Minunat! » a zis Morţun. « Vezi coane Alexandre, nu mai este nevoe să schimbăm ministerele? ».

— « Nu se ştie! » i-a răspuns Djuvara. « Tot mai vine ceva. Aeroplanul, să zicem că se face. Dar omul din ce trăeşte? »

Aici Morțun a râs din toată inima și svârlind cu mâna în sus, a zis:

— « Apoi dacă ne-om încurca de toate fleacurile... Ii faci dumneata o diurnă din fondul de propagandă, îi mai dă Arsenalul o diurnă... »

—«Ii mai dai și tu o diurnă...» a urmat Djuvara...» Și are omul de unde trăi, nu-i așa? »

— « Trei diurne? Prea mult cucoane. Lasă-l cu două, că pe urmă nu se mai ține de aeroplan ». Și cu veșnicul râs de satană, i-a luat pe după spate și i-a sucit către trăsuri.

In urma șiragului de briști, care huruiau cutremurător pe caldarâm, Vlaicu rămăsese drept, cu călcâiele lipite, așa cum îl lăsase strângerea de mână a miniștrilor.

Vlahuță și-a luat rămas bun cel din urmă. I-a prins laba mare în amândouă mâinile lui calde și moi:

— « Să fii liniștit, domnule Vlaicu, fiindcă toate se vor limpezi. Dumneata nu știi ce prieteni temeinici ai. Și mai cu seamă unul. Acela se chiamă ***veacul dumitale.*** »

Sburătorul s'a uitat la pălăria mare, la pletele aspre și aurii, la spatele adus al omului micuț și bun, care se urca acum în brișca îngustă cu un cal. I-a rămas în urechi glasul, adânc tremurat și cald.

— « Esta grăește pe struna « sol » — așa i-a venit spune. Dar era prea mișcat și nu-și înțelegea de fel înfiorarea din inimă. Nici n'avea timp să scormonească în vorbele lui Vlahuță, ca să le priceapă tâlcul. S'a lămurit pe sine:

— « No! Apăi acuma n'am vreme să fiu deștept. » Și întorcându-se către Pătrășcanu, Schiopu și Ardeleanu, i-a întrebat:

— « Gata? ».

— « Gata! » au răspuns ei.

S'au suit în trăsuri şi Vlaicu a chiuit:

— « No! Haidam! »

Când a ajuns la hotel în odaia lui, unde Matilda îi făcuse curat lună şi-i pusese pe măsuţa de lângă pat, într'o căniţă eftină, trei flori de « nu mă uita », s'a lungit pe pat fără să vadă nimic. A oftat adânc, şi-a petrecut mâinile sub ceafă, a închis ochii, apoi s'a întrebat:

— « O fo' Morţun, frate, o n'o fo'? »

A doua zi, când s'a întors Vlaicu dela masă, Carol i-a întins odată cu cheia odăii şi un plic mare, galben. Deasupra, pe tot lungul lui, era tipărit:

Ministerul Lucrărilor Publice

Mâna înfierbântată pe loc, a nimerit anevoe să deslipească plicul, aşa cum îi era obiceiul. L-a sfâşiat şi a tras greu foaia albă dinlăuntru, pe care lipitura o agăţase de un colţ.

Citeşte şi nu-i vine să creadă. Ochii i se împăienjenesc. Şi totuşi aşa e scris:

Domnule,

Vă facem cunoscut că pe data de 15 Octomvrie a. c. sunteţi numit diurnist în acest minister, serviciul tehnic, cu diurnă de trei sute de lei lunar.

Ministru,

V. G. Morţun

Director al Serviciului...

Domnului Inginer Aurel Vlaicu. Hotel Regal. Loco.

Care va fi fost adevărata pricină ce l-a grăbit pe Morțun, e greu de știut. Mintea lui zvăpăiată și cu treceri aprinse, putea să îngădue orice lămurire. Chiar pe aceea că, în fundul inimii sale dormea un om bun și înțelegător de toate, care, oricât ar fi glumit și oricâte piedici ar fi pus cuiva, recunoștea totuși unde este dreptatea și omenia. Alții, au crezut că și prin asta, Morțun se dovedește a fi cel de totdeauna; omul unui gest. Adică actorul care ține la aplauze pentru el înainte de toate, chiar dacă asta e în dauna vecinului său de scenă.

La drept vorbind însă, toată această grabă era numai o dibăcie. Morțun împlinise cu zorul voința lui Haret, și-l căpătase de apărător pentru împrejurarea când i s'ar mai fi cerut și ajutor bănesc pentru aeroplan.

Indată ce i-a venit helicea dela Constantinopol, Blériot și-a făcut cele trei sboruri mult așteptate. Firește, pentru acea vreme, fapta era de-a minune și-a cutremurat adânc uriașa înghesuială de lume, clădărită pe Hipodrom, încă dela ceasul 1 în după amiaza Duminicei dela 18 Octomvrie.

Goga și Vlaicu, veniți și de astă dată cu ceata lor de prieteni, erau ținta tuturor întrebărilor din partea celor cunoscuți. E lesne de înțeles ce fel de răspunsuri putea să dee Vlaicu și ce păreri arăta față de aeroplanul inginerului francez. Acum însă, Maistorașul deprinsese alt chip a răspunde, în urma vorbelor auzite dela Haret.

— « No! Sboară, de bună samă, că doar și mie mi-o succes a sbura călare pe o rudă și cu aripi de cearșeaf întins pe spete. Fără numa *cum* sboară? »

Și legându-se de vremea mocnită a toamnei, umedă dar fără vânt, încheia:

— « De suflă vânt fest, gată cu badea Blériot şi cu tot bleriotul lui, că de loc se însuce, şi apăi, feri Doamne, că maşina lui nu lucră în potrozu' drac'... »

Astea le-a spus şi prietenilor cu cari venise, le-a spus şi lui Dimitrie Anghel, care întovărăşise pe Iosif, le-a spus şi lui Eugen Lovinescu şi tuturor celorlalţi pe cari îi mai cunoscuse atunci la Hipodrom.

Le-ar fi spus poate chiar şi Principelui Carol, căruia îi fusese prezentat acolo, dacă Goga nu i-ar fi făcut semn să tacă.

Căci Vlaicu nu se simţea stingherit de loc că stă de vorbă cu un vlăstar regesc. E drept, îi bătuse inima de-l înăbuşea şi-i dăduse năvală sângele în obraz, încât i se părea gulerul cu două degete mai strâmpt ca de obiceiu, în clipa când profesorul Murgoci a venit să-i spue că Principele vrea să-l cunoască. Ii tremurau degetele şi genunchii de-i venea să o ia încolo, prin lume şi să fugă până n'o mai vedea ţipenie de om.

— « D'apăi cum soarele o fi altfel. Că doar de o sută cincizeci ani n'am f'o văzut os crăesc, fără numa în bild. » a lămurit el mai târziu, mult mai târziu lui neica Dumitru, spaima dela Hipodrom. Iar bătrânul înţelegea asta, legată de întâmplarea că dela Impăratul Iosef al doilea, când era tânăr, nimeni din neam crăesc nu mai călcase pământul Ardealului.

Dar Vlaicu nu mai avea ce face. Mâna cu degete scurte şi tari a lui Goga se încleştase în braţ şi-l ducea, nepăsător că manşetele sburătorului au ieşit din mânecă, că legătura dela gât s'a strâmbat şi că-i tot o apă de năduşală.

Abia a avut timp să-şi împingă puţintel manşetele înapoi, apăsându-le cu îndoitura pumnilor şi, pe ferite, să-şi şteargă de pulpana surtucului, palmele asudate.

In prima clipă nici nu l-a văzut pe Prinţ. I se pusese ceaţă pe ochi şi toate-i pluteau în văz. A lipit călcâele, ca o cătană desăvârşită, cum nu fusese niciodată, şi s'a îndoit scurt, plecându-se adânc.

O mână tânără, voinică şi albă, i s'a întins înainte. Abia a cutezat să-şi apropie de ea degetele lui ciolănoase, mari, negre şi năduşite. Dar Principele i-a apucat mâna bărbăteşte şi i-a scuturat-o o singură dată, aşa de scurt, aşa de neted, aşa de drept, încât în Vlaicu s'a prăvălit pe clipă şi s'a mistuit tot ce fusese ceaţă, teamă, stingherire.

A ridicat o privire uimită. Iar când în faţa ochilor i-a răsărit trupul zvelt şi mlădiu al unui flăcăiandru bălan şi vesel de şaisprezece ani, a fost cuprins de atâta veselie familiară şi frăţească, încât e de mirare că n'a izbucnit, aşa cum simţea îndemn:

— « No! D'apăi ista-i ficior fain, naţie! » Adică aceea ce tot a spus el în alte dăţi, ori de câte ori, spre marea lui nedumerire, era mustrat că nu ştie nici să se poarte, nici să vorbească cu Vlăstarul Domnesc.

Căci Vlaicu nu s'a întâlnit numai atunci cu tânărul prinţişor bălai. Iar întâlnirile acele aveau să aibă un rost mai temeinic. Şi astfel, pentru nătângul fecior de ţăran, ziua aceea a fost un început şi a fost aidoma unui vis. Nu un vis împlinit, — asta ar fi fost poate mai puţin pentru vieaţa sburătorului —, ci de-albinelea vis. Căci stă scris în cartea viselor că « Cu Domn şi Rege de te vei visa, strălucire şi izbândă deplină vei avea... »

Dar poate că, tot odată, ziua aceea avea să fie un început şi pentru Prinţul cel bălan, mlădiu şi vesel, ca un fir de grâu bătut de soare...

Şi astfel, când l-a întrebat Principele:

— « Ei, domnule Vlaicu, ce crezi de aeroplanul lui Blériot? » iar Goga i-a făcut un anume semn, din care a priceput că nu trebue să ponegrească pe franţuz, maistoraşul a îngăimat câteva cuvinte sarbede, care nu spuneau mai nimic.

— « No! Păi, ce să spun? E fain. Doară se sue şi fuje bine. »

Numai că Principele a simţit îndată ce vânturi bat în inima ardeleanului şi l-a sgândărit:

— « Al dumitale e făcut tot pe acelaş principiu? »

Acum, Vlaicu nu mai avea de ce să fie oprit — era vorba de gândacul lui — şi şi-a dat drumul.

— « Feri Doamne! Gândacu meu are două şraube, şi ţenter de greutate dedesubt, cârme dinainte, progrezive, şi cu motor fain, Gnôme, care se învârte, nu Anzani ca iesta... »

Mărturisise, dintr'o răsuflare, mai mult decât era nevoe iar Principele se socotea prea lămurit.

De aceea, când i-a întins mâna la plecare, i-a spus zâmbind:

— « Acuma să te vedem şi pe dumneata! Când ţi-o fi gata aeroplanul, să-mi dai de veste. »

Dar Vlaicu, foarte îngăduitor, i-a răspuns, cu tonul cel mai liniştit şi mai firesc din lume:

— « No! D'apăi dumneavoastră puteţi veni când vreţi, că lucru la Arsenal. »

— « Ştiu! » a spus atunci Principele Carol, râzând din toată inima. « Dar eu vreau să te văd sburând. » Iar Vlaicu a răspuns râzând şi el:

— « Atunci chiar nu-i de lipsă să mai veniţi, că viu eu pe sus la dumneavoastră. »

Iar cu mâna a făcut o mișcare desgheţată şi rotundă, ca şi când şi-ar fi desenat pe cer ocolul ce-l va face peste Cotroceni.

Goga nu ştia dacă trebue să râdă, sau să fie supărat.

— « Nu se zice « Dumneavoastră » unui Principe. »

— « No! D'apăi cum? »

— « Alteţa Voastră, sau Alteţei Voastre. »

Vlaicu face o mutră lungă. Apoi dă din umeri, semn că-i pare rău.

In sfârşit tresare deodată speriat şi întrebă:

— « S'o fo' supărat cumva? »

— « Cine? »

— « Alteţa Sa. »

Goga izbucneşte în râs, îl bate pe umăr, mângâindu-l:

— « Nu. Dar altă dată bagă de seamă. »

— « Bine! » făgăduește foarte serios sburătorul. Deodată însă, plesneşte nemulţumit din buze: « Mţ! »

— « Ce-i? »

— « Am fo' uitat să-i pârăsc pe miniştri că m'or amânat cu Arsenalu'. »

— « De ce să-i pârăşti? »

— « D'apăi că el îndată spune lu' Prinţu Ferdinand, iar... » Acum se opreşte şi întreabă, schimbând tonul: « Lui, Prinţu Ferdinand tot Alteţa Sa îi spun? »

— « Tot! »

— « No! D'apăi el îi mai mare ca ficioru'. »

— « Da. Dar e tot Principe. »

— « Nu-i drept iasta. » hotărăşte Vlaicu. Apoi îşi ia vorba de unde o oprise: « Cum am fo' zâs, Alteţa Sa spune lui Alteţa

Sa şi apoi de loc Alteţa Sa spune la Reje. Şi Rejele dă poruncă la miniştri.... »

Cu toată dârzenia şi încăpăţânarea lui, sborurile lui Blériot l-au copleşit pe Vlaicu. Le-a urmărit cu întreaga atenţie încordată a omului care-şi iubeşte meseria şi nu putea să nu recunoască în fundul inimii lui că francezul e un biruitor. Firește, aeroplanul avea cusururi. Era o maşină mijlocie, care avusese numai noroc. Venea totdeauna în pas cuminte după recordurile bătute de alţii, de Hubert Latham, la înălţime, care se urcase până la cinci sute de metri şi Curtiss care ajunsese la şaptezeci de kilometri pe oră, bătând recordul de cincizeci şi patru a lui Tissandier, care — la rândul lui — depăşise cei cincizeci şi doi ai lui Voisin, după ce Santos Dumont sburase în 1906 cu patruzeci şi unu de kilometri pe ceas.

Cât priveşte depărtarea în sbor, tot alţii îi luaseră înainte, începând cu Santos Dumont, care sărise 220 de metri la 12 Noemvrie 1906 şi sfârşind cu Farman, care sburase o sută optzeci de kilometri în trei ceasuri şi patru minute, pe seară, la 27 August în Reims, bătând chiar şi pe Latham şi pe Paulhan.

Aşa dar, pentru Vlaicu, care ştia aceste isprăvi, nu mai însemna nimic aşa zisul sbor de distanţă dela Hipodrom, când Blériot, ridicat în aer la trei şi jumătate, coboară după zece minute şi cinci zeci de secunde, bătând nouă kilometri şi şapte sute de metri. Zburase până spre Bucureştii Noi, dăduse acolo câteva ocoluri, apoi s'a reîntors deasupra Hipodromului, peste care s'a rotit de trei ori şi s'a aşezat, în sfârşit, cu roatele pe pământ.

Ardeleanul privea cu milă zarva lumii, care chiuia la sburătorul francez şi-i părea ciudat văzând departe pe Principele

Carol, dimpreună cu un ofițer și o domnișoară, cum se duc către aeroplan să felicite aviatorul.

Aude pe câțiva:

— « Uite, Principele Ferdinand, Principele Carol și Principesa Elisabeta... »

Dar lumea s'a îmbulzit așa de tare pe lângă el, că nu mai apucă să deslușească domnețele chipuri. Pentru Vlaicu a fost mai bine. Altminteri ar mai fi avut un prilej de amărăciune și neînțelegere, văzând pe Blériot chemat în loja regală și stând de vorbă cu Regina Elisabeta.

La ceasul patru și un sfert, aeroplanul înălțat din nou până la șaptezeci de metri, a sburat scurt, chip să-și arate iuțeala.

— « Când s'o însuci odată Gnômu' meu, bade, te las în urmă de nu te mai văd! a crâșnit ardeleanul, cântărind din ochi cei șaizeci de kilometri pe ceas ai mașinei lui Blériot.

Ba, chiar a râs, când francezul, ca să-și arate viteza mai bine, și totodată s'o mărească, a coborît cu motorul plin, deasupra mulțimei, apoi s'a înălțat iarăși în cea parte.

— « No! D'apăi pe mine nu mă traji pe sfoară, fușere! Arată-ți repejunea la suit, nu la căzut, că într'aceea bolovanu-i încă mai deștept ca dumiata! »

Cele șapte ocoluri ale pistei, ba mai jos, ba mai sus, nu s'au ridicat peste șaizeci de metri și au ținut șaptesprezece minute și douăzeci și șase de secunde.

Al treilea sbor, zis de înălțime, a ținut vreo zece minute, în care aeroplanul nu s'a suit mai mult de douăsute de metri.

Așa dar, Vlaicu n'avea cuvânt să afle lui Blériot merite prea mari, chiar dacă n'ar fi fost pornit. Inginerul francez sburase fără trudă deosebită.

Totuşi şi-a dat seama că aeroplanul sboară bine, se ridică uşor şi mai cu seamă, e peste măsură de mlădios la viraje. Iar mâna aviatorului care-l poartă e aşa de dibace, încât îţi duce maşina pe unde vrea şi o coboară tocmai unde socoate el mai bine.

Când a mai văzut însă că Blériot îşi îngăduie să salute cu braţul mulţimea, în timpul sborului, şi a înţeles că « manşa » îi îngăduie să mişte cârmele cu o singură mână, întocmai cum şi el chibzuise, Vlaicu a rămas pe gânduri.

Aviaţia altora îi era acum un adevăr tăios şi limpede, limpede, nu numai o pagină de carte, sau o veste din gazetă. Ea ajungea astfel cu atât mai primejdioasă şi mai înfricoşătoare. Iar ţăncuşa zorului se împlântase până în fund, în biata lui inimă săracă.

— « Eu *tot* îl tai, frate Tavi! » i-a spus el lui Goga. « Fără numa să-mi dea criţari mai repede. Altminteri... »

Şi prins de spaimă, băgă de seamă că toată încrederea lui începe a şovăi şi a se destrăma.

Când lacheul i-a deschis uşa, profesorul Murgoci a zărit capul blond şi cu părul răvăşit, aplecat foarte atent pe o foae albă şi mare, întinsă pe birou.

— « Ce desenează acolo, Alteţa Voastră? »

— « Un aeroplan. » a răspuns Principele şi i-a răsucit desenul, să-l poată vedea din cea parte a biuroului.

— « Dar de ce a făcut Alteţa Voastră aripele aşa de jos? Vlaicu spune, că numai centrul de greutate foarte jos poate ţine în echilibru stabil un aeroplan. »

— « Pentrucă maşina lui n'are aripioare, după câte am auzit. Blériot n'a căutat însă echilibru stabil, ci unul indiferent.

In felul acesta, aeroplanul poate mişca oricum şi tot aşa de uşor, pe când echilibrul prea stabil al lui Vlaicu ar putea să nu-i dea voie nici să se urce. In ori ce caz, urcuşul are să fie greu, pentrucă aeroplanul are să caute mereu să se întoarcă în poziţie normală. »

— « Totuşi, miniatura cu care s'au făcut încercările în Parcul Expoziţiei, a sburat foarte uşor. »

Principele Carol a dat din umeri.

— « Nu se poate judeca după o miniatură. Toate miniaturile sboară. Să vedem maşina mare. »

Murgoci, care stătuse de vorbă şi cu Goga şi cu Vlaicu, ştia ceva despre sborurile făcute la Binţinţi. De aceea a răspuns:

— « Alteţă, Vlaicu e sigur că va sbura. A sburat şi acum câţiva ani cu un aparat rudimentar, făcut din cearşafuri întinse pe nişte speteze şi tras în goană de cinci cai. »

Principele a început să râdă.

— « Adevărat? »

— « Da, Alteţă. Mi-a spus Goga. Apoi am văzut chiar şi câteva fotografii. De altminteri, cred că, foarte curând, vom avea şi aeroplanul mare. Aud că Alteţa Sa Principele Ferdinand doreşte să vadă câteva încercări de sbor cu modelul mic. »

« Asta, fără îndoială, are să grăbească hotărîrea pentru începerea lucrului. »

— « Dar nu se luase o hotărîre? »

— « Se luase, numai că o luase Toma Stelian, care ţinea locul. Acum e vorba să se remanieze guvernul şi să vie Generalul Crăiniceanu la Ministerul de Războiu. Aşa încât toate trebuesc luate dela capăt. »

— « Va să zică numai semne bune... » a spus Principele, zâmbind.

— « Care anume, Alteță? »

— « Piedicele, domnule profesor, piedicele... »

In tăcerea care s'a întins, nu se auzea decât fâșâitul întretăiat al creionului pe foaia de hârtie. Profesorul atent și bun privea înduioșat răvășeala de aur din creștetul blond și se întreba ce legătură tainică se urzește acolo, între mugurul acesta de Rege și icoana altui veac, pe care o plămădea, ori încerca s'o plămădească sub forma unei păsări de oțel...

— « Făt-Frumos își caută calul năzdrăvan, care mănâncă tava de jăratec... Ce turburător de înaintat a fost duhul neamului care a născocit povestea asta... poezia asta... Și acum, poate, *adevărul* acesta... »

Numai cinci ani i-au lipsit lui George Munteanu Murgoci să vadă cât era de mare *adevărul* pe care îl bănuia cu douăzeci și unu de ani înainte...

Seara căzuse domoală şi tristă. In schivnicia odăii lui de sus, Vlaicu era înjunghiat de gânduri cumplite. Nu mai putea să îndure prelungirea goliciunii acesteia, care-i împăienjena toată vlaga. Ii venea să creadă că prinde mucegai pe mâini şi pe creer, aşa de fără folos îi erau toate, de când cu venirea în Bucureşti şi cu preschimbarea într'un şcolar, care trebue să învârtească mereu, mereu, aceeaşi lecţie prost îndrugată.

— « Când m'oi supăra, frate, îndată lucru oareşi ce măestrie să fac placă şi-mi pun lecţia pe gramofon... »

Dar supărarea aceasta ar fi însemnat puţin lucru dacă n'ar fi avut ispite groaznice. I le da mai ales înălţimea celor trei etaje, dela care privea în creştetul oamenilor. Il apuca un fel de ameţeală ciudată — ba chiar şi şi plăcută uneori — şi tot mai mult se gândea că într'o bună zi, nu s'ar mai fi putut împiedeca să se lase lunecat peste prichiciul ferestrei. Simţea ghiaţă în spinare şi dădea înapoi îndată. Dar cum ajungea în pat, îl încerca din nou ispita cea neagră.

A sărit în picioare şi a eşit repede pe uşă, ca şi când ghiarele rele s'ar fi întins din geam după dânsul! A coborît la Goga în odae şi s'a zvârlit pe canapeaua lui.

— « Ce-i? » l-a întrebat poetul, care şedea lungit în pat şi-şi citea nişte corecturi. « Eşti groaznic de palid. Ţi-i rău? »

— « Nu, Tavi. Fără numa nu mi-i bine. »

Cu ăst fel de vorbire, Goga era acum deprins. Nu s'a mai trudit să afle ce anume înţelege Vlaicu prin vorbele pe care le-a spus. A rămas cu ochii la el, urmărindu-i mişcările feţii trase, pâlpâirea turbure a nărilor şi zvâcnetul muşchilor din falcă.

Dar sburătorul s'a răsucit vijelios spre el:

— « Nu vreau să mor în pat, frate, făr numa nici cu grumazu frânt în trotuar. Asta-i! »

Şi a izbucnit în plâns, făcându-se ghem cu faţa în perete.

...Cu inima strânsă de astă neaşteptată descleştare, Goga îl lasă să se liniştească. Apoi, când nu i s'a mai auzit decât suflarea regulată, ca de prunc adormit după plâns, îşi întoarce ochii umezi spre filele din corectură şi abia vede să citească sfârşitul:

. . . In sclipirea dimineţii care rumeneşte satul,
Radu Roată pleacă'n lume, cu scrisoare la'mpăratul

Deasupra celor trei puncte, vârful creionului tremură uşurel...

Ofiţerul înalt şi fercheş, care bătuse în uşă, a rămas nedumerit. Aflase dela portar că Vlaicu e sus, în camera lui, vedea lumină strecurându-se pe lângă prag, de-i sclipea vârful cismelor de lac şi totuşi n'a auzit răspuns nici la întâia ciocănitură, nici la a doua. A apăsat într'o doară pe clanţă şi uşa, scăpată din rătez, s'a deschis lesne, arătând o odae goală, cu patul mototolit, iar în cuer paltonul şi gambeta, ca şi când stăpânul trebuia să fie pe aproape.

Oarecum stingherit, colonelul s'a tras înapoi, a închis uşa încet şi a aşteptat câtva timp pe sală. Dar văzând că

nu vine nimeni, s'a dus lângă scară și a sunat chelneriţa să-i ceară lămuriri.

Matilda se aştepta să nu-i răspundă Vlaicu la bătaia în uşă. Se aştepta însă mai puţin să nu-l afle în cameră. Totuşi, a bănuit după anume semne, că trebue să fie la Goga şi l-a îndreptat pe ofiţer la etajul de jos.

Aici, colonelul s'a întâlnit cu ciudăţenii şi mai mari. Bătăile în uşă nu i-au adus nici un răspuns, măcar că şi acum răzbătea lumină dinăuntru, iar clanţa a sărit cu aceeaşi uşurinţă ca şi la camera lui Vlaicu.

Singura deosebire a fost doar că aici a găsit doi oameni dormind. Unul pe sofa, cu nasul în perete, altul pe pat, cu faţa în sus, şi cu amândouă mâinile ţinând câte ceva: una un creion, alta nişte foi de hârtie.

După alte câteva ciocănituri sdravene în tăblia sunătoare a uşii deschise, Goga s'a trezit. Recunoscuse numai decât pe aghiotantul Principelui Ferdinand:

— « Iartă-mă, domnule colonel, că mă găseşti aşa, dar... »

Ofiţerul a zâmbit plin de îngăduinţă, nevoind să mai piardă timp cu lămuriri şi a arătat pricina venirii lui.

— « Sunt trimes de Alteţa Sa să vă spun că sunteţi aşteptat în audienţă la Palatul Cotroceni, mâine dimineaţă, la ora unsprezece şi jumătate, — dimpreună cu domnul Inginer Vlaicu, firește. Alteţa Sa doreşte să vadă aeroplanul. »

După ce şi-a împlinit însărcinarea oficială, glasul i s'a făcut firesc şi domol. Şi-a aruncat o privire spre spatele celui întins alături şi a şoptit:

— « Vlaicu? »

— « Da. » a făcut Goga numai din cap. Iar ofiţerul s'a plecat puţintel deasupra canapelei, să cate la chipul

celui adormit. Nădăjduia să vadă un copil zâmbitor şi senin. Ceeace i s'a arătat acolo era însă dureros. A zărit o faţă trasă şi încruntată, cu cearcăne grele sub pleoape vineţii.

Şi colonelul, care venise vesel ca orice sol bun, a plecat cu inima grea de parcă adusese o osândă de moarte...

— « Scoal'! »
— « ... »
— « Scoal' Vlaicule! »
— « ... »
— « Auzi tu? Scoal' odat'! »
— « Mmm... »
— « A venit veste dela Prinţu', frate! »
— « ... »
— « Prinţu Ferdinand te chiamă să-ţi vadă maşina. »
— « ... »
— « ...acum a plecat aghiotantul de aici. »
— « Cum? » şi ridică puţintel capul de pe pumni.
— « Mâine dimineaţă, la unsprezece, mergem la Palat...»
— « La Reje? »
— « Nu. La Prinţ. »
— « D'apăi că lui Prinţu' i-am fo' povestit tăte elea. »
— « Nu Prinţul Carol, ci Ferdinand. »

Vlaicu stă puţintel de gândeşte, pe urmă cască şi dă din umeri. Nu crede.

— « Alteţa Sa are alt decât grija mea, frate. » Şi se culcă din nou. Cu greu îl încredinţează Goga care-i adevărul. Dar când l-a înţeles, sare deodată, ca din arc, nevoe mare de zorit, de parcă acum ar trebui să plece.

— « Și zici: la unsprezece oare? »

— « Nu, la unsprezece și jumătate. »

— « Cât vine iasta? Jumătate la unspce? O la douăspce? »

— « La douăsprezece. »

Mai cugetă cât cugetă, apoi șoptește:

— « No! Fain! »

Dar pe când o pornise spre ușă, amețit de somn și împletindu-și picioarele amorțite, de-odată și-aduce aminte și se întoarce speriat:

— « Tavi, frate, d'apăi eu cum oi merje la Prințu'? Că eu n'am cătrinți d'élea pe jumătate... » și arată cu mâna închipuitele cozi ale fracului. »

— « Nici nu-i nevoe. Trebuesc numai haine negre. »

— « No! Că încă și de-acelea mi-s necesitat. »

— « De acelea găsim mai ușor. Ia-ți repede paltonul și haide să cătăm, înainte să închidă prăvăliile. »

Dar zorul le-a fost degeaba. Tramvaiul cu cai, hărăbae grea, trasă de bidivii costelivi și nemâncați, i-a dus greu printre stațiile dese, cu opriri lungi și nesfârșite așteptări la încrucișare. Când au ajuns, Taica Lazăr își închisese dughiana și-și ferecase obloanele.

Trebuiau să aștepte până a doua zi dis-de-dimineață.

Mare noroc a avut în noaptea aceea, că odăile învecinate îi erau goale. Altminteri, cu cât s'a tăvălit el în pat și cu patul acela șubred, care scârțâia la fiece mișcare, ar fi avut parte de un scandal să ție minte pe câte zile avea de trăit. Il frigeau cearșafurile, îl zgâria cămașa și îl colindau toate gângăniile nevăzute. Căci mereu aprindea lampa, chitind să afle vreo dihanie din cele pe care le bănuia că foesc în

asemenea hoteluri, dar nu găsea nimic să-şi poată lămuri şi răzbuna.

Starea asta neplăcută, cu nervii eşiţi din piele, l-a torturat până sub zi. Va să zică, a avut vreme să se gândească la vrute şi nevrute, dar mai cu seamă să-şi facă dinainte spaimă de părerea Prinţului Ferdinand; ştia că-i om tăcut, care, « cumpără mult şi vinde puţin » cum zice înţelepciunea bătrânească.

Dar mai ales era speriat Vlaicu de teama să nu spue fără voe vreo năzdrăvănie care să-l supere pe Prinţ. Din vorbele şi nemulţumirile lui Goga, înţelesese că graiul lui binţinţean nu-i nici măcar « pe domnie », necum să poată fi prielnic într'un palat crăesc şi faţă de chipuri prea luminate.

Işi făcea, înfrigurat, fel de fel de fraze frumoase, cu vorbe alese, mai cu seamă din cele auzite în jurul lui Goga, ori a lui Pătrăşcanu.

— « Alteţa Voastră, eu am opiniune aşa, că m'am destinat să fac un aeroplan naţional, mai incomparabil ca al lui Blériot, care-i farsor şmecher... »

Dar spusele acestea, cu vorbe aşa de subţiri, nu i se lipeau de limbă. Cădeau repede ca nişte mărgele înşirate fără aţă, şi când să le mai caute, nu le mai găsea.

De aceea, când a aţipit un sfert de ceas spre ziuă, a visat numai blăstămăţii: viituri de apă... pe Vasile Morţun cu chipul lui Carol, portarul, furându-i o roată dela maşină şi fugind cu ea... o bicicletă având amândouă cauciucurile de oţel zimţat, ca la roţile cu dinţi şi însfârşit, pe neica Dumitru venind călare pe Şargu în cafana Imperial, să-l bată cu biciul ca pe vremea când turna cu lingura în tipare fiertură de plumb, să facă florini ungureşti... Ţipă de spaimă şi de ruşine. E tot numai apă şi tremură de frig când se trezeşte. Sgribulit, trage pătura

peste cap, răsuflând în pumni și se adună ghem, cu genunchii la gură, să se încălzească.

Când vede că nu izbutește, sare desnădăjduit din pat, înșfacă paltonul din cui și-l zvârle peste pătură. Apoi începe a face gimnastică sub cearceaf...

E mai rău. Sbuciumul brațelor și picioarelor, pricinuește un vânt, care-l îngheață sloi. Se strânge iarăși cu genunchii la gură și dârdâind din tot trupul, din umeri și din măsele, află însfârșit scăparea. Aprinde becul de pe măsuță, trage lampa sub plapomă și-și încălzește palmele pe sticla înfierbântată. Becul cu fir de cărbune, încins repede, îi frige pielea. Dar tocmai asta îl amăgește, și i-i plăcut. Pe urmă, îi dă prin minte să-și facă o măestrie, care să-l încălzească cu electricitate: o sârmă însucită lung între două foi de asbest și... scurt, adoarme din nou, sleit de încordare și încovrigat în jurul lămpii aprinse, răsturnate sub cearceaf.

S'a trezit svâcnind de durere și în miros de cârpă arsă. Nu i-a fost greu să înțeleagă pricina, dar i-a venit greu să mărturisească în ce fel anume și-a ars frumusețe de cămașă, încât vârai pumnul prin ea.

Abia a început a se prelinge pe geam dimineața lăptoasă, și Vlaicu sare în picioare, îmbrăcându-se în grabă. E aproape șapte, iar el trebue să caute haine negre. Se rade vijelios, cu briciul prost ascuțit, își lustruește ghetele mai cu o batistă, mai cu un colț de dedesubt al păturei și însfârșit, la șapte tocmai, coboară îmbrăcat gata, să-l ia pe Goga din odae.

Dar ușa e încuiată și poetul doarme tun.

— « Ce-i? » întreabă el, somnoros, din fundul pernelor.

— « E șapte oare, frate, nu merjem? »

— « Unde? »

— « Feri Doamne, Tavi dragă, d'apăi de bună samă că la strae. Doară tu ai fo' zâs să merjem dimineaţă. »

— « Bine omule, dimineaţă, dar nu la şapte. La ora asta nici nu-i deschis. »

Din glasul morocănos şi mahmur al prietenului, Vlaicu pricepe că l-a necăjit şi-i pare rău. Pleacă înapoi, păşind în vârful picioarelor şi se întoarce în odaia de sus. Dar în estimp Goga, la rândul lui, se socoate că a fost prea aspru.

Sare din pat, îşi trage pantalonii, descue uşa cu cheia apoi strigă:

— « Intră, că îndată-s gata. » Şi purcede să se spele.

S'a bălăcit sdravăn şi îndelung, ca omul cu cugetul împăcat. Dar când a scos din faldurile prosopului aspru, ochii şterşi de apă şi nu l-a zărit nicăieri pe Vlaicu, a rămas mirat. Ar fi pus mâna în foc că Aurel intrase şi îl aştepta... Sau poate o fi plecat din nou?...

Inciudat, s'a grăbit cu îmbrăcatul şi văzând că Vlaicu nu se mai întoarce, s'a repezit sus la el. L-a găsit stând pe pat, ronţăind un corn proaspăt şi citind de sus titlurile ştirilor dintr'o gazetă deschisă, pe care o întinsese pe jos, la picioare.

— « Aşa citeşti tu gazeta? » l-a întrebat Goga cu mirare.

— « D'apăi cum? Că doar nu cat la politică, fără numa vreau să văd de mai scrie oarece cu Blériot. »

Poetul a râs şi l-a bătut pe umăr. Haina îi era rece şi umedă, de parcă acum ar fi venit de-afară.

— « Ai fost în oraş? »

— « Nu. » I-a îngăimat pripit Vlaicu, de parcă era şcolar prins că-şi copiază teza. « Doar până la portir, de-am fo' cumpărat foaia şi chipfălu'... »

Dar mințea. Fusese până la Taica Lazăr, numai că n'avusese curaj să intre.

Peste un ceas, când au intrat în dugheană și i-a mirosit a naftalină și a vechitură, Vlaicu a murmurat:

— « De ce mi-o fost frică, frate, tot n'am scăpat. »

— « Și anume? »

— « De naftă și de fier ruginit! » a lămurit el. Dar asta era o lămurire doar pentru singur sufletul său, căci Goga n'avea cum înțelege ciudatele lui încâlceli de vorbe!

Jacheta pe care i-au găsit-o venea cum a dat Dumnezeu, iar Vlaicu n'a avut de zis nimic împotrivă. Se simțea caraghios, dar îi era rușine să mărturisească. Ș'apoi nu voia să-l mai supere încă odată pe Goga și încă tocmai în asemenea zi. Căci poetul era mulțumit de cum arăta sburătorul, cu coada de rândunică.

— « Acum ești curat lăstun, Vlaicule. » așa i-a zis. Iar feciorul lui neica Dumitru îndată a căpătat aripi, de se poate spune așa, pentrucă a sărit numai decât, cu o poftă nouă și foarte aprinsă:

— « Lăstunul nu-i așa, frate, fără numa e alb pe pântec! No! D'apăi ce-o fi să capăt încă și-o vestă albă? Sta-mi-a bine? Ce cujeți? »

Iar cum Goga nu cugeta pe placul sburătorului, Vlaicu s'a rugat frumos, pe urmă s'a îndărătnicit și la urmă era cât pe ce să se supere. Nu s'a potolit decât când a fost lăsat în boii lui și s'a putut făloși cu pântecul alb de lăstun, în fața oglinzii ciupite și cu rama de poleială pusă pe ipsos scorojit, crăpat și căzut.

— « Iasta-i fain! » s'a lăudat singur, văzându-și chipul țanțoș din răsfrângerea oglinzii. Era pe deplin mulțumit de ce vedea acolo.

In schimb, de cum şi-a întors ochii şi a rămas să se vadă doar prin ceea ce simte, şi-a părut din nou nelalocul său, stângaciu şi caraghios.

La unsprezece şi un sfert intrau pe poarta Palatului Cotroceni, iar peste câteva minute, colonelul aghiotant, care vestise lui Goga audienţa, îi ducea spre salonul unde avea să vie mai târziu Alteţa sa Regală.

Dar când s'a deschis uşa mare din fund şi Goga i-a dat cu cotul, şoptindu-i:

— « Bagă de seamă că vin! », ochii ţintiţi ai lui Vlaicu, au văzut, prin tremurul înfricoşat al genelor, cu totul altă privelişte decât se aştepta el.

O doamnă înaltă, de strălucită frumuseţe, cu ochii mici şi tari de peruzea, cu păr bălan şi tâmplă înaltă, s'a apropiat cu pas întins şi neted, foşnindu-şi ca un cântec trena lungă, frământată în mers.

Cu zâmbet luminat pe buze, s'a dus de-adreptul la Goga, dându-i mâna, pe care poetul a sărutat-o cu adâncă aplecare.

L-a întrebat:

— « Ce faci domnule Goga, când ese volumul? »

Iar pe când poetul răspundea, arătând soarta corecturilor, mintea vrăjită a lui Vlaicu, numai ochi şi numai minunare, gândea:

— « No! Mândră-i, mânce-o soarele de Doamnă! D'apăi iasta nu-i princesă, fără numa negreşit Rejina, frate! » Şi a fost deplin încredinţat de bănuială, când a văzut apropiindu-se în urmă un ofiţer cu barbă bălană şi un civil înalt, cu barbă răscolită şi întunecată.

— « Esta'n haine de cătană musai să fie Rejele, iar cel mai din urmă, în țivil, Alteța Sa, aceea îndată se vede, că doară Alteța merje mai înapoi... »

Credința asta l-a zăpăcit de tot. Îi fierbea lacrima în gât, așa de mișcată îi era inima... Și, poate, de aceea nici nu s'a mai uitat la cei câțiva generali și colonei, cari se adunaseră împreună și-l salutau protocolar și respectuos.

A sărutat mâna întinsă către el, a dat mâna celorlalți și — asudat de emoție — abia a zărit zâmbetul luminos al Principelui Carol, care răsărise deodată în fața lui, șoptindu-i:

— « Să te vedem, domnule Vlaicu! »

Dar când i-a spus Goga:

— « Altețele Lor vor să lămurești mai întâi principiile aeroplanului tău. » maistorașul a simțit că toate lumile s'au răsucit peste dânsul și l-au destrămat ca pe-o pânză de păianjen. Nu era supărarea că nu-i Regina în fața lui și că nu-i Regele, ci era uluirea că o Prințesă poate să fie așa de frumoasă. Mintea lui de iobag cu miile de ani, nu primea nici frumusețea fără respect al anumitor trepte. Doar era și el din neamul care zice:

— « Frumos ca un Prinț »

Dar, într'o scurtă înverșunare împotriva uluielii sale, și-a venit în fire. A început să povestească tot ce-a vrut și tot ce visează că va fi. Are însă astăzi în el o ascuțime neobișnuită, care îl miră pe Goga. Spune *tocmai* ce trebue și *tocmai* vorba care trebue, din cele câteva sute de cuvinte pe care le învârte obișnuit. Iar mica mașinuță din mâna lui, întregește cuvintele deplin și face tot gândul desăvârșit înțeles.

— « Spune-mi, domnule Vlaicu, întru cât aeroplanul dumitale ar sluji mai bine în caz de războiu, decât al lui Blériot? »

Glasul liniştit, dar puternic, al omului civil şi înalt, pe care îl crezuse la început că-i Principele Ferdinand, îl face să tresară. Are o stăpânire ciudată acest glas, în care litera *r*, rostită ca la bavareji, îi bate vânt din malul depărtat de pe Isar. Stă cu ochii mari la cel din faţa lui şi se întreabă cum se poate ca un glas de bărbat să semene aşa de bine cu al unei femei. Căci aşa suna glasul Freyei.

— « Ai auzit ce te-a întrebat domnul Prim Ministru?. »

Auzise, firește. Iar acum înţelege că are în faţă pe Ionel Brătianu. Ii răspunde:

— « D'apăi ela ce drac' vede, că stă deasupra. Doară ăripele amândouă. Fără numa la mine tăte elea le vezi şi te ţii cu o mână de volan iar cu 'eialtă stupci bombe, de pui de loc inimicul în reşpect şi se dă împăcat... »

După ce Principii şi Primul Sfetnic au fost lămuriţi asupra temeiurilor pe care e gândit aeroplanul, au pornit afară să vadă câteva sboruri. Vlaicu, a purces în chip firesc alături cu Alteţele Lor Regale, iar în pragul uşii a făcut loc Principesei Maria, care a trecut în frunte, apoi Principelui Ferdinand. Dădea acum să iasă Principele Carol. Dar sburătorul s'a strecurat în uşă şi i-a luat înainte.

In curtea Palatului, Goga, s'a dat lângă Vlaicu şi l-a mustrat:

— « Bagă de seamă ce faci. Adineauri ai trecut înaintea Principelui Carol. »

— « Şi ce-i cu aceea? »

— « Trebuia să-l laşi să treacă înaintea ta. »

Dar Aurel, cu cel mai nevinovat glas din lume, i-a întors:

— « D'apăi, cum o fi altfel, că doară ela-i mai junişcan ca mine! »

Și fiindcă nu era prilej prea bun de limpezit o neînțelegere asupra protocolului, care cu feciorul lui neica Dumitru din Binținți trebuia să dureze multe ceasuri, au amânat vorba și au pornit-o repejor să se apropie de Principi.

Alteţele Lor se opriseră și așteptau.

Sborurile din ziua aceea i-au dat lui Vlaicu multe junghiuri prin inimă. Gândacul parcă era pornit să-i facă în necaz și să-l pue la încercare. Trăgea mereu de partea câte unui gard, a unui zid ori a unui copac, ceea ce, la urma urmii, n'ar fi fost poate mare lucru la nişte experienţe obișnuite. Aici însă, Vlaicu înţelegea că-și joacă o carte prea mare, ca să mai poată îngădui cea mai neînsemnată scrântire în bunul mers al lucrurilor.

E drept că avusese cumințenia să-și strecoare în buzunar, fără ştirea lui Goga, un cleşte, nişte sârmă, câteva cuișoare și un ciocănel. Și iarăși e drept că, o întâmplare nefericită l-ar fi făcut să-și arate măestria și iuţeala mâinii, virtuți cu care îndeosebi se lăuda.

Dar miezul lui sănătos, ţărănesc, îi spunea limpede că privitorii lui Princiari de astăzi n'au venit să vadă un mecanic dregând cu mare dibăcie o ruptură, ci un inventator arătând o născocire nouă și minunată.

De aceea, chiar și el a răsuflat a uşurare când sborurile s'au isprăvit fără nicio neplăcere, căci gângania coborîse mereu ca o păsărică prea cuminte, aşezându-se pe toate cele trei rotiţe deodată.

Atunci, fiindcă Principesa Maria se mirase de coborîrile acestea rânduite după atâtea rostogoliri și ocoluri primejdioase, Vlaicu a îndrăznit:

— « No! D'apăi Alteţă să ştiți Dumneavoastră dela mine că maşina îi mai de omenie ca omu. Aceea ascultă de mine, că doar i-s tată. »

Şi în tonul lui, aproape trist, cu tot zâmbetul care-i flutura pe gură, era parcă recunoştinţă pentru păsăruica de lemn, care ştiuse să-şi răsplătească făurarul.

Ochiul pătrunzător al Principesei, deprins să citească în sufletele oamenilor, a văzut limpede ce spaimă bântuise în inima săracă de cuvinte. Şi-a înţeles că flăcăul acesta cântă în lemn, în pânză şi în şuruburi, aşa cum prietenul lui face din versuri ascuţiş de sabie şi praf detunător de puşcă. A şoptit Principelui:

— « Nu ştiu cât înfăptuieşte, dar, netăgăduit, *vede* ce se poate înfăptui. »

Principele Ferdinand, cu mâinile la spate, a răsucit un timp havana în gură, apoi a ridicat uşor sprâncenele, însemnând pe frunte cute adânci. Parcă visa. A rostit încet:

— « Ce ciudat sună glasul unor oameni. Simţi că au dreptate, numai din felul cum vorbesc. »

Asta a fost ca un răspuns celor spuse de Principesă. Şi poate că a fost felul în care şi-a dat porunca pentru Ionel Brătianu. De altfel, o poruncă de care nu era nevoie, fiindcă Primul Ministru avea două pricini la fel de temeinice să nu precupeţească nimic în privinţa acestui aeroplan. Intâia pricină era că, inginerul din el fusese câştigat de multă vreme pentru gândul sborului mecanic, iar încercările văzute îl întăreau în credinţa lui; a doua pricină era că, Vlaicu venea din Ardeal. In rosturile tainice ale politicei româneşti din anul 1909, asta îşi avea chibzuinţă anume şi preţ deosebit.

Dar toate merseseră prea frumos, ca să se sfârşească tot aşa de frumos. Era prea multă încântare în inima lui Goga şi în nădejdile lui Vlaicu. Trebuia să vie şi o mică poznă, să amărască inima poetului. Iar aceea a ieşit pe negândite, când

Principesa Maria a luat gingașa gânganie în mâini și, privind-o îndeaproape, a cerut câteva alte lămuriri. Câteva i-au fost date cuminte și chibzuit. Dar când a întrebat ce rost au aripele puse deasupra și de ce nu-s puse ca la aeroplanul lui Blériot, ardeleanul a simțit un sfredel înveninat în inimă. A gândit rău:

— « No! Iară Blériot? » Dar, stăpânindu-și pornirea împotriva franțuzului, a vorbit de principiul pendulului și al echilibrului stabil.

Principesei i s'a părut, se vede, că neîndemânarea lui Vlaicu în vorbire, nu-i îngădue lămurire întreagă și limpede. A stăruit:

— « Pendul, echilibru stabil... înțeleg. Dar dacă găsești că Blériot a greșit când își așează locul deasupra, întrucât nu vede dedesubt, dumneata de ce legi aripele deasupra, să nu mai poți privi în sus? »

Vlaicu nu se aștepta — ferească Dumnezeu! — la asemenea întrebare. Ce-o fi mestecat în creerul lui, nici el singur n'a știut. A răspuns doar atât:

— « D'apăi nu-i bai de aceea, că în sus tot n'ai ce vedea, fără numa soarele și norii. »

— « Și crezi că de acolo n'ar putea să vie nimic? »

— « De bună samă, Alteța Voastră. Poate să vie soare și ploaie. Apăi atunci gândacu meu încă lucră fain, că faceamt de părăplie... Să nu te plouă... »

A urmat o clipă cam înghețată. Dar neprihănirea desăvârșită a ochilor lui Vlaicu a destins pe loc mica încordare. Cea dintâi a râs însăși Principesa, răspunzând:

— « Și crezi că ai să poți zbura pe ploae? »

— « D'apăi dacă te prinde pe sus, ce-i face? »

— « Cobori. »

— « Dar n'o fi şi mai bine să-i fuji peste cap şi să-ţi uşti aripele la soare? Că cu gândacu meu încă şi aceea se poate. »

— « Imi pare bine, » a încheiat Principesa, zâmbind, « că ai atâta încredere în invenţia dumitale. Eu îţi urez să-ţi împlineşti *dumneata* toate câte le crezi. »

Acestea zicându-i, i-a întins mâna să i-o sărute şi a plecat mistuindu-se prin porţi înalte, ca o plăzmuire de vis ce era. In urmă-i, a plecat şi Principele Ferdinand, dimpreună cu Ionel Brătianu şi cu cei câţiva ofiţeri aghiotanţi.

Numai Principele Carol rămăsese pe loc. Invârtea în mână tăcut, atent, jucăria cu aripi trandafirii şi sârmuliţe galbene de alamă. Ii plăcea.

Pe drum, spre casă, Vlaicu a simţit că Goga nu e în apele lui. A înţeles că trebue să fi făcut el iar vreo greşeală. Şi a luat-o înainte:

— « Mă Tavi, tu eşti supărat. Dar eu nu ştiu spune pe strună ca voi. Ş'apăi Prinţii îs oameni faini, frate. Ei or zâs:

— « No! Esta-i mocan, ce ştie el vorbi cu noi! Şi nu s'or supărat. »

— « Bine, dragă, » a făcut poetul cu amărăciune « ce ţi-a venit să spui năzdrăvănia aceea, că ai făcut aripele deasupra să nu te plouă? »

— « D'apăi, frate Tavi, nu te plouă, zău de Dumnezău! »

Şi era în glasul lui atâta sfântă nevinovăţie, încât Goga a rămas cu ochii mari la el. I-a pus mâna pe braţ, i l-a păturit de câteva ori apăsat, ca şi cum i-ar fi zis:

— « Rămâi aşa cum eşti! » Apoi, târziu, mult mai târziu, a spus tare:

— « Nu știu la cine s'o fi gândit Isus când a rostit fericirile, dar tu, Vlaicule, negreșit ai să intri în împărăția cerurilor. »

Vlaicu n'a înțeles nimic. A râs.

— « Tu zici, că-s prost. »

— « Nuu... » l-a oprit Goga, repede. Dar maistorașul a urmat:

— « Ba da, Tavi. Și nu-i nimic de aceea, că așa-i. Sunt prost, ce? Parcă eu nu știu? Fără numa acu nu-mi mai pasă, că mi-o fo' succes să-mi fac gândac deștept. Și apăi numai acela să lucre bine, și-oi merje, de bună seamă, chiar până la împărăția cerurilor. » A urmat apoi cu glas mai potolit: « Căă — tu nu știi — dar unu ca mine mai lesne ajunge acolo decât la Impăratu, cum am f'o ajuns eu acum la Prințu' nost... No! Dacă am ajuns aici, nu-mi mai pasă... Tot oblu oi merje. Doară nu dejeaba m'o fo' râs tata, că cică-s Maistorașu' Orel ucenicu' lui Dumnezeu. »

Intr'un târziu și-a isprăvit gândul:

— « Numai aceea aș vrea: să șpezeze iștia crițari mai repede, să gat gândacu și să tai pe Blériot. Pe urmă învăț pe Ion și pe văru-meu Miron — când s'o întoarce dela cătane — iar eu umblu să capet oarece nevastă fainâ, fac fabrică și: Servus Blé-riot-ule! »

Vorbea acum înfrigurat, cu un tremur de veselie bolnăvicioasă în glas. Mâinile îi ardeau și obrajii erau încinși. Iar în fundul văgăunelor vinete, de unde sclipeau ochii mici, negri și apropiați, Goga a zărit o clipă — dar numai o clipă — o pâlpâire de negură îndepărtată, tristă.

Atunci căutătura vie a lui Vlaicu s'a făcut privire turbure și rece.

Se potrivea de minune cu masca nemişcată ce i-o zărise Goga trei săptămâni în urmă, pe undeva, lângă Câmpina, sub strecurarea gălbue a unei lumini de tren.

.....

Dragă Tată,

Astăzi m'o fo' chemat Prinţu' cel mare la el la Palat să-i arăt cu cât îi mai bun aeroplanu meu ca al lui Blériot şi el a chemat pe Brătianu care-i mai mare peste miniştri, să vadă şi el că al meu îi mai fain ca toate. Acum mi-or zâs să mă duc la Reje să-mi cumpere aeroplane la armată. Dar eu nu le dau până nu zbor, că vreau să le dau maşini No. 1 săracii. M'or numit inginer la minister cu trei sute lei la lună. Puţin, dar merje, că eu numai rar es la căfană. Tot la gândacu meu gândesc. Numai ce apuc la lucru şi apoi nu mă mai vezi fără numa la primăvară când zbor.

Sărut mâna,

Aurel

Mama ce face? Tot o doare inima? Când câştig criţari o aduc aici la doctori. Sunt oameni faini şi toţi cată la mine.

Scrisoarea a scris-o pe colţul mesei, la restaurant, în vreme ce Goga povestea lui Chendi şi lui Iosif, mersul audienţei dela Palatul Cotroceni. Curând a venit şi Pătrăşcanu, fluturând vesel în mână o scrisoare. O luase dela Hotel, pe unde trecuse căutându-l şi le-o aducea, ştiind bine cam ce veste se afla înlăuntru. Doar venea dela Cabinetul Primului Ministru.

Pentru Goga şi pentru Vlaicu, scrisoarea a fost totuşi o desamăgire. Şeful de cabinet al lui Ionel Brătianu, le dădea

de veste că, Primul Ministru a delegat pe inginerul Alexandru Cottescu, directorul general al Căilor Ferate, să vadă aeroplanul și să-și spue părerea.

Prin urmare, Brătianu nu hotărîse nimic. Era nevoie de încă o experiență, după care cine știe câte altele aveau să mai fie cerute...

— « Ce zici de asta, Vlaicule? » l-a întrebat Goga.

— « Apăi, acum chiar pun pe gramofon, frate, că eu și așa am fo' grăit mai mult decât pot. »

Toți cei de față au râs ca de o glumă izbutită. Dar nimeni, afară de Goga, nu știa din ce triste adânci țâșnesc acele vorbe.

Acestea însă nu mai aveau nicio însemnătate. Trebuia trecut și hopul nou, oricât de anevoios se arăta. Singurul lucru dorit de toți, era însă ca experiența să se facă foarte curând, cât mai curând. De altminteri, Goga era cel mai grăbit. Il aștepta în Ardeal trudă grea și gingașă, ce nu suferea amânare. Au trimis deci pe urma lui Ion Rusu Abrudeanu, care îl cunoștea destul de bine pe Cottescu și l-au rugat să stăruiască pe lângă Directorul Căilor Ferate să hotărască ziua încercărilor.

Până sub seară, Abrudeanu s'a întors cu veste bună. Cottescu făgăduia să fie în Parcul Expoziției a doua zi, Marți 20 Octomvrie, la ceasurile patru după masă. Ca să fie încredințat că vine, Abrudeanu îi ceruse voie să-l ia de acasă cu trăsura și să-l întovărășească până la Filaret.

Alexandru Cottescu era știut de om cu mare pricepere în treburile inginerești.

Bizuindu-se pe dânsul într'o împrejurare ca asta, Brătianu părea că dă și o dovadă de încrederea ce-o are în

Directorul General al Căilor Ferate, iar totodată, arăta ce preț deosebit punea Primul Ministru pe născocirea ardeleanului din Binținți.

Totul și toate nu făceau alt decât să crească îngrijorarea prietenilor lui Vlaicu.

Li se părea, vădit, că adevărul tehnic, pe care ei nu-l puteau pricepe, era altul decât li-l spunea inima lor caldă și apropiată, deci ușor supusă amăgirii. Să se încăpățâneze până la urmă a fi niște copii speriați de o jucărie, când atâția oameni de meserie se arătau că plutesc în îndoeli temeinice?

Ce altă însemnătate putea să aibă faptul că, niciunul dintre cei mari, — Principele Ferdinand, Ionel Brătianu, Haret, Morțun sau Vintilă Brătianu, toți apropiați de tehnică, iar unul chiar inginer — nu-și putuse lua răspunderea deplină a unei hotărâri, ci căuta sprijinul unui alt tehnician? Se vede că acolo era un cusur ce depășea înțelegerea obișnuită. Iar cusurul acela nu putea să fie rea voință, pentru că mai toți se arătaseră prietenoși peste măsură și doritori să sprijine aeroplanul.

Colindând prin atâtea întrebări chinuitoare, inimile prietenilor s'au simțit cuprinse de oboseală și de spaimă. Incercarea de a doua zi, o presimțeau că e cea din urmă și mai ales, cu hotărîre fără putință de întors.

Blândul Steo, cum îi spuneau lui Ștefan O. Iosif prietenii săi, a izbutit să strângă în vorbe puține înfățișarea acelei stări primejdioase și triste:

— « Ai zice că Vlaicu e osândit la moarte de toate judecățile și nu i-a rămas decât scăparea grației. Dacă până la cinci, Cottescu nu-i aduce grațierea, totul s'a isprăvit. »

Sburătorul a primit lovitura acestei icoane amarnice, cu fruntea încăpățânată și rece. Căta dârz la forfota lumii, care mișuna dincolo de geamurile cafenelii Imperial, în vâlvoarea căii Victoriei și părea că vorbele au trecut pe lângă dânsul, fără să-l atingă.

Dar în tăcerea necuprinsă a golului făcut în el, a sunat ca un clopot înfundat și prelung. Ape turburi îl întorceau din drum și-l dăruiau unei stări de jumătate amețeală, de huet totuna și de neadevăr, ca și când totul nu i-ar fi fost clipă trăită, ci vis rău. N'a putut să răspundă aceea ce ar fi vrut. A strâns doar în vorbe puține cuprinsul simțirii lui din clipa aceea, și, dând din cap, încet, îndărătnic ca piatra, a spus tărăgănat și stângaci:

— « ...Ce-o fo' gândit odată omu'... nu se poate să nu se poată... »

Atât.

Apoi s'a sculat, ca și când nu mai avea nicio legătură cu ceata prietenilor săi și s'a dus la Hotel să se culce.

S'ar fi zis că uitase cu totul experimentul ce trebuia făcut și că nu-i mai păsa de nimic. Nici de Cottescu, nici de aeroplan, nici de toată soarta lui.

Presimțea, se vede, lupta pierdută.

De altfel o presimțeau toți. Voința le slăbise într'atât de mult, încât nici n'au mai avut curajul să cheme lume, ca de obicei. Singurul care se încăpățânase a fost Pătrășcanu. Simțea limpede că toată scăparea a rămas la Haret. Ca să-l înconjoare de-a binelea și ca să preîntâmpine orice neplăcere, s'a dus la minister și a stăruit pe lângă prietenii lui, Iuliu Valaori și Constantin Kirițescu, inspectori în învățământ, ca și ei să fie față

la încercările de a doua zi. Iar ca să aibă un cui bun, chiar în cabinetul Ministrului, l-a chemat şi pe Jan Dumitrescu, şeful de cabinet.

Cum se vede, deputatului îi era teamă că Ionel Brătianu l-a trimis pe Cottescu numai şi numai să aibă o acoperire faţă de Principele Ferdinand şi faţă de Haret. I s'ar fi părut poveste dacă i-ar fi spus cineva că însuşi Principele Moştenitor ceruse părerea Directorului Căilor Ferate. Vorbise mult cu el la Hipodrom, în ziua când sburase Blériot, iar Cottescu se dovedise nu numai pricepător temeinic al aeroplanelor, dar sprijin cald şi pe deplin încredinţat de rostul covârşitor al sborului mecanic în desfăşurarea propăşirii omeneşti.

Era un câmp pe care Principele Ferdinand se găsea cot la cot cu veacul tânăr.

Deci, dacă se îngrădea între păreri de tehnicieni, o făcea — poate — dintr'o chibzuinţă ce nu s'ar fi putut înţelege bine decât doar de cei cari cunoşteau anume gânduri ale Regelui Carol. Bătrânul Monarh avea o părere neobişnuit de bună despre Cottescu. In schimb, privea cu un ochiu prea puţin încolţit de interes, încercările cam prea gălăgioase, cam prea literare, şi cu roadă cam puţintică ale sburătorilor, încurajaţi sau răsăriţi întâmplător aproape numai în Franţa.

Ş'apoi, mai presus de toate, îndurase o dezamăgire cruntă cu Rodrig Goliescu. Ii dăruise aceluia două zeci de mii de lei din caseta Sa particulară, mai făcuse şi ministerul de război să-l ajute cu cincizeci de mii, şi nu vedea nici măcar un început de încercare, necum zboruri izbutite.

Poruncise chibzuială faţă de «această poezie, frumoasă, dar care se cere cam scump plătită...»

In trăsura în care îl luase pe inginerul Cottescu de acasă, Ion Rusu Abrudeanu, se înghemuise stingherit în celălalt colţ al perinei şi privea cu coada ochilor chipul ciudat al directorului Căilor Ferate. Il turburase dela început prin răceala cu care îl primise, scoţându-şi ceasornicul cu trei capace, în semn că preţueşte cele patru minute de întârziere după timpul hotărît. Dar Abrudeanu n'a putut să-şi ceară ertare cu adevăratele pricini. Fusese prea neghioabă goana lui după o birje frumoasă, încercare nevinovată şi copilărească să câştige cu încă ceva inima aspră a judecătorului cel mai greu la cântar.

Acum şedea la fel de posac în colţul său din trăsură şi părea să nu simtă de fel nici apropierea unui vecin, nici plăcerea unei brişti aşa de lucioase, cu perini aşa de moi, muscal aşa de curat şi cai aşa de frumoşi. Işi mângâia din când în când favoritele scurte şi surii, pe când ochii cu pleoape mari, boboşite şi cozile lăsate, păreau să privească mai mult înlăuntru decât în afară.

Dârzenia aceasta mută a lui Cottescu, întărea pe Abrudeanu în credinţa că directorul general e trimis să închee printr'o hotărîre neprielnică toată zarva făcută împrejurul lui Vlaicu. Cu alte cuvinte gazetarul dădea dreptate bănuielilor închipuite de Pătrăşcanu.

Dar, când trăsura a apucat-o pe Calea Rahovei, dincolo de pod, alungind zidurile cenuşii ale Palatului Justiţiei, Abrudeanu şi-a luat inima în dinţi. Nu putea să îngădue gândul că nici n'a încercat să-l îmbuneze pe Cottescu. Iar fiindcă nu s'ar fi cuvenit să spue deadreptul aceea ce-l sgândărea pe limbă, a luat'o ocoliş.

— « Aţi văzut pe Blériot sburând, stimate domnule Director General? ».

Inginerul a dat din cap, fără să spue o vorbă.

— « ... şii... v'a plăcut, de bună samă? » a îndrăznit Abrudeanu, cu tainică dorinţă să fie dibaci şi să afle dacă nu cumva Cottescu e şi el vreun prieten al Franţuzului. Căci gazetarul ardelean, furat de crunta vrăşmăşie, cu care Vlaicu socotea că Blériot i-i duşman de moarte, n'ar fi putut înţelege ca un om să le găsească merite la amândoi.

In sfârşit tocmai cum zicea maistoraşul, aşa de limpede şi de scurt, ca la chiot în dumbrava Murăşului:

Cine-l crede
Nu mă vede!

ori ceva mai desfăşurat, dar mai bineînţeles:

Omu'
cu Gnômu;
Şi duşmanu'
Cu Anzanu'

sau, mai scurt:

O' cu franţuzu'
O' cu cucuruzu',

Numai că, răspunsul dat de Cottescu la întrebarea lui Abrudeanu, n'a fost lămurit. O mişcare din cap, care putea să spue şi « da » şi « nu », dar mai ales ceva la mijloc între ele amândouă.

Atunci gazetarul a stăruit:

— « Nu-i bun? »

— « Ba da! », i-a răspuns. « Până acum e socotit cel mai bun dintre toate. »

— « Dintre *toate*? » a gândit Abrudeanu cu inima străpunsă iarăşi de bănueli. « De ce-mi spune tocmai mie: « dintre *toate*? » Adică asta e părerea lui chiar dinainte să fi văzut maşina lui Vlaicu. »

Şi judecata lui pripită îl îneacă într'o mare nefericire, care-i îngheaţă orice alt cuvânt pe buze. Singurul gând limpede din el e răzbunătoarea părere de rău că s'a mai trudit să-l ia cu o birjă de acasă...

Totuşi, când se abat la stânga, pe lângă zidul scorojit al Seminarului, Abrudeanu mai face o încercare desnădăjduită:

— « Stimate domnule Director General, vă rog să-mi îngăduiţi să vă fac o rugăminte. »

— « Spune. » îi întoarce Cottescu foarte rece, ca şi când ar fi simţit despre ce anume poate fi vorba. Atunci, gazetarul ardelean crede că, poate întrebuinţa cu folos o mică minciună şi o mare dibăcie, amestecând câteva lucruri laolaltă:

— « Eu, ca unul ce-s de dincolo, pot să vă spun că Vlaicu e foarte iubit în Ardeal. Acu-s două săptămâni decând am fost umblat la Sibii, la serbările lui Şaguna şi m'am convins. Vă rog să credeţi, stimate domnule director general, că ardelenii ar fi foarte mândri dacă ar auzi că Vlaicu are oarece încurajare dela Regat. »

— « Adică, în ce fel? » a întrebat Cottescu, ridicând puțintel sprâncenele deasupra frunții trase îndărăt.

— « Apoi, noi românii, nu suntem doară un popor luminat ca francezii. Ei or avut vreme să știe mai mult și să lucreze cu spor la toate, chiar și la aeroplane.

« Intr'asta nu ne-om ține la întrecere cu ei. Om fi mulțumiți și cu mai puțin. Apoi de aceea, ardelenii v'ar arăta foarte mare recunoștință dacă ați fi mai — cum oi zice? — mai puțin sever în aprețierea domniei voastre despre jucăria lui Vlaicu. »

Directorul general al Căilor Ferate a înțeles. A rămas nemișcat cum era. Doar profilul lui ciudat și străin s'a întins într'un surîs ușor care, fluturând o clipă pe buzele groase, proaspăt bărbierite, i-a arcuit încă mai mult nasul.

S'a întors apoi spre Abrudeanu și i-a vorbit cu prietenie:

— « Dragă domnule Abrudeanu, cu țiu seama încă de mai multe lucruri decât crezi dumneata, dar nu pot făgădui nimic până n'oi vedea mașina și nu mi-oi da seama care-i concepția tehnică a lui Vlaicu. « Jucăria » cum îi spui, nu înseamnă pentru mine un lucru înfăptuit. O socotesc numai o dare de seamă despre ce s'ar putea face. » Pe urmă, cu alt glas: « Nu știu dacă mă înțelegi ce vreau să spun. »

— « Înțeleg, înțeleg. », a zis grăbit ziaristul. Decât, în vorba lui era și minciună și adevăr, pentrucă nu pricepuse decât un singur lucru: Cottescu nu putea fi dușman dinainte aeroplanului lui Vlaicu. Dimpotrivă. Dar dându-și seama de aceasta, Abrudeanu a înțeles că jucăria sburătoare purta dușmănia în ea însăși, dacă într'adevăr era vorba de vreo dușmănie. Intr'un hățiș așa de încurcat, gazetarul nu mai putea să aleagă mare lucru decât, un simțământ de nouă

primejdie, cu adevărat neînţeleasă oamenilor obişnuiţi, şi totuşi o primejdie mai mare decât toate celelalte, în cap cu neprietenia ori şi cui ar fi.

Când s'a dat jos din trăsură, la poarta Parcului, ducea o inimă grea.

După ce a strâns mâna lui Octavian Goga, care i-a înfăţişat pe Vlaicu, directorul general al Căilor Ferate a schimbat câteva vorbe cu Pătrăşcanu, Kiriţescu şi Valaori, apoi a prins între degete modelul micei gângănii şi l-a privit îndelung, cercetător, cu grea încruntare a sprâncenelor şi ochii luminoşi.

Vlaicu, îndemnat cu un ghiont în coastă, dat de cineva, a vrut să-şi înceapă lecţia. Dar Cottescu l-a oprit din scurt.

— « Nu-i nevoe, mulţumesc. Să-l văd eu mai întâi. » Şi s'a adâncit iarăşi în cercetarea cu deamănuntul a fiecărui firişor de sârmă şi a fiecărei bucăţele de lemn. Intr'asta, Pătrăşcanu, a schimbat cuvinte pline de înţeles cu Goga, cu Valaori şi cu Kiriţescu. Jan Dumitrescu, dat deoparte, era numai ochi şi urechi. Işi pregătea de pe acum ce avea să-i spue lui Haret.

— « Ce unghiu de incidenţă are? » a întrebat Cottescu pe Vlaicu, după ce şi-a sfârşit cercetatul. Dar sburătorul, luat repede, n'a înţeles prea bine întrebarea.

Goga şi cu Pătrăşcanu i-au sărit în ajutor:

— « Nu înţelege bine cuvintele astea... Nu ştie franţuzeşte... »

Dar directorul i-a oprit, zâmbind:

— « Nu, nu, vă rog! Lăsaţi-mă să mă lămuresc cu dumnealui singur. Aici numai noi doi suntem la noi acasă. »

Şi pe când ceilalţi începuseră a-şi simţi frunţile rourate, Cottescu îşi repeta întrebarea cu alte cuvinte:

— « Care-i unghiul de susţinere, adică unghiul sub care loveşte aerul? »

Vlaicu a râs luminat şi a izbucnit:

— « No! Apăi acum am fo' priceput. Domnul Director vrea să spue bătaia la vânt? »

— « Aşa. Incidenţa. Câte grade are? »

— « Nu-i de lipsă aceea. Că gândacu, când fuje, îndată se aşează cum îi el necesitat. »

— « Necesitat, de ce? » a întors Cottescu pe graiul zburătorului.

— « De repejune, de ce drac să fie? Doară aripele au atâţia metri cuadraţi, iar aceea nu se schimbă, fără numa pondul şi cu tracţia şraubelor... Apăi atunci, negreşit trebue schimbare pentru bătaia la vânt, ca să intre la rând, fest. Altcum, gândacu urcă, o'coboară când pofteşte el, nu când pofteşti tu... ».

Directorul general a rămas o clipă pe gânduri, apoi a întrebat iarăşi:

— « De ce n'ai pus nervuri la aripi? »

Asta se vede că, ori l-a supărat pe Vlaicu, ori, după vechiul lui fel de vorbă, trebuia s'o întoarcă altminteri decât toată lumea. Căci răspunsul i-a fost dârz, ca o încăerare. A dat din mână scurt, cu laba mare zvârlită în jos şi a zis:

— « O' fo' pus Blériot şi pentru mine!. »

Dar, fiindcă a primit încă un ghiont într'o coastă, a cam înţeles că răspunsul nu i-a fost tocmai « pe domnie » şi a încercat să dreagă:

— « Domnu' Director Gheneral crede că musai să am burţi la aripi. D'apăi nici aceea nu mi-or fo' de lipsă, că eleą

tot s'or face, fără numa s'or face faine, după puterea vântului. Doară la pasăre încă se schimbă, cum fuje de repede fiecare.»

Intrebările care au urmat, au fost mai uşoare. Cottescu se învăţase cu vorbirea pestriţă şi neobişnuită a binţinţeanului, şi apoi, în afară de câteva lucruri mai greu de lămurit, ca helicea dublă cu învârtire protivnică, centrul de greutate jos, motorul rotitor şi cârmele în faţă, aeroplanul cel micuţ şi amănunţit făcut, răspundea singur la întrebări.

Sborurile de pe urmă au fost ca şi cele de totdeauna. Sprinteneala mişcărilor în plutire, întoarcerile pe loc cu aplecarea aripelor în cuţit, limpezeau în chip deplin, pentru Cottescu, temeiurile pe care era plăsmuită maşina.

După ce a mai stat câteva clipe să-şi orânduiască gândurile, directorul general al Căilor Ferate a strâns mâna inventatorului, zicându-i:

— «Mulţumesc, domnule Vlaicu. Acum sunt nerăbdător să te văd sburând şi pe dumneata în el.», vorbe care nu spuneau mare lucru, dar nici nu se arătau duşmănoase.

Pătrăşcanu a voit însă cu orice preţ să lămurească stările. A întrebat cu înţeles:

— «Credeţi că va sbura, domnule Director General?»

— «Va sbura negreşit!» a răspuns Cottescu, foarte calm şi foarte încredinţat.

In răsufletul adânc de uşurare al tuturora celor de faţă, el şi-a întregit apoi gândul:

— «Dacă aşi avea bani, i-aş da eu numaidecât.»

Dar această întregire, care poate numai în mintea lui era o laudă mai mult, pentru ceata de prieteni a fost o nouă ţăncuşă de îndoială. Ce rost avea să spue directorul general

al Căilor Ferate că n'are bani, când se ştie cum drumurile de fier aduc statului venituri de două sute de milioane pe an.

Şi astfel, în clipa când trăsura l-a purces pe Cottescu înapoi spre oraş, cercul cel într'una întors al tristeţelor s'a arcuit iarăşi la loc şi s'a închis, pentruca, poate, să n'o mai ia niciodată dela capăt, aşa cum tot se învârtise până acum.

Dar îndoiala le-a fost fără temei. Ionel Brătianu nu uitase. Doar amânase, pentrucă a fost ţinut în loc de remanierea pe care i-o cerea partidul, foarte frământat în timpul din urmă. După câteva zile, lucrurile s'au lămurit. Djuvara a trecut la Externe, Alecu Constantinescu a luat Domeniile, Mihai Orleanu a trecut în locul lui Djuvara, iar la Război a venit generalul Crăiniceanu.

In liniştea aşezată după aceea, Ionel Brătianu a avut destul răgaz să desfacă în cabinetul său plicul mare, « confidenţial » cu tipăritura Căilor Ferate în cap şi să citească cu încordare şi mulţumire, darea de seamă foarte amănunţită şi părerile foarte limpezi, foarte hotărîte şi foarte prietenoase ale lui Cottescu.

Socotea anume acela că, invenţia lui Vlaicu — deşi pare a fi fost purceasă din încercările neizbutite, dar tot româneşti ale lui Traian Vuia şi din cele izbutite ale lui Santos Dumont cu « Demoiselle » — aeroplan despre care se bănuia a fi construit tot de Vuia — dovedea merite cu totul deosebite. Bizuit pe acelaşi punct de plecare, al echilibrului stabil în sbor — adică centrul de greutate mult sub cel de sprijin, al aripelor — aeroplanul lui Vlaicu îmbina fericit, în monoplan, cârmele progresive ale fraţilor Voisin, cu helicea dublă a fraţilor Wright şi

cu roatele lui Vuia, — reduse la trei, pentru micșorarea rezistenței pe pământ.

Lauda lui Cottescu nu era întunecată de nici o oprire sau îndoială. Înțelesese până și primejdioasele aripi de pânză moale, sau lipsa unghiului de incidență. Sborurile făcute îi dovediseră în deprisos dreptatea lui Vlaicu.

Astfel, darea de seamă încheia că, mașina trebuește făcută neapărat, cât mai curând și, mai cu seamă, sub privegherea inventatorului, care dovedește chiar din model, că știe folosi materialele într'un chip neobișnuit.

Telefonul șefului de cabinet al Primului Ministru a zbârnâit câteva ceasuri în șir, ba pe la Ministerul Instrucției, ba pe la hoteluri, până ce a izbutit să prindă urma lui Pătrășcanu și să-i dea de veste că Ionel Brătianu vrea să-l vadă numaidecât.

— « Gând la gând cu bucurie! » a strigat vesel deputatul, care se găsea în timpul acela tocmai în odaia lui Goga, la Hotel Regal și punea la cale un drum până la Primul Ministru, să afle urmarea cercetării lui Cottescu.

A înșfăcat în goană paltonul cu blană castanie, a coborît scările trei-trei, de s'a mirat singur ajungând jos că n'a venit peste cap și în câteva minute, a svârlit cât colo portarul înfipt al ministerului, care i se pusese dârz în cale cu:

— « Dom' Prim Ministru nu-i aici! »

Urcând câte două treptele spre cabinet, abia a avut vreme să strige în urmă:

— « M'așteaptă, măi băețică! Nu-mi umbla mie cu șurubării de aistea! »

Și îndată a intrat la șeful de cabinet, care i-a deschis ușa grea, de lemn, spre biroul lui Ionel Brătianu.

Primul Ministru îl aştepta. I-a arătat un jilţ şi i-a spus să stea până isprăveşte scrisoarea către generalul Crăiniceanu, Ministrul de Război.

— « Mulţămesc, domnule Prim-Ministru! » s'a ferit Pătrăşcanu îndată, cu zorita lui vorbă moldovenească şi a rămas în picioare, uitându-se ba la nişte tablouri urîte, ba la tavanul încărcat cu florărie afumată, ba la crengile triste şi goale ale grădiniţei din dosul Ministerului.

Când a auzit tamponul apăsat pe hârtie şi pleznetul tocului pus la loc pe alama grea a călimării, deputatul s'a apropiat de birou.

— « Uite, domnule Pătrăşcanu, scrisoarea asta. Te duci cu ea la domnul general Crăiniceanu, şi i-l prezinţi tot odată şi pe domnul Vlaicu. »

S'a sculat, i-a întins mâna şi scuturând'o, a adăugat:

— « Nădăjduesc să nu ne pară rău. In acelaşi timp, te rog să-i spui lui Goga că, acum, poate să plece în Ardeal. »

Ţinea scrisoarea în mână şi alerga iute: pe scări, trăgându-şi paltonul pe o mânecă; pe caldarâmul ministerului, căutându-şi şi cealaltă mânecă; pe strada Academiei, vârând anevoie pumnul pe mâneca a doua, pentru ca, înainte să fi deschis uşa Hotelului, să înceapă a se desbrăca din nou în rate, până ce s'a pomenit în faţa uşii lui Goga cu paltonul sub braţ... Vezi bine, murea de nerăbdare să citească rândurile Primului Ministru, dar îşi prelungise pofta, chinuind-o, ca un jucător care-şi întârzie înadins desvelirea cărţilor.

— « Tăceri, bre, băieţi, că acu-i o clipă mari. Să vă citesc ci scrie Şeful, Generalului dela Războiu. »

Incremenirea, care a urmat, era o cumpănă dreaptă a zarvei turbate din inimile celor de faţă. Gâturile întinse arătau vine umflate, ca la nişte biete făpturi încordate ce erau. Numai Vlaicu nu înţelegea la fel cu ceilalţi minuta aceea aşa de mare pentru vieaţa lui. Avea pentru asta pricini temeinice: truda grea care îi şedea în faţă, fie că îi dădeau să lucreze, fie că nu i-ar fi dat.

S'a sculat încet şi s'a dus la geam. Ajuns acolo, s'a rezemat de marginea ferestrei şi drept, palid, încruntat, cu buzele arse, a ascultat scrisoarea, întocmai ca un osândit, căruia i se citeşte hotărîrea judecătorilor aspri.

De-ai fi zgânciulit în inima lui, în inima inimii lui, ai fi aflat atunci astă neînchipuită arătare: dorul tainic să nu-i fi dat dreptate. Ceea ce ar fi fost poate tot o dreptate, dar într'altfel, cam aşa cum e închisoarea cu casă, căldură şi hrană, faţă de o libertate pustie cu crâşnet de foame, de frig şi de nesomn...

Dragă Domnule General,

Cottescu e de aceeaşi părere cu Colonelul. Prin urmare, dă banii trebuitori şi rânduieşte ca Arsenalul să lucreze neîntârziat aeroplanul, chiar sub conducerea inventatorului. Fă tot odată şi numirea inginerului Vlaicu.

Al dumitale,

I. I. C. Brătianu

Toţi ochii s'au întors umeziţi spre Aurel. Buzele strânse ale lui Goga tremurau uşor, parcă a vorbă, parcă a plâns.

Numai Vlaicu a plecat privirea în pământ, a înghiţit greu, încet, şi-a şters de pulpana hainei podul palmelor asudate.

După ce a citit scrisoarea, Generalul Crăiniceanu şi-a periat odată ciocul cu mâna şi s'a uitat peste ochelari la cei doui civili din faţa biroului său.

Ochii i s'au oprit la Pătrăşcanu.

— « Care-i Vlaicu?» întrebă. Dar deputatul abia a încercat să deschidă gura şi să răspundă, că Ministrul i-a luat-o înainte.

— « Dumneata eşti? »

— « Mnu... Nu!» s'a scuturat cu pripeală, cel ţintit. Apoi, a spus cu gura ţuguiată şi dulce, rar, să fie şi drăguţ şi înţeles: « Eu sunt: Pătrăşcanu. »

Generalul s'a încruntat.

— « N'am întrebat cine ieşti dumneata. Am întrebat: care-i Vlaicu. » Ceea ce auzind, deputatul, care nu era totdeauna om serios şi fără chef de joacă, a fost ispitit să răspundă:

— « Mi se pare că nu-s eu!» Sau:

— « Ştiu eu? S'ar putea să fie dumnealui! »

S'a mulţumit, totuşi, să arate numai cu o întoarcere a capului spre Vlaicu şi a tăcut. De altfel, era şi vremea, fiindcă ministrul, neavând timp, nici chef de vorbă, a hotărît scurt:

— « Te-am numit inginer la Arsenal cu diurnă de trei sute de lei pe lună. Ai să-ţi faci aeroplanul acolo. Ai maşini, ai materiale, ai lucrători... Acum spune câţi bani îţi mai trebuesc?»

Vlaicu nu se putea aștepta la asemenea întrebare. Iar, mai ales, acum, când peste socotelile lui, foarte pe deasupra făcute, se mai amestecau și lucrători dela Stat alături de materiale, nu mai știa să răspundă chiar nimic. A ridicat din umeri, nedumerit și pus în mare încurcătură:

— « Știu eu...? »

Dar generalul era sâcâit și avea zor să isprăvească mai repede. S'a luat după cântărirea foarte grabnică, în care ajutorul dat Căpitanului Goliescu, era socotit pentru acoperirea tuturor cheltuielilor de materiale și de lucru în Franța, pe când de astă dată nu trebuia avut în vedere decât adausurile lucrurilor ce nu s'ar fi găsit la Arsenal. A hotărît așa dar, la întâmplare.

— « Cinci mii de lei îți ajung? »

Vlaicu a vârât nasul în pământ, îndoindu-și gâtul într'un fel de scârbă și de nedumerire, unde i se părea că vede nu numai neînțelegere, dar și un pic de bătae de joc. Cum să se gândească un om că se poate face un aeroplan cu cinci mii de lei, când numai motorul poate să coste de două ori pe atâta.

Și-a încleștat fălcile și n'a crâcnit. Dar Pătrășcanu, care simțea încordarea — și avea destule pricini să ocolească o supărare a ministrului — s'a întors spre ardelean.

— « N'auzi Vlaicule? Domnul Ministru te întreabă dacă-ți ajung cinci mii de lei. »

— « Am fo' auzit. » și-a descleștat el măselele înverșunate să se macine de pomană.

— « Apoi răspunde: Poți să-l faci cu cinci mii? »

Atunci feciorul lui neica Dumitru răspunde rar și învins, cu acel lasă-mă să te las al omului, care se împacă cu orice:

— « Eu îl fac şi cu cinci mii, fără numa să zboare dom' Ministru cu el! »

Pătrăşcanu a înlemnit. Simţea că i se pune ghiaţă pe tâmple, că i se săcătuesc moalele capului de sânge. I s'au tăiat genunchii şi-i pleacă covorul de sub picioare. In sfârşit, vede prăpădul şi clipeşte des, des de tot, doar doar nu l-a mai vedea.

In schimb, Ministrul pare că n'a înţeles. Stă o clipă cu ochii ţintă la Vlaicu, fără să mai răsufle, apoi îşi scoate ochelarii. A auzit bine, sau a fost năzărire? I-i cu neputinţă să creadă asemenea obrăznicie.

Ingaimă:

— « Ce?... Ce-ce-ce-ai spuus? » Dar, deodată, îşi dă seama limpede că simţurile nu l-au înşelat şi atunci bate cu amândoui pumnii în birou, strigând: « Eşi afară! Numai decât, afară! »!

Acum e rândul lui Vlaicu să nu mai priceapă nimic. Se uită o clipă mut, cu gura întredeschisă, la faţa învineţită a generalului, la ochii umflaţi cât pumnul şi parcă ar fi căzut din cer:

— « D'apăi ce drac are esta, frate? » gândeşte prin negura uluelii. « S'o fo' bolânzit de bună samă... » Şi împins grabnic de mâna lui Pătrăşcanu, iese pe uşa larg deschisă de cei câţiva ofiţeri, cari au dat năvală din cabinetul de alături, speriaţi de izbucnirea cu totul nefirească a bătrânului şi bunului general.

Acum, într'adevăr, cel mai nefericit e Pătrăşcanu. A închis uşa şi cere cu desnădejde ajutorul lui Dumnezeu. Doar el ar mai putea să liniştească apele răvăşite şi să-i dea la îndemână cuvinte în stare a potoli furia atât de întemeiată:

— « Domnule Ministru, nu vă supăraţi... Aşa vorbeşte el... » bolmojeşte mărunt şi pripit. Dar bietul general Crăiniceanu, pentru care o lume întreagă avea preţuire deosebită

și îl cinstea fără ocol, aproape plânge de durerea acestei jigniri:

— «Cu mine, domnule? Cu mi-ne să vorbească un om așa?»

Numai că, în clipa aceea, prin mintea deputatului taie lumină de fulger. Se agață ca înecatul de ceea ce i s'a ivit în cale:

— « Cu toți vorbește, așa, domnule Ministru... »

— « Bine, domnule, dar *cu mine?*... »

— « ...și cu Prințul Ferdinand a vorbit la fel. » răspunde tare și răspicat Pătrășcanu. Iar lovitura a căzut bine fiindcă, numai decât, Generalul face ochi mari și întreabă uimit:

— « Ce? ce? »

— « Da, domnule Ministru, » rostește acum încet, dar cu glas întretăiat, deputatul « întocmai cum vă spun: și cu Alteța Sa Regală Principele Moștenitor... și cu Principesa Maria... » Apoi, ca să întărească, adaugă: « Vă rog să-l întrebați pe Domnul Prim Ministru, că era de față... »

Dar generalul n'are poftă să creadă asemenea bazaconie.

— « Ce vorbești dumneata, domnule? Se poate? »

Acum, deputatul pune mâna pe piept și spune larg, definitiv:

— « Pe onoarea mea! »

De aici încolo, Pătrășcanu știa că i-i deschisă calea biruinții. A povestit o samă din nătângiile lui Vlaicu, în frunte cu cele petrecute la Palatul Cotroceni, apoi s'a întins la vorbă și a istorisit toate câte le știa, pline de haz sau de durere, din viața feciorului binținean.

Iar generalul Crăiniceanu, care era un suflet bun și n'avea decât cusurul că pierduse de multă vreme deprinderea să nu-i poarte oamenii cuvenita cinstire datorită stării și anilor mulți, a uitat supărarea mai repede decât uitase Pătrășcanu.

A sunat șeful de cabinet, a dat poruncă să se facă hârtiile cuvenite și a aprobat deocamdată două mii de lei, lămurind:

— « Dacă o mai trebui, mai dau. »

Apoi, când i-a întins mâna, iar Pătrășcanu deschisese ușa să iasă, generalul și-a adus aminte și i-a strigat din urmă, râzând:

— « Spune nărodului că mi-a trecut supărarea. »

...Ci « nărodul » ședea bosumflat lângă ușă și a auzit.

După ce li s'a făcut hârtia pentru Arsenal și au ieșit din minister, se simțeau amândoi sleiți de oboseală. Abia își târau picioarele pe asfaltul scorojit și crăpat al trotuarelor de pe strada Brezoianu, pe unde o apucaseră în drum spre podul Mihai Vodă și spre Uranus.

— « Hm! » a făcut într'un târziu Vlaicu, pe când urcau, anevoie și în silă, dealul Arsenalului, dincolo de Arhive.

După vreo încă zece pași, a făcut din nou:

— « Hm! ».

Văzând însă cum Pătrășcanu pare că nici n'ar băga de seamă nemulțumirea lui, s'a oprit pe loc:

— « Mi-o fo' zâs că-s nărod! »

Deputatul, neștiind ce se mai poate întâmpla și sătul de bucluciuri, a dat repede cu gura.

— « Nu, dragă... Di undi? Vai di mine! Se poati! »

Numai că Vlaicu știa bine și era neînduplecat.

— « No! Je! Mi-o fo' zâs nărod! » Pe urmă, foarte hotărît, l-a apucat de braț și i-a șuerat crunt:

— « Apăi, frate Pătrășcane, știi-i una? »

— « Ci? »

— « O fo' avut recht! » a hotărît el tăios, cu supărare de sine. Pe urmă, cu glas muiat, prinde a se căina : « Mi-s nărod,

măi frate. Că ce drac cată un mocan ca mine la domnii mari... Da' zău de Dumnezău, așa mă prinde urîtul, măi, de-mi vine a pleca, nici să-mi mai îmble negoțu pân' orașul vost'...»

— «Dar ci ți s'o năzărit tocmai acum?» s'a nedumerit deputatul «Slavă Domnului că astăzi poți fi fericit. Incepi aeroplanul...»

Aici Vlaicu a oftat și, oprit din nou pe loc, s'a întors spre priveliștea măruntă și fărămițată a zidurilor și acoperișurilor roșiatice și cenușii din vale.

— «No! Apăi, ce știi tu... De bună samă,» a urmat el mai ușor «face-o-mi-i și gândacu'. Dară mai apoi?»

— «Ai să sbori!...»

— «Și mai apoi? Mai apoi, mi-oi frânge grumajii și mă-ți purta tot pe ici la cimitirul vost'... Iar voi îți bea... frate, să-mi fie de pauz pe lumea ialaltă, și-ți povesti de mine, că am fo' un nărod și n'am rămas acas' la noi... cu Ion și cu...»

In strângerea de inimă pe care le-o pricinuise această descătușare de durere moale și închinată, Pătrășcanu alegea totuși bine partea de destrămare, firească după atâtea zile încordate și nelimpezi. Sunau însă prea adânc și prea ciudat vorbele liniștite ale lui Vlaicu. Iar cum oricine pe atunci nu putea gândi la sbor fără să nu gândească totodată și *numai decât* la soarta năpraznică a grăbitei lui încheieri, deputatul simțea bine că, stă în porunca ursitei lor amândorora, un sâmbure de taină înfricoșată, împotriva căreia niciunul dintre ei nu mai putea să lupte.

Ce era oare, Dumnezeule, în scrisoarea pe care o ducea el acum la Arsenal? O grăbire a sfârșitului? Fără îndoială. Dar oare — și iată îndoiala cea cumplită — fi-va măcar grăbirea aceea cu răsplată dreaptă cuvenită jertfei?

Ce soartă ciudată e să te simţi călăul din dragoste al cuiva! Să-l duci de mână spre un destin neînduplecat, unde nu poate să-l aştepte decât o limpede prăbuşire, când toată temelia dragostei omeneşti, e năzuinţă de creştere şi prelungire!...

— « Haide, haide, Vlaicule! » zice cu neplăcută înfiorare, « Nu mă face să-mi pară rău de tot ajutorul pe care ţi l-am dat. Nu uita că hârtia e la mine. De mai spui o vorbă, mă întorc înapoi... »

Dar sburătorul zâmbeşte cu ochii pierduţi sus, sus de tot, în măduva tristă şi cenuşie a negurii de toamnă, murmurând:

— « Acu, frate, s'o gătat... »

Şi, scurt, a făcut la stânga, pe poarta Arsenalului.

Colonelul Miclescu, directorul Arsenalului, e un vlăjgan de român, nalt, gras, plin de sânge şi iute, care poartă mustaţă îndărătnică pe obrazul aspru şi neîngrijit. E un oştean priceput, dar poate cam prea amarnic. Trăeşte în încordare veşnică şi veşnică nemulţumire, de când şi-a dat seama că vieaţa i se arată neiertătoare şi nu vrea să-i întoarcă preţul râvnei şi strădaniilor sale.

A învăţat carte şi învaţă încă, până la anii lui, când nu găseşti om la mie să nu se afle îndestulat cu bruma de ştiinţă încropită peste puntea tinereţii.

Şi totuşi, truda asta nu-i slujeşte la nimic. E doar un fel de deprindere, de care nu se poate desbăra, ca de un năravv învechit, şi care, la drept vorbind, nu-i aduce decât mereu alte amărăciuni.

Om cu sânge subţire în vine, crescut într'o lume unde învăţătura nu era sortită să ţie loc de sapă sau de ciocan, pentru câştigul mărunt şi de rând al îmbucăturii de a doua zi, ci era

o bucurie temeinică şi adâncă, ca tot ce e creştere lăuntrică a omului faţă de el însuşi, colonelul Miclescu s'a pomenit aruncat deodată în soarta acelor bogaţi peste fire, urgisiţi de nenoroc să-şi facă, din giuvaerurile cele mai scumpe, preţ de pâine şi să le mânjească în cântar de toată ziua.

Mai limpede spus, nu ţintise să-şi facă din militărie decât o îndeletnicire pentru ca timpul să-i treacă plăcut şi ajunsese osândit s'o facă a fi ceea ce se numeşte « meserie ». Deosebirea, pe care atâţia alţii n'ar fi băgat-o de seamă, lui îi era prăpastie şi chin.

A încercat să frângă zăbrelele şi să scape. A crezut că mintea lui ascuţită are să-i fie priincioasă şi s'a îndărătnicit ani de zile să caute ieşiri, dibuind în agerimea sa, fel de fel de născociri: un tun de calibru mic, cu tragere repede; un şrapnel de lungă distanţă cu explozii succesive pentru împânzirea, cu gloanţe, a unei feţe întregi de loc; un aparat automat pentru punerea depărtării la focos odată cu ochirea... în sfârşit o sumedenie de invenţii, când mai mici, când mai însemnate, destul de bine gândite şi, după toată chibzuiala, destul de folositoare.

Dar astea se petreceau într'o vreme, când asemenea năzuinţi păreau nesocotite îndrăzneli din partea oricui. Cu atât mai vârtos dacă veneau dela un mărunt locotenent sau de căpitan, oricât de boieresc sânge ar fi avut el şi ori câtă carte i s'ar fi recunoscut.

Curând, tunul cu tragere repede a venit de peste graniţă, aparatele de ochire s'au făcut aşa de bune, încât automatismul nu mai avea rost, iar şrapnelul s'a dovedit unealtă fără folos în faţa obuzului. Ba încă, de parcă ar fi fost un blestem, năzărindu-i-se odată o schimbare la o culată de tun, tocmai asta i-au dat voie s'o aplice. La cea dintâi încercare, făcută pe

câmpul dela Dadilov, cu proectile bune, culata a sărit în ţăndări...

Astă lovitură groaznică avea să-şi spue mai apoi cuvântul în tot lungul vieţii lui întregi. Omul se simţea trăind fără folos şi nu mai putea înţelege, nici recunoaşte, dreptul altora la bucurie, la nădejde şi la vis.

Şi astfel, asemeni tuturor bătrânilor, cari predică o aspră cumpătare, nemărturisindu-şi stomacul obosit, ce-i împiedică să mai mănânce carne, colonelul Miclescu se mărturisea, « cu picioarele pe pământ », « om al datoriei aspre », şi duşman al oricăror dorinţi şi nevoi de plăcere în muncă, de biruinţă în vieaţă, în sfârşit de îmbrăcarea în strai sărbătoresc.

— « Nimeni n'are dreptul să se gândească la dânsul! » asta îi era zisa cea mai dragă. Şi era firesc să purceadă dintr'un om care ura lumea şi toate orânduielile ei, tocmai fiindcă nu-i dăduseră voie să se gândească numai la dânsul.

Deprins să n'aibă de-a-face decât cu ostaşii, a fost foarte mirat când i-a vestit furierul că un deputat vrea să vorbească cu dânsul şi vine cu ordin dela Minister.

— « Pofteşte-l încoace! » a spus oşteanului. Dar când a văzut intrând doui în loc de unul, s'a uitat crunt.

— « Deputatul Pătrăşcanu... » a zis cel dintâiu, apăsat, întinzându-i mâna. Iar colonelul, îndată s'a repezit la al doilea, cel nechemat:

— « Dumneata ce caţi aici? »

— « E cu mine, domnule Colonel... să vedeţi... » şi nimerind greu, printre teancurile de hârtii din geantă, ordinul Ministrului, Pătrăşcanu i-a dat timp lui Miclescu să gândească şi să bănuiască tot ce a putut fi mai rău despre venirea unui deputat

la Arsenal, întovărășit de cineva cu înfățișare umilă și smerită, ca a oricărui protejat.

— « Vreo furnitură, ori vreun post. » și-a zis el, pornit de mai înainte și bine hotărît să nu se lase îngenunchiat.

Când a citit însă ordinul Ministerului, a rămas cu adevărat uluit. La toate se gândise, numai la năzdrăvănia asta nu.

A citit încă odată:

...Ministerul încuviințează lucrarea aeroplanului în Arsenal. Veți pune la îndemâna domnului Inginer Aurel Vlaicu toți lucrătorii și toate materialele de care va avea trebuință, precum și un atelier deosebit. D-sa va conduce personal lucrul...

Și colonelul cântărește cu neîncredere desăvârșită mutra nearătoasă a inventatorului, gâtul lung strâns în guler nalt, mâinile mari și hainele ponosite. Apoi iar își aruncă ochii pe hârtie:

...Lucrarea va începe numaidecât.

D-l inginer Vlaicu a fost tot odată încadrat în personalul Arsenalului cu diurnă de 300 (trei sute) lei lunar dela 1 Nov. a. c. dată dela care îl veți socoti prezent în statul de plată.

D-l inginer Vlaicu se va prezenta însoțit de d-l deputat D. D. Pătrășcanu.

Își morfolește în gură un colț de mustață, literile îi joacă dinaintea ochilor și tot nu-i vine a crede.

Lasă hârtia dintre degete să-i cadă pe birou și ridică mâinile amândouă odată, depărtându-le în lături cât pot ține de lungi, într'o nedumerire ce pare să cuprindă toată lumea și să cheme ajutorul lui Dumnezeu.

— « Nu mai înţeleg nimic! », zice.

— « De ce, domnule Colonel? » întreabă Pătrăşcanu. Dar Miclescu îi tae vorba, învrăjbit:

— « De ce? Pentrucă ăsta-i Arsenal, Domnule, nu-i fabrică de aeroplane! » Şi-a apăsat aşa fel pe vorba « Arsenal » hăcuind'o în silabe stropşite, încât oricine ar fi trebuit să înţeleagă câtă prăpastie mai este până la fabrica de aeroplane. Cu atât mai vârtos un deputat. Dar, fie că Pătrăşcanu nu avea ştofă de deputat — ceeace ar fi recunoscut'o bucuros — fie că încăpăţânarea lui moldovenească se socotea datoare să-şi spue cuvântul, mai ales că a simţit ridicându-i-se în faţă încăpăţânarea lui Miclescu — tot moldovenească şi aceea — deputatul a ridicat şi mai sus umerii lui, destul de strânşi în felul lor, şi a zâmbit nevinovat:

— « E ordinul Ministerului! »

Vorba asta nu i-a plăcut de fel colonelului. L-a cătrănit şi mai rău, fiindcă el o înţelegea ca un soi de căluş, cu care şiretenia deputatului roşcat ţintea să-i astupe gura. Şi-a zbătut umerii de câteva ori, de parcă scutura de pe ei toată povara poruncii ministeriale, a zvâcnit capul la dreapta, în sus, apoi la stânga, dovedind că se simte gâtuit şi a dat din mâini cu foarte puţină preţuire faţă de priceperea mai marelui său. Se vedea cât colo că gândeşte:

— « Lasă-l încolo de ministru—că habar n'are! » După aceea, a trecut la atac pieptiş, şuerându-şi cuvintele cu neclintită încredere că-şi doboară vrăşmaşul.

— « Dumneata ai mai făcut aeroplane? »

Pătrăşcanu a simţit că-i vine, săgeată, pe buze răspunsul;

— « Nu... dar dumneata? »

A făcut însă o încordare şi nu şi-a îngăduit decât:

— « Nu... n'am făcut. » Smerenia răspunsului era îmbrăcată totuşi într'un zâmbet veninos de dulce şi neprihănit. Era deadreptul jicnitor faţă de sbuciumul torturat al lui Miclescu, care îşi dădea seama prea bine ce fără de folos se mai sbate, de vreme ce a primit poruncă aşa de limpede şi fără măcar să i se fi cerut părerea înainte. N'a mai avut stăpânire nici câtă i-ar fi trebuit să-şi aleagă cuvintele, ci s'a răpştit scurt, cazon, ca la plutonierul lui:

— « Atunci să nu vorbeşti! »

Pătrăşcanu, foarte stăpân pe dânsul, a stat o clipă la îndoială. Să se supere sau nu? Şi-a dat seama însă că, o încleştare de spadă ar dăuna lui Vlaicu. Deci, s'a stăpânit şi păstrându-şi zâmbetul dulceag, dar biruitor, s'a întors spre ardelean:

— « Atunci vorbeşte dumneata, că dumneata ai mai făcut aeroplane, » Inmlădierile glasului arătau că, spusa lui vrea să fie mai mult răspuns la nepriceperea colonelului în privinţa aeroplanelor, decât o îmbiere pentru Vlaicu.

Simţind primejdia, Miclescu s'a uitat la inventator şi i-a pus o întrebare dibace. Adică, întreba numai pe sfert, fiindcă celelalte trei sferturi dădeau de mai înainte răspunsul aşa cum îl voia el. Anume, i-a zis:

— « Poate dumneata nu ştii ce-i aceea un aeroplan? » şi vorbele « nu ştii », întovărăşite de praştia unei priviri tari, mânioase şi încredinţate, l-a clătinat de tot pe Vlaicu. Abia a îndrăznit să întoarcă un:

— « Ştiu. ». Dar firav, subţire, fără vlagă.

Miclescu s'a burzuluit atunci, aproape biruitor, într'o pârâială foarte puţin bine crescută:

— « Prrr... ştii! » şi a săltat de câteva ori scurt, din toată jumătatea de sus a trupului. Dar numaidecât, a eşit din dosul

biroului şi cu paşi repezi s'a înfipt în faţa lui Vlaicu, răşchirându-şi larg picioarele încălţate în cisme de lac şi bătând apăsat la spate, pumnul drept în palma stângă.

— « Apoi dacă ştii, domnule, trebue să ştii că un aeroplan are nevoe de brad de rezonanţă — şi eu n'am brad de rezonanţă — are nevoe de corzi de pian — şi eu n'am corzi de pian — şi are nevoe de pânză — iar eu n'am aici fabrică de pânză. Ai înţeles? »

Vlaicu, firește, n'a înţeles. In schimb a înţeles Pătrăşcanu. Şi a înţeles că Miclescu e o turbăciune care trebueşte altfel potolită. Şi-a şters cu cotul marginile pălăriei şi s'a gătit de plecare, îmbiindu-şi din ochi tovarăşul, pe când colonelului nu i-a spus decât:

— « Bine. Să mă duc la domnul Ministru, să vedem ce spune dumnealui. Poate lasă să lucreze în altă parte... » Şi salutând din cap, s'a întors către uşă, în vreme ce Miclescu păşea tare în dosul biroului, cu ochii la hârtia iscălită de generalul Crăiniceanu.

— « Dar... » a început el tare, în urma lor, « să nu uitaţi să-i spuneţi domnului Ministru că eu nu pot să fac un aeroplan cu două mii de lei. »

Bietul Vlaicu, care vedea cu sfâşiere altă amânare, cu atât mai dureroasă, cu cât i se părea că toate-s limpezite de-acum, s'a întors din prag, şi a răspuns cu mâna pe clanţă:

— « D'apăi criţari nu-s de lipsă, c'or zâs că mai şpezează. »

Acum Miclescu a găsit cu cale să se înfurie deabinelea:

— « Atunci ce nu spuneţi şi mă faceţi aici caraghios? »

— « N'am fo' avut când... »

— « Ei asta-i! N'ai avut când! » Şi pe când Pătrăşcanu închidea din nou uşa, venind cu Vlaicu în faţa biroului de

unde plecaseră, colonelul luase încă odată ordinul în mână, citindu-l din nou.

A pufnit de câteva ori pe nări, apoi a spus morocănos, întretăiat...

— « Dacă au bani de zvârlit... treaba lor... Cu bani... știu și eu... le fac ce-or pofti...» După aceea a întregit răspicat și lăudăros: « Am lucrători mai buni decât toate arsenalele din Europa. Fac orice cu ei. — dar-mi-te un fleac de aeroplan: o palmă de cit pe trei bețe! » Numaidecât, înveselit de gluma, pe care o socotea foarte bună se vede, a râs cu poftă și a adăugat la fel de hazliu:

— « Tocmai cât trebue să-ți rupi gâtul, dacă izbutești să sbori. Sau să nu-ți pară rău, când îi vedea că nu sboară. »

— « D'apăi eu sbor, de bună samă! »

— « Eh! Sbori! » și a clătinat capul cu atâta dezamăgire față de ceea ce avea să se întâmple, încât Vlaicu n'a mai avut curaj să-și apere mașina. De altfel și Pătrășcanu îi făcuse semn să tacă. Dar Miclescu nu putea să-și îndure ușor înfrângerea. Simțea nevoia să vâre cuțitul până în prăsele, ba să și-l răsucească de câteva ori, ca să curgă și cel din urmă strop de încredere din încăpățânarea inventatorului. A urmat deci:

— « ...Sbori! N'au sburat ei alții... N'a sburat Traian Vuia și-ai să zbori dumneata? »

Atunci Vlaicu n'a mai putut îndura. Și-a dat drumul vrând să isprăvească:

— « D'apăi ce știi dumita, domnule Oficer!... Că doar eu am și f'o zburat la noi acas'... Și încă aceea era făcută ușor, de m'or tras caii. Dară când i-oi pune șraube faine și motor... »

Noutatea asta l-a cam sdruncinat pe Miclescu. Nu prea mult însă, pentrucă îndată a găsit o pricină mai grea decât toate:

— « O fi! Numai că dumneata uiţi câte sute de kilograme îţi adaugă un motor... »

— « Feri Doamne! Că doar n'oi lua cu mine o locomotivă, făr' numa motor speţial de aeroplan, care-i ca peana de uşor. »

— « Ca *peana*? » l-a luat în râs colonelul, repeţindu-i vorba ardeleneşte. « Care o fi acela? Te pomeneşti că ai şi dumneata Anzani ca Blériot? »

— « Da' dă-l drac' de franţuz, că eu mi-s cu Gnômu' nu cu Anzanu lui. »

— « Gnôme! » a întors batjocoritor colonelul. « Ţi-a luat ochii şi dumitale, pentrucă se învârte? Tot e bine că-ţi plac jucăriile! »

— « No! D'apă' ce? Nu-i bun? »

— « Bun, bun. Numai să nu plece odată singur. »

— « D'apăi cum să plece? Eu nu-s acolo să-l ţin? »

— « Cu mâna, nu? Pe sus?... » a pufnit Miclescu.

— « Cu construcţie fest, că doar mi-oi şti eu kunstu. » Apoi cu glas tare: « Dară eu m'am fo' gândit la Gnôme, că 'ela-i încă mai perfect ca toate. »

— « Cel mai perfect e « Antoinette », domnule, dacă vrei să ştii. »

— « Aşaaa? No! D'apăi câte ţilindăre are? »

— « Cilindri? Asta nu ştiu... Dar e foarte bun! » a răspuns cam încurcat colonelul, pe care întrebarea lui îl afla nepregătit. « Toate revistele vorbesc de el. Se pare că... însfârşit e foarte bun... »

Ardeleanul a rumegat câteva clipe vestea cea nouă, pe urmă şi-a scos un carneţel şi-un ciot de creion.

— « Cum aţi fo' zâs că-i zâce? »

— « Antoinette. »

— « Aha. » şi pe fila împărţită în mărunte pătrăţele cu linii albăstrui, Vlaicu a scris apăsat:

Ontonet.

In liniştea care n'a auzit decât scârţâitul creionului purtat pe hârtie, furtuna se mistuise uşor. Colonelul l-a chemat pe maiorul Nanu, directorul atelierelor, a împărţit poruncile de cuviinţă şi l-a trimis să-i arate lui Vlaicu atelierul de tinichigerie, pe care i-l pune la îndemână, hotărîndu-i tot odată maeştrii, calfele şi ucenicii trebuitori. Toate astea, dorind pe semne să împlinească până la urmă tot ceea ce dorea ministrul, care hotărîse ca aeroplanul să se lucreze repede şi cu precădere.

Seara, prietenii l-au întovărăşit la gară pe Octavian Goga. Putea să plece, în sfârşit, spre grijile înegurate ale Ardealului său. Ca o mamă copleşitor de bună, sâcâitor de bună, l-a dat pe Vlaicu în grija tuturor: a lui Carol, portarul hotelului, a chelnerilor dela restaurant, a lui Pătrăşcanu, Chendi, Abrudeanu şi a tuturor câţi i-au eşit în cale. I l-a dat în seamă până şi lui Ştefan Iosif, copilul mare şi rătăcit în viaţă, care de îndată ce ieşea din dosul pupitrului său de custode dela Biblioteca Fundaţiei Carol, unde împărţea cu altul orele de slujbă, nu mai ştia ce să facă, dacă nu-l ducea de mână bărbătoasa voinţă a Liei lui, sau drăcească scânteere a deşteptăciunei lui

Mitif — adică Dimitrie Anghel, cealaltă jumătate din A. Mirea, pseudonimul colaborării lor.

Cum îi spusese odată Vlaicu:

— «Apăi ce drac de om ești tu, frate Iosife? Jum'atea muerii acas', jum'atea la amt, și jum'atea lu' ela cu hazuri? De aceea ți-or zîs și Steo? Adică unde-i o jum'ate de nume?»

Vlaicu nu-și dădea seama și nici Iosif însuși, se vede, că poetul «Patriarhalelor» nu era sortit să fie întreg decât în tăcere și în plâns....

De la gară, s'au dus cu toții la o bere, la Kübler. Acolo abia, stând și ascultându-i la toate câte le spun, iscate din plecarea poetului, a înțeles Vlaicu bine, ce rost avea Goga în țară, dincolo de poeziile lui — pe care de altminteri inventatorul nici nu le cunoștea. Citise una, pe undeva, pe la Sibii, în vremea sărbărilor lui Șaguna și ale Asociației, dar n'o mai ținea minte. Ii sunase frumos la ureche, întocmai ca o doinire, și nu-i rămăsese în minte decât cântecul din ea.

— «A dracu' și Tavi esta, frate. O nimerește bine la zâs. Parcă-i popa nost' la feștanii. Se vede că-i și el ficior de popă!» Și cu astă judecată își limpezise prietenul.

Acum însă, cisla tovarășilor de masă îi arăta un Goga cu altă înfățișare, «Un domn» mare cu adevărat, care duce politica dela Pești la București și stă în cârd cu Iuliu Maniu, cu Popa Lucaci, cu Vaida Voevod și cu Badea Gheorghe Pop dela Băsăști.

Descoperirea asta i-a plăcut pe deoparte. Pe de alta l-a amărît. A crezut că înțelege acum aceea ce nu prea înțelege de obicei. Anume, rostul adevărat al trudei, ce și-a dat'o

Goga cu el, când, la drept vorbind, nu erau nici prieteni vechi, nici nu-i lega la fel dragostea de aeroplan, pe care de altminteri poetul nu-l pricepea.

Și privindu-i în jur pe toți câți erau, Vlaicu i-a văzut numai ardeleni.

— « Eștia toți de aicia-s cu mine, de bună samă! » a gândit el. « Iar Morțun și cu oficeru' mi-s inamici, că ei nu-s de peste munți... » Împărțind astfel limpede pe oameni în două tabere, nu-l nelămurea decât Pătrășcanu. L-a încolțit bănuiala că și acela e de peste munți și a vrut să se lumineze.

— « Măi frate Chendi, Pătrășcanu n'o fi oare tot ardelean de-a nost'? »

— « Nu, e moldovean... de pe la Iași... nu știu de pe unde... »

— « Nu mai spune! » a făcut Vlaicu uimit. « Dar atunci de ce drac' s'o fo' trudit el cu mine? »

Cei de față nu i-au înțeles nedumerirea și i-au cerut lămurir. Le-a răspuns:

— « A alergat la miniștri, m'o fo' numit la Lucrări Publice, m'o fo' pus la Arsenal... Apăi eu primesc acu șase sute la lună și face-mi-oi și gândacu'. Dară el ce-o căpetat? »

— « Ce să capete? Nimic! », a zis Chendi râzând.

— « No! » a încheiat sburătorul dus pe gânduri. Dar răutăciosul critic și-a scuturat țăcălia neagră și l-a lămurit:

— « Moldovenii aștia sunt uneori oameni de inimă, când nu-s armeni, ori nu-s din Fălticeni... » După râsul care a urmat, Vlaicu a înțeles că aici trebue să fie vreun haz mare de tot. Și era, ce e drept, pentrucă Ilarie Chendi bătea în Garabet Ibrăileanu — secretarul de redacție al Vieții Românești din Iași — cu care nu se avea bine, și nici prețuire într'olaltă.

Apoi bătea în Eugen Lovinescu, critic tânăr, crescut la şcoala Sorbonei şi deci cu totul depărtat de vederile ardeleanului.

— « Pătrăşcanu », — a urmat Chendi — « n'are decât un cusur: că se înfruptă din gologanii lui Stere. » Şi iarăşi s'a râs, fiindcă dăinuia încă pe acea vreme, învinuirea că « Viaţa Românească » îşi strică scriitorii, plătindu-le bucăţile.

— « Fugi, măi Ilarie, nu mai începe cu ale tale... » a zis blând Iosif, care mânat de Anghel, se înfrupta ades din banii Vieţii Româneşti. « Atunci de ce-i mai dai mâna lui Goga, că acela capătă cinci sute de lei la bucată. »

— « Quod licet Jovi... » a zis Chendi ridicând degetul şi râzând'. Apoi l-a bătut pe umăr, să-l împace şi a întregit lămurirea, pe care o datora lui Vlaicu:

— « Să-ţi spun eu de ce, bădiţă. Moldovenii nu-s bizantini, ca ăştia de-aici. Sunt rasă pură, cum sântem noi, ardelenii, înţelegi? De aceea l-au dat pe Eminescu, pe Alexandri, pe Iorga, pe Sadoveanu, pe Haret... »

— « No! Şi Haret e moldovean? »

— « Da. Cam armean, nu-i vorbă, dar seamănă mai mult a moldovean, ca şi Djuvara, ca şi Vlahuţă ca şi Doctor Lupu, sau Vasile Sassu!... »

— « Şi Morţun ce e? » a întrebat repede Vlaicu.

— « Tot moldovean. »

— « Dar Oficeru? »

— « Miclescu? Nu ştiu, dar mi se pare că şi acela e moldovean. Aud că în Iaşi sunt o mulţime de Micleşti. »

— « D'apăi ce drac o fi iasta? » a întrebat Vlaicu cu totul nedumerit « Or cuprins moldovenii şi cu ardelenii tăt Bucureştiu'? »

— « Au intrat la stăpân, Vlaicule! » a zis apăsat și rău, Chendi. « S'au tocmit slugi la bizantini, cum se tocmesc ardelencele și moldovencele la boeri, pentrucă stăpânu-i ba Brătianu, ba Nababu... Adică bizantinii »...

— « Acu e Petrache Carp, baciule, nu mai este Nababul. Iar Carp e tot moldovean și el... » i-a întors Abrudeanu.

— « Pe scurtă vreme, tu știi bine; acela-i boer țâfnos, nici Regele nu-l prea iubește și partidul n'are să îndure un veac de opoziție din pricină că Petrache Carp nu știe să vorbească protocolar. »

— « Bine că știe Nicu Filipescu! » și iarăși au râs cu hohote, pentrucă Filipescu era vestit în țară de felul cum trântea câte o vorbă tare ca ciomagul.

— « Nu. Știe în schimb Titu Maiorescu! »

— « Dar ăsta-i ardelean de-al nost' băete! »

— « ...și Marghiloman... »

— « Bizantin... »

— « Sau Tache Ionescu.. »

— « Mda. Ăsta nu-i bizantin, e ploeștean, dar mi se pare că-i bate pe bizantini! »

Vlaicu n'a mai ascultat ce-or fi spus după aceea. Se luaseră la harță și nu i-a potolit nici rândul următor de halbe, nici acel care l-a înlocuit. Dar bințințeanul n'avea cap pentru politica lor, nici vreme să aibă. Gusta din când în când halba lui de bere, fără îndemn și cu zorul să pornească mai repede la culcare. De altminteri cât de încet își sorbea el paharul, era firesc ca berea să se încălzească, să-și piardă toată spuma și să nu-i mai facă nici o plăcere.

Gândea la ale lui. Era zorit să gândească acum, când îl mai despărțea doar câteva ceasuri până la începutul lucrului,

pentrucă trebuia să împartă munca la o sumedenie de ateliere şi el nici nu putea să stea numai de capul unui maistru, nici n'avea desene şi planuri făcute. Dar chiar să le fi avut şi încă ar fi pregetat să le dea în mâna altuia. N'avea încredere în nimeni.

Işi zobeşte greu mintea să afle calea mai bună şi nu-i trebue mult ca s'o afle. E o copilărie ca multe altele din viaţa lui. Anume, se hotărăşte să dea la lucru piesă de piesă, dar cu totul în neorânduială, socotind că, astfel, nimeni n'o să aibe habar, unde vine fiecare şi cum se leagă între ele.

Invârte în mână cheia dela atelier, pe care a cerut-o cu aspră stăruinţă maiorului Nanu şi bagă de seamă că trebue să fie dela o broască obişnuită: Face:

— « Hm! Mi-ţi măestresc eu alt zar, să nu-l descue nici gheneralu! »

Apoi, cu gândul la Miclescu, îşi aduce aminte de motorul pe care i-l spusese. Scoate carnetul să-i citească numele. Şi, deodată, în mijlocul aprigei certe asupra răscoalelor ţărăneşti şi asupra vinei liberalilor, răsună această întrebare:

— « Tu ai fo' auzât de oareşce motor Ontónet, frate? »

— « Ce? »

— « Esta cică merje mai fain ca Gnômu! ».

S'a făcut tăcere şi zbârnâie nedumerirea. Chendi, cearcă să afle despre ce-i vorba, zicând:

— « Ei şi? » Vlaicu însă, răspunde lat şi cu încredere:

— « Făr' numa eu nu cred niciun picuţ... »

Firește, nu mai este chip de urmat cearta asupra răspunderii în răscoale. Vlaicu i-a tras pe toţi la mal. Şi atunci, când înverşunarea le-a scăzut, se simt obosiţi şi fără chef.

De altfel, ochiul ascuţit al lui Chendi zăreşte o foiţă ciudată scoţându-şi marginile din carneţelul sburătorului:

O apucă de capăt şi vrea s'o scoată:

— « Dar asta ce-i? ».

— « Mi-am fo' cumpărat un bilet la loterie, frate. Norocu lui Schröder e colosal, aşa or scris pe fenster. Apăi, m'am cujetat eu, dacă-i colosal să-mi facă şi mie oareşce parte... Dară acu nu-i mai de lipsă! »

— « De ce? » l-a întrebat Chendi.

— « Mi-or scos moldovenii lozul cel mare, bade. », zâmbi Vlaicu. Şi a încheiat: « Ei l-or scos, Muntenii l-or plătit şi noi...»

N'a spus mai departe; şi asta era în doi peri. Părea chiar o glumă prea răutăcioasă, pe care duhul viu şi ades lovit al lui Chendi n'o primea:

— « Şi noi?... Noi ce? » a întrebat el.

— « Noi? D'apăi drac ştie ce? Om zbura şi om căpeta mai bine, o'... ne-om frânje grumazu, frate, că încă şi aceea se poate, nu? »

Zâmbea încurcat, învârtind în laba-i mare cheia groasă a atelierului. Iar acela aştepta în estimp gol şi înfrigurat, tremurând sub vântul cel de toamnă, din toate zăbrelele de fier ale geamurilor subţiri.

Când s'a urcat pe scările hotelului şi a înţeles că nu-l mai opreşte nimic pe odihna etajului I, i s'a părut că vântul de afară bate mai mult în el. Mulţumirea biruinţei de până acum nu-i umplea toată inima. Se simţea singur şi urcând...

Când a sărit jos de pe bicicletă şi a dat să intre, santinela i-a pus mâna în piept. Era şi prea devreme, abia şapte jumătate, dar nici nu-l cunoştea nimeni. A încercat să lămurească; a fost şi mai rău, fiindcă graiul lui prea ardelenesc şi împănat cu vorbe nemţeşti, le-a sunat grozav de ciudat celor din Arsenal.

Pe la opt, a dat Dumnezeu să vie un plutonier, care ştia sama la toate şi l-a îngăduit înlăuntru, unde un ofiţeraş tânăr, foarte somnoros, i-a dat voie să-l aştepte pe maiorul Nanu.

Din fericire, directorul atelierului n'a întârziat mult. A făcut repede o listă, a dat-o unui planton şi l-a trimes goana să-i cheme meşterii hărăziţi pentru lucrul aeroplanului.

Peste câteva minute, în atelierul care-i fusese rânduit, Vlaicu, a fost prezentat celor şase oameni şi a dat mâna cu fiecare în parte, vesel, mulţumit, dar totodată puţintel cam încurcat. Il stinghereau toate privirile străine, ţintite pe dânsul ca pe o dihanie cu desăvârşire nouă în lume. Dar, drept vorbind, nici inimile lucrătorilor nu erau nesimţitoare faţă de domnul acesta tânăr, sgriburit de frig în paltonul lui albastru închis şi cu gambetă în cap, care-şi uitase pantalonii prinşi în ace, aşa cum îi strânsese din pricina bicicletei, ceea ce îi arătau

mărimea neobișnuită a labelor ciolănoase. Erau chemați să-l ajute la făcut o unealtă nouă — uluitoare pentru ei — și care li se părea că trebue să fie așa de altfel alcătuită decând mașinăriile lumești, încât fiecare se simțea stingherit, ca și când i s'ar fi cerut să facă lucruri cu neputință pentru mâna lui. Așa se simțea cel mai bătrân din toți, Meșterul Milică Ionescu, strungarul de fier, așa se simțea maestrul Stoiculescu, un zdrahon de om, oacheș, mustăcios și priceput la orice în fierăria lui, așa se simțea Moș Nicolau cel dela lemnărie. Iar Iancu Iordănescu dela montaj le ținea hangul, ca și Ion Ciulu ori Radu Negoiță, cei doi ucenici, mărunți, slabi și oacheși amândoi, cum se și cade unor ucenici adevărați.

— « Mă! » așa a început maiorul, cu ton aspru și fulgere în ochi, de parcă voia să-i nimicească, « să vă țineți de treabă, să iasă lucru bun. Că altminteri vă sui pe voi în aeroplan. Înțeles? ».

Dar lucrătorii au râs, fiindcă fulgerele din ochii maiorului erau numai o vestire de glumă. Asta știa oricine la Arsenal, și cu atât mai vârtos cei șase, cari îi erau dragi și prețuiți. Cum se înțelege, Nanu vedea aeroplanul lui Vlaicu altfel decât îl văzuse Miclescu. Ba, la drept vorbind, era încântat de gândul că cel dintâiu aeroplan românesc îl face Arsenalul și chiar sub mâna lui. Era o inimă tânără, asta-i tot, încrezătoare în puterea și deșteptăciunea omenească chiar dincolo de orice chibzuință. Cât era vorba de mașini, nu zicea niciodată:

— « Nu se poate! », ci:

— « Măi, să fie a dracului! Te pomenești! » Apoi numai decât, hotăra: « Ia hai, nene, să încercăm! »

Iar pentru toate aceste încercări avea o lămurire foarte obișnuită ca vorbe, dar plină de tâlc:

— « Fieru-i ca pepenele! Trebue să-l tai, ca să vezi ce e în el! »

Gândul acesta şi l-a spus şi-acolo, în atelier, în faţa lui Vlaicu, arătând oamenilor, în puţine cuvinte, cam ce s'a făcut până atunci pe lume în privinţa sborului mecanic. Şi Nanu şi-a câştigat un sfert din inima ardeleanului prin cugetarea de mai sus.

Când însă a mai adăogat:

— « Voi aţi văzut pe franţuzul acela de Blériot sburând, nu-i aşa? Ei bine, măi, voi trebue să-mi faceţi o dihanie să sboare de zece ori mai frumos. Înţeles? » a mai câştigat încă jumătate din inima lui Vlaicu. Dar, fiindcă, din nefericire nu s'a oprit, ci a mai spus:

— « Va să zică, aeroplanul lui Blériot era rău făcut. Dacă ar fi fost construit de meşteri buni, sbura de o sută de ori mai bine! » pe loc a pierdut un sfert din ce câştigase. Şi astfel, n'a rămas decât cu un sfert din inima zburătorului.

Dar pentru un om ca Vlaicu asta era foarte mult. Ca o dovadă e că au glumit apoi în voie bună şi în bun prieteşug, până ce ardeleanul a socotit că nu mai este nevoie să-i zică « Dom'le Oficer » ci neted « Frate Nanule », ca între studenţii dela Petru Maior, când beau «bruderscheft» şi-şi ziceau « Servus ».

El, aici, l-a pleznit dintr'o dată pe Maior, cu palma grea pe umăr şi a spus:

— « No! D'apăi, zău de Dumnezău tu ieşti fain ficior, frate Nane! De bună seamă îi fi moldovean! »

— « Nu! ». A făcut oarecum mirat maiorul.

— « No! D'apăi, n'ăi fi cumva ardelean? » a zis atunci Aurel, cu veselă şi uimită plăcere în ochi.

— « Nici. »

Decât, ardeleanul nu putea să-i creadă. A dat din mână și i-a spus foarte încredințat.

— « Nu știi tu! »

— « Ei, cum să nu știu? »

— « Nu știi. Că doar nici éla de sus a' tău, Miclescu, nici éla nu știe. Crede că-i moldovean. »

— « Așa și e! »

— « D'apăi nu-i moldovean, fără numa bizantin, frate. »

Și era atâta încredere în ceea ce glăsuia, încât Nanu l-a lăsat în pace și nu i-a mai cerut lămuriri. L-a luat de mijloc, frățește și a vrut să-l ducă spre ușă, hotărîndu-i:

— « Când vrei, începem lucrul. »

— « De bună samă, începem. »

— « Păi, unde-s planurile? »

— « No! Aici! » i-a răspuns, bătând cu palma peste frunte. « Mi-am fo adus papiră și creion... Indată fac ce-o necesita... »

Maiorul s'a uitat puțintel cam nedumerit la inginerul acesta care voia să facă o mașină așa de gingașă, pe niște planuri încropite lângă strung. Dar cum văzuse de multe ori și altfel, adică planuri minunat făcute ce nu slujeau la nimic, și-a zis că poate o fi mai bine așa. L-a lăsat în bună pace, în fața mesei aduse de ucenici, a dat poruncă să se facă foc și a plecat în treburile lui.

Și astfel, Vlaicu, a pus creionul pe hârtie și a început să deseneze cârligul de alamă care trebuia prins tocmai în coada aeroplanului, ca un fel de dop pentru țeava din mijloc — șira spinării, cum îi zicea el — menit totodată să slujească și la ținut mașina în loc, până ce motorul se încălzește și capătă numărul trebuitor de învârtituri.

Se duce şi dă planul meşterului Milică Ionescu. Apoi se întoarce şi desenează un fus de lemn, pe care îl dă în lucru meşterului Nicolau.

— « Să-mi lucri patru d'estea, baciule! »

Pe urmă, desenează un şurub, după aceea o mutelcă, în sfârşit o altă bucată de lemn. Şi tot aşa, adună până seara teanc de desene, fără nicio legătură între ele, spre uimirea lui Stoiculescu, spre uimirea lui Milică, spre uimirea lui Nicolau.

Numai maiorul Nanu n'a fost uimit. El a zis:

— « Ăsta, nene, ori e prost şi-o face pe deşteptul, ori e deştept şi-o face pe prostul. Vasăzică noi trebue să fim deştepţi ca să nu ne prostească! »

In scurtă vreme, toţi lucrătorii au început să-l iubească. Era vesel, era îngăduitor şi avea o mână deşteaptă, care uluia într'adevăr. Purta cuţitul strungului cu aceeaşi dibăcie cu care mâna rândeaua, dar mai ales, ştia să lămurească aşa de bine ce voia, încât era de mirare, când te gândeşti ce grai pestriţ vorbea şi câte cuvinte nemţeşti amesteca în el.

Repede au început a trebui şi alţi meşteri. Veniseră pe rând mai toate materialele comandate în ţară şi în Germania, aşa încât lucrul se înteţise. Dar Miclescu, în loc să-i mai adauge meşteri, i-a luat pe Milică şi pe Nicolau, sub cuvânt că are de făcut o comandă grea. Intr'adevăr, primise poruncă zorită să dea gata foarte curând nişte unelte gingaşe ale Geniului, şi nu voia cu niciun preţ să le întârzie, ştiindu-le neapărat trebuitoare chiar pentru instrucţia de primăvară! Vlaicu, negreşit, s'a dus să i se plângă şi ciocnirea n'a mai putut fi înlăturată. Colonelul avea zeci de nemulţumiri din pricina lui şi totuşi îşi stăpânise mereu supărarea. De astă dată şi-a pierdut cheia.

Și-a vărsat tot năduful împotriva omului acestuia, care-i întorsese tot Arsenalul cu susul în jos, prinzându-i bunătate de atelier, luându-i cei mai buni lucrători, cerându-i fel de fel de materiale, care trebuiau comandate prin toate colțurile Germaniei, dar mai ales, câștigându-și într'un chip foarte ciudat prieteniilor maeștrilor. La un moment dat, lucrurile i s'au părut că merg așa de departe, încât Miclescu s'a supărat. A început a-l bănui și și-a pus oameni să-l urmărească pas cu pas. La drept vorbind avea și de ce, pentrucă Marele Stat Major îi pusese în vedere de mai multe ori, că mușluesc prin Arsenal nasuri străine și e făcut răspunzător personal de urmări.

Dar culmea era alta. Vlaicu nu voise să arate niciodată și nimănui un plan întreg. Colonelul îi înțelegea teama, și nu i-ar fi cerut să-i dea planul, sau să-l dea cuiva, oricare ar fi fost acela, pentrucă la urma urmii, inventase și el atâtea lucruri și pătimise în destul văzându-și născocirile făcute de alții mai târziu. Așa dar, pricepea rostul ferelii. Dar ardeleanul mărturisise că nici n'are plan întreg, nici nu face. Asta nu mai putea s'o priceapă nimeni, chiar dacă ar fi avut toată bună voința din lume, socotind, bine înțeles, că mai încape bună voință și rea voință, acolo unde-i vorba de strung, de oțel și de cifre.

In asemenea stare de răzvrătire și de parapon, l-a întâmpinat pe Vlaicu vrăjmășește:

— « Ce dorești? »

— « Să-mi dați înapoi pe Milică și pe Nicolau. »

— « Nu pot. Am nevoie de ei. »

La care, ardeleanul a răspuns scurt, dela obraz:

— « D'apăi și eu mi-s necesitat de ei! »

— « Atunci așteaptă până or isprăvi ce au de făcut. »

— « Nu pot. Musai să-mi gat mașina, că așa mi-or zâs miniștrii... Și trebue să sbor la primăvară! »

— « Hăhăă! Lasă nu te mai îngriji dumneata de asta, că dacă e vorba de sburat, nu sbori nici peste zece mii de ani, așa să știi. Habar n'ai ce-i aceea un aeroplan. Ai venit aici să ne prosteşti! »

Lui Vlaicu i-au țâșnit lacrimile din ochi. Cu neputință să găsească o vorbă de răspuns. A strâns, să o frângă, roata dințată pe care o avea în mână și i-a trebuit o stăpânire sălbatecă să nu facă o faptă descreerată, să omoare ori să se omoare. Sudoare de ghiață i-a năpădit pe frunte. I-au fâlfâit văluri cenușii prin fața ochilor. Simte că toată stăpânirea lui crapă în țăndări, ca un ciob de sticlă și-l prinde spaima de el însuși. Dinții de roată i-au luat pielea de pe palmă și arșița durerii binefăcătoare îl potolește într'atât, să-și poată svârli din mână greutatea cu care-i gata să arunce. O trântește sălbatec pe birou, de-a detunat ca un trăznet în încăpere.

Dar Miclescu nu-i un fricos. Dimpotrivă. Poartă în el o câinie care tocmai la primejdie e mai vitează. Nu i-i teamă de nicio furie din lume. Cu atât mai puțin de furia unui tinerel pe care nu-l prețuește. De altminteri, poate că nici n'a înțeles adevăratul temei al mișcării lui Vlaicu, sau n'a vrut să-l înțeleagă, ceea ce la gradul lui era aproape tot una.

Ii iese deci înainte, piept în piept și punând mâna pe roata zimțată i-o vâră în nas:

— « Și ce mi-o arăți? Ca să-mi dovedești că lucrezi? Dar ăsta-i lucru? Harababura asta de piese fără niciun rost și fără nicio legătură?... Prostește dumneata pe cine poftești, nu pe mine. Eu știu să fac deosebirea între unul care lucrează și dumneata, care te faci că lucrezi, ca să ei leafă. »

Vorba asta năpraznică a căzut ca un cuţit care l-ar fi despicat în două. S'a făcut deodată galben, apoi cenuşiu ca pământul şi s'a clătinat. Se mistuise tot — şi carnea şi inimă şi gânduri — într'un fel de fum, unde nu mai era niciun reazim.

Nu şi-a dat seama de loc cum a ajuns pe cheiul Dâmboviţei, sprijinit pe piatra mărginaşă a podului.

Apa murdară a gârlei, cu vinele ei albăstrii-verzui de gaz şi păcură, i se părea tot ceva din pâcla vedeniilor lui de mai înainte. De nu i-ar fi îngheţat mâna pe parapetul aspru şi n'ar fi tremurat de frig, poate că multă vreme încă nu s'ar fi desmeticit.

Incetul cu încetul a prins a i se lumina. Un trecător grăbit, văzându-l aşa de palid, a stat din mers şi s'a întors să-l întrebe blând şi îngrijorat:

— « Ţi-i rău, domnule? »

S'a uitat la el moale, fără să ştie ce-ar trebui să răspundă, sau dacă măcar ar trebui să răspundă.

— « Să-ţi opresc o trăsură să te duci acasă? »

Vlaicu i-a făcut semn din cap:

— « Da! »

Peste câteva minute, omul bun sărea de pe scara trăsurii şi l-a luat de braţ.

— « Am adus trăsura, domnule. Haide! » Ajutat, s'a suit anevoie în brişcă şi s'a dărâmat fără suflare, în fundul perinilor moi.

— « Unde să te ducă? »

— « Inainte. », au murmurat buzele albe.

Şi trăsura a pornit la întâmplare spre Cişmigiu, pe lângă binaua uriaşă unde se ţeseau bulamacii, bilele şi scândurile

schelei sub care creștea Palatul Ministerului de Lucrări Publice, făcut de arhitectul cel tânăr și cu faimă, Petre Antonescu.

Ci Vlaicu nu vedea. Ochii lui trași, fără sânge, fără viață, priveau îndărăt, silueta fumurie a omului din toată lumea, care a putut fi bun cu el...

Birjarul era mirat că mușteriul lui nu-i spune nimic. Și-a zis că merge bine pe unde a apucat, măcar că făcuse la stânga pe Bulevardul Elisabeta, fără să fi auzit poruncă. Când a văzut însă că dă în câmp spre Malmezon, s'a socotit dator să întrebe:

— « Unde mergem, conașule? ».

Vlaicu a clipit de câteva ori din ochi, trudindu-se să înțeleagă. Apoi a răspuns firesc:

— « La Hotel Regal. »

Birjarul a zâmbit pe sub mustață, gândind:

— « Ăsta băù, nene, nu se încurcă! » Și a întors trăsura în loc, luând-o înapoi, pe unde venise.

După câteva ceasuri de somn și-a mai venit în fire. A alergat la Pătrășcanu.

— « Dar ce-i? » l-a întrebat deputatul plin de îngrijorare, când l-a văzut așa de galben și măcinându-și măselele.

— « D'apăi drac mai știe ce-i? Fără numa eu nu mai merg la Arsenal. »

— « De ce? »

— « Iac' așa! »

— « Bine, dar din ce pricină? Ce ți-au făcut? »

— « Or zâs că nu știu lucra și că mânc leafă dejaba. »

— « Ei și? Lasă-i să spue ce-or pofti și cată-ți de treabă! »

— « Dar iasta nu pot, frate, că 'eia mi-or luat și măeștrii, ba mi-or zâs să mă țâpe afar' și din atelier. No! D'apăi un'să lucru? Pe trancaru lu' Toma Blându, o' la cărană?... »

Pătrășcanu înveselit, a râs:

— « Ce te potrivești, la gugumăniile lor? Tot nu te-ai învățat să vezi cu cine ai de-aface? »

Și cu glas molatec, mai în glumă, mai într'adins, l-a făcut pe Vlaicu să-și uite necazurile.

Asta însă nu l-a oprit pe Pătrășcanu ca, a doua zi de dimineață, să se ducă la generalul Crăiniceanu și să se plângă, foarte cuviincios, dar foarte hotărît, încheiând:

— « Eu, domnule Ministru, sunt deputat guvernamental, așa încât am lacăt la gură... Dar — de! — Vlaicu e ardelean... Pi di altă parti, Conservatorii au început campania de răsturnari și caută pricină de harță, din ti miri ci... Așa că... ti pomenești cu o interpelare în Cameră... ori în Senat... Știți și dumneavoastră că Titu Maiorescu e ardelean de neam... »

— « Mda. De aceea spune că ardelenii nu ne iubesc... »

— « Spuni... dar eu cred că n'ar trebui să-i mai dăm prilej să ni și arati că au într'adevăr pricină să nu ni iubească... »

Toate astea, lunecate foarte ușurel și foarte dulce, au vârât ace neplăcute în inima generalului. El era un om de ispravă și tihnit, care ținea foarte mult la liniștea lui. Astfel, amenințarea cu Titu Maiorescu, a fost binevenită, mai ales acum, când bătrânul cărturar își dăduse demisia din învățământ din pricina lui Haret, iar conservatorii făceau spumă la gură împotriva guvernului. Doar tot ei îl scoseseră pe ge-

neralul Averescu din minister, în primăvară, după interpelarea lui Marghiloman. Şi fără nicio vină...

— « Poftim ce mi-am luat eu pe cap! » a zis dânsul nemulţumit, gândindu-se că tocmai din dorinţa să aibă linişte îşi călcase pe suflet şi făcuse pe plac lui Brătianu şi Haret. Căci el n'avea nici o încredere în aeroplane. Ba încă poate şi mai rău: nici nu le lua în seamă.

A chemat atunci pe colonelul Iliescu şi l-a rugat să-l sfătuească pe Miclescu cele de cuviinţă. Dar Iliescu, auzind de ce e vorba, a râs. Ştia foarte bine tot ce se întâmplase şi socotea că, dreptatea nu-i numai de partea lui Vlaicu.

— « Ei cum asta? » s'a mirat ministrul.

— « I-am dat comanda pentru batalioanele de geniu şi vrea s'o execute mai curând... » Şi în câteva vorbe i-a lămurit totul, aşa cum şi lui îi lămurise din vreme Miclescu, ca să-şi preîntâmpine orice neplăcere.

— « Bini... Dacă-i aşa, atunci eu nu mă mai amestic. » a făcut Pătrăşcanu, cu un ton primejdios de pisică blândă şi a plecat prea bine hotărît să se plângă lui Haret.

N'a fost nevoe. Intre timp, maiorul Nanu îl luase la o bere pe Vlaicu şi sporovăise prietenește şi îndelung cu dânsul, la o mesuţă ascunsă în dosul unui stâlp dela Carul-cu-Bere.

A fost dibaci ofiţerul. N'a încercat deloc să ia apărarea lui Miclescu. Dimpotrivă. L-a dat tărbaca de i-a răcorit inima lui Vlaicu. Ba l-a făcut să râdă cu hohote, când i-a povestit nişte întâmplări cu unele invenţii:

— « E-un înăcrit, măi băete, asta-i tot. Gândeşte-te şi tu. Face o aia, grozăvie mare, să răstoarne pământul şi când s'o vâre în tun, nu se potriveşte... Apoi, acum spune. Cum să priceapă nefericitul ăsta invenţia ta şi cum să-ţi dea ajutor?

Tu nu vezi că el n'a călcat niciodată la tine în atelier? Nici pe geam nu se uită măcar, pe legea mea.

«Păi, când ți-oi spune eu una, ai să râzi să te prăpădești. Meșterii mei i-au prins meteahna și știi ce fac? De cum intră colonelul prin ateliere și vrea să vadă câte o piesă, zic:

— «Asta-i pentru aeroplan!» Pe loc o lasă din mână și pleacă...»

Vlaicu a izbucnit într'un hohot de râs, de s'a întors toată berăria să-l vadă.

— «No, drag de el! Auzi dumiata miroazna! Haida, frate Nanu, povestește d'estea, că parcă trece apa Murășului prin mine, de-mi spală tătă corajia de năcaz...»

Și maiorul, om vesel de felul lui, bun de gură și de inimă și-a pus dârlogii pe greabăn, și s'a lăsat să meargă în voe. Era destul de deștept pentru ca, din toată firea furtunatecă, acrită și schimbăcioasă a lui Miclescu, să tescuiască tot ce era mai cu haz și mai caraghios. Și apoi își avea și el micile lui răfueli. Căci Miclescu nu era om să erte pe nimeni de toanele lui, cu atât mai puțin pe unul din cei mai apropiați.

Astfel, a doua zi dimineață, Vlaicu s'a întors la Arsenal, hotărît să înfrunte pe colonel în toate împrejurările. Iar, ca început, și-a cumpărat un lacăt sdravăn, pe care l-a pus la ușa atelierului, călcând cu vădită pornire porunca lui Miclescu, după care, cheia atelierului trebuia să rămână pe tabloul dela poartă, pentru ca să se poată face oricând control.

Colonelul a aflat și a tăcut, cu toate că măsura lui fusese o limpede chibzuială gospodărească, de vreme ce atelierul lui

Vlaicu era plin de materiale care puteau să prindă foc foarte uşor. Dar colonelul Iliescu îi telefonase puţintel cam speriat:

— « Orice ar fi, gândeşte-te că Alteţa Sa Regală întreabă mereu de aeroplan şi că Primul-Ministru nu se joacă de-a hotărîrea. »

— « Va să zică », a răspuns Miclescu bătos « asta înseamnă să las deoparte comanda Geniului? »

— « Nu dragă, lasi deoparte comanda ţâfnei! » s'a sbârlit Iliescu. Şi închizându-i telefonul în nas, i-a dat răgaz să pufnească şi să trăznească de ajuns, până s'a limpezit.

Ci limpezirea de-atunci nu însemna decât adâncirea simţământului de umilire, la care era adus. Şi odată cu ea, subţierea mijloacelor de răzbunare. Căci, umilirea aceasta trebuia s'o plătească în vreun fel şi era destul de deştept să afle cum anume putea fi mai prielnic, pentru ca loviturile să se ducă în toate părţile vinovate. Deci, deopotrivă la Vlaicu, dar şi la necuminţii din minister, cari nu numai că-i împovoraseră Arsenalul cu muncă în afară de pregătirea lui, dar în cele din urmă, îl scoteau vinovat tot pe dânsul.

De aceea, când a venit Vlaicu la el şi i-a spus pornit, gata de harţă:

— « Bună ziua! »

I-a răspuns drăguţ, întinzându-i mâna:

— « Bună ziua, dragă domnule Inginer! Ei? Cu ce te pot sluji? »

— « No! D'apoi musai să comandăm motorul! » a întors ardeleanul, dârz.

— « Da, nici vorbă. E timpul scurt. La ce motor te-ai hotărît? »

Vlaicu atunci a făcut foarte răzbunător:

— « D'apăi de bună samă că tot la Gnôme. »

— « Foarte bine! » a încuviințat cu grabă colonelul, uluindu-l pe sburător. « Foarte bun motor și ăsta. Dar cât o să coste? »

— « Douăspce mii, așa mi-or spus dela făbrîcă. », și a arătat scrisoarea, care îi venise chiar în ziua aceea, ca răspuns la întrebările făcute de dânsul sub pana lui Pătrășcanu.

Miclescu a luat scrisoarea fabricei, a cetit-o și a zâmbit. Înțelesese că Vlaicu n'o cetise, ci se luase doar după cifra scrisă acolo. Căci alături de cei douăsprezece mii de franci, se adăugau spezele de drum și de împachetat.

— « Cu celelalte cheltueli cu tot o să trebuiască vreo paisprezece mii »... a zis el potolit, ca într'o bună și cuminte chibzuială. Apoi, a adăugat în chip de cântar drept: « Nu-i mult pentru un motor așa de bun... »

— « De bună samă. » a îndrugat inventatorul, din ce în ce mai ncdumerit față de purtarea colonelului.

— « Ba eu cred », a mai spus acela « că ar trebui să te duci chiar dumneata la Paris, să vezi motorul. Mai bine mai cheltuești câteva sute de lei pe deasupra, decât să ei o marfă pe nevăzute. »

— « Firește! »

— « Apoi, fă dumneata o cerere, s'o trimit eu la minister cu referat, ca să aprobe banii. Dar nu întârzia, căci vremea trece repede... Și apoi, trebue să dai timp și fabricei să-ți facă motorul. Asta durează... »

I-a strâns mâna prietenește și l-a lăsat să plece umilit, nevenindu-i să creadă și întrebându-se:

— « Ce drac' are 'esta, frate? »

Dar când și-a adus aminte că Pătrășcanu fusese la Minister, a râs, crezând că se luminează:

— « Măăă, mare om și Pătrășcanu esta. Toți îi țin de frică, frate! »

Pe cererea lui Vlaicu, Miclescu a făcut un referat de tehnician desăvârșit. Adică, alături de prețul motorului, a pus toate cheltuelile de drum și împachetare, iar pe deasupra, încă o sumedenie de piese de schimb, ceea ce ridica costul întreg cam la douăzeci de mii de lei.

Hârtia a plecat la minister prin om anume trimis, pentru ca:

— « Să sboare mai repede aeroplanul! » — cum a spus el, zâmbind cu înțeles, către Nanu, care se mira de atâta lărgime din partea sgârceniei obișnuite a colonelului.

Când i-a ajuns hârtia sub ochi, generalul Crăiniceanu a tresărit ca de spaimă.

— « Ce-i asta? Au înebunit? Douăzeci de mii de lei? »

Și îndată l-a chemat pe generalul Boteanu, dându-i referatul în mână.

— « Du-te, dragă, și vezi ce-i cu buclucul ăsta? Eu habar n'am. A venit, mi-a cerut bani — i-am dat. Mi-a cerut să-l numesc la Arsenal — l-am numit. Dar despre povestea cu Gnôme-ul acum aud întâia oară. Nici pomeneală n'a fost de motor; cată și limpezește lucrul... »

Boteanu a dat numaidecât un telefon la Arsenal, lui Miclescu, să i-l trimeată pe Vlaicu după amiază, la ora cinci.

Când a ajuns maistorașul acolo, ușa era închisă și nu l-au lăsat să intre.

— « M'o fo chemat dom' gheneral Boteanu... »

— « Dumnealui n'a venit. »

— « O fo zâs că vine la cinci oare. »

— « Așteaptă-l să vie. » i-a răspuns oșteanul. Și i-a închis gemulețul ușii în nas, cu acea nepăsare firească față de un civil.

Vlaicu era însă vesel și s'a făcut că nu bagă de seamă. Știa că e chemat în legătură cu banii pentru motor și n'avea nici o pricină să bănuiască neplăceri.

Dar pe când tot încerca zadarnic la ușa ministerului, după fiecare ofițer cu aur mult la chipiu, pentrucă nu știa care e Boteanu, un general s'a oprit în fața lui, foarte încruntat și nemulțumit.

Vlaicu își aduse aminte numaidecât chipul. Il văzuse în Parcul Carol, la întâia probă, când venise cu ministrul. L-a salutat și a vrut să zâmbească. Dar ofițerul i-a tăiat-o scurt:

— « Ce mai vrei, domnule? »

— « No! » și-a zis Vlaicu « ésta-i gheneralu' Boteanu! » Și atunci a răspuns la întrebare, așa cum credea că trebue:

— « D'apăi, să comandați motorul. »

— « Ce motor? »

— « Pentru aeroplan. »

— « Cum? Iți trebue și motor? » Iar întrebarea arăta așa de indignată, încât bietul sburător, n'a mai avut curaj nici să sufle. A încercat doar să dea din cap, dar și aceea cu atâta neîndemn și cu atâta teamă să nu supere pe general, încât ai fi zis că se crede cu adevărat vinovat.

— « Când ai fost primit la Arsenal, » a urmat Boteanu, « ai spus că motorul te privește pe dumneata. »

— « Feri Doamne! », făcu Vlaicu, « dar cum drac' era să spui iasta? »

— « Ai spus! Şi te rog să nu mai ... »

— « D'apăi eu n'am criţari... »

— « Dumneata vrei să ne'nşeli! » a scurtat vorba generalul şi i-a întors spatele, intrând în minister.

Vlaicu ar fi vrut să intre după dânsul, dar îi era ruşine de plantonul care-l privea năpraznic de batjocoritor printre gratiile înflorate ale uşii.

S'a uitat în dreapta, în stânga, în jos, în sus, numai şi numai să nu vadă hlizeala obraznică şi botoasă, care sticlea ochi şi dinţi galbeni, dincolo de lucirea geamului.

Cu greu a izbutit să facă un pas spre Cişmigiu. I se părea drumul mai scurt într'acolo şi mai uşor de ieşit din ochii care îl pândeau. Apoi a mai făcut un pas. Apoi altul, mai repede. Şi răsuflând greu, a pornit'o domol spre grădina îngheţată, însă nepăsătoare, ca şi sufletul lui din ăst ceas.

Ar fi trebuit să plângă, să urle, sau să sudue cumplit. Şi totuşi, cu neînchipuită mirare, se simţi liniştit, ca şi când nu s'ar fi întâmplat nimic.

Era departe, la cotitura din care vedea bine geamurile mici şi de taină ale Aleei Marcovici, unde, în dosul perdelelor, jucau ochi văpsiţi şi şuerau chemări de dragoste eftină. Una i-a făcut semn cu mâna, iar el i-a făcut din ochiu, jucăuş şi vesel, ca în zilele lui bune.

S'a pomenit deodată, cântând ca studenţii din München la ore puţine — şi după multe « mass »-uri:

« Weisst du, Kleine,
Was ich meine
Wenn ich deine
Augen küss..»

— « Domnu! » strigă cineva departe, gâfâind. Intoarce capul. Plantonul cel obraznic îl cheamă cu mâna, alergându-i din urmă:

— « Dom' General vă cheamă sus. E foarte supărat că ați plecat. »

— « D'apăi ce drac' mai pofteşte şi dom' Gheneralu' tău. Nu mi-o fo' zâs destule? »

Dar în starea de liniște în care este, nu se mai miră de nimic. Se duce destul de încet, urcă scările şi intră în salonul mohorît, unde secretarul general îi fâlfâe dinainte o foae de hârtie:

— « Citeşte-o şi dumneata. Să vedem, găseşti acolo ceva despre motor? »

Vlaicu ia scrisoarea în mână şi citeşte. E cea pe care o trimisese Ionel Brătianu ministrului de război, prin Pătrăşcanu. Intr'adevăr, acolo se vorbeşte de aeroplan, iar nu de motor.

Ardeleanul se miră, înjunghiat a râs:

— « D'apăi cum drac' o fi aceea aeroplan fără motor? »

— « Cum ai făcut dumneata, când ai sburat în satul dumitale! », îi răspunde generalul, împotrivindu-i un adevăr vădit. Şi sfârşeşte: « Aşa încât, cu mare părere de rău, Ministerul nu poate să-ți dea bani. »

Iar pe cererea lui Vlaicu, pusă alături, scrie limpede vorbele:

Nu se aprobă.

urmate de câteva repezeli ale condeiului, în chip de iscălitură.

Vlaicu lipeşte călcâele, se pleacă adânc şi face stânga împrejur.

Când vede din capul scărilor plantonul jos, umflă pieptul, zâmbeşte biruitor şi-i trece pe lângă nas.

— « Dumneavoastră sunteţi domnul Vlaicu? »

S'a oprit pe loc, scurt. Inima, aşa de liniştită până acum, porneşte să bată rar, înfundat.

— « Eu. » răspunde.

— « ...cel cu aeroplanul? »

— « Eu. De ce întrebi? »

— « Aşa... Imi pare bine că v'am văzut. Să trăiţi! »

Şi inima bate, blestemata, la acest neînsemnat cuvânt pornit din fundul mărunt al lumii, de parcă el ar fi biruit toată mărimea domnilor de sus şi toate necazurile.

A dat năvală în el o bucurie copleşitoare. Cântă tot sufletul prin toată carnea, de parcă e numai strună alintată. Şi abia acum înţelege adevărata stingherire şi adevărata ruşinare. Grăbeşte în Cişmigiu şi e fericit să nu mai simtă ochii din geamul porţii.

Când trece prin dreptul aleei Marcovici, întoarce capul în altă parte...

— « Ştii că am aflat un lucru plin de haz. Generalul Crăiniceanu a făcut o descoperire uimitoare: găteşte jumări fără ouă... ».

— « Nu înţeleg... »

— « Nici eu. Dar trebue sfătuit să încerce şi cu câteva ouă. Poate n'ar strica. »

— « Dar despre ce-i vorba? »

— « Nu-i dă bani lui Vlaicu pentru motor, sub cuvânt că în scrisoarea dumitale e vorba numai de aeroplan. »

— « Se poate? »

— « Da. Se poate. Şi se mai poate încă ceva. Să-i dau eu bani lui Vlaicu. Fără îndoială, o să fiu învinuit prin vreo

interpelare, că risipesc banii Ministerului meu pentru aeroplane. Dar m'am deprins cu asemenea învinuiri... »

Cei doi erau Spiru Haret şi Ionel Brătianu.

— « Ce mai este cu aeroplanul lui Vlaicu, domnule General? »

— « Se lucrează, domnule Prim Ministru. »

— « Imi pare bine. Motorul a venit? »

— ...

— « Nu?... »

— « ... n'aş putea să ...să ştiu... Parcă... Insfârşit, trebue să văd... »

— « Dar când l-aţi comandat? »

— « ...să întreb... »

— « Neapărat, te rog... Avem norocul să fim a treia ţară din lume care dă un aeroplan original şi nu trebue să ne pierdem rândul. Oricum, este o intrare în civilizaţie, care poate să sune departe... »

Şi Ionel Brătianu l-a lăsat pe generalul Crăiniceanu dus pe gânduri.

Când a aflat colonelul Miclescu că ministrul aprobase douăsprezece mii de lei pentru plata motorului « Gnôme » şi-a muşcat mustaţa între dinţi şi s'a dat biruit. A înţeles că Vlaicu are sprijin puternic şi a cercat să se apropie puţintel de dânsul. Nu din teamă. Miclescu era prea bun ostaş şi totdeauna la datoria lui, să dea prilej la nemulţumiri împotrivă-i. Ci din acea nevoe a căuta să afli şi dreptatea altora, atunci când vezi că singur tu nu o recunoşti, deci ai prilej a-ţi bănui judecata şi pornirile.

Numai că, încercarea a fost cu desăvârşire zadarnică. Vlaicu nu avea două măsuri şi nu putea să şi le schimbe, nici cu altele, nici între ele. In raftul inimii lui era tăetură limpede: prieten şi duşman. Trântea pe fruntea fiecăruia o pecete şi isprăvea cu el odată pentru totdeauna. Aşa făcuse şi cu Miclescu. Il pusese în raftul vrăşmaşilor şi n'avea să-l mai clintească nici Dumnezeu de acolo.

Dar Colonelul ar fi avut totuşi putinţa să se înţeleagă cu sburătorul, dacă şi-ar fi dat seama că Vlaicu e totuşi un ţăran cuviincios cu oricine, ba încă poate mai cuviincios cu duşmanii decât cu prietenii, ceea ce nu-l împiedecă însă a nu avea încredere în nimeni. Dar în *nimeni*. Nici chiar în prietenii lui cei mai buni şi cărora le arăta toată dragostea, tăcută sau gureşă, după om şi după împrejurări.

Incredere cu temei n'a avut decât în Ion, frate-său. Dar acela era frate în cel mai adânc înţeles al cuvântului. Adică, o îndoire a lui.

Cum era atunci să arate strop de încredere lui Miclescu? Cum era să-i facă placul, să-i lămurească aeroplanul şi rostul fiecărui şurub, aşa cum ar fi dorit colonelul? Doar şi Nanu ar fi dorit să afle tainele maşinei de sburat, aşa cum ar fi dorit'o toţi lucrătorii, dela meşterul Milică, până la Ion Ciulu, ucenicul. Ce le arătase în schimb? Numai câteva sboruri făcute în joacă şi acelea, cu « micuţul » adus pentru câteva ceasuri.

Dar, dintre toţi, numai Miclescu se închipuia jignit. Ceilalţi îşi primeau soarta aşa cum era, poate fiindcă se socoteau mai mici decât Vlaicu şi fără drepturile la care se credea îndreptăţit colonelul.

Astfel, Nanu se mulţumea să treacă prin atelier, să se uite la bucăţelele împrăştiate şi, neînţelegând nimic,

să-l bată pe Vlaicu pe spinare, râzându-i pe cântec vesel:

« Şi ţi-aş zice foae verde
Şi mi-e frică că te-ai pierde... »

Ceea ce nu semăna de loc cu necontenita supărare din colonelul Miclescu. Erau în neînţelegere şi nu mai puteau să iasă din ea.

Aşa se face că, o întâmplare cu totul neînsemnată a dat naştere unui scandal neînchipuit şi dureros peste măsură, din care puţin a lipsit, ca Vlaicu să nu lase totul baltă şi să se ducă înapoi la omenia chinuită a casei necăjite din Binţinţi.

Intr'o zi, cu blestematul lui de obicei să nu dea plan întreg nici să nu facă desen de amănunt decât pe loc şi când e nevoe, s'a pomenit că meşterul Milică Ionescu, strungarul cel bătrân, n'are ce lucra. Ca să nu-l facă să-şi piardă vremea, până avea să-i isprăvească desenul altei piese, i-a hotărît să tae un şurub numai după lămuririle date cu vorba.

Cum meşterul Milică era om vechiu la strungul lui, a priceput uşor ce are de făcut şi s'a dus la lucru.

Nefericirea l-a împins însă pe Colonelul Miclescu să treacă tocmai atunci prin ateliere şi să-l găsească pe strungar tăindu-şi şurubul.

— « Unde-i desenul? » a întrebat Colonelul.

— « Nu mi-a dat... Mi-a spus numai cum să-l fac şi... »

Miclescu a văzut negru înaintea ochilor. Asta era o încălcare vădită şi voită a tuturor poruncilor lui. N'a cercat totuşi să cheme la răspundere pe cel vinovat cu adevărat, ci s'a mulţumit să-l amendeze pe meşter cu douăzeci de lei.

Negreşit, meşterul i-a spus lui Vlaicu. Iar sburătorul a înţeles întâmplarea în felul său. Adică, n'a socotit-o numai o pedeapsă cuvenită lui şi dată prin ricoşet — ceea ce totuşi era destul de jignitor — dar a văzut în ea o nouă viclenie, şi foarte primejdioasă, prin care Miclescu năzuia să-i îndepărteze meşterii cei buni.

A dat năvală în biroul colonelului, cu şurubul în mână.

— « D'apăi ce drac' de inginer sunt eu, dacă nu mi-i lăsa fără controlă la o şoroafă micuţă ca iasta? »

— « Domnule inginer », i-a răspuns colonelul, fierbând: « dumneata ştii ce înseamnă o poruncă? »

— « No! De bună samă că ştiu. Fără numa dumiata cred că nu ştii. »

— « Ce? »

— « D'apăi văz't-ai doară că ţi-or fo poruncit de la Ministeriu să-mi dai pace bună să lucru, ce? Şi dumiata aşa te ţii de poruncă? »

Vlaicu îşi depăşea drepturile. Colonelul i-a tăiat vorba:

— « Nu-ţi dau voie, domnule, să te amesteci în poruncile mele. Ce-am hotărît odată, e bun hotărît! »

— « Aşa? »

— « Aşa! »

— « Şi ştrafu' lu' maistru Milică? ».

— « Şi! » Vlaicu a stat o clipă ochi în ochi cu el, apoi a scrâşnit această groaznică vorbă de nemilă:

— « Apăi, dacă-i aşa, oi merje iară cu rugare la ministru...»

— « N'ai decât. »

— « ...pentrucă dumiata numai aceea pofteşti, să nu-mi succeadă mie lucru, că-ţi trec peste cap, unde nu ţi-o fo succes tunu! »

Iar fiindcă Miclescu, pleznit drept peste obraji, s'a învineţit la faţă şi a început a urla tot ce i-a venit la gură, Aurel şi-a vârît şurubul în buzunar şi s'a dus de-a-dreptul la Pătrăşcanu.

Era galben şi tremura.

— « Acu frate, chiar plec! »

— « Undi, bre? »

— « No! La noi acas'! »

— « Din ci pricină? »

Vlaicu a scos şurupul din buzunar şi i l-a întins sub nas:

— « Vezi-o? »

— « Da. »

— « Bună-i? »

— « De... ştiu eu? » a bolmojit Pătrăşcanu, oarecum înveselit de întrebarea asta, care nu s'ar fi putut spune că i se potriveşte tocmai lui.

— « Fainâ-i frate! » a apăsat atunci Vlaicu, din toată inima şi cu toată încredinţarea.

— « Dacă zici... »

— « No! Apăi dacă-i şoroafă fainâ, de ce o fo' zâs 'ela că nu-i şi l-o strâfuit pe maistoru? ». Şi a încheiat: « De bună samă numai aceea e drept, că lu' 'ela nu-i inspir reşpect şi musai să plec acas'! »

Pătrăşcanu a cerut toate lămuririle de cuviinţă, i-a făgăduit să se ducă din nou la minister şi a încercat să-l potolească. I-a fost însă mai greu decât crezuse la început, fiindcă Vlaicu era învrăjbit. Incepuse a prinde groază de Miclescu şi mintea îi era bântuită de cumplite bănueli.

— « 'Esta, frate, îmi taie o sârmă, o' îmi strâcă motoru'... »

— « Ia nu mai spuni copchilării, bre... »

— « Ba, zău de Dumnezău, că așa o fi... ». Și aproape plângând, a hotărît, lege: « Esta nu-i moldovean, frate, îi bizantin...! »

Ceea ce Pătrășcanu n'a prea înțeles, dar pentru Vlaicu era limpede ca lumina zilei.

După plecarea lui Vlaicu, la Arsenal fusese o altă furtună. Era prea iubit ardeleanul, pentru ca meșterii să nu înceapă a murmura împotriva celor vădite din amenda dată de Colonel. Apropiați și cu mintea și cu inima de sburător, înțelegeau lucrurile la fel și la fel îi speria gândul că Miclescu găsise calea cea mai bună să-i îndepărteze de construirea aeroplanului. In săptămânile dela început asta n'ar fi fost mare lucru. Acum însă, îndrăgiseră mașina aceasta, care creștea morman de bucățele ciudate. Iar taina ținută de Vlaicu în privința îmbinării pieselor, pusă alături de gângania, ce sburase din mâna lui, rotindu-se prin curtea arsenalului, îi făcea să-și închipue lucrul rotunjit într'o frumusețe biruitoare, ca o fereastră spre lume nouă.

Moș Nicolau, bătrânul dela lemnărie, a mers chiar mai departe decât trebuia. A strigat că lasă lucrul. Iar cum glasul lui de om cuminte, niciodată cârtitor, avea o greutate neobișnuită, atelierele au mârâit prelung și primejdios.

De altfel se nimerea să fie și o vreme foarte turbure. Socialiștii mișunau prin toate fabricile, momind la întovărășire în Sindicate. Ori unde era un banc și un ciocan, suflau pe la urechi și prăpăstii de vorbe ademenitoare.

In vremea din urmă lupta se întețise amarnic. — Sindicaliștii foloseau orice prilej să-și atâțe pe semeni, ca să-i tragă la întovărășire. O nemulțumire, ca aceea stârnită în arsenal,

prindea deci bine. Putea să îngroaşe şi ea numărul muncitorilor, cari se tot întruneau de câtăva vreme în şir, să ţipe împotriva guvernului pentrucă gonise iarăşi peste graniţă pe doctorul Racovschy, răsărit fără veste în graniţa ungurească dela Câineni. Iar judecata tribunalelor le dăduse apă la moară, cum nici ei singuri nu visau.

Frimu, Cristescu, Marinescu şi Ilie Matac fuseseră închişi numai pe câte cinci zile, pe când ceilalţi, Oprescu, Panait Istrate, Stănescu şi cu Tănescu, au fost aflaţi fără vină, cu toate că vorbiseră pe faţă la întruniri şi tribunal, ameninţând guvernul care-i arestase.

In asemenea frământare surdă, pe care Colonelul o simţea şi altfel din ochii tuturor lucrătorilor lui, adaosul de nemulţumire, ieşit la iveală prin izbucnirea lui moş Nicolau, i-a sunat a mare primejdie. Dar totodată a rămas pe gânduri. Se întreba de nu-i nicio legătură între mişcările sindicaliştilor şi Vlaicu. Purtarea lui cu lucrătorii, ca şi dragostea lucrătorilor faţă de sburător, îl îndreptăţeau pe Miclescu la orice bănuială. Mai ales la aceea, pe care i-o stârnea potrivirea ciudată între aşezarea Binţinţilor şi ivirea lui Rakovschy la Câineni...

De altfel, până şi prietenia cu scriitorii şi cu gazetarii i se părea îndoelnică. Mai ales în lumea aceea se dospea răzvrătirea, fiindcă luau făţiş apărarea muncitorilor şi ţipau împotriva Guvernului.

Inţăncuşat de bănueli, Colonelul şi-a făcut de îndată raportul confidenţial, pe care l-a crezut trebuitor şi a fost bucuros primind ordin să se pue la pândă.

Asta nu i-a dat numai dreptul să ţeasă în preajma lui Vlaicu o pânză întreagă de capcane, dar i s'a părut încuviinţare şi pentru alte socoteli, ceva mai mărunte. Acestea erau

înadins făcute să-l aţâţe doar, doar, va ieşi mai uşor adevărul la lumină.

Dar Vlaicu nu înţelegea nimic. Se simţea hărţuit de un frâu fără milă şi se sbuciuma să scape de el, blestemându-şi zilele. Se trezea uneori urându-l şi pe Goga, care nu-l lăsase acasă şi pe Pătrăşcanu, care nu-l lăsa să plece. Dar, mai ales, pe el singur se ura. Era chinuit de durerea că nu ştie vorbi, că nu ştie să se poarte pe « domnie », că nu ştie să se facă plăcut. El rotunjea gândul în scurt:

— « Ce drac' nu m'o fo' făcut mama un picuţ bizantin? »

De unde se înţelege că, până la urmă, pizmuia şi pe cei pe cari ar fi trebuit să nu-i iubească. Era şi în asta o dorinţă uriaşă să nu-şi mai sleiască puterile în harţă fără de folos; să nu-şi mai depene zile întregi, torturându-şi gândul cu vrăjmăşii şi cu răzbunări. In sfârşit, să se dea cu totul lui însuşi. Adică aeroplanului.

Il obosiseră. Mrejele ciudate ale Colonelului nu le înţelegea, dar le-a simţit cu acel miros neamăgitor al firii ţărăneşti. Iar fiindcă nu mai putea să lupte, nici n'a mai avut vlagă să se supere, l-a lăsat să facă tot ce voia. Să-i schimbe lucrătorii, să întârzie aducerea materialelor, să-i scoată lucrurile dintr'o magazie şi să i se clădărească în alta. Ba, n'a avut împotrivire nici chiar când Miclescu l-a vestit că suma de două mii de lei se isprăvise. S'a uitat la socoteală, a văzut împărţirea anapoda — făcută « pentru regie » adică: plata lucrătorilor, amortizarea maşinilor, uzura lor, iar cât mai rămăsese, pentru nişte materiale — dar n'a vrut să se mai mire. Putea să spue că toţi banii fuseseră daţi numai pentru materiale, căci aşa înţelesese şi el şi Pătrăşcanu. Nici n'a deschis gura. S'a dus doar la Deputat şi i-a vestit:

— « S'or gătat criţarii, frate! »

Iar fiindcă plângerea lui Pătrăşcanu, care s'a repezit numai decât la generalul Crăiniceanu, a avut răspuns cu întârziere Vlaicu a început a cumpăra din banii lui lucrurile de trebuinţă.

Firește, împărţirea banilor aşa cum o făcuse Miclescu, a fost repede stricată de minister. Ba încă s'au mai dat şi ceilalţi bani, câţi mai erau de nevoie, pentru comanda în Germania a sârmelor de pian, pentru pânza de aripi şi pentru ţeava de duraluminium, care avea să fie şira spinării întregei maşini.

Numai banii de motor nu s'au dat. Miclescu i-a spus:

— « Comandă motorul şi pe urmă or trimite banii. »

Dar Vlaicu nu-şi îngăduia să umble cu ochii închişi, când era vorba de maşinile lui. Asta putea s'o facă doar în vieaţa de toate zilele. Le-a răspuns:

— « D'apăi, cum drac' oi comanda un motor făr' să-l văd. Doar sunt douăsprezece mii acolo, criţari bugăt, frate. Iară eu nu mi-oi frânje grumazu ca nărodu, că doar n'am piesă de schimb... »

— « Ei, şi ce pofteşti? » a mustăcit Miclescu, zâmbind subţire, bucuros că sămânţa zvârlită de el încolţise.

— « No! Ce să poftesc? Să mă duc la Gnôme 'ela, să fac probă la motor. »

— « Du-te sănătos, cine te împiedică? ».

— « Nimeni, de bună samă, numa mi-s necesitat de oareşce criţari. »

— « Fă cerere la minister... »

Vlaicu, crezând că lucrul e foarte uşor şi dornic să nu piardă Salonul de aviaţie, deschis de curând la Paris în sânul Salonului de automobile, a trimis cererea întins, să se scrie pe ea:

« *Nu se aprobă.* »

De astădată însă hotărîrea a rămas neschimbată.

— « Capătă leafă. Să călătorească pe banii lui. Ministerul n'are parale de dat pentru ca dumnealui să petreacă la Paris! »

Iar fiindcă generalul Crăiniceanu nu vroia să sufere învinuiri de risipă, asemenea acelora prin cari Marghiloman izbutise a-l scoate pe generalul Averescu din minister, au început să bată pe la ușile altor ministere și miniștri, mai puțin înspăimântați. Ușa lui Morțun s'a deschis repede, dar s'a închis și mai repede, potrivit obiceiului, după câteva glume fără spor și fără bani. Conu Vasilică făgăduia tot bugetul de April, dar acum nu putea să rupă niciun ban de nicăieri. Nici n'avea. Cum îi erau dragi glumele, i se ședea să spue:

— « E iarnă, frate... Toate hibernează, ca urșii din vizuini și-și sug unghiile. Așa e și bugetul meu... »

Nici blândul Alexandru Djuvara n'avea bani. El a făgăduit, în schimb, să-l ajute pe Vlaicu cu o foaie de drum până la graniță și cu vize fără parale pentru pașaport. Pe deasupra, i-a făgăduit să scrie Legației din Paris, să-i dea inventatorului tot sprijinul, când va ajunge în Franța. Orleanu, dela Industrie, nu înțelegea nimic și nici n'a vrut să audă. Era intrat proaspăt în minister și i s'ar fi părut semn rău să înceapă a da de unde n'are, unui om care n'avea nici în clin nici în mânecă cu departamentul său.

Cât privește pe Conu Alecu Constantinescu, zis Porcu, răspunsul i-a fost vesel ca și rotofeica dumisale persoană cu obrajii de trandafir și bărbuță despicată în mijloc:

— « Mă, eu dau la poeți și la plugari, fiindcă sunt singurii români cari n'au simbrie dela Stat. Dar sburătorul vostru are două simbrii. Ș'apoi ce poftește Goga? Să arate că românu-i sburător și nu poet? Când m'oi încredința și eu de asta, stăm

de vorbă. Până atunci nu dau, că n'am. Minulescu îmi înghite toate fondurile de astăzi cu « Romanţele pentru mai târziu ».

Mai cu râs, mai cu tristeţe, uşile tuturor ministerelor s'au închis în urma lor, fără nicio veste bună. Rămăseseră numai doui nerugaţi: Haret şi Brătianu. La Haret, Pătrăşcanu nu voia să se mai ducă; ştia bine lipsa de bani dela Instrucţie. Aşa dar, rămânea singur Primul Ministru. Ca să ajungă acolo, l-a pus pe Vlaicu să scrie o dare de seamă asupra lucrării aeroplanului şi să arate că nu poate cumpăra un motor fără să-l vadă. Asta ar însemna să svârlă banii Statului pe drum, iar pe deasupra, să-şi primejduiască şi vieaţa.

Dar, isprăvind de scris jalba, Vlaicu nu era mulţumit.

— « D'apăi, frate Pătrăşcanule, aicea altcum trebue însucit. Iasta-i treabă de procatăr, frate, să zică pe domnie careva cuvânt ca briciul. »

— « Ci cuvânt? »

— « Ştie-l naiba, fără numa ceva care i-o traje lui Brătianu 'ela pofta la gândacu meu. »

— « Nu înţeleg. » a făcut deputatul.

— « Că doar îi uşor de preceput. Aşa oarece ocoşag fain... I-om zice că le-oi vinde patenta la Stat cu ceva preţent mai eftin. »

— « Bini », a spus Pătrăşcanu, fără prea mare încredere în această grozavă viclenie a binţinţeanului. » Scrie atunci că, dacă or vrea, o dai cu cincizeci la sută mai eftin... »

Dar Vlaicu a sărit în sus:

— « No! Cincizeci de perţente? D'apăi aceea nu se poate, frate, că doar n'am fo' bolânzit. Eu mi-s necesitat de criţari mulţi, naţie, că şi acas' trebe să dau şi eu să mânc... şi gândacu' să mânce benzin... şi alt gândac să lucru... »

Apoi, foarte chibzuit, adaugă: « Douăzeci de perţente fi-va bine?

Diavolul din Pătrăşcanu s'a înveselit în faţa acestei tocmeli pline de haz şi a purces a se târgui în lege:

— « Scrie patruzeci la sută, Vlaicule... »

— « Nu pot, frate, zău de Dumnezău că nu pot. Doară ţi-am fo' spus că tata şi-a amanetat cinsisprezece jugăre la căsari... Apăi acele nu le-o întoarce? Şi eu să nu-mi iau motorrad?... Nu! Iaca, douăzeci şi cinci... »

— « Treizeci şi cinci... » a hotărît fără milă deputatul, spre neînchipuita desnădejde a sburătorului.

Până la urmă, după altă răzbufnire de necaz şi de arătare amănunţită a nevoilor, Vlaicu a ajuns să lase la treizeci la sută şi nu s'a mai clintit. Când şi-a pus iscălitura în coada hârtiei, pălise la faţă şi era amărît de parcă pierduse cu adevărat.

Pătrăşcanu a luat în mână coala albă şi a recitit-o, zâmbind. Izbutise, în sfârşit, să-l facă pe Vlaicu să pue liniuţă şi apostrof. Ba chiar izbutise să-l facă a le pune la locul lor. Profesorul din el, mai mult decât prietenul sau deputatul, a rostit atunci cu un ton care dădea notă:

— « Bun! » Dar Vlaicu a clătinat acru din cap, tălmăcind în felul său astă încuvinţare. Se gândea la cei treizeci la sută, şi tare s'ar fi simţit împins să-l socotească şi pe Pătrăşcanu puţintel « bizantin », dacă acela i-ar fi dat timp şi nu i-ar fi întins din nou hârtia, spunându-i:

— « Pune data. »

— « D'apăi drac'ştie ce zi o fi azi?... » a făcut Vlaicu luând iarăşi tocul.

— « Sâmbătă, cinci Decemvrie. » l-a lămurit deputatul.

La astă vorbă, inventatorul a zvârlit condeiul cât colo și a detunat cu glasul, ridicându-se scurt de pe scaun:

— « Sâmbătă? No! Frate Pătrășcanule, de asta mi-o fo' fără șanță... Eu nu lucru Sâmbăta, că-mi merje prost, nație!» Și a făcuț boț coala de hârtie, aruncând-o furios spre sobă.

Toată stăruința scriitorului a fost zadarnică mai pe urmă, pentrucă Vlaicu avea o adevărată spaimă de ziua Sâmbetei. O socotea că nu-i poartă noroc. Trei potriviri ciudate îi sădiseră în cap încredințarea aceasta și nimic pe lume n'ar mai fi putut să i-o dărâme. Nici chiar sutele de Sâmbete, în care lucrase cu spor și-i mersese minunat de bine. Pe acele însă le trecuse fără să le știe, neprinzându-le de veste decât seara, la bătaia clopotelor de vecernie, sau când afla atelierul dela arsenal gol de lucrători. Prin urmare, n'avusese pricină să se ațâțe singur de dimineață, bănuind că-i merge rău și că tot ce-o face îi iese pe dos, cum a gândit ori de câte ori știa că-i Sâmbătă. Iar atunci era de zece ori mai năzuros, mai nedrept, mai încordat și mai bănuitor, adică tocmai cum trebuia ca să judece anapoda pornirile celor din jur și să-și piardă toată cumpănirea.

Așa dar, nu s'a lăsat înduplecat sub niciun cuvânt de făgăduiala lui Pătrășcanu, care se jura că nu duce decât Luni hârtia la minister, când avea să se întoarcă dela Bacău. Au trebuit să amâne scrierea altei jalbe pe atunci.

Apoi, au coborît din hotel și-au purces-o spre Calea Victoriei, de unde deputatul avea să se urce în tramvaiul cu cai, care îl ducea spre gară, iar bințințeanul o făcea la dreapta spre Palatul Regal, cu nădejdea să afle pe la Kübler, vreun prieten de taifas.

Ningea domol din cerul de cenușă, iar săniile treceau furtună. Copitele cailor rotunzi ca pepenii și aburind de arșița trapului întins, svârleau pe trotuare proașcă de zăpadă prăfuită.

— « Hep, Heeep'. Domnu'! » îl strigă dintre sbârciturile învinețite, muscalul grăsan, care abate sania lângă trotuar. Dar Vlaicu nu se mișcă de pe marginea unde s'a oprit, să privească iureșul iernatec al uliței boierești. A văzut sania și a socotit până unde are să ajungă. De aceea nu se clintește, ci așteaptă să-și vadă biruința calculului. Aripa saniei a trecut tocmai la un centimetru de genunchiul lui.

— « Pardon! » cântă gurița de sânge a cuconiței ridicate de pe scaun și care nu putea coborî din pricina vlăjganului acestuia, încremenit în dreptul ei, cu ochii la aripa saniei. Vlaicu tresare. Vede dinții albi, ochii de dihor și obrajii rotunzi, rumeni, cu pielița înviorată de frig. Nu înțelege de unde a răsărit înfățișarea asta veselă, vie și plăcută, care stă ridicată cu două palme mai sus decât dânsul, de parcă-i gata să-i cadă în brațe. Îi vine și lui să întindă mâinile și s'o prindă. De mai înainte o simte caldă și vârtoasă, ca o svârlugă încordată, sub înfofoleala blănii bogate și lucioase.

Dar femeia nu i-a luat seama. Lunecă, șopârlă, pe lângă acest gură cască îmbrăcat cu un paltonaș subțire bleu-marin, și cu gambetă în cap pe vreme de ger. Șoșonii micuți crâșcâe plăcut în răpezeala celor trei pași până la ușa drogueriei. In două clipe, Vlaicu nu mai vede nimic. Doar un geam care resfrânge, strâmbă și mai săracă încă, propria lui înfățișare.

— « Ce-i băete? » face deodată un glas aspru lângă ureche. E un domn cu barbă netedă, căruntă, îngrijită. I se uită crunt în ochi și așteaptă negreșit răspuns.

— « Ai văz't'? » spune Vlaicu prietenos, ca o destăinuire, arătându-i urma frumoasei.

— « Fireşte! » zice domnul « E nevastă-mea! »

La vorba asta, binţinţeanul îi pune mâna pe braţ, cu o admiraţie nesfârşită şi face:

— « No! Bravo! Vadă-ţi-o soarele, că fainâ muere! ». Iar pe când soţul caută un răspuns, pe care nu-l află, Vlaicu îl bate frăţeşte de două ori pe spatele blănii care sună a gros şi pune degetul la gambetă făcând:

— « Servus! » Apoi pleacă spre Miază-Noapte, în bătaia fulgilor învârtejiţi potolit.

La Kübler n'a găsit pe nimeni. De aceea s'a urcat la biblioteca Fundaţiei Carol, să stea de vorbă cu Iosif. Adică să tacă amândoi un ceas, fiecare cu gândul dus la lipsurile şi la durerile lui.

După aceea şi-au strâns mâinile, obosiţi cu adevărat, schimbându-şi durerile. Vlaicu a plecat căinând ochii mari, înroşiţi de nesomn — ca de plâns — ai poetului, pe când măruntul custode şi-a lăsat obrazul tras în palme, să lăcrămeze nevăzut pe soarta feciorului de mocan, rătăcit în căi amărîte.

Ştefan Iosif pierduse încrederea în viaţă. Simţea ascuţit că peste zilele lui creşte o umbră, pe care n'o poate alunga. Fără vlagă, de mai înainte sleit, i se lasă pradă. De altminteri, nici n'ar fi ştiut spune de unde izvorăşte simţirea aceea aşa de tristă. Colaborarea cu Mitif, cum îi zicea el lui Dimitrie Anghel, era în toiul cel bun. După cel dintâi volum din « Caleidescopul lui A. Mirea », apărut cu un an în urmă, era pe cale de tipar un al doilea. « Cometa » comedia în versuri, deşi nu era încă primită la teatru, eşise în micuţa bibliotecă a lui Socec şi

a stârnit o mare de păreri bune, pe când poemul dramatic Carmen Saeculare, apărut de sub tipar chiar în toamnă, odată cu volumul de Tălmăciri, avusese un succes sgomotos la Teatrul Naţional. Aşa dar, în această privinţă — adică scriitoriceşte — Steo n'ar fi avut pricină de întristare. Din casa lui încă mai puţin. Micuţa Corina, gângania firavă cu ochi mari, era sănătoasă. Voinicia Liei, deleanca vieriţă din Tecucel, îi strecurase în trupuşor o tărie, pe care n'o puteau ciunti moştenirile îndoelnice din partea tatălui. Rămânea doar Lia — Natalia Negru — să-i turbure din când în când liniştea, cu tristeţi ciudate. Dar pe acelea le punea Iosif în seama întârzierilor lui la un pahar de vin, de care tot mai mult îl apropia prietenia lui Anghel, om singur, fără rost şi fără tovărăşie în odăiţele dela Luvru, închiriate într'un fel de tovărăşie cu Societatea Scriitorilor Români, care fusere înfiinţată de curând.

Dar de prietenia lui Mitif nu se putea lipsi. Diavolul acesta uscat şi urît, cu vorbă netedă şi rea, îi era trebuitor ca o întregire. Avea cuvântul tare, gândul limpede, adânc, tăios. Ceara moale a poeziei lui Iosif, căpăta prin mâinile şi şlefuirea rece a lui Anghel, ceva asemeni cristalului cel bun. Iar cum Steo nu se mai simţea în stare să mai scrie nimic fără colaborarea ieşanului, ar fi putut afla în asta izvorul negurilor din el, dacă ar fi avut vreodată porniri şi visuri mai mari decât măsura puterilor lui. Decât, Iosif era un om care judeca lumea în cercuri mici. Soarta lui şi-o cântărise la fel. Visase o fericire tihnită şi Lia i-o adusese cu plinul mâinilor ei sănătoase şi calde, unde, tremura deopotrivă vieriţa trupeşă şi rumeneala minunată a vârfului de deal din Tecucel, dar şi mintea subţiată în sălile Sorbonei. Astfel, dacă poetul era mulţumit în căsnicia lui şi în soarta lui, dreptul la neîndestulare era al Nataliei. Pe ea o

jignea stăpânirea sub care intrase Steo al ei. L-ar fi vrut scuturat cât mai curând de porunca privirii tari și neplăcute, cu care Anghel își urmărea omul, când voia să-l câștige sau să-l ție. Iar mirosul ei de femee bănuia din ce în ce mai greu prieteșugul arătat de Mitif lui Iosif. Bărbatul nu vedea. Mai adevărat spus, vedea aceea ce-i poruncea inima curată: o femee nemulțumită că soțul ei e purtat nopți dearândul prin cârciumi dearândul. Și astfel, bietul Steo zâmbea cu îngăduință încordării tot mai crescute dintre cele două făpturi, de care el nu se putea lipsi.

Peste hârjoana asta mută, unde Iosif nu deslușea nimic, stăruia doar negura presimțirii. A venit deodată, într'o bună zi, fără pricină și nu s'a mai risipit. Atunci a deschis volumul lui Heine și a tradus versurile care aveau să-i slujească mai târziu:

Tăcut și trist am stat zilele-aceste,
Și-acum pornesc să cânt ca din senin,
Căci cântecele vin fără de veste,
Cum fără veste, lacrimile vin...»

In deșertăciunea trudei lui Vlaicu, Iosif își vedea proiectată până la un loc și viața lui. Visa ca și celălalt biruința aeroplanului, dar nu credea în el. Pentru neizbânda și durerea de mai târziu — și de care era încredințat că va veni — poetul era întristat dintru început. Iar ca o întărire, iată. Gazetele de seară vestesc căderea și moartea lui Antonie Fernandez, un fost croitor spaniol, care sbura cu biplanul făcut de mâna lui și ajutat de calfele din atelierul lui. E al treilea în toamna asta, după Lefébore, căzut la 7 Septemvrie și după vestitul căpitan Feber, făcut sdroburi de oase și sânge, două săptămâni mai târziu.

Deci va cădea și Vlaicu. Va cădea, fiindcă toți cad... Fiindcă nu-i cu putință să nu cadă. Altminteri viața ar fi fără urmare, ca o piatră care nu se mai întoarce pe pământ: icoană cu neputință de primit.

Logica asta șubredă, dar cu prețul ei în acea vreme, îl putea îndemna pe Iosif să se întrebe:

— « Și toate astea pentru ce? »

Astfel gândind și tot gândind, Iosif s'a pomenit că, în taina inimii lui, dorește ca aeroplanul lui Vlaicu să împlinească minunea pietrei fără întoarcere pe pământ. Sau ceva semuitor: să sboare, dar să nu se ridice de pe loc. Insfârșit cam așa cum fusese și cum a rămas viața lui însuși, în care credea că nu mai încap nici furtuni și nici prăbușiri.

Duminica de a doua zi, i-a trecut lui Vlaicu neîndemnată și goală. Era Sfântul Neculai, iar inginerul n'a deosebit'o dintre alte sărbători pustii, pentrucă n'avea pe nimeni de prăznuit. Chendi fusese chemat la tovarășul lui din biblioteca Academiei, Neculai Zaharia, măcar că nu se aveau dragi de fel și nici nu se prețuiau unul pe altul. Totuși, Zaharia încă mai nădăjduia că « veninosul » de critic are să ajungă odată și odată la înțelegere și are să scrie despre vreo carte de-a lui, pe când Ilarie Chendi, răspunzând cu grabă poftirii la sărbătorire, a găsit prilejul să mângâe cât de cât omul, dacă pe scriitor nu-și îngăduia să-l bage de seamă.

Iosif era dus și el, pare-se, la Giurescu, iar Rușu-Abrudeanu, gazetar și în zi de lucru și în zi de sărbătoare, aflase prilej bun să treacă și să descoase la petrecere pe Nicolae Filipescu și pe Nicolae Fleva, cei doi bătăioși ai opoziției, cari, împreună cu Nicolae Iorga, făceau o treime de Sfinți Nicolai foarte puțin

plăcuți guvernului, între zarvele socialiștilor și mâniile lui Titu Maiorescu împotriva planurilor lui Spiru Haret, cu privire la Universitate.

Prin urmare, Vlaicu n'avea tovarăș de berărie, nici la Kübler, nici la Tomek, nici la Carul-cu-Bere. S'ar fi dus bucuros măcar la Zaharia Bârsan, la Teatrul Național, să-l aștepte în cabină până isprăvește reprezentația, cum făcea uneori. Dar Bârsan nu juca în ziua aceea — nici după amiază, nici seara. Era la Nae Grigorescu Tuciuriu. Va să zică, Vlaicu nu-și putea îngădui, de Sfântul Nicolae, nici măcar bucuria nevinovată să mai trăiască două ceasuri în miros rânced de grime și duhnet de naftalină, să se îmbrace în măreațe mantii de împărați, să-și pue în cap chivere lucitoare și să se încingă cu săbii cumplite, pentru ca să se privească apoi, plin de neînchipuită mândrie, în oglinzi, admirându-și singur falnica statură și măreția postișă.

Numai Matilda i-a ținut tovărășie în ziua aceea. Firește, cât îi îngăduia și ei slujba. Dar a fost destul timp să înțeleagă că omul acesta, care născocește minuni și are căutare la domni mari, deputați, miniștri — ba chiar și la Prinț — e, la urma urmii, un suflet amărît și singur ca nimeni altul.

Căci, vezi bine, atunci Vlaicu i-a cântat Matildei cu vioara. Era asta ca o mare mărturisire. In liniștea moartă a hotelului pustiu nu mai era nevoe de nici o lămurire să înțeleagă femeia cum anume sună și cât adevăr înseamnă cântecul:

« Numai unu-i străinel,
Nu știe nime de el... »

Pătrășcanu s'a întors dintre alegătorii săi dela Bacău tocmai Luni la amiază și a venit deadreptul la hotel Regal

după Vlaicu. Nu l-a găsit. Maistoraşul plecase de cu noapte la Arsenal. Nu era nici la masă, la Enache şi nici n'a venit. Rămâneţa uneori de prânz la atelier, mulţumindu-se cu temirice găsea la cantină, sau uitând cu totul de mâncare.

Deputatul, ştiindu-i năravul, s'a grăbit deci într'acolo, dar inginerul plecase în timp cuvenit. Abia seara s'au întâlnit, iar Vlaicu nu s'a crezut dator să-şi lămurească prietenul că a mâncat la Magnani, unde se dusese să încerce rezistenţă unor strune de pian, pe care voia să le folosească la maşină. De altminteri nu spunea nimănui experienţele astea tainice ale lui, care nu lăsau neîncercat nici un material din câte avea să întrebuinţeze pentru lucru. Nu le făcea însă la Arsenal tocmai ca să nu i le afle nimeni şi era peste măsură de bucuros că dăduse peste un loc aşa de prielnic ca atelierul lui Magnani din Popa Tatu.

Il nimerise într'o doară, colindând Bucureştii şi prăvăliile cu biciclete, motociclete şi automobile, în dorul să-şi cumpere cândva vreo maşină, care să-l ducă mai uşor de acasă la câmpul sborurilor. Visul era, firește, un automobil. Treptele până la el se hotărau însă dela sine: mai întâi o bicicletă bună, apoi o motocicletă. Iar italianul adusese de curând nişte biciclete «Diamant» de toată frumuseţea şi motociclete «Motorrêve» cum nu mai avea nimeni în Capitală.

Târguind pentru mai târziu, Vlaicu a auzit că Magnani, are şi atelier de reparaţii, iar negustorul a înţeles că tânărul e straşnic de priceput în maşini şi mai ales în motoare cu benzină, ceea ce nu era tocmai obişnuit pe acea vreme. Când italianul a aflat însă cine anume este ardeleanul acesta, toate apele s'au desgheţat. A purces o prietenie temeinică şi care n'avea să se mai întunece nici când, pentrucă amândoi credeau

la fel de adânc în biruinţa aeroplanului. Vedeau « fierul însufleţit » cum lămurea Vlaicu. Şi-atunci atelierul şi casa lui Magnani au ajuns, încetul cu încetul, o a doua casă sburătorului, unde se dosea cu toată încrederea şi cu toată dragostea, când îl încolţeau asprimile lumii şi îl bântuiau îndoielile. Vorba cumpănită şi vie a italianului îi reînvia şi duioşia amintirilor bune dela Pola, dar tot odată şi îndărătnicia în lucru. Vorbea pe limba lui, iată. Se înţelegeau în toate gândurile, fiindcă grăiau numai despre ale mecanicei, iar nu despre treburi încâlcite şi îndepărtate ca prietenii dela Kübler, cari n'aveau minte decât pentru politică, literatură, artă şi bârfelile obişnuite scriitoriceşti. Adică tocmai despre cele multe străine lui Vlaicu.

Ş'apoi Magnani însuşi a mărturisit într'o bună zi că visa la un aeroplan. Visa, adică, îl lucra de-abinelea. Dar fiindcă era negustor şi avea nevoe de nume bun, nu cutezase să-şi dea pe faţă taina. Maşina de zburat se încropea în ascuns pe undeva, pe lângă Giuleşti, în fundul unei şandramale...

Asta a fost până la venirea lui Vlaicu. Când însă Magnani a făcut cea dintîi vizită în atelierul dela Arsenal, şi-a înţeles ce anume se lucrează acolo, a pus lăcată grea pe poarta şandramalei cu aeroplanul lui şi l-a făcut uitat. Vlaicu îi împlinea visul, mai desăvârşit decât putea s'o facă el singur....

Cu petiţia scrisă din nou şi fără greşeli, Pătrăşcanu s'a dus la minister abia a doua zi, Marţi, după amiază. Dimineaţa i-o furaseră treburile lui deputăţeşti, cu rânduita colindă prin celelalte ministere.

La ceasul târziu de seară când a izbutit să dea ochii cu Ionel Brătianu, Primul Ministru își isprăvise lucrul și se îmbrăca, gata de plecare.

— « Haide cu mine. Imi spui pe drum despre ce e vorba. », murmură Brătianu, încheindu-și blana, cu o încetineală de om obosit și trist. Apoi a ieșit din birou pe ușa larg deschisă de Tănasă, camerierul, și-a coborît scările, ca și când ar fi uitat cu totul de Pătrășcanu.

— « Șeful nu-i în apele lui » a gândit deputatul. Și într'adevăr, Primul Ministru era dus pe gânduri. Avusese o zi grea, i se vestiseră altele și mai grele, din pricina agitațiilor tot mai mari, iscate de alegerea care, urma să aibă loc în curând pentru un scaun de deputat la Colegiul al doilea de Ilfov. Takiștii puseseră candidatura Kneazului, vestitul și petrecarețul fost prefect al poliției din Capitală, iar Carpiștii luptau pentru Mișu Deșliu, omul lui Nicu Filipescu.

Față de cele două candidaturi, Ion Cesărescu, candidatul liberal, n'avea prea mulți sorți de izbândă. Poliția era întreagă de partea lui Dimitrie Moruzzi, care știuse să-și câștige inimile tuturor subalternilor în cele două răstimpuri cât ținuse prefectura.

Apoi, împotriva lui Cesărescu se ridicau toți cârciumarii și gratarагiii din București, nemulțumiți de legea lui Emil Costinescu și, mai ales, de raziile doctorului Botescu. Șeful Serviciului Sanitar al Capitalei, — bine sprijinit de Vintilă Brătianu, primarul, care îi dăduse mână liberă, — nu mai pridise peste vară și toamnă, cu închiderea localurilor găsite murdare și cu confiscatul grătarelor scoase pe trotuare.

Dar toate astea, puse lângă demisia lui Titu Maiorescu din Universitate și alături de încordarea din cler, de pe urma

afuriseniei, zvârlite Sinodului și lui Haret de către Vlădica Safirin, ca și de frământările din lagărul socialiștilor, erau dibaciu folosite de opoziție. Brătianu n'avea deci cuvânt să fie mulțumit. La Cameră și la Clubul Partidului nu mai era o taină pentru nimeni, că șeful a prezis o înfrângere limpede a guvernului în alegere și că n'are încredere în chezășiile date de organizația ilfoveană. Prin urmare, știa și Pătrășcanu. Noroc că el, care se trezise deputat fără să priceapă cum și care făcea haz de toate întâmplările bune și rele, începând cu ale sale, nu punea mare preț pe o alegere făcută câtă vreme erau la cârmă. Ba, duhul lui jucăuș, mai degrabă s'ar fi bucurat să-l vadă ajuns în cameră pe Kneazul, om chefliu și de pomină, decât pe Cesărescu, făptură cum se cade, deci neînstare să ajungă «subiect literar» ca celălalt. Chiar începuse a i se înfiripa în minte un căpețel de schiță, unde să se arate cum un mare elector luptă împotriva candidatului pus de partidul său, pentrucă: «prea e om de treabă și... de serie». I-ar zice schiței «Tip reprezentativ» și lupta electorului ar descri-o cam în felul raziilor doctorului Botescu.

Adică ar speria cetățenii cu igiena.

Brătianu a trecut pe lângă trăsura care-l aștepta la scară, făcând semn că n'are nevoe de ea și l-a strigat pe Pătrășcanu

— «Ia spune...»

Deputatul a grăbit doi pași, până lângă Primul Ministru. Deschizându-și geanta în mers, a scos hârtia lui Vlaicu, și-a povestit în câteva cuvinte despre ce era vorba.

Brătianu a râs:

— «Dacă i-o fi aeroplanul izbutit, reducerea lui de preț 'are însemnătate. Iar dacă nu i-o fi izbutit, iarăși n'are

însemnătate. Ţine la dumneata cererea. Nu e nevoe de ea. Cât priveşte dusul la Paris pentru motor, are dreptate. Spune-i să vie mâine după amiază pe la mine, să-i dau banii trebuitori.»

Acestea zicând, i-a întins mâna şi a luat'o la dreapta, spre strada Colţei, în timp ce Pătrăşcanu se întorcea înapoi, cătră hotel, să-i ducă lui Vlaicu vestea cea bună.

Peste o jumătate de ceas, tocmai când deputatul povestea inventatorului cum a urmat vorba cu Brătianu, străzile s'au umplut de-o zarvă cumplită. Ţigănuşii cu ediţii speciale ţipau cât îi ţinea gura:

Atentat împotriva Primului Ministru

Cei doi s'au ridicat galbeni de pe fotoliile în care şedeau. Rămaşi o clipă ochi în ochi, fără cuvânt, păreau că nu vor să înţeleagă vestea de spaimă. Dar uşa dela intrare a bufnit scurt şi ajutorul lui Carol, portarul, a intrat fluturând în mână foaia cu rânduri puţine şi litere de-o şchioapă.

Pătrăşcanu i-a smuls'o din mână. Ochii cuprinşi de tremur au citit:

«*Un individ trage trei gloanţe de revolver în domnul Prim Ministru I. I. C. Brătianu. Asasinul este un socialist. El se numeşte G. Stoenescu Jelea.*»

Apoi, mai la vale:

«*După spusele martorilor, atentatul s'a petrecut în chipul următor. D-l Brătianu venea singur şi pe jos acasă pe Strada Colţei, când în dreptul străzei Gloriei, un individ s'a repezit*

asupra sa pe la spate și a tras trei gloanțe de revolver. D-l Brătianu s'a întors și a strigat:

« Puneți mâna pe el; hoțul m'a omorît... »

Apoi venindu-i rău, s'a prins cu mâinile de felinar ».

După ce a terminat de citit, Pătrășcanu s'a frînt în scaun. Nu era în stare să mai îngaime o vorbă. Bietul lui suflet simțitor ședea acum pe buză de prăpăd. I se părea că toată vina nenorocirii o poartă el, care l-a întârziat pe Brătianu din drum.

— « Dacă nu eram eu, poate că nu mergea pe jos... ».

Invinuirea ce și-o aducea era mai mare decât putința de îndurare. A aruncat o privire rea la Vlaicu și, în clipa aceea, l-a urît din toată inima. N'au schimbat niciun cuvânt, dar ardeleanul a înțeles. Și a dovedit'o, întârziind să spue vorba de lacrimă, care îl gâtuia și sudalma năpraznică pe care o socotea meritată de nenorocul lui.

Așa au rămas, cu gândul pe loc și trupul înțepenit în scaun, până la rândul al doilea de ediții speciale, când au aflat amănunte despre atentat, atentator și mai ales despre soarta lui Brătianu. Buletinul medical era oarecum îmbucurător.

« Examinând starea d-lui prim ministru I. I. C. Brătianu, am constatat că domnia sa a fost atins de două gloanțe care au produs două plăgi. Una în regiunea omoplatului stâng, la spate, iar cea de a doua în partea posterioară, de jos, a toracelui din dreapta.

« Ambele plăgi, pentru un moment, nu sunt însoțite de nici o complicație imediat amenințătoare. »

Iscălesc: Dr. Stoicescu, Dr. Buicliu, Dr. Leonte, Dr. G. Cantacuzino, Dr. C. Angelescu. »

In acelaşi timp, ziarul arată cele dintâi mărturisiri ale lui Jelea. Spune acela că, n'a fost îndemnat de nimeni, ci s'a hotărît singur la faptă, din pricină că-i muritor de foame şi nu câştigă decât trei lei şi douăzeci şi cinci de bani pe zi.

Mult n'a mai putut spune, pentrucă, fiind pe sală la Palatul de Justiţie, s'a aruncat în stradă dela etajul al doilea. N'a murit. L-au dus la Brâncoveneasa numai decât, unde şi-a venit în fire destul de repede, După aceea, îndată, s'a plâns că nu el s'a aruncat, ci l-au svârlit alţii pe geam, înadins să-l ucidă.

Pătrăşcanu a fost socialist. In fundul inimii lui e şi astăzi şi va fi mereu, fiindcă socotea că socialismul încheagă, mai mult ca oricare politică, o anume mărinimie, prin care omului i se dă omenia cuvenită lui.

Dacă Haret l-a ispitit spre liberali, a fost tocmai prin aceea ce avea acela « socialist » în năzuinţele sale. Astfel, ca şi Nădejde, ca şi George Diamandy, ca şi Mərţun, Pătrăşcanu a ajuns liberal ca să ajute cu un ceas mai de vreme înfăptuirea unor anume visuri socialiste.

Aşa dar, e încredinţat că-şi cunoaşte socialiştii. Aşa dar i se pare a înţelege că Jelea n'a tras cu revolverul nici în numele lor, nici stârnit de ideile lor, după cum n'a putut trage din pricină că i-i câştigul numai de trei lei şi douăzeci şi cinci de bani pe zi.

Adevărul — cugetă el — trebueşte căutat în altă parte decât în aste două bănueli uşuratece ale gazetelor. Şi Pătrăşcanu, ajungând cu gândul aici, zâmbeşte unor anume amintiri din tinereţea lui, socialistă, când, între zecile de tineri la fel de înfocaţi în credinţă ca şi el, trei sau patru, cei mai

zeloși, mai aprigi, s'au pomenit învinuiți într'o bună zi că sînt agenți provocatori....

Dacă n'ar fi deputat și liberal, cum ar mai scrie el o mică istorioară a lui Jelea, flămândul naiv, pe care o ticăloasă minte deșteaptă îl atâță cu diavolească răbdare, învățându-l că trei gloanțe trase bine, or să-i dea de mâncare și pentru trup și pentru suflet, și lui și altora, acum și în vecii vecilor. Suflet fără ascunzișuri, el se află în mreaja amăgirii tale. Iar tu stai lângă el, ca lângă toți ceilalți amețiți ca și el, gata și în stare să-i împiedici, de vreme ce știi unde-i primejdia. Dar, iată, Jelea ți-a scăpat printre degete. Învățătura de venin a rodit mai repede decât așteptai, și mai mult. «Abcesul de fixație» sau «Vaccinarea» — zi-i cum vrei — și-a ucis omul...

...Și Pătrășcanu se pomenește povestindu-i lui Vlaicu tot romanul acesta naiv, sângeros și amar. Ce să înțeleagă însă inginerul din încâlcelile triste ale socialismului, când habar n'are ce-i aceea socialism. Bine înțeles, a ascultat cu răbdare și cu o bună cuviință fără pic de fățărnicie. Dar a ascultat, fiindcă astfel s'a putut învârti până la ameteală, în jurul aceluiaș și aceluiaș gând otrăvit. L-a spus și tare, când deputatul, socotind că dovezile sunt limpezi, a încheiat biruitor:

— «Mărturisești și tu, bre, n'am dreptati?»

— «No! je... de bună seamă...» a făcut acela. «Doară eu ți-am fo' zâs, frate, că toate 'elea care le încep Sâmbăta nu mi-or succes nicecând, fără numa rău ese!...»

....Astfel, aflăm cum inventatorul, în seara zilei de Marți 8 Decemvrie 1919, era foarte adânc încredințat că Gheorghe Stoenescu Jelea n'ar fi tras trei gloanțe de revolver în Primul Ministru al României, dacă el, Aurel Vlaicu, nu și-ar fi scris ciorna petiției într'o blestemată după amiază de Sâmbătă...

Dar la urma urmei toate astea nu mai aveau nicio însemnătate. Clipa de spaimă grea trecuse, de vreme ce atâţia doctori dau nădejdi de stare bună. Buletinul Medical îi pare lui Vlaicu ceva anume făcut pentru dânsul, să-i rodească nădejdi. Nicio clipă nu-i trece prin minte că făgăduiala lui Ionel Brătianu poate rămâne cuvânt gol. De aceea întreabă în chipul cel mai firesc din lume:

— « Apăi acum, curând o veni la Ministerium? »

Pătrăşcanu nu înţelege bine şi totuşi i se pare destul de hazoasă această întrebare. Zâmbeşte şi dă din umeri, zicând:

— « O lună, două... »

Vlaicu se înfurie şi sare din scaun:

— « Feri Doamne! Iasta nu se poate... că doar eu mi-s necesitat de criţari... »

Atentatul lui Jelea, apoi căderea liberalilor în alegerea dela Ilfov, aduc pe Mihail Ferekidi în guvern, ca Ministru de Interne şi Prim Ministru provizor, până la vindecarea lui Brătianu.

Cu Ferekide, Pătrăşcanu nu prea avea curaj să vorbească. Drept e că, la Cameră, unde bătrânul ţinuse preşedinţia până la împuşcarea lui Brătianu, deputatul scriitor se bucura de oarecare trecere, iar Ferekide îl privea cu prietenie. Avea însă omul acesta ceva aşa de aspru şi de tăios în felul cum svârlea unele priviri şi unele vorbe, încât Pătrăşcanu se simţea mai bine când putea să-l ocolească.

Prin urmare nu s'a încumetat, nici chiar de dragul lui Vlaicu, să-şi biciuiască neîndemnul. A început a da roată iarăşi pe la Instrucţie, cu nădejdea, foarte întemeiată de altminteri, că Haret, văzându-l, are să stârnească singur vorba despre Vlaicu şi, auzind cele petrecute, ca şi potrivirea lucrurilor, are să dea banii cu dela sine îndemn.

Dar Ministrul a întrebat de vreo două ori în treacăt şi n'a stat să asculte toată povestirea. Noroc că Jan Dumitrescu, şeful de cabinet, a înţeles dela Ion Rusu-Abrudeanu, cam ce rost au târcoalele zilnice ale lui Pătrăşcanu pe la minister. I-a

spus lui Haret și a căpătat pe loc un ajutor de cinci sute de lei, tocmai cât trebuia pentru călătoria până la Paris și înapoi, mâncatul și statul acolo vreo zece zile.

Când a simțit portofelul bine umflat cu cele douăzeci și cinci de bumăști albăstrui, iar sufletul și-a căpătat liniștea pe care o dorea, Vlaicu s'a îmbolnăvit și a căzut la pat. Paltonul și gambeta nu făceau casă bună cu crivățul care vântura străzile. O răceală sdravănă i-a înțepenit mijlocul și o săptămână încheiată, mâinile tari și voinice ale Matildei au trebuit să lupte cu trupul prins de arșiță și cu durerile din mușchi. Suferințele surde din rărunchi îl nelinișteau însă pe Vlaicu mai mult decât cele din carne. Din câte auzise dela Emil Gârleanu și dela Petre Liciu, cari sufereau de rinichi, sburătorul pricepuse că și în el dospește boala lor.

Chendi, Iosif și Zaharia Bârsan, au zâmbit auzindu-l că spune:

— « D'apoi frate, de râs mi-ar fi să mor în pat... »

Numai că, prietenii se gândeau la răceală, pe când Vlaicu ofta, tremurând, cu mintea la răul cel mare, adânc și nevăzut. Nici nu voia să se vadă. Ii era frică să-l mărturisească. I se părea că asemenea boală i-ar știrbi încrederea oamenilor în el și în aeroplanul lui.

Incepuse a mai scăpa din tristețele în care-l înghemuiseră boala și statul în pat, când i-a adus Matilda plicul dela portar. Cu toate că era slăbit și mergea șoldiu, a cutezat să se dea jos și să facă prin odae câțiva pași. S'a uitat o samă de vreme pe geam, la seninul de sticlă de-afară, apoi s'a așezat la gura sobei, unde rumeneau cărbunii jucăuși, a rupt plicul și a citit:

Scumpe Amice,

Tu cu aeroplanul tău ne-ai uitat de tot, dar noi mereu cugetăm la ce faci și câte greutăți ai în realizarea măreței tale invenții.

Eri mă pomenesc cu neica Dumitru că mă întreabă de am oarece nuvelă din parte-ți, fiindcă el nu a căpetat încă scrisoare. Scrie-i și lui. Avem speranța că ți-om putea gratula în proxima vreme succesul desăvârșit iar de început am decis cu tot Clubul Aviatic și cu Bontescu să tipărim la Tribuna și alte foi, un studiu încă mai complet despre aeroplanul tău pe lângă cel apărut în Nr. 186 dela 26 August 1909.

Expediază-mi de îndată un articol și cu planul, așa cum crezi ca să fie oglinda fidelă a invenției tale. Noi vom publica de loc, căci e de nevoie să pornim luptă pe tot tărâmul. In primăvara ce vine avem aici alegeri și Conziliul a decis să abzică dela metoda pasivismului. Românii trebue negreșit să învingă. Aici la Orăștie va candida Doctor Vaida Voevod, iar Octavian Goga aud că rămâne la Chișinău. Valeriu Branișteˇ, directorul «Drapelului» luptă la Bocșa Română, Iuliu Maniu la Vinț. Pe alții nu ți-i mai spun că nu-i cunoști. Noi sperăm să iasă mulți. Doar Dr. Vasile Lascu nu cred să se aleagă la Beiuș, fiindcă acolo candidează de asemenea Ștefan Tisza.

Vezi dar, noi trebue să arătăm tot ce produce geniul nostru, să redăm poporului încrederea neștirbită în talentele eșite din sânul său, pentru ca să biruim.

Nu pot scri mai mult, dar tu înțelegi.

Cu iubire frățească,

Romul

— « Hm! » a făcut el strângând scrisoarea şi a dat din cap: « A dracu' de procatăr e şi Romul esta... Zice pe domnie tăte 'elea... Fără numa că eu nu mi-s bolând să dau plan, să-l fure oareşce ungur şi să facă aeroplanul înaintea mea... »

Apoi a uitat de cererea lui Boca. De îndată ce a putut ieşi din casă a pornit la Arsenal, să întocmească lucrul pentru timpul cât avea să lipsească şi a colindat pe la prieteni şi pe la gară, să facă socotelile cu biletele de plecare şi să capete vizele de paşaport.

Ar fi plecat înainte de Crăciun, dar cei cincisute de lei dela Haret, nu-i ajungeau pentru cât voia să umble. Ii intrase în cap să se oprească vreo câteva zile la Budapesta, să stea vreo săptămână la München, apoi să treacă pe la Frankfurt, să vadă ce s'a întâmplat cu membrana de gramofon.

Visa, de bună seamă, la banii câţi îi mai avea de luat, după spusa lui Ursinus.

Astfel, la Paris nu avea să ajungă tocmai devreme, ci abia peste vreo săptămână. Trebuia deci să aştepte lefurile şi să împlinească cei cinci sute de lei, cu ceilalţi trei sute dela Lucrări publice şi cei trei sute dela Arsenal.

Lefurile s'au dat însă abia cu o zi înainte de ajunul Crăciunului. Iar şeful de cabinet al lui Djuvara dela Externe, care, după făgăduiala ministrului, i-a scos vizele de paşaport fără plată, i-a adus vestea destul de neplăcută că paşaportul trebueşte preschimbat, fiindcă la anul nou se împlineşte răstimpul.

De amărăciune că nu poate pleca nici măcar în ziua de Crăciun, s'a răzbunat pe prieteni. N'a vrut să se ducă nicăeri de sărbători. A stat în odaia lui, mâncând numai când îl răzbea foamea, cântând din vioară, frunzărind cele câteva cărţi pe care le avea, la întâmplare, pe apucate, câteva pagine la început

să vadă de ce-i vorba şi două pagine la sfârşit sa vadă cum se isprăveşte... Atunci i-a răspuns lui şi Boca:

Frate,

Te văd că eşti cam năcăjit, plan nu am făcut întreg din precauţie, numai părţile sunt desemnate, aşa că nu ţi-le pot trimite. Eu am fo' bolnav şi mi-s slab tare. In trei zile plec la Paris. Aeroplanele sunt aproape gata. Las' că-ţi scriu eu să vini la primele încercări. Paşaport îmi trebă pe un an şi tata nu ştie cum să facă şi de aici nu îmi dă că trebă rugare la Ministăr. Aşa că mai repede mi l-ai putea tu face. Astfel merje bine, scrie-mi la Arsenal.

Salut naţia cu dragoste,

Vlaicu.

De unde se vede că sburătorul îşi schimbase socoata drumului şi se gândea să treacă mai întâiu pe la Orăştie şi pe la Binţinţi.

Ministrul Djuvara i-a scutit goana după un paşaport nou, ajutându-l să i se prelungească acel vechiu. Astfel, a patra zi de Crăciun, Vlaicu se urca în trenul de Predeal şi pornea spre Braşov, pentru ca de acolo, prin Cluj şi Oradea, să treacă Tisa la Solnok şi să coboare în Buda Pesta.

Acolo şi-a luat geamantanul, a ieşit din gară cu paşi iuţi, hotărît să se ducă la vechea lui gazdă din o mie nouă sute trei.

Dar, la o sută de metri, s'a oprit scurt şi s'a întors înapoi. A luat bilet pentru Salzburg, de unde a schimbat trenul spre München.

In dimineaţa zilei anului nou, sorbea cafeaua cu lapte în cafeneaua micuţă şi luminoasă, unde o văzuse întâia oară pe Freya.

Nimic nu se schimbase în oraşul cel curat, liniştit şi bun. Nimic nu se schimbase şi totuşi nimic nu mai era la fel. Vlaicu l-a brăzdat în lung şi în lat, cu îndărătnicie tristă, să afle rămăşiţa vieţii lui de odinioară, dar n'a mai găsit nimic. La cafeneaua Luitpold şi la Stefanie, a dat totuşi peste cete vesele de români, în cap cu Marius Bunescu, cari l-au primit nu numai ca pe un ştrengar vechiu şi drag, dar ştiindu-i din gazete, izbânzile dela Bucureşti, l-au înconjurat cu toată iubirea ce-o datorezi unui om de treabă al neamului şi al vârstei tale.

Vlaicu era însă trist. Işi primea locul de cinste la masă, la plimbare şi petrecere, cu o neîndemânare adâncită, grea, plină de negură. Münchenul i se părea gol.

Intr'o singură zi a înţeles că nu mai are inimă să rămână. De altfel, din câte a aflat pe la prieteni, nici în privinţa maşinilor de sburat n'avea de găsit aici vreo noutate. E drept că fusese în Berlin, un meeting de aviaţie la 29 Septemvrie, dar, în afară de Wilbur Wright, sburaseră mai numai franţuzi: Latham, Blériot, Duray, de Caters, Rougier şi Henri Farman. Dorner, singurul German care luase parte — cu un fel de bicicletă sburătoare — fusese mai mult prilej de haz decât de aviaţie.

De aceea seara, pe o ilustrată cumpărată la întâmplare, Vlaicu scria lui Boca:

Frate!

Mă oprii la München la bere, mâine plec la Paris. Nemţii nu sboară, nici nu se prea interesează.

Cu dragoste,

Vlaicu.

N. B. Pentru paşaport nu-ţi mai bate capul că am. Iţi scriu din Paris impresii de maşini.

A doua zi, disdedimineaţă, era în gară cu mult înainte de plecarea trenului spre Frankfurt. A luat bilet pentru Starnberg, să se ducă la Tutzing. Umbra Freyei îl biruise. Dacă vaporaşul, care îl adusese dela Starnberg la Tutzing, s'ar fi întors numai decât înapoi, Vlaicu n'ar fi cutezat o clipă să-şi ia bilet de întoarcere. S'a simţit micşorat şi umilit, înfrânt, în clipa când a coborît pe chei şi a înţeles ce deşartă pornire l-a mânat într'acolo. El, omul calculelor mecanice şi al zilei de mâine, s'a aflat, deodată, rob al unei năluci şi al unui trecut, care nu mai aveau niciun rost să-i scormonească vieaţa. Furat de atâta vreme de plăzmuirea lui măiastră, omul din el, sufletul din el, abia aici băga de seamă cât pustiu dospise întrânsul şi câtă nevoie avea de o mângâiere. Iar aceea, nu i-o putuse da nici Todora, nici Matilda şi cu atât mai puţin femeile târguite la răscrucea străzii Regale cu Strada Academiei, pe care Carol le gonea din uşa hotelului să se ducă: « Peste drum! » Intre atâţi prieteni, Vlaicu ducea dorul a ceea ce numai Freya izbutise să-i dea odinioară: o prietenie temeinică şi întreagă, unde niciunul să nu se simtă mai mic decât celălalt şi unde fiecare să-şi dea seama că întregeşte firesc pe celălalt. Iar prietenia aceea, să fie poleită de gingăşia şi curăţenia, pe care doar femeia o poate aduce în vieaţa unui bărbat.

Cel puţin aşa gândea el, căutând să-şi dea o lămurire mai puţin umilitoare.

Totuşi, în colţurile cele mai tainice ale inimii lui, poate că Vlaicu purta altfel de simţiri. Freya, fusese cea dintâi femeie întreagă pe care o întâlnise. L-a stăpânit, îmblânzindu-i sălbătecia trupului, printr'o putere blajină, dar neînfrântă, ce n'o poţi nici când lămuri în vorbe. Ridicase în sufletul lui femeia în cinste, punând-o pe treaptă tot una cu el. De aceea, judecata

lui de ţăran neîncurcat în hăţişuri înalte, mintea limpede şi sănătoasă, după care femeia nu-i decât o unealtă trebuitoare a casei, a căpătat prin Freya o ferestruică spre alte limpezimi. Era acolo frumuseţe, dar şi o dulce tremurare a inimii, pentrucă femeia se îmbrăcase în cântec şi în alean. Era dor. Nevasta de astăzi a lui Andreas Huber, birtaşul din Tutzing, dăduse dorului lui Vlaicu şi un trup femeiesc.

A bătut multe uliţi până să se hotărască a intra într'un fel de Gasthof, dosit şi curăţel, cu ferestre mici, aspre, şi scări cotite pe sub bolţi înguste şi reci. Nu cutezase să încerce în altele, fiindcă nu văzuse la intrare chipuri liniştitoare. Adică, o femeie care să-i dea chezăşia că n'a nimerit tocmai la Freya.

Dar până să ajungă acolo, de zeci de ori inima i s'a strâns, sărită la priveliştea atâtor şi atâtor femei ce treceau în sus şi în jos, în roboteala dimineţii, cu coşurile de târguială la braţ, cu şalurile strânse cruciş peste piept şi înodate la spate.

După ce şi-a lăsat bagajul în odaia întunecoasă şi muced încălzită, a purces grăbit să caute birtul lui Andreas Huber.

Nu l-a găsit nici în ziua aceea, nici a doua zi. Şi nu l-ar fi găsit nici peste o lună, fiindcă se încăpăţânase să nu întrebe pe nimeni. Socotea, se vede, că s'ar fi dat pe faţă, ceea ce, negreşit, înseamnă că-şi bănuia mai mult chiar decât purta în inimă.

Drept este că pierduse socoteala timpului. I se părea că s'a scurs atâta amar de vreme de când s'a măritat fata încât, văzând-o azi, s'ar putea să n'o mai recunoască. Oricum, s'o afle aşa de trecută, de schimbată, încât *să se poată bucura* ca de o răzbunare. Astă micime, aşa de adevărat omenească, l-a

bântuit toate ceasurile cele multe şi încordate, cât a descifrat firmă de firmă de-a-lungul şi de-a-latul oraşelului.

In a treia dimineaţă s'a simţit învins de oboseală. A părăsit cărarea mândriei şi a întrebat. Dar zadarnic s'a trudit stăpânul Gasthofului să-şi aducă aminte, zadarnic şi-a chemat nevasta, slugile şi argatul, întrebându-i de Huber. N'au ştiut nici vecinii, stingheritori de dornici să fie pe plac streinului.

Atunci Vlaicu a socotit că născoceşte un plan grozav de dibaci să dea de urma Freyei. S'a dus disdedimineaţă la piaţă. Işi închipuia că o va vedea, negreşit, făcându-şi cumpărături.

Spre amiază, în aceeaşi zi, şi când tocmai nu mai avea nicio nădejde, Freya i-a ieşit în faţă, deodată, după un colţ. Vlaicu şi-a pierdut toată stăpânirea. A dat să ducă mâna la pălărie şi a rămas la mijlocul mişcării. Peste ochi, o pânză de ceaţă i-a tăiat vederea limpede şi — în câteva clipe — femeia a avut vreme să treacă, sau să se mistue în vreo prăvălie.

Numai era de înţeles nimic. Nu-l văzuse? Era peste putinţă. Nu-i despărţea decât doui paşi. S'a făcut că nu-l vede?... De ce?...

Atunci Ardeleanul s'a înverşunat. A căutat locul unde putuse intra Freya, cum muşlue ogarul urma vântului. Peste putinţă să dea de femeie.

Indârjit a plecat la poliţie, neîndoit că de astă dată va afla tot ce vrea. Dar în condicele de populaţie, Andreas Huber era scris la vreo patru adrese şi şters în toate părţile.

Cei dela adresa din urmă nu-l ştiau unde este. Au răspuns senin.

— « Nu mai ţine local. A predat tot, fiindcă nu mergea bine afacerea. Nu-şi mai vedea de treabă de când i-a murit nevasta... ».

Cuvântul a bătut în inima lui Vlaicu asemenea unui clopot prelung, care sună peste pustietăți. In ameţeala vestei, a dorit să se ducă la cimitir, dar n'a avut curaj. S'a grăbit neomenește să plece din Tutzing, ca dintr'un loc bântuit de spaimă. Iar când vaporul s'a desprins dela micul ponton, Vlaicu a simțit ca o ușurare nesfârșită. Cea mai bună amintire a zilelor și-o îngropase pentru totdeauna. Era ca o desrobire.

Peste câteva ceasuri, în gară la München, ședea liniștit ca niciodată la o măsuță a restaurantului, molfăind încet și fără îndemn o mâncare fără gust. Nu deslușea pe nimeni din toată zarva călătorilor gălăgioși și zoriți. Hotărîse să plece deadreptul la Paris și nu știa singur pentru ce anume fugea acum și de Franckfurt, unde, nădăjduise în taină că va vedea nu numai pe Ursinus, dar și pe Friede. Deodată, lumina geamului i-a fost astupată de o umbră înaltă și grasă, care s'a oprit în fața lui.

— « Goldchen! » a strigat femeia din toată inima, repezindu-se la el, înșfăcându-i mâinile și scuturându-i-le fără milă. Era Freya.

Vlaicu a încremenit.

— « No! D'apăi ce drac de oameni or fi eia cari mi-or spus că ai murit?... » a îngăimă el. Iar femeia i-a lămurit îndată că era vorba de soacră-sa și că ea, cu Andreas cel tânăr, stau acum la Seeburg, un sătuleț nu prea îndepărtat de Tutzing, unde bărbatu-său și-a cumpărat un han.

Andreas, venit și el pe urma Freyei, a recunoscut pe Vlaicu. S'a oprit în fața lui și s'a lăudat cu dolofanul de copil, pe care îl ducea în brațe.

— « Peste două luni sosește și al doilea » a întregit omul cu o șiretenie de glumă, pe cât de neghioabă, tot pe atât de sănătoasă. Iar râsul, descleștat pe fața Freyei, a deschis o gură

cu un dinte lipsă și i-a arătat ardeleanului o femeie, care nu mai păstra nimic din minunata vietate, atât de dragă lui odinioară. Freya, îngroșată peste măsură de sarcină și de grăsime, cu fața pătată și prea roșie, cu sânii curși, picioarele umflate, mâinile bobosite de lucru și stacoșii, îi era lui Vlaicu o jignire pentru inimă și pentru ochi.

De aceea, când ea l-a îmbiat sgomotoasă și cu glas de rând:

— « Vino să stai o săptămână la noi, Goldchen... » el i-a răspuns scurt:

— « N'am timp... » apoi s'a sculat grabnic de pe scaun, a plătit și a plecat vrăjmășește, de n'a găsit nici măcar răspuns cuvenit celei din urmă întrebări:

— « Dar cu mașina de sburat ce-ai făcut, Goldchen? Ai izbutit? »

N'a găsit răspuns cuvenit, căci altminteri n'ar fi întors:

— « M'am vindecat de multe prostii, har Domnului! » Numai că Freya, a răspuns, fără să vrea, pe măsură vorbelor ui. A răspuns din tot adevărul aspru și greu al vieții ei de acum:

— « Nici nu se putea altfel! ».

Cu aceste vorbe, Freya s'a îngropat mai desăvârșit decât lacă ar fi murit deabinelea.

Abia când s'a pomenit în mijlocul pieții și-a dat seama urel că a apucat'o spre oraș, în loc să se ducă la casa de ilete. De întors nu s'a mai întors însă, ci și-a urmat calea în ünchenul, care iarăși i-a părut frumos și spre prietenii cari, u chiuit de bucurie, văzându-l îndărăt.

Nu-i vorba, întâmplarea amară cu Freya tot i-a slujit la eva. In zilele cât lipsise, gazetele din loc, au dat de veste că este o săptămână vine în München Lindpeitner...

— « No! Vie sănătos, badea Lindpeitner, făr'că eu nu l-am fo' cunoscut... ».

— « E băiatul nevestei lui Stuck, Vlaicule » a făcut Bunescu, foarte încredinţat că asta o să aibă acelaşi preţ în ochii ardeleanului, cât avusese şi în ai săi. Văzându-l însă pe Aurel foarte nedumerite de lămurire, a adăugat:

— « ...lui Stuck, artistul... »

— « Fain! D'apoi ce-mi pasă mie de kunstul lui? ».

— « Cum să nu-ţi pese. Doar vine să-zboare cu aeroplanul! » Intr'adevăr, Lindpeitner, vestise că face o demonstraţie de sbor. Dar românii n'au ştiut da inventatorului nici o altă lămurire din câte a cerut. Nu aveau habar nici de aeroplanul cu care vine, nici unde anume va sbura. A trebuit să alerge Vlaicu şi să afle că e vorba de o maşină franţuzească — care anume nu i s'a spus — şi că încercarea se va face la Oberwiesenfeld.

Până la sbor, au fost câteva zile vesele de hoinăreală studenţească. In ceasuri lungi şi gureşe de cafenea, fie la Luitpold, la Café Stefanie, sau la Wiener Café, unde petrecuse ceasuri aşa de plăcute odinioară cu Victor Simonescu, Ion Ursu, Liuba, sculptorul bănăţean şi pictorii Hârlescu, Vulturescu, Mantu şi Murnu, Vlaicu a povestit celor cari nu-l ştiau, toate isprăvile lui de altă dată. Ba le-a povestit de câteva ori pe fiecare, începând cu chipul în care fura electrică din stradă, întocmai cum furase şi la Sibii în vremea liceului şi sfârşind cu păcăleala lui Socaci din Caransebeş, fostul elev dela Hochkunstschlosserei.

— « Am meşterit o frână pentru roată — o' cum ziceţi acuma: biţiclu — numai mi-era teamă să-i fac eu singur

proba. L-am fo rugat pe ela: Socaci, frate, sue tu că-i fainâ. Zău de Dumnezău!.. Merji fără bai, ca glonţu. Şi când apeşi pe ea, de loc se opreşte. Şi aşa, ne-am dus pe Brokenstrasse, lângă Nimphenburg, iar el s'o suit şi şi-o dat drumu... Fuje fratele Socaci, de rupe... Apăi, când împinje odată în frână, biţiclu s'o fo' oprit aşa de fain, că mi-o ţâpat naţia din şea şi l-o dat de zece ori de-a berbeleacul.

« Când se scoală, eu râd să mor, dar el zice: « No! Apăi că ce probă-i iasta? »

« Iar eu răspund: « Că-i frână fainâ, frate şi că mi-o succes! ».

Luat de băeţi la o pârtie de bobsleigh, a găsit prilej nimerit să se deprindă cu iuţeala de săgeată a coborîşurilor fulgerătoare.

Ii plăcea viteza şi mai mult încă, îi plăceau virajurile scurte, zvârlite până la verticală, cu lunecare netedă şi vântişă de pe omătul lins ca sticla. Avea limpede părerea că sboară. Era peste măsură de plăcut şi totuşi îl înfricoşa iuţeala aceea de proiectil, în care ochii se năclăiau de lacrimi şi pieptul răsufla greu. Speriat de descoperirea asta, pentrucă o socotea mare piedică pentru sborurile cele adevărate de mai târziu, când va avea de înfruntat o viteză încă mai mare — cel puţin aşa credea el — a purces cu toată încăpăţânarea la un antrenament aspru şi treptat.

Deşi băieţii îl pofteau să treacă la cârmă, n'a primit decât foarte târziu. Glumea:

— « Eu stau la coadă, naţie, că îndată mă las pe-o parte, jos, de iese oarece bucluc! »

Adevărat era însă că şi aici, ca în toate ale lui, n'avea încredere în nimeni să ţie locul din urmă, care-i aşa de greu la bob.

Când a trecut totuşi la volan, şi-a ales oamenii. Era şi el atunci deprins bine cu vitezele mari şi cu virajele ameţitoare. Cu mâna pe roată, simţământul că stă cu adevărat în viitoarea lui maşină de sbor a fost aşa de puternic încât, n'avea să-l mai părăsească nici când a trebuit să-şi fixeze cârmele aeroplanului său.

Zborul lui Lindpeitner n'a avut nici o însemnătate. Aeroplanul era o barabaftă greoaie, prost închegată, cu motor slab. Un fel de Farman-Voisin, dar cu mult mai neizbutit decât cele adevărate. Se vedea cât de colo că, băeţaşul nevestei lui Stuck îl lucrase singur, ajutat de meşteri întâmplători şi numai din amintire.

Maşina s'a ridicat totuşi dela pământ, după ce a gonit pe câmp vre-o jumătate de kilometru. Un ocol larg şi foarte jos, făcut în depărtare, a întors aeroplanul la locul de pornire, în larma inimoasă a Münchenezilor, bucuroşi peste măsură că şi un neamţ poate sbura. Intr'adevăr, pentru duhul german al anului 1910, era dureros că numai franţujii şi americanii dovedesc interes şi pricepere în astă minunată născocire.

La al doilea sbor, Lindpeitner nu şi-a mai putut stăpâni hardughia de pânză şi de şindrilă. Tuşiturile motorului au început să aibă goluri, helicea n'a mai tras destul, iar sburătorul neîndemânatec, speriat pe semne, s'a grăbit să coboare mai în scurt decât trebuia. Aeroplanul a venit piatră la pământ şi s'a făcut ţăndări.

Urletul de spaimă al lumii a încreţit toată carnea pe Vlaicu. Priveliştea din faţa lui putea să fie prea bine icoana unei clipe viitoare din propria sa viaţă. A fost cel dintâi care, sărind peste bariera pusă pentru public, a alergat să scoată

pe sburător de sub sdrenţele aripilor şi aşchiilor lemnăriei. Bunescu şi ceilalţi români au sărit după dânsul. Iar o clipă mai târziu, toată lumea dădea năvală pe câmp, la avion, nu atât să sară în ajutorul celui căzut — care din fericire era numai lovit uşor — cât să rupă din rămăşiţa tristă a maşinei fâşii de pânză sau bucăţi de lemn, drept amintire.

Mânat de îndemnul vălmăşiei, chiar şi Vlaicu se simţea ispitit să-şi ia o amintire, după ce doctorii alergaţi în ajutor i-au scos din mână pe Lindpeitner.

A luat o bucată din helice... dar pe loc a zvârlit-o înapoi, de parcă i-a fript degetele. A fost o impresie nesuferită şi care s'a prelungit în el multe luni de zile.

Când a plecat în oraş n'a spus decât aceste vorbe:

— « 'Esta o fo' cu Anzani... Apăi eu n'oi pate ca el, că eu mi-s cu Gnômu, frate... »

Pe urmă şi-a încleştat fălcile şi s'a mistuit între negurile lui.

A doua zi nu s'a mai arătat. Nici a treia zi.

Plecase la Paris.

Mic şi nenorocit îndestul se simţea Vlaicu, între prietenii lui scriitori din Bucureşti, fiindcă nu putea vorbi şi el pe domnie, ca dânşii, dar parcă nici când nu se simţise aşa de mic ca în faţa hamalului fercheş din Gare de l'Est — iute la grai neînţeles şi poruncitor în apăsarea cuvintelor — care ţinea morţiş să-i ia geamantanul din mână. După ce omul nostru a priceput că n'are nici un sorţ de biruinţă să lupte cu ardeleneasca, cu italieneasca, sau cu nemţeasca, a luptat cu mâna. Asta a înţeles'o franţuzul şi l-a lăsat în apele lui, boscorodind ceva a nemulţumire.

Vlaicu a încheiat în graiul pe care-l ştia:

— « Apăi, bade, m'ăi înjura nu m'ăi înjura, eu criţari nu ţi-oi da! » Şi, încântat, a eşit pe uşă, cu toată năvala lumii din tren odată şi s'a oprit pe peronul scărilor dinspre piaţă, privind amuzat înfăţişarea nouă pentru el, şi plină de haz, a trăsurilor cu cupeu, pe capra cărora birjarii şedeau făloşi sub jobenele înalte:

— « La 'eştia, frate, cocişii parcă-s tot în férii! » a murmurat el. Apoi a trecut la cele serioase, scotocindu-şi buzunarele să afle carneţelul unde-şi însemnase adresele cuvenite: adresa Legaţiei, la care ministrul Djuvara îi dăduse o hârtie oficială, pentruca ataşatul militar dela Paris să-i stea în ajutor la tot ce-o trebui, adresa lui Eugen Lovinescu — care îşi făcea doctoratul la Sorbona, şi pe care îl cunoscuse la sborul lui Blériot din Bucureşti, chiar în toamnă — apoi adresa unui ardelean, pe care nu ştia cum îl chiamă, fiindcă nu putea desluşi buchiile scrise lăbărţat şi în goană cu un creion tare şi neascuţit.

Rusu Abrudeanu şi Chendi îi dăduseră adresele astea două, hotărîndu-i cum să facă cele dintâi drumuri:

— « Intâi te duci la ăsta. E ardelean de-al nostru. Ai să te înţelegi bine cu el şi are să te ajute a căpăta hotel mai eftin şi masă mai pentru punga ta. Pe urmă te duci la Lovinescu. Acela e de mult la Paris şi are să te îndrepte unde vrei. »

Vlaicu a fost mai limpede la socoteli. A arătat vizitiului adresa din carnet şi peste o jumătate de ceas, a ridicat în picioare douăzeci de gospodării, bătând din uşă în uşă şi punând în nasurile eşite din odăi, carnetul cu numele care nu se putea citi. Când a ajuns la capătul de sus al scărilor, iar cea din urmă uşă i-a dovedit că nimeni nu desluşeşte numele omului,

Vlaicu, leoarcă de năduşală şi podidit de năduf, a răsuflat o sudalmă cu adevărat mocănească, de s'a răcorit. Atunci, dela etajul de dedesubt, a răsunat salvarea:

— « Uliu, baciule că bine-oi fo' zâs'o. Tocma ca la noi, în Vişău... »

Şi hohot sănătos de râs a încheiat vorba, la care Vlaicu a fost îndrituit să lămurească:

— « Ardelean eşti? »

— « Ardelean, frate! »

— « Dar pe Chendi îl ştii? »

— « Cum nu l'oi şti, că doar suntem pretini vechi! »

— « Apăi aşa zâ, naţie, că pe tine te căutam! » a răbufnit atunci sburătorul, tutuindu-şi omul cu o seninătate prietenoasă, de parcă l-ar fi cunoscut de când lumea.

— « Eu am fo' bănuit o clipă, adineuri, că eşti român de-ai noştri, dar n'am cutezat a zice, fiindcă grăit'ai o vorbă pe italiană. Dacă ziceai pe careva de-a noastră, nemţească ori maghiară, măcar română, răspundeam. »

— « Păi, eştia de unde să ştie grăi ca la noi. Am crezut că or pricepe mai lesne italiana. Dar acum văd că tot noi suntem mai învăţaţi, frate... » şi a râs singur de glumă. Apoi i-a lămurit:

— « Eu mi-s Vlaicu. »

Celălalt a dat însă din cap, ca şi când ar fi zis.

— « Să-ţi fie de bine. »

Asta i-a cam îngheţat pornirea inventatorului, care socotea că nu-i cu putinţă să se afle pe lume ardelean şi să nu-l cunoască. A apăsat:

— « M'o fo' trimis aici ministeriu din Regat la Gnôme, după motor, să gat mai repede maşina, că eştia, înţeleg eu,

sboară bine acum şi musai să le arătăm ce poate rumânu. »

Ardeleanul l-a privit bănuelnic şi ciudat. Apoi deodată i-a fulgerat o amintire în creer şi a făcut ochi mari.

— « Tuleai Doamne! Nu eşti dumita pretenul lui Goga, de-ai sburat în faţa lui Prinţu, în Ţară? »

— « Eu, de bună samă! »

Celălalt, s'a simţit deodată cuprins de-o admiraţie şi un respect fără seamăn.

I s'a schimbat pe loc şi glas şi privire şi felul de stat. A răspuns arcuit:

— « Sunt fericit de onoare, — şi te rog, pofteşte îndată înlontru, domnule Inginer... Aici e-o penziune convenabilă şi eu vă stau cu totul la dispoziţie. »

In câteva minute, Vlaicu era instalat în odaia prietenului fără nume şi care, fără nume a rămas până la urma urmelor...

Maiorul Sturza, ataşatul militar, a avut neîndemânarea să privească puţintel cam de sus înfăţişarea sărăcuţă şi graiul nu prea înalt al celui trimis după motorul Gnôme. Asta a pus ghiaţă între el şi Vlaicu. Sburătorul s'a hotărît îndată să nu-i mai ceară nici un ajutor. Nădăjduia că Lovinescu are să-i folosească, negreşit, cu mult mai bine.

Chiar în ziua aceea a şi trecut Sena, pe podul Saint Michel, luând'o prin Bulevardul Saint Germain, până la piaţa Maubert, apoi la dreapta, pe lângă tarabele cu zarzavat, în sus pe Rue des Carmes, la bătrâna Doamnă Bouchny.

Foarte bucuros în prima clipă văzându-l, Lovinescu a început să se amuze când a înţeles că Vlaicu a venit la el să-i slujească de călăuză prin fabrici şi la motoare. Asemenea gând

năstrușnic nu putea fi scornit de oricine. Zâmbea gândindu-se cum i-ar veni lui să facă pe tălmaciul tehnic de șuruburi și roți dințate, între două prelegeri ale lui Emil Faguet.

Mirosind foarte precis că Rusu Abrudeanu și cu Chendi n'au nimerit trimițându-l nici la ardeleanul celălalt, nici la Lovinescu, Vlaicu n'a mai îndrăznit să stăruiască. Nici n'a mai pomenit măcar. Nădăjduia totuși că, într'o bună zi, scriitorul i-o aduce lista fabricelor și l-o purta prin ele toate, nu numai la Gnôme, dar chiar și la Anzani, sau pe la hangarele și atelierele unde se puteau vedea de aproape toate aeroplanele bune ale timpului: Blériot, Farman, Curtiss și Latham. Pătrășcanu îl deprinsese rău.

Pe de altă parte, Lovinescu, îndreptățit să creadă că numai atașatul militar dela Legație poate fi în măsură să facă asemenea slujbă, a fost bucuros că nu i se cere aceea ce nu e de priceperea lui. In schimb, cu dragă inimă l-a plimbat pe Vlaicu prin toate ulițele Parisului, să-i arate locurile și clădirile de seamă. O jumătate de zi bințințeanul a răbdat. Pe urmă a intrat în spaimă și-a gândit:

— « Dacă 'esta îmi arată tot Parisul, cât e lumea nu mai ajung la domnu' Gnôme... ».

Și atunci, mintea lui șurupară de țăran iscusit, a hotărît să-l sature repede pe Lovinescu de arătatul palatelor. De aceea îndată ce acela i-a mai zis:

— « Uite, Vlaicule, aici e Louvrul » Vlaicu i-a răspuns cu o ageră mirare de om prost:

— « Mare e măi.. » — și a trântit o înjurătură — « trebue să fi costat mulți crițari! »

Lovinescu a zâmbit îngăduitor și totuși atras de neteziмea primară, cu care ardeleanul își limpezea admirația.

In faţa Operei, iarăşi:

— « Uite Vlaicule, aici e Opera... ».

Dar Vlaicu, măsură Opera cu aceeaşi privire cu care măsurase Louvrul şi face cu acelaşi glas şi aceeaşi minunare:

— « Mare e măi şi Opera... » — apoi iarăşi trânteşte sudalma, aceeaşi sudalmă. — « Şi ea trebue să fi costat mulţi criţari! ».

Cu răbdare îndărătnică, în trei zile l-a lecuit pe Lovinescu să-i mai arate clădirile. N'a izbutit însă decât să-l alunge şi să-l facă prea bucuros că a scăpat de asemenea neajutorat, care — credea el — nu ştie înţelege măreţia unui oraş, măcar că dragă Doamne,a făcut carte înaltă în oraşe frumoase şi civilizate. Iar fiindcă Lovinescu până la sfârşit n'a spus nimic de mersul la fabrici, Vlaicu şi-a luat rămas bun dela dânsul, ca şi când ar pleca din Paris şi s'a dus din nou la Legaţie să înfrunte nepăsarea şi neîncrederea ataşatului militar.

Nu s'au despărţit însă, până ce zburătorul n'a dovedit literatului că tehnica poate prii uneori chiar şi scriitorilor. Lovinescu, întocmai ca şi Contesa de Noailles, era bântuit de teama să nu-l prindă un incendiu la etaj. Dar pe când Brâncoveanca izbutise a-şi încropi un fel de coş-ascensor, lesne de mânuit, cu care s'ar fi putut coborî la primejdie, Eugen Lovinescu deslepase cheia altminteri. Şedea la parter. Deci plătea mai scump. Ceeace aflând, Vlaicu i-a născocit pe loc o « măestrie fainâ » care îngăduia coborîre automată, ferită şi de flacări şi de prăbuşiri. Era ceva semuitor coşului-ascensor închipuit de contesă, dar cu mult mai dibaci şi mai întreg....

Câteva zile, ataşatul militar l-a plimbat pe Aurel Vlaicu la Issy-les-Moulineaux, în câmpul de manevre, unde au fost cele dintâi sboruri ale lui Farman, la Bagatelles, unde au sburat fraţii Voisin, la Auvours lângă Mans, unde fusese câmpul fraţilor Wright şi la Mourmelon, în câmpia Chalons, unde îşi au azi hangarele Farman, Latham, Sommer şi toţi ceilalţi sburători francezi. Vlaicu a văzut toate aeroplanele pe îndelete şi a privit câteva sboruri fără însemnătate, iar ataşatul militar, om dezgheţat şi nou, îi povesteşte toată întrecerea aspră, eroică, de zi la zi, a acestor oameni, — din cari nici unul n'a ajuns la patruzeci de ani şi puţini vor izbuti să ajungă, — pentru făurirea unei unelte de întrebuinţare încă nebănuită.

Vlaicu vede aparatul cu care Blériot a trecut Canalul Mânecii şi vede aeroplanul cu care Latham, în două rânduri, n'a ajuns să-l treacă, izbutind în schimb să se urce la 1000 de metri înălţime, ceeace-i recordul lumii. Cântăreşte din ochi maşina groaie a lui Curtiss, americanul, care a bătut recordul de iuţeală, ajungând să zboare 69 kilometri şi 821 metri pe ceas, depăşind cei 41 kilometri şi 292 metri pe cari îi făcuse Santos Dumont în 1906. In sfârşit, vede aeroplanul lui Farman, cu care a bătut recordul lumii de distanţă şi durată, plutind 222 kilometri, când a câştigat şi Cupa Michelin.

La acesta din urmă Vlaicu se opreşte, fiindcă ochiul neamăgit lui în ale maşinii, înţelege de unde-i vine biruinţa. Spune tare:

— «N'o bătut' esta, frate, cu şura lui de pânză şi de lemnuşe, fără numa o bătut Gnômu...»

Intr'adevăr, aeroplanul cu care Farman şi-a câştigat recordul, a fost cel dintâi din lume unde s'a folosit motorul rotitor al lui Séguin. Vlaicu n'o ştia asta, dar ataşatul cunoaşte

toată povestea. De aceea, cată cu ochiul mirat la ardelean, şi-acum — într'adevăr — înţelege că inventatorul acesta are un simţ mai mult.

— « Ai dreptate dumneata. Farman întrebuinţase înainte vreme un motor Antoinette, care avea cincizeci de cai, la peste o sută de kilograme greutate şi împlinea — cu pilot şi aeroplan — 535 de kilograme. Iată însă că, într'o zi, vine la Farman un tânăr necunoscut, care era nelipsit de pe câmpul dela Issy-les-Moulineaux; îl ia de haină şi-i zice:

— « Ţi-i prea greu motorul. Am dibăcit eu o morişcă mai bună, care dă cincizeci de cai putere — adevăraţi! — şi o să cântărească între cincizeci şi şaptezeci şi cinci de kilograme. »

« Farman, care era sătul de sfaturi şi de oameni pricepuţi, vrea să scape:

— « Sunt încântat... La revedere domnule. »

— « ...cu răcire prin aer, fără radiator... »

— « Negreşit, sluga dumitale... »

— « Dă-mi un răgaz de şase luni... »

— « Iţi dau răgaz de douăsprezece, domnule... şi acum iartă-mă... »

— « Poate numai cinci... »

— « Doamne, domnule... »

— « Când l-oi isprăvi, viu la dumneata... »

— « Minunat! »

— « Poftim cartea mea de vizită. La bună vedere, pe curând »

— « Mulţumesc. Mergi sănătos. »

« Şi domnul s'a depărtat, în vreme ce Farman citea pe cartea de vizită numele « M. Séguin ». La 26 August, Séguin îi aducea

motorul făgăduit: un Gnôme cu şapte cilindri, cincizeci de cai putere, cincizeci de kilograme greutate. Farman l-a montat la aeroplan chiar pe câmpul meetingului dela Reims, în două zile şi o noapte, lucrând totodată şi o helice nouă, să se potrivească motorului rotativ. Iar la 28 August, la patru după masă, aeroplanul era scos pe câmp şi sbura 180 kilometri în trei ore, patru minute şi cincizeci şi şase de secunde. De n'ar fi căzut noaptea, putea să mai sboare încă o sută de kilometri.

« Era deci motorul Gnôme, dar era şi aeroplanul Farman Nr. 1, făcut — după despărţirea de fraţii Voisin, — pe temeiul calculelor lui Blum şi cu ajutorul celor doui mecanici credincioşi: Herbster şi Charlot, pe cari de altminteri îi vezi lucrând colo. »

Vlaicu, dus pe gânduri, a dat din cap:

— « Gnômu'-i tot... maşina nu-i bună... prea grea... mai fainä-i a lui Blériot. »

— « De ce? Până azi, Blériot n'a izbutit să ia niciun record. », i-a împotrivit ataşatul militar. « Iar trecerea canalului a fost o chestie de noroc... »

— « De bună seamă. Fără numa formula lu' Blériot e încă cea mai perfectă, că ţine de-o maşină pe care a făcut-o chiar Dumnezău Bunul: de pasăre. Iar pasărea e uşoară că şi oasele le are goale... »

— «.Atunci, după dumneata, cel mai bun ar fi trebuit să fie aeroplanul « La demoiselle » al lui Santos Dumont, făcut din trestie de bambus. Avea douăzeci şi cinci kilograme, motoraşul cu doui cilindri tot douăzeci şi cinc i— adică cincizeci în total. Iar cum Santos Dumont avea numai cincizeci de kilograme, pilot şi maşină la un loc, nu cântăreau decât o sută de kilograme. »

— « No! Perfect! Şi oare n'o putut sbura? »

— « Nici nu se poate spune că sbura. Ţâşnea din loc, praştie, de n'avea timp pilotul să mânuiască bine cârmele. »

— « Iasta înseamnă că maşina o fo' bună. Fără numai omul necesita ceva experiment aspru să ştie duce comanda. » Şi a încheiat: « Cetera cât de perfectă, încă nu poate cânta dacă lăutarul n'are degete deştepte. Cum o fi atunci cu sburatul omului, care se chiamă că-i meşteşug cum n'a făcut până azi decât Sfântul de Sus?... »

In seara aceea Vlaicu, scria lui Boca:

Paris, 10 Februar 1910

Frate Boca,

Sunt de cinci zile în Paris. Am văzut toate maşinile de sburat, măi, nu vezi una cumsecade, mulţi fuşeri copiază şi fac, dar aici a lui Blériot e încă cea mai perfectă. A lui Latham e frumoasă dar e grea peste 500 kilo. Cu gândacu meu îi tai pe toţi. Numai să-l gat şi lasă! Apăi Servus Blériot-ule.

Alesei tată, un motor Gnôme ca ochiul. Are şapte ţilinderi şi e tot din oţel, ca briciu' de poţi să te razi cu el. Peste câteva zile plec la lucru în ţară.

Te sărută,

Vlaicu.

N.B. Parisul e de zece ori mai frumos ca Viena!

In vreme ce Vlaicu lipea încet şi cu inimă liniştită, marca pe cartea poştală ilustrată, doui vecini de masă din micul bistrou parizian, discutau cu aprindere şi cu tristeţe, vestea cernită din ultimul număr al revistei « L'aérophile »: moartea lui Delagrange, lângă Bordeaux, căzut la 4 Ianuar, cu prilejul

unui meeting. Se sfărâmase sub un avion Wright pus pe roate, din pricină că i se rupsese o aripă pe sus...

Vizita la fabrica lui Séguin durase tocmai două zile. Adică a fost o vizită cam așa: Ataşatul militar a spus fabricantului despre ce este vorba, iar Vlaicu, atunci când au vrut să-i dea lămuriri, a rugat pe ofițerul român să-i răspundă:

— « Dă-l dracu de franțuz. El să mă învețe ce-i motor? Spune numa să mă lese să lucru la măestria lui, ca să-i aflu Kunstu'... Pe urmă, salve Gnômule... am gătat-o cu dumnealui! »

Iar când fabricantul i-a îngăduit cu dragă inimă, Vlaicu s'a desbrăcat de cămaşă, a suflecat mânecile şi două zile încheiate, a deşurubat piesă cu piesă, cântărind fiecare bucățică, pipăind-o şi judecând-o, pentru ca apoi, din mormanul făcut, să realcătuiască motorul la loc, până l-a putut pune în mişcare pe bancul de încercări.

Acolo însă, Séguin, care venise să privească, vrând să-i facă lui Vlaicu dovada că motorul are o putere de cincizeci de cai, a măsurat cu uluire: odată, numai trei zeci, apoi numai douăzeci şi cinci... Nedumerit şi speriat, a chemat câțiva mecanici şi au vrut să vadă pricina. Totuşi Vlaicu, aspru, le-a pus mâna în piept, spunând ataşatului militar:

— « 'eştea să nu se amestece în măestriile mele! »

După zece minute, motorul pornit din nou, arăta toți cei cincizeci de cai făgăduiți.

Dar Vlaicu nu s'a îndurat în ruptul capului să lămurească pricina acestor schimbări, ci s'a pregătit să plece liniştit spre țară, după ce Legația a comandat oficial motorul, următor hotărîrei trimise de Ministerul de Război.

Séguin, făgăduia motorul gata în şase săptămâni dela primirea banilor.

— « Nu cred că ţi-ar folosi să te duci la Traian Vuia », i-a spus molcom şi cu întârziere, ataşatul militar. « Ba, de mi-ai da voie să-ţi dau un sfat, te-aş povăţui să nu te duci cu niciun preţ. »

— « No! » a făcut Vlaicu mirat. « Păi de ce? Vuia e bănăţan doară, rumân de-al nost'. Ş'apăi el mi-o putea da oarece conzilii bune, că ştie, al dracu', multe. Aşa mi-o fo' povestit Simonescu Victor din Lugoj. » Maiorul Sturza a încuviinţat:

— « Foarte drept tot ce spui. Dar nu trebue să uiţi, în acelaş timp, că Vuia e un mare nedreptăţit. Aş zice chiar că, din câţi jertfiţi a făcut aviaţia până astăzi, niciunul nu întrece în durere pe bănăţeanul nostru. Feber a murit, căzând cu avionul, dar i-a rămas numele de sburător, ca şi lui Delagrange. Blériot şi Farman, vor cădea şi ei într'o bună zi şi vor muri — fiindcă altminteri nu se poate — dar le vor rămâne principiile — de pildă aileron-ul celui din urmă şi sistemul de comenzi strâns pe o manşă, a celuilalt. Decât, Traian Vuia nu lasă în urma lui nimic. Nici nume în Istoria Aviaţiei, nici principii.

— « No! » a făcut Vlaicu mânios. « D'apăi ce drac de dreptate o fi, că doară Vuia o fo' cel dintâi care a sburat. »

— « Tocmai! » încuviinţă ataşatul « A fost cel dintâi care a sburat. Cel dintâiu care a construit un aeroplan, cuprinzând toate principile care, pe zi ce trece, se dovedesc absolut trebuitoare plutirei... »

— « Atunci? »

— « Atunci, iată! I-au furat toate principiile şi nimeni nu mai spune ale cui au fost, pentrucă principiile acelea sunt prea

mari să nu fie ispitit fiecare a se împăuna cu născocirile inginerului român.»

A tăcut câteva clipe, a oftat uşurel, apoi sprijinindu-şi obrazul în palmă, a purces povesti:

— «Când a venit Traian Vuia la Paris, în 1902, Santos Dumont, abia făcuse vestitul înconjur al Turnului Eiffel cu balonul dirijabil. Biruinţa asta a încredinţat toate cercurile tehnicienilor că viitorul e al maşinilor mai uşoare decât aerul. Numai doui oameni se încăpăţânau să susţie aeroplanul: Căpitanul de artilerie Feber şi Archdeacon. Dar erau socotiţi neserioşi, cu toate că ei îşi bizuiau credinţa pe studii serioase, şi, mai ales, pe o carte minunată a unui cercetător francez, Marey, publicată prin 1890, asupra sborului păsărilor.

«Mai apăruse o scriere americană a lui Samuel-Pierpont-Langley, directorul dela Smithsonian Institution, tipărită în Washington cu vreun an mai târziu. Ii zicea Experiments in Aerodynamics — şi lămurea o sumedenie de principii ale sborului mecanic, ca şi cartea lui Chanute, scoasă la New-York în 1894 cu titlul Progress în flying machines, sau cea a lui Otto Lilienthal...»

— «Der Vogelfung als Grundlage der Fliegekunst?» a spus uşor Vlaicu, ridicând sprâncenele.

— «Da... cartea apărută la 1889 în Berlin. Va să zică, un om cu vedere limpede putea să afle din aceste trei cărţi câtă dreptate avusese Sir George Cayley, care tocmai acum o sută de ani, adică în 1809, stabilise exact forma unui aeroplan. Il poţi vedea în Nicholson Journal, volumul douăzeci ori douăzeci şi patru. De altminteri, peste vreo cincizeci de ani, la 1866, Wenham dă chiar o formă de aeroplan cu planuri suprapuse, ca biplanele de azi.

« Adevărul este că, neîncrederea tehnicienilor purcedea dintr'o pricină bine lămurită şi — dacă vrei — întemeiată. Toate încercările lui Ader, ale lui Maxim, ale lui Lilienthal şi chiar ale lui Langley, dăduseră greş până la urmă. Cusurul cel greu era că nu se aflase încă chipul în care maşina poate fi săltată dela pământ cu destulă iuţeală să ajungă la plutire. Deci să capete susţinerea în aer, cum ziceţi dumneavoastră. Unii imitau păsările, adică, întocmai ca Ader, sau ca Lilienthal, luau aeroplanul în spate, goneau împotriva vântului şi se asvârleau în jos de pe înălţimi. Langley a încercat să-şi arunce maşina de pe o schelă făcută pe malul apei, ceea ce au imitat mai târziu şi francezii în felul lor, punând aeroplanul pe plute, cum a făcut Blériot şi cu Voisin, pe lacul din Enghien. Maşinile nu se ridicau, fiindcă era rezistenţa prea mare şi nu se putea căpăta viteza trebuitoare. De aceea, francczii, pe lângă tracţiunea a două helice dela cele două motoare de câte douăzeci şi patru de cai, au adăugat un fel de vânj, care era mânat fulgerător de un motoraş şi înfăşura pe el funia legată de aeroplan.

« Atunci Vuia intră în arenă şi rezolvă pentru vecii vecilor chestiunea. Era în 1903, iar deslegarea o înfăţişase bănăţeanul, lămurită într'un memoriu dat Academiei de Ştiinţe din Paris. »

— « Roatele ! » a zis Vlaicu.

— « Tocmai. Inchipuia aşezarea aeroplanului pe roate. Dar fiindcă domnii dela Academia de Ştiinţe nici nu s'au sinchisit, Vuia a început să-şi construiască el singur un monoplan, chiar în toamna lui 1903, cum cred că ştii prea bine. L-a construit peste măsură de greu, fiindcă trebuia să-şi facă totul dela capăt, adică şi planuri şi calcule şi construcţie şi motor... Dar mai ales... şi bani... »

— « I-or strâns bănățenii douăzeci de mii de coroane... ».

— « Știu. Cu cle și-a făcut mașina a doua. Cea dintâiu a fost făcută din pâinea dela gură. Când a isprăvit-o și avea mașină, n'a avut teren unde să sboare. Astfel, aeroplanul terminat în toamna anului 1905, n'a putut sbura decât în anul următor, pe un loc ales la întâmplare, la Montesson. Acolo, în ziua de 18 Martie 1906, s'a ridicat întâia oară dela pământ prin proprii mijloace, un aeroplan european. Acela era făcut de un român. Mașina s'a ridicat foarte ușor, dar pilotul — nu știu cine era — în orice caz nu a fost Vuia — nervos, nepriceput, speriat de saltul pieptiș în aer, a făcut o mișcare grăbită de coborîre, a pus aeroplanul în bot și l-a stricat.

« Acum vine de-l ajută Banatul și-și reface mașina în grabă, îmbunătățindu-și motorul totodată, încât la 19 August, acelaș an, se ridică din nou — dar pe câmpul dela Issy-les-Moulineaux, — se înalță la patru metri, plutind neted 24 metri în aer.

« După astă ispravă, manevra greșită o trântește iarăși de pământ, unde stă până astăzi, fiindcă n'a mai avut cine s'o ridice. Banatul a crezut că și-a făcut toată datoria. Regatul n'a știut de Vuia, sau l-a socotit că-i dincolo de graniță, iar francezii au știut, hotărît, că de pe urma lui rămâneau cu mai mult dacă-l lăsau să se afunde în negură, decât dacă l-ar fi scos la iveală. « Aérophile » revista de aviație a timpului e plină totuși de numele lui Vuia. Mi-a rămas în minte și n'am să uit prea lesne, astă frază dintr'un articol, apărut în numărul pe Octomvrie 1906:

« Ca să nu fie însă la voia vântului și astfel să înlăture pierderea unui timp prețios, domnii Blériot și Văisin vor modifica aparatul lor in așa chip, încât să poată obține lansarea directă pe roate, ca Vuia și Santos Dumont. »

« Leagă acum ceea ce am spus cu fraza următoare, din numărul de pe Februarie 1906: « Ridicarea în aer, *graţie sistemului imaginat de Vuia*, ar putea avea loc orişiunde, prin mijloacele proprii ale maşinei. »

« Din apropierea celor spuse, se înţelege, fără nicio greutate, de partea cui era meritul şi nedreptatea cumplită care i se face lui Vuia, când Santos Dumont este trecut peste tot ca începător al sborului în Europa, pentrucă s'a ridicat dela pământ în ziua de 22 August 1906.

Ataşatul militar s'a oprit o clipă din vorbă, apoi a urmat încă mai domol, dar cu mult mai trist:

— « Anul trecut, numărul din l'Aérophile de pe luna Octomvrie, avea un articol în frunte, unde întărea cele de mai sus. Spunea că Vuia şi-a început construcţia monoplanului în 1903, că maşina lui aducea lansarea pe roate, că a trebuit să-şi facă şi celula şi motorul şi că era plin de dispoziţii ingenioase, care dovedeau spirit de născocire şi ştiinţă a mecanicei... Arăta apoi părerea de rău că Inginerul s'a retras din luptă şi că trăeşte modest, uitat de toată lumea, pentrucă, — asta ţiu minte textual — « *A fost un bun slujitor al marei cauze...* »

« Şi încheia, zicând că trebue să i se păstreze lui Vuia, « *un mic colţ în istorie, pe care l-a cucerit cu mult curaj* ».

« Auzi? «Un mic colţ» omului care a făcut cea dintâi maşină ce s'a ridicat *singură* dela pământ... « Un mic colţ » fiindcă-i dintr'o naţie mică... Iar până la urmă, colţul s'a dovedit aşa de mic, încât nu se mai vede... »

Spunând asta, glasul i s'a asprit:

— « Dacă astăzi, când ne mai despart doar puţine zile până la împlinirea a patru ani după cel dintâi sbor, Vuia nu

mai este pomenit de *nimeni* în aviaţie, ce-o să fie peste un sfert de veac?

« Ţi-am spus astea toate, ca să-ţi arăt că, fiecare zi ce trece, nu-i decât o adâncire şi o înveninare a nedreptăţei care i s'a făcut lui Vuia.

« In fabrica lui, lângă motorul la care migăleşte acum, cred că-i este o durere orice amintire a trecutului acestuia lovit fără pricină. Iar dacă dumneata, tânăr inventator, bine primit în ţară, ajutat deplin, cinstit de presă, de miniştri şi de Curte, te vei duce să-i spui toate astea lui Vuia, când peste el nu s'a năpustit decât nenorocul, crezi că vei face bine? Iartă-mă, dar eu, în locul lui, aş plânge şi te-aş urî! »

A încheiat uşor:

— « Iată de ce nu te sfătuesc să te duci la Traian Vuia. »

Vlaicu a rămas pe gânduri. Ofiţerul avea dreptate. Asta mai cu seamă îi era aşa de limpede, încât n'a mai cutezat să-i răspundă nimic. La despărţire, totuşi l-a întrebat:

— « La 18 de Mart 1906, zici c'o fo' zborul întâi? »

— « Da. »

— « Azi e în doisprezece de Februarie? »

— « Da! »

— « Vasăzică, atunci, cum ar veni peste vre-o treizeci şi cinci de zile se împlinesc patru ani... »

— « Da! » a făcut celălalt, uimit la lucirea rece, aspră şi destrămată, ivită deodată în ochii mici ai lui Vlaicu. Dar sburătorului, propriul său cuvânt îi căzuse greu ca plumbul peste suflet. Era răsunet al trecutului aşa de amar încheiat în gara Münchenului? Sau poate era o presimţire? N'ar fi ştiut spune. Totuşi povestirea tristeţelor lui Vuia Traian i s'a lipit aşa de puternic de inimă, încât a început a le amesteca, vijelios, cu

tristeţile lui cele mai noui, până s'a pomenit că socoate vieaţa bănăţeanului aidoma vieţii sale. Atunci cum? Şi soarta sa va fi la fel? Uitarea asta ca o îngropare de viu? Şi pentru ce?

I s'a făcut o milă uriaşă de nedreptăţit, de el şi de celălalt şi s'a îndârjit ca totdeauna, ridicându-se în sine însuşi cu ură de cremene. Dacă l-ar fi avut aproape pe Vuia, l-ar fi strâns la piept ca pe un copil urgisit şi i-ar fi spus:

— « Las' bade, că eu te-oi răzbuna. Ş'apoi la gândacu meu n'or avea ce să facă, că şi aşa m'am tot ferit. D'apăi de-acu încolo nici atât n'oi mai spune. Fără numa, de loc înştiinţez patentă! »

Ceea ce avea să-l ducă foarte curând la Frankfurt, unde, cu Ursinus împreună, a lucrat o săptămână întreagă toate planurile şi toate calculele, de a putut cere patentă, să-şi puie născocirea la adăpost. Cu Ursinus împreună, e numai o vorbă. De fapt, Vlaicu a făcut planurile, iar celălalt a făcut calculele. Şi ceea ce a fost într'adevăr a uimire, era că rezultatul calculelor se potrivea uluitor cu maşina desenată. Ochiul şi mâna maistorașului dibăceau în întuneric, limpede, ca cifrele cele mai neînşelătoare.

Asta s'a petrecut însă după 19 Februarie. Rămăsese în Paris până în ziua de 18, dinadins pentru sărbătorirea celor patru ani dela cel dintâiu sbor al lui Vuia.

— « Eu mi-s din Ardeal, domnule inginer Vuia, » aşa a început cel mai înalt şi oacheş, cu ochi mici, aprinşi, faţă smeadă şi mustăcioară neagră « ...din comitatul Hunedoarei, iar prietenul meu tot ardelean, din sus. »

— « Vă rog, staţi... » a făcut oarecum stânjenit Vuia, întinzându-le două scaune culese din colţurile biroului. Apoi,

neîndemnat, fiindcă bănuia o cerere de ajutor, cum îi venea foarte des, a spus mai încet: «Cu ce pot să vă slujesc?»

— «D'apăi n'am venit a sta. Făr' numa să ciocnim cu'miata un gât de șampană la o zi festivă ca iasta.»

— «Zi festivă?» s'a mirat Vuia, neînțelegând rostul sticlei de șampanie, pe care tânărul o scosese din palton și-i desfăcea sârmele dopului înegrit de pământ.

— «No! Apăi nu te fă că nu știi de patru ani făr'o lună care s'or împlinit azi la optsprezece de Februar, de când ți-o fo' zburat gândacu întâia oară pe lume.»

— «Aaa! Intr'adevăr, optsprezece Martie...» a urmat inginerul, uitându-se la calendar. Iar fruntea i s'a încrețit ușurel, pe când colțurile gurii și ochii au căpătat umbre. N'a avut însă vreme să mai spue nimic, pentrucă tânărul, între-timp, a șters gura sticlei cu podul palmei, țărănește, ca ulciorul la coasă și i-a întins'o:

— «Bea, bade și Dumnezeu să te aldească...»

Vuia, cu o coadă de ochi îngrijorată, zvârlită spre ușă, să nu-l nimerească vreun localnic sub astă înfățișare, își moae buzele în șampania încropită la pieptul ardeleanului inimos. Acela primește sticla înapoi, i-o dă prietenului:

— «Bea și tu, frate, în sănătatea bănățeanului nost' care o fo' suflat, ca Dumnezău Bunu în niște lemne și fier și le-o zîs: «No! Apăi mișcă-te națe'». Iar toate or mișcat ca la ziua șasea din facerea lumii.»

Când a luat el sticla în mână, a urat:

— «Noroc și voe bună și treacă-ți mânia că ți-or furat tăte 'elea. Dă-l dracu de franțuz și de Blériot. Ce-o să aibă le-o place, că lucră acu în țară careva ardelean ca și noi, un

gândac fain, monoplan ca și 'mneata, ș'apăi acela negreșit o să sboare și-o să ți-i tae pe toți, să-ți răcorească amarul. 'Eștia te-or uitat... dară la noi ai loc mare în istorie... Așa să știi!... Exit!»

Și, ca un salbatec, a băut sticla până la fund, fără s'o mai ia dela gură. Apoi au plecat de zor.

In urmă, Vuia s'a lăsat încet pe scaun, cu obrajii în palme, privind cifrele calendarului. Și toată ziua aceea n'a mai putut lucra nimic...

Peste câteva zile, la Frankfurt, a găsit un Ursinus asprit, poruncitor și care știe ce vrea, alături de o Friede subțiată, înzecit de frumoasă și stăpânită de acea liniște senină, depărtată și puțintel tristă, care pune pecete de nobleță pe oamenii aleși.

Ceasurile cât au stat singuri, și au fost destule — pentrucă Ursinus avea acum aproape toată răspunderea fabricei, — Friede n'a ocolit amintirea lor gingașă. Dimpotrivă, a ținut să lămurească așezarea lor.

— «Nu-ți închipui ce rost mare ai avut în viața mea. Pârjolul prin care am trecut și bunătatea de neînvins a lui Ursinus «— așa-i zicea —» mi-a limpezit lumea.

«Eram buimacă, pentrucă eram crescută strâmb, de oameni nepricepuți. Imi puseseră opreliști așa de aspre în viață, încât desmățul venea ca o poruncire dela sine în clipa când îmi rupsesem lanțurile. Și-ți sunt recunoscătoare fiindcă, așa cum ai fost, ai mistuit toată răzvrătirea bolnăvicioasă din mine. «Ș'apoi...» a urmat ea ușor, ca o oftare «am avut norocul să fii un străin, care te-ai putut șterge din traiul meu de mai târziu...»

Vlaicu o privea cu nesfârșită plăcere. Era așa de frumoasă și de curată, vorbea de pe o treaptă așa de îndepărtată lui, încât îl mângâia ca un cântec. Nu-i păsa de întortocherile gândurilor și vorbelor ei.

— « Tăte 'elea's așa... vorbe ca pe strună... să le pue Tavi Goga la carte... » astfel gândea, ascultându-i vorbirea. Ceea ce îl învinsese era însă tresărirea ciudată a liniștii din el și a respectului, pe care nici când n'ar fi visat să-l aibă față de-o femee, care îi fusese boț de ceară caldă în mână. Cu netezimea simplă, la care reducea el totdeauna lucrurile și judecățile, a hotărît:

— « D'apăi iasta nu-i femee. Fără numa' Doamnă... »

Și cântărind bine, gândul ăsta sărac, își avea tainica lui bogăție și frumusețe.

Numai de socoteala cu patenta pentru membrana gramofonului n'a fost mulțumit. Ursinus i-a numărat banii până la cea din urmă marcă, cerându-și ertare că n'a avut vreme să vadă mai curând de încheerea socotelilor.

Totuși, la fabrica de gramofoane s'a ferit să-l ducă, iar o veste lămurită despre soarta membranei s'a ferit să-i dee.

Cu puțin înainte de plecare, lui Aurel i-a trecut prin cap bănuiala adevărului. Nici el nu știe din ce și cum. Poate dintr'un schimb de priviri între Friede și Ursinus, poate dintr'o tărăgănare de glas... Dar în mintea lui bătută de umbră, a izbucnit scurt lumina, ca o aprindere de bec electric într'o odae întunecoasă.

— « 'Esta o 'șpezat dela dânsul, unde i-o fo' rușine să spue că n'a putut vinde membrana... »

Atât a gândit. Bănuiala că membrana lui putea să nu fie bună, nu i-a trecut nici o clipă prin cap.

Oricum, s'a simţit stingherit, mai ales că nu îndrăznea să lămurească lucrurile. Era dela sine înţeles doar: scoţând adevărul la iveală, ar fi fost foarte umilit în faţa lor şi — ceea ce-i mai rău ca toate — ar fi trebuit să întoarcă înapoi lui Ursinus, nu numai ce primise acum în mână, dar şi sutele de mărci primite la Binţinţi.

Judecata care l-a salvat a fost:

— « No! D'apăi ce tot cujet eu că aceea şi aceea? O membrană aşa fainã de-i zice tare, face de trei ori pe atât. 'Eştia poate or dat'o pe mai mult, sau o ţin la păstrare, să facă ei singuri afacere cu ea. »

Şi astfel, după ce a cerut patenta cuvenită pentru aeroplan, după ce şi-a comandat tubul de duraluminium şi pânză de mătasă, trebuitoare aripelor şi cârmelor, a purces înapoi spre ţară, fără ocol.

Chiar în ziua întâi, după ce ajunse în Bucureşti şi-a cumpărat cea mai straşnică bicicletă « Diamant » dela Magnani, a dat Matildei bani să se îmbrace frumos şi a trimis lui neica Dumitru cinci mii de coroane, vestindu-i prin scrisoare:

Bucureşti la 1 de Mart 1910

Iubiţi părinţi,

Vă trimit cinci mii de coroane să mai plătiţi din amanet la Ardeleana. Eu acuma m'am întors dela Paris, să gat repede gândacu' meu, că Blériot tot sboară şi lumea numai pe el îl vede, dar eu vreau să vadă şi gândacu meu care-i mai bun.

Motoru' trebue să vie repede şi eu îl pun la aeroplan şi es la câmp să fac experiment. La Paris am învăţat cum merje

cu condusu aeroplanului, dar franțujii au cârmă proastă și se încurcă de aceea la toată ziua își frânje gâtu' câte unul, săracu'. Apoi la mine altfel o fi că eu am învățat multe. Și pe Vuia l-am văzut. El și-a lăsat aeroplanul pe mâna altuia și acela a căzut de prostie. Da' franțujii or zîs că mașina e de vină. *Eu nu fac așa.* Eu am să sbor singur toată vara. Și apăi chem pe Ion și pe Miron să-i învăț și pe ei. Străinu' numai strică și fură. Pormă zice că tu ai făcut rău, și ce-i bun a făcut el, să te uite lumea.

Cu drag,

Aurel.

Până la fériile Crăciunului Unguresc nu pot veni acasă.

Cât lipsise Vlaicu din ţară, nu se petrecuse mare lucru la Bucureşti. Iosif i-a povestit cu înfierbântare de suflet adânc turburat, măreaţa primire pe care le-o făcuseră bucovinenii la 4 Ianuar, când Societatea pentru Cultura Poporului Român din Cernăuţi a sărbătorit pe Ion Creangă în sala Dom Polsky. Plecaseră atunci din Regat, în frunte cu Mihail Sadoveanu, preşedintele Societăţii Scriitorilor, proaspăt înfiinţate, el, Iosif, dimpreună cu Anghel, Gârleanu, Cincinat Pavelescu şi gălăgiosul de Ion Minulescu. Ar fi rămas multă vreme în calda frăţie bucovineană, cu oameni dezgheţaţi şi femeiuşti minunate, dacă nu-i ispitea la întoarcere zorită în Bucureşti turneul lui De Sanctis, marele actor italian, venit să joace la Teatrul lui Leon Popescu « Strigoii » de Ibsen şi « Procesul Otrăvurilor » de Dumas. Reprezentaţiile date Luni 11 Ianuar, şi a doua zi, Marţi, au urmat tocmai la 29 Ianuar, când De Sanctis şi-a isprăvit turneul prin ţară şi s'a întors să joace în sala Teatrului Naţional « La Telefon » de De Lorde, cu Lida Borelli, fata lui Borelli, fost cândva regisor la Teatrul Naţional din Iaşi.

Povestirea liniştită, depănată de graiul molatec a lui Iosif n'a făcut însă să tremure de fel inima sburătorului. Mai mult l-a interesat Zaharia Bârsan, când l-a râs:

— « Să vii la noi, la Național, Vlaicule, să vezi pe Belcot că-ți face concurență, în « Prostul » lui Fulda... Vrea și el să sboare ca tine. A inventat un balon cu cârmă... și cu haz! »

Și Vlaicu s'a dus într'adevăr, pentrucă nu l-a îmbiat numai Bârsan. Huiau Bucureștii de succesul comedioarei acesteia nemțești, ușuratece dar plăcute, în care Soreanu, Mița Ciucurescu și Maria Filotti, luptau din greu cu treimea de haz a lui Belcot, Mihalescu și Ahile. Sălile pline făcute de piesa lui Fulda și de « Chinul » lui Florescu, erau singura mângâere a bietului Teatru Național, greu văduvit prin răzbunarea lui Davilla.

Pasă-mi-te, c'onu Alecu, mânios Dunăre că l-au scos dela direcție, își făcuse un teatru al său, cu o mână de actori cari erau toată nădejdea Naționalului: Marioara Voiculescu, Lucia Sturza, Tony Bulandra, Manolescu, Maria Giurgea, Storin... în sfârșit numai tineri și numai talente de mâna întâi. Astfel Pompiliu Eliade, numit proaspăt la Național de Spiru Haret, cumnatul său, a avut de luptat greu până să pună teatrul pe picioare. Ca să înceapă, s'a răzbunat și el în felul său. A făcut tot ce i-a stat în mână să pue bețe în roate lui Davilla. De pildă, folosindu-se de zarva turburărilor muncitorești, a rugat pe Ferechidi, care ținea încă ministerul de interne, să oprească piesa « *Seara cea de pomină* » de Leopold Kampf, pe care o pregătise Davilla cu trupa lui. Ferechidi a dat niște despăgubiri și a făcut voia lui Pompiliu Eliade, măcar că în, est timp, socialiștii își deschiseseră un teatru al lor, în sala cercului « România Muncitoare », jucând « Dragoste » de Puskin, tradusă de Vasilică Morțun și « Domnul lucrează » de Stefang.

Dar ce-i păsa lui Vlaicu de toate astea? Și ce-i păsa că Brătescu Voinești, a fost decorat cu Bene Merenti Cl. I, odată

cu Nae Soreanu şi cu Livescu, sau că guvernul a pierdut şi alegerea parţială pentru colegiul al doilea de Senat din Iaşi, unde se alesese Gheorghe Lascăr, tachistul, trântind pe candidatul liberal doctorul Manicatide şi pe Constantin Meissner, omul lui Petrache Carp?

Astea puteau să placă, sau să nu placă, lui Zaharia Bârsan, lui Petre Liciul, lui Iosif şi lui Chendi, fiindcă erau din tagmă. Ori lui Pătrăşcanu, fiindcă făcea politică. De aceea Aurel a ascultat nepăsător până şi plângerea deputatului împotriva Vlădicii Safirin, care abia-abia a încuviinţat să nu-l mai afurisească pe Haret.

I-a părut rău ardeleanului doar de un lucru. Pierduse prilejul să asculte pe Kubelick, violonistul, care dăduse un concert minunat la sfârşitul lunii Ianuar şi i-a părut bine doar de altul. Anume că Ionel, Brătianu, înzdrăvenit, se întorsese la Minister şi în capul guvernului.

— «No! Aşa, zi, naţie! Iaca iasta, îmi cântă plăcut la auz!»

Şi îndată a început să-şi facă planuri cu privire la grăbirea comenzii pentru motor, lăsând scriitorii să povestească din viaţa lui Titu Maiorescu, care împlinea şaptezeci de ani şi urma să fie sărbătorit, printr'un banchet dat la hotelul Boulevard, de ciracii lui dela Convorbirile Literare.

Iar în semn de mulţumire şi de arătare a sufletului liniştit, în seara aceea, Vlaicu s'a dus la «Contele de Luxemburg», să înjure trei ceasuri, de mare admiraţie, fracul desăvârşit şi ochii de cadână ai lui Leonard.

Când a eşit dela reprezentaţie, fluera trist valsul cel vestit, strângând de braţ, cu un fel de amărîtă nevoe a se agăţa de altul, pe Pătrăşcanu, care-l însoţise.

La o zare de felinar l-a oprit pe loc și, oftând, a spus tot ce gândește:

— « Frate, de mă însor, feri Doamne să-mi aduc fătuca la ticălosul 'esta... »

Iar în clipa aceea, în cabina lui dela Teatru, « ticălosul » își ștergea încet cu vaselină grima grasă de pe obraz și tușind uscat, ascundea cu teamă în dosul oglinzii o batistă înflorită cu sânge...

Adevăratele veşti care-l priveau pe dânsul, le-a aflat Vlaicu, numai la Arsenal. Toți meșterii, ba chiar și Ion Ciulu ori Radu Negoiță, aveau câte o noutate de dat. O noutate de aviație, bine înțeles. Doar de trei luni fiecare din ei făurea cu mâinile lui o parte din ursita sborului omenesc. Iar ei, lucrând lângă Vlaicu, pricepeau mai bine decât toate ministerele laolaltă, câtă mândrie pot să aibă, știindu-se că fac parte dintr'o lume cu adevărat nouă.

Astfel, cu tăcuturi din gazete în mână, unul i-a povestit recordul bătut de Paulhan în Los Angelos la 3 Ianuar, când s'a urcat la două sute de metri de pe aerodrom și a ocolit Insula Catarina. Altul i-a arătat că-i vorba ca frații Wright să sboare la Buda Pesta și la Viena. Al treilea i-a spus despre căderea lui Mortimer Singer la Cairo, prăvălit dela patruzeci și cinci de metri și scos de sub sfărâmături cu un picior rupt.

Meșterul Milică i-a dat articolul din Universul: « O flotilă aeriană » scris de un inginer dela Școala Centrală din Paris, care vorbea de folosul dirijabilelor și al aeroplanelor în armată.

— « Dă-l dracu' de prost! » a făcut scurt, Vlaicu « 'esta nu pricepe nimic. Spune că mai bune-s baloanele... » și zicând asta, a svârlit cât colo hârtia.

Dar s'a supărat cumplit când a văzut în altă parte că franţujii vor să ridice un monument pe locul unde s'a urcat Blériot, ca să treacă peste Canalul Mânecii.

— « Vezi bine... lui Badea Blériot-ul îi ridică monument iar lui Traian Vuia îi mâncă locu' în istorie... » şi a dat din cap mărunţel, îndesat şi ameninţător, de parcă făgăduia o cumplită răfuială cu astă dreptate.

Totuşi, veştile cele mai de seamă erau altele. Cea dintâi vorbea de un alt român, inginerul Coandă, care inventase de asemeni un aeroplan şi lucra la Academia de Ştiinţe din Paris, să-l perfecţioneze. Studia acolo mai cu seamă curenţii de aer, cu ajutorul fumului pe care îl fotografia.

— « Hehe! frate, Coandă, d'apăi ce ţi-o trebuit Parisul? Eu am f'o făcut'o iasta la mine la Binţinţi... » a izbucnit vese Vlaicu. Totuşi, în judecata lui, nu s'a putut împiedeca să laude dibăcia « *celui de-al treilea român* » care pricepe « ceva » în aeroplane...

A doua veste de seamă şi cea mai de seamă din toate, venea din Chitila...

— « No! Că iasta-i cea mai straşnică faptă din toată lumea... »

Era vorba de întocmirea unui aerodrom adevărat.

Un avocat tânăr din Brăila, Mihai Cerchez, pe care un duh jucăuş şi neaşteptat la o vietate cuminte cum era, îl făcuse să brăzdeze toate căile Europei, a aflat într'o bună zi că sunt pe lume făpturi cari cred că omul va putea sbura.

Noutatea asta a sunat în el, ca în toţi cei croiţi ca dânsul. L-a făcut să-şi descopere pe loc o credinţă. Mai mult: o încredinţare aşa de puternică, de-ai putea s'o numeşti oarbă, dacă,

de fapt, n'ar fi fost așa de luminoasă, așa de bizuită pe judecăți tehnice. Firește, unora — și poate multora — aceste judecăți le păreau nesănătoase, ca tot ce-i curajos și înfruntă cu hotărîre viața mijlocie, păstrată în cutele ei mărunte, obișnuite, de toată ziua. Creerul lui Cerchez era însă croit tocmai pentru săltarea peste tipare. A înțeles deodată desăvârșita logică a acestui adevăr simplu și mare — sau, mai bine zis: simplu, deci mare — ce sunase cândva în gura lui Vlaicu:

— « De ce să nu pot sbura?... Doar n'oi fi mai nărod ca... »

Iar la Cerchez, încredințarea era întărită până dincolo de orice îndoială, prin chezășia faptului că un om *izbutise* să se ridice două degete dela pământ.

Fără să priceapă o boabă de mecanică, fără să bănuiască o clipă că întrebările sborului pot avea legi aspre, tufoase, greu de lămurit, Mihail Cerchez, din întâmplare avocat — din întâmplare sau din glumă, Dumnezeu mai știe! — era ursit să facă într'o țară mică, necunoscută și într'un sătuc de derâdere, cel dintâi organism închegat de temelie al aviației. Cel dintâ din toată lumea și alcătuit așa cum avea să fie un idea pentru aviația de peste un sfert de veac. Cu alte cuvinte, un aerodrom desăvârșit, larg, nivelat, cu hangare, tribune, ateliere, depozite, birouri informative — și fără vecinătăți de care să tremure inima piloților la decolări și la aterizare.

Mai mult încă, pe când Farman, Blériot și Latham, Wright Delagrange și Curtiss, rămâneau mereu inși deosebiți, iar goana după un loc de sburat îi purta cu căciuleala la autorități, să li se încuviințeze folosirea unor câmpii de manevre ostășești, cum a fost cel dela Issy-les-Moulineaux sau celălalt, dela Châlons, avocatul brăilean închipuise o societate pe acțiuni — și ea cea dintâi Societate de aviație pe acțiuni, din toată lumea —

închiriază douăzeci și cinci de hectare de loc la Chitila, le îngrădește, ridică hangare largi, sdravene, de lemn, ateliere în stare să dreagă orice stricăciuni și chiar să facă aeroplane din nou.

Capitalul de două sute de mii de lei îl dau treizeci și unu de oameni. Cincizeci de mii pune însuși Cerchez. Implinirea o fac cei trei zeci de prieteni, dând câte cinci mii lei fiecare.

La sfârșitul lunii Ianuar, toată închegarea era făcută și lucrul pornit. S'au comandat trei aeroplane în străinătate — un Farman, o Demoiselle a lui Santos Dumont și un Wright pe roate, ca al lui Delagrange — s'au tocmit meșteri pentru toate treburile gingașe ale sborului: lemnari, tapițeri, mecanici și mecanici de motoare. Ba, s'au cumpărat până și două tărgi, pe care Cerchez le va arăta totdeauna, și în primul rând, fiecărui ins, care vrea să învețe a sbura.

Așa dar: prima societate particulară de aviație, primul aerogaraj, primul aerodrom organizat, prima școală de sbor.

— « Hm! A dracu' Cerchezu' esta, frate! » apoi după ce îi trântește o sudalmă, doldora de dragoste, numără: « Vuia, eu, Coandă... și Cerchezu': patru. Mț! No! Pare-mi că mi-ți rămân de râs Blériot-ii!... »

Zisa lui Vlaicu, izbucnită din toată inima, mărturisea mai ales încântarea că nu vede între aeroplanele comandate de Cerchez nici un Blériot. Adică singurul pe care îl socotea în măsură să-i stea alături. Această dovadă de micime, așa de adânc omenească, era prea firească la o ființă neînstare de prefăcătorie, ca ardeleanul nostru. Oricât ar fi fost de încrezător în steaua lui și în născocirea lui, simțea totuși bine că lumea cealaltă, miniștrii și ofițerii de cari avea nevoe ca să-și

dovedească meritele aeroplanului, n'ar fi fost în stare să judece fără părtinire și fără să se lase amăgiți dacă, alături de mașinile cu renume și deplin încercate din Apus, avea să vie el cu un aparat nou.

Bunul lui simț îi spunea limpede că, fleacul acela de sbor peste canalul Mânecei, — douăzeci și opt de kilometri doar — nu mai putea să-i șteargă acum nici două sute și nici două mii. Până și Blériot însuși rămânea prizonierul celor douăzeci și opt de kilometri. Numai că, acela era cel puțin prizonier în casa lui...

Ii spusese odată Chendi:

— « Nu-ți pune nădejde prea mare, Vlaicule. In țara asta este o zicală, care-i întinsă pe toate căile: « Vaca vecinului e mai grasă ». De aceea, tot ce vine de peste graniță pare mai bun și mai frumos decât ce-i izvorît de aici. Până și cu graiul e acelaș lucru. Nu-i vezi? Pe Șoseaua făcută de un rus în țara românească se vorbește mai mult franțuzește. Și știi care-i adevărul? E că se vorbește o franțuzească perfectă. Ba, regățeanul, cât de cât cultivat, e în stare să citească orice carte venită din Franța, fără să aibă nevoie a umbla în dicționar, pe când pe Creangă nu-l înțelege. De aceea nici nu-l citește, fiindcă nu-l poate gusta.

« Uite o pildă. Toate ziarele au înjurat « Apus de soare » piesa lui Barbu Delavrancea. De ce? Pentrucă e piesă rău făcută? Ferească Dumnezeu! Ci pentrucă s'a îndrăcit Bardul să scrie o limbă neaoșă, care supără urechea ăstora, cum a supărat versurile din Miorița și din cântecele populare urechea de ciocoi a lui Duiliu Zamfirescu.... In schimb, știi cine apără și cine iubesc limba românească? Străinii: Gaster, Tiktin, Șăineanu... Gherea... »

— « ...Caţaonu... » a făcut viclean Pătrăşcanu, care mustăcea alături, urmându-i vorba pe acelaş ton.

— « Să ştii tu că-i aşa. Doar n'ai să spui că Iancu Caragiale e român. Scrie româneşte, atâta tot. Dar asta-i altceva. Şi are talent. Asta iarăşi e altceva. Numai că duhul din ce scrie e departe de inima românului, cum sunt eu de... » şi n'a găsit cuvântul, făcând cu mâna o mişcare svârlită undeva în văzduh. Pătrăşcanu însă a râs şi l-a întregit:

— « Zi: de Ibrăileanu... »

— « Cam aşa! » a râs Chendi. Apoi a urmat: « Ba nu zău, uitaţi-vă şi voi. Ce fel de scriitor român e acela căruia i-i scârbă să stea în ţara lui şi pleacă să stea la Berlin? Mă rog, ce fel de scriitor român e acela care n'a scris în toată opera lui măcar un singur român cum se cade? Un singur « *om* »? Păi, Duilă Zamfirescu — cum îi zicea Caragiale — înjură Miorița, dar când pune mâna pe condei, tot Miorița scrie, tot cioban rumân scrie, tot câine de stână scrie. Şi eu îmi scot pălăria, că-l afli român sadea când îşi sgârie coaja de ciocoi. »

Şi-a răsucit supărat mustăţile mari şi groase, şi-a pieptănat ciocul, apoi, mângâind pe Vlaicu care, tot rupea şi iar rupea în bucăţele o scobitoare, i-a zis:

— « De aceea, bade, tu lucrează fără nădejde, ca să n'ai amărăciuni. Ţine minte că aici a trebuit să se ridice Nicolae Iorga cu toată studenţimea la 1906 şi să facă revoluţie, până să ajungă cei mari a înţelege că nu trebue să se mai îngăduiască păsăreală pe franţuzeşte la Teatrul Naţional Românesc. Cât priveşte mehanica ta, să nu uiţi că tot scandalul făcut de o lume întreagă, abia a izbutit să-l împiedice pe generalul Averescu, mai acum câţiva ani, să nu concesioneze Arsenalul românesc fabricei Krupp. Înţelegi tu asta? Noi trăim numai cu nădejdea

la Dumnezeu să auzim odată tunul bătând de aici peste capul finanţilor dela Predeal, să gonească honvezii spre Pesta lor, iar domnii vor să aducă în ţară pe nemţi, să ne facă puşti şi patroane.

« Va să zică, toate, tot de acolo vin: ce-i de peste graniţă e mai bun! »

— « No!... » a cutezat atunci Vlaicu să-şi descleşteze gura. « Că doară şi eu mi-s de peste graniţă... Ce? Am pasuşul colea! »

— « Da. Dar ai şi leafă dela minister, frate... Iar maşina tot dela Stat o faci... »

Glasul i se îmblânzise şi i se întristase, pentrucă vorbele lui Vlaicu nu erau spuse în glumă. Erau o agăţare copilărească de-o nădejde încă mai copilăroasă. Mai cu seamă Iosif o simţise asta, privind cum se sbat licăriri arse, chinuite, în ochii mici ai binţinţeanului, şi cum tresar, se încordează, muşchii obrazului smead. Atunci poetul a pus mâna, ferit, pe braţul lui Chendi şi cu o mişcare din sprâncene i-a făcut semn să nu mai stăruiască. In schimb, a vorbit el, domol şi cald, cum vorbea Corinei lui în ceasurile bune de taină:

— « Ilarie are dreptate... » a zis « cât priveşte trecutul. Acum multe s'au schimbat şi încă se schimbă. Bat alte vânturi... »

— « De bună samă că aşa o fi. » a spus atunci Vlaicu, zorit: « Nu mi-or dat criţari să gat gândacu? Ba i-or dat şi lui Căpitan Goliescu, măcar că lui Henry August nu i-or dat. Iar lui inginerul Măldărăscu iar nu i-or dat... »

— « Ei şi? » a făcut Chendi.

— « I-asta-i! » a răspuns Vlaicu, dând dintr'un umăr şi socotind că judecata îi este foarte limpede. Adică se gândea

că stă la mijloc o cântărire dreaptă a maşinilor. Atunci Pătrăşcanu a lunecat vorba lui în doui peri:

— « Poate că n'au ştiut cum să ceară, Vlaicule ! »

Ardeleanul n'a înţeles de loc ascuţimea spusei. Ceilalţi toţi, Chendi, Iosif şi Rusu Abrudeanu, au zâmbit fără să se privească unul pe altul, pentrucă toţi şi întăriţi cu alţii tot pe atât de mulţi, abia au fost deajuns ca să poată « cere cum trebue ».

De altminteri, Vlaicu adusese pildele la întâmplare. Nu ştia nimic lămurit despre ceilalţi doi constructori de aeroplane, fiindcă nici nu-i cunoştea, nici nu le văzuse maşinile. Auzise că Henry August e un tânăr toarte priceput în mecanică şi că lucrase o maşină de sburat, trudind împreună cu Orăşanu, un prieten mai tânăr ca dânsul. Aparatul fusese gata în Mai şi nu s'a făcut cu el decât o singură încercare în ziua de douăzeci şi cinci a lunii. Cum va fi fost aceea, nu mai era nevoie să se spue, de vreme ce a doua nu s'a mai făcut.

In schimb, despre Emil Mărdărăscu auzise că e inginer de mine. Deci nu s'a mirat, citind într'un jurnal mai vechiu, cu data de 2 Septemvrie 1909, — jurnal pe care îl adusese mai de mult Leontin Iliescu, gazetarul, — că era vorba de un tip de aeroplan lucrat cu temeinică ştiinţă tehnică. Purcedea din principii noi şi îndrăzneţe. Era alcătuit din două biplane, sistem tandem şi avea patru helici sistem Chanvière, funcţionând două câte două. Motorul de cinci zeci şi cinci de cai era de tipul Antoinette şi cântărea şaptezeci şi patru de kilograme.

Aeroplanul era făcut să ducă două persoane, pe care, după câte se auziseră, nu le-a dus.

Totuşi, Vlaicu dăduse pilda lor, deoarece nu-şi putea închipui cu niciun preţ că va mai afla piedici în cale. Mai limpede spus, nu voia să-şi închipue. Asta i-ar fi tăiat tot curajul să se mai

sbată, mai ales acum când, cele văzute la Paris şi, mai cu seamă trista poveste a lui Vuia, îi puseseră atâţia ghimpi în inimă. De altfel, orice încredere are o margine. Cât de trufaş să fii, cât de bizuit pe închipuirea de puterile tale, nu se poate să nu şovăi din timp în timp. Mai ales acum, când se scurta aşa de vijelios vremea până la încercările hotărîtoare, prin sufletul lui Vlaicu treceau tot mai des unde de spaimă. Ai fi zis că-s valuri de sudori reci prin inimă. Işi pierdea tot mai mult stăpânirea şi suferea cumplit de cea mai mică îndoială, care i se năzărea că o vede în vorbele sau măcar în ochii altora.

Ş'apoi acum ştia bine, din tot ce auzise, cât de repede se sfărâmă o maşină de sbor. Mai ştia ce năpraznică piedică se face o asemenea întâmplare nefericită pentru toate nădejdile unui inventator de aeroplane. Astfel, nesomnul din fundul târziu al nopţilor dospite de arşiţă, îi era plin de îndoeli, în vreme ce aţipeala buhavă, grea, chinuitoare, îi era încărcată cu visuri turburate, în care nu mai vedea decât aşchii, sârme încurcate, roţi rupte.

Nu se gândea la primejduirea vieţii lui. Osia ruptă, pe care o visa, era însă mult mai dureroasă decât o moarte, fiindcă o îndura ca pe o schilodire a trupului. Iar schilodirea înseamnă nu numai durere, dar mai ales umilire şi aruncare din vieaţă. Sbătându-se astfel între îndoieli şi învrşunări de încredere, prietenii îl chinuiau mai rău decât duşmanii, cu o milă rău venită, cu sfaturi, sau cu păreri de care n'avea nicio nevoie.

Ii tremura în suflet o vorbă îndurerată a lui Ştefan Iosif, care, într'un capăt de seară i se plângea de Chendi:

— « Mi-i prieten, ţinem unul la altul, dar asta nu-l împiedică să mă judece aspru în criticele lui, sub cuvânt că aşa-i porunceşte cugetul. Crede că învăţ din spusele lui. Hm! Ce

să învăţ? Că sunt un poet mediocru şi plângăreţ? Adică, socoate el că pe dânsul l-am aşteptat eu să-mi dea învăţătura asta? Poate că o simţeam şi fără ajutor. Ba, poate că am simţit-o de mult. Atunci la ce-mi slujeşte adevărul? Să mă încredinţeze că îndoielile mele de mine sunt încă mai întemeiate decât credeam? Dar atunci, cu adevărat nu te mai încumeţi să faci nimic, fiindcă nu mai ai nicio încredere. Pentru ce să mai trudeşti tot sufletul tău, să-ţi zdrobeşti mintea şi să storci din tine *tot* ce poţi stoarce, când ştii de mai înainte că eşti osândit la mediocritate?

« Iată, din pricina asta nu mai scriu nimic singur şi am făcut tovărăşie cu Mitif. El n'are prieteni... Va să zică îi rămâne mângâerea că orice critică proastă vine dela un vrăjmaşi E nedreaptă dintru început şi, prin urmare, judecata bună o să vie după moarte...

« Vezi tu, Chendi nu înţelege că un prieten trebue să ajute, fiindcă atunci orice greşală îi este iertată. Are o pricină frumoasă. Şi apoi pentru judecăţi şi pentru adevăr, rămân după moartea noastră mii şi sute de mii de ani, pe când prietenia n'o avem decât douăzeci, treizeci... »

Şi a încheiat oftând: « Eu unul nu mi-aş întina prietenia pe care o pot cântări, fiindcă o măsur după sufletul meu, trăitor, cu aşa zisul adevăr, care-i în afară de mine, pentrucă trebueşte văzut de dincolo de noi toţi. »

Înţelegea acum foarte bine căinarea lui Steo. Avea nevoie şi el de o prietenie, care să-l scuture din îndoieli. O prietenie tare şi plină de încredere, să-i stăvilească tremurul mâinii sau şovăiala hotărîrii, aşa cum fusese Ion, frate-său. Acela, când l-a văzut odinioară venit la pământ sub aeroplanul tras de cai şi cu glesna scrântită, n'a strigat ca alţii:

— « Ioi Doamne! Ți-o fo' rupt chicioru'? » ci a chiuit negrijă sănătoasă:

— « Trece, frate 'Orel!... Nu-i bai, că ești tinăr!... »

Dar degeaba a scris Aurel la Binținți și s'a căsnit să rupă pe Ion din huruba pământească. Iar lelea Ana, zadarnic a pus înțelegere și cuvânt, ca o mamă bună și aplecată pe lacrima singurătății care licărea din scrisul feciorului mare, rătăcit între străini. Neica Dumitru era oprit în socoata lui gospodărească. Nu înțelegea nici cu sufletul, nici cu mintea, nebunia asta ucigătoare de oameni, pe care toată lumea orașelor o încuraja. N'avea nicio îndoială că Aurel o să zboare. Sburase doar și acasă, în Binținți. Dar tocmai pentru asta n'avea îndoiala că într'o bună zi — foarte curând — flăcăul își va frânge oasele. Neica Dumitru citea zilnic jurnalul; știa pe degete și pe de rost pe toți cei seceraţi de aeroplane. De aceea aștepta cu inima strânsă scrisoarea — pe care, de mai înainte, o socotea cea din urmă — unde Aurel îi va da de veste că a isprăvit mașina. Dela scrisoarea aceea încolo, avea să aștepte doar o telegramă.

Neted și crunt, gândul acesta avea în el ceva bărbătesc și plin de măreție. Dar asta numai pentru alții. Pentru el, era însă un venin ce l-a îndepărtat zi de zi de feciorul lui, până în clipa când și-a dat seama că nu-l mai iubește. N'avea pentru el nici măcar duioșia, pe care o ai față de morții proaspeți. Ii era ca un mort îndepărtat. Ca și Laetiția Bonaparte, care era foarte amărîtă că Napoleon se încoronase împărat și nu-și făcuse o stare liniștită, sigură, cu leafă bună și pensie în armata Burbonilor, neica Dumitru gândea despre Aurel:

— « Am amanetat cincisprezece jugăre la Ardeleana și nu s'o fo' ales nimic de capul lui! »

Ceea ce înseamnă că, paguba unui părinte n'o poate nici acoperi, nici mângâia câştigul unui neam întreg.

Astfel, Ion, nici de astă dată n'a căpătat învoire să plece la Bucureşti.

De când cu plecarea la Paris, pierduse răbojul vremii. Cele treisprezece zile dintre calendarul românesc — ţinut pe stilul vechiu — şi cel apusean — de stil nou — îi încurcau toate socotelile. El, care plecase în seara zilei de 18 Februarie dela Paris, s'a pomenit — după toată oprirea la Frankfurt şi după tot drumul — că trebue să scrie data de 15 Februarie pe jalba prin care cerea Ministerului de Război trimiterea plăţii motorului la Fabrica lui Séguin.

— « No! Că iasta-i şod de tot, frate! » a făcut el, cu ochii la Pătrăşcanu, foarte târziu după ce luase banii dela minister şi grăbeau spre Banca Naţională, să-i trimită la Paris.

— « Ce? » a întrebat deputatul.

— « Eu am fo' calculat cu Gnômu' să am motoru' gata la cincisprezece de Martie. Că mi-or zâs 'eia, că-l pot găta în şase săptămâni. »

— « Ei şi? »

— « Păi, m'o fo' tras pe sfoară, franţuzu, a dracu'!... »

— « Nu înţeleg. »

— « Fă calculaţie, frate... Că şase săptămâni s'or plini acuma la prima de Martie, nu la cinsprece, cum mi-o fo' socotit el. Apăi, aici de bună samă îi ocoşag... Mi-or furat două săptămâni de experiment! »

Era el destul de încurcat, Vlaicu, între cele două rânduri de cifre, dar Pătrăşcanu era şi mai încurcat. Iar până la Banca

Națională drumul era prea scurt ca să izbutească a desluși asemenea încâlcire ciudată.

Când au ajuns la bancă, au uitat însă de toate socotelile, izbindu-se de lungile flamuri negre, care fâlfâiau acoperind intrarea.

Lui Vlaicu i-a trecut cuțit prin inimă și s'a oprit. Rareori în viață îl izbise ceva așa de dureros. Nu-l mișca prea mult un alai de mort sau o cernire, dar acum, în clipa asta, când ducea bani pentru motorul lui, adică pentru aeroplanul lui, *tocmai* acolo unde flutura pânza neagră, simțământul îi era nesuferit. S'a făcut în el o încleștare de furie și de răzvrătire, care-l îndemna să urle. S'a stăpânit totuși, fiindcă-i era rușine și prinzându-și prietenul de braț, i-a spus printre dinți:

— « Nu mai merjem, frate. Las' pe mâine. »

Dar Pătrășcanu, care simțise exact aceeaș cutremurare, a clipit de câteva ori, repede. Apoi, a putut să-și găsească un glas așezat, chibzuit, cu care să nu-și dea pe față nici fiorii neplăcuți din el, nici necazul și sila că nu-și adusese aminte mai de vreme ceea ce trebuia să știe. Doar murise Eugen Carada, unul din cei mai de seamă oameni ai partidului liberal, prieten ca frate cu Ion Brătianu bătrânul și, cum se spunea de toată lumea, sfătuitorul lui. Doar nu degeaba i se zisese lui Carada o viață întreagă: « Eminența cenușie » și « Șeful Ocultei ».

— « Fugi de acolo, bre, cu flecurile istea! » i-a zis atunci Pătrășcanu lui Vlaicu, trecându-și mâna pe după mijlocul lui, să-l îndemne la mers. Apoi l-a mustrat: « Se poati aiasta? Să ti oprească din drum tocmai... când tu faci aeroplane? Atunci hai să dăm banii înapoi, că nu ți-s de nicio haznă! Ba nu zău! »

Biciuit de astă dojană, blândă şi glumeaţă totodată, inventatorul s'a lăsat mânat de braţul care-i prinsese frăţeşte mijlocul, în vreme ce, deputatul, ca să-şi ascundă stânjenirea, povestea zorit:

— « Măcar de ţi-o da ţie Dumnezeu, să trăeşti şaptizăci şi trii di ani, cât o trăit el şi să ai vieaţă ca dânsul. Aista a fost un om şi jumătati, bre. Il ruga Ion Brătianu cu ministerili, şi el, di loc. Ba, odată, când l-au ales deputat fără voia lui şi-a dat dimisia, scurt. Chiar aici, la Banca Naţională, n'a vrut în ruptul capului să fie guvernator. A rămas toată vieaţa director, măcar că la drept vorbind, el ţânè frânili. »

Şi sporovăind astfel, cu înfrigurarea celui care vrea să fure pe vecin din gândurile lui, iar pe sine din mărturisire, Pătrăşcanu a povestit ce ştie despre « Eminenţa cenuşie » care încheiase Sâmbătă, cu trei zile înainte, o vieaţă împlinită şi înaltă.

Sub drapelele dela intrarea băncii, unde Vlaicu îşi încetinise mersul şi pregeta, de parcă uşa avea înţelesul înfricoşat al trecerilor între stări, Pătrăşcanu a ridicat glasul şi trăgând cu putere trupul îngreuiat al sburătorului, a acoperit silnicia clipei, rostind cu vioiciune şi admiraţie:

— « Aista, bre, n'o vrut să primească decât o singură decoraţie în tătă vieaţa lui: « Trecerea Dunării » la şăpt'ş'şăpti, când o fost războiul cu' turcii. Şi ştii di ci? Iaca fiindcă el, care era civil, l-o silit pi un general să treacă dincolo di Dunări... »

Asta zicând, cu o mişcare scurtă l-a silit şi pe Vlaicu să treacă dincolo de flamurile cele triste...

Amintirea acestei potriviri i-a măcinat multe clipe de linişte. Tot mai trist, tot mai îngrijorat, apele rele îl încer-

cuiau din ce în ce mai strâns. Din orice, făcea prilej de semn rău. Dela o vreme, a început să nu mai lucreze Sâmbăta de loc, iar dacă dimineața se dădea jos din pat cu piciorul stâng, îndată se culca la loc, să mai doarmă un ceas ori două, ca să aibă prilej a se coborî întâiu cu piciorul drept. Era semn rău dacă se încheia strâmb la vestă, era semn rău dacă își punea gambeta cu funda în dreapta, era semn rău dacă, fără voie, își arunca ochii în oglindă, noaptea.

Cine-l întreținea cumplit în năvala asta de eresuri, era mai cu seamă Matilda.

— « Aoleu, să nu mai treci pe sub scară cât ăi trăi! » sau:

— « Nu pune pălăria pe pat! » sau:

— « Păi bine, 'mneata te încalți întâi la piciorul stâng? » sau:

— « Doamne, Doamne, nu-i a bine. Pocnește șifoneru, ăstaaa!... »

Iar Vlaicu, suflet limpede, crescut otova între două linii netede și drepte, s'a prins în joc și n'a mai putut scăpa de el.

Bătaia unui ochiu, răsturnarea solniței, mâncărimea nasului sau a unei palme, vărsatul chibriturilor, întoarcerea din drum, țiuitul urechii și mai ales paharele, cănile sau cești goale, cu care era aproape cu neputință să nu-i iasă înainte chelnării și chelneriței din Hotel, ori din localurile pe unde umbla, îi sgâriau nervii fără hodină. Bietul lui creer, hârâit de așteptarea neplăcerilor prevestite, și le prilejuia cu o ușurință și o repeziciune de neînchipuit. Iar când Matilda a mai început să-i mai tălmăcească și visele, să-i mai dea și în cărți, ori să-i ghicească în cafea, lumea și viața n'au mai fost decât înmiite prilejuri de prăpăd...

Intr'o bună zi, venind călare pe bicicletă la Magnani, a zărit de departe un alai de înmormântare. Trecea pe semne spre cimitirul Sfânta Vineri.

Atunci a cârmit scurt la stânga şi s'a înfundat pe întâia ulicioară, pe care a nimerit'o, ca să ocolească mortul. Dar hurducat prin bolovanii ascuţiţi şi golaşi, care-i zgâlţâiau ghidonul în mâini, a fost silit să pedaleze foarte încet. A avut vreme să vază bine toate casele, toate gardurile, toate ogrăzile şi toate firmele.

Intre ele, a deslușit pe o dărăpănătură şi bucata de tablă, văpsită neîndemânatec, pe care se arătau trei cărţi de joc şi scria:

GHICITOARE, CITESC ÎN
CĂRŢI CAFEA ÎN PALMĂ
TRECUTU PREZENTU ŞI
VIITORU, TAXA 1 LEU

A doua zi, după ce s'a învârtit de câteva ori în sus şi în jos, ruşinat să nu-l vadă careva, a deschis repede portiţa şi s'a cârjoiat pe sub pragul care-i bătea în frunte.

In mirosul muced stătut, în care se amestecau aburi de mâncare săracă, duhnet greu de lampă şi de albituri puse la uscat, Vlaicu s'a aşezat cu silă pe jeţul şubred şi slinos din faţa mesei. N'a fost în stare să se uite decât cu coada ochiului la ghicitoare. De aceea n'ar fi ştiut spune decât că i s'a părut o femee slabă, cu chip foarte cuminte şi cumsecade, care n'avea nici o semuire cu aşezarea jalnică a odăii. De-ar fi avut un strop de liniște sufletească, ar fi putut gândi că bătrâna nu era la casa ei. Dar Vlaicu se gândea la altceva. Anume, se gândea cum ar putea să afle tot ce-l aşteaptă, iar acel tot să fie numai de bine. Când s'a hotărît să spue încet, ca un învins:

— « No! Apăi, vezi 'miata... mie te rog să-mi spui doară ce-i de bine... », ochii bătrânei s'au făcut mari și blânzi. O perdea subțire de lumină i-a acoperit. Poate era numai o răsfrângere din zăpada însorită de afară. Poate altceva.

Oricum, în clipa aceea, cărțile din mână au tremurat...

Din bâhla acestor neguri otrăvite nu putea să-l scoată decât o sguduitură puternică. Ar fi putut să fie aceea Amalia, o ardeleancă trupeșă, mândră, cu carne caldă și tare, sbârnâind de patimă când simțea sub degete braț pietros de bărbat. Era tânără și ispititoare. Urma Școala de Belle Arte și avea un ochi lucid și dur, cu care desbrăca la fel de neocolit un nud dintr'un morman de lut, sau un bărbat din hainele lui. Văzând'o cum privește oamenii din jurul ei, ai fi zis că desenează cu ochii trupurile lor goale. Nu era însă de găsit în asta acea simțire ciudată de artist, în care încântarea vine din jocul și împletirea formelor. Era o simțire de femee, ce vrea viața de *sub* formă. Pe aceea, măcar închipuită, o mângâia Amalia, când își lăsa palma fierbinte să se răcorească din neteda mângâere a unei coapse, sau al unui piept de nud sculptat.

Când a făcut cunoștință cu Vlaicu și a simțit oasele mânii frânte scurt și fără milă în laba lui de urs, fata a tresărit în fața omului, ca la o reîntâlnire. Aripele nărilor s'au zbătut deodată, cum se ciulesc urechile cânelui când aude glas de stăpân. Iar trupul a fremătat până în miez, hotărît, de neînlăturat.

Dar Vlaicu o privea îndepărtat, ca prin ceață. Nu vedea femeea. Il silea poate la asta și faptul că o știa cumnata unui cunoscut, om de treabă din părțile Ardealului. Totuși, mai vârtos îl despărțea de chemarea ei mută, neîndemnul său,

starea aceea lâncedă şi apăsată, în care tragi aer în piept, adânc, până te dor plămânii şi-ţi pare că te înăbuşi mereu.

Asta i-a sunat fetei ca o înfruntare şi nu putea s'o ierte. Dacă-i adevărat că femeile sunt practice în viaţă, apoi Amalia era practică în dragoste. Nu ţinea decât la ceea ce era cu putinţă şi fără încurcături. Avea ceva de bărbat în firea ei. Ceva de patron cu foarte multe femei sub mână, care toate înţeleg ce fel le este stăpânul: sămânţă de senior, care ştie că e, de drept, bărbatul *tuturor* femeilor din feuda lui. Cum s'ar zice, cocoş în ogradă. Nu înseamnă singurul, dar înseamnă: oricând şi el.

Aşa fiind, cât au mai stat de vorbă acolo, lângă vitrinele pline de sticle cu parfumuri, aparate fotografice şi băcănie, a magazinelor Economu & Zlatko din strada Doamnei, Amalia a întortochiat vorba cum a avut nevoe, până ce a fost lămurită pe deantregul asupra locului unde şade Vlaicu, când se scoală, unde se duce, unde mănâncă şi la ce ore e acasă.

Când a strigat-o de jos Carol, portarul, şi i-a spus să-l cheme pe Vlaicu, pentrucă îl aşteaptă o doamnă, Matilda, în loc să pornească spre odae, a coborît repede scările.

— « L-ai poftit? »

— « N'am auzit bine ce-ai spus. » a minţit ea. Iar când omul i-a lămurit, ochii ei căutau neliniştiţi spre măsuţa ascunsă, unde nu se vedea decât un spate femeesc, o ceafă albă şi rotundă, abia-abia zărită sub cocul greu şi borul pălăriei mari de deasupra.

S'a dus de-a-dreptul acolo:

— « Căutaţi pe domnul inginer? » La întrebare, Amalia a întors o privire vie şi un chip care suna în acelaşi ţimp a

hotărîre, dar și a stingherală. Nu prea multă, firește. Doar cât trebue să pue pe obraji un strop de rumenire.

— « Da, pe domnul inginer Vlaicu. »

Chelneriţa curăţică din faţa ei n'a răspuns numaidecât. Amalia a luat întârzierea drept altceva. A urmat deci: « Poate nu-i acasă? »

— « Nu știu... Cred... Să vedem... » a rupt cuvântul Matilda. « Dar dacă doarme cumva, să-l trezesc? »

— « Să doarmă la șapte jumătate? Mi-au spus dela Enache că vine la masă mai târziu. »

— « Da. Uneori. Alteori nu se duce de loc, pentrucă-i obosit peste măsură. Se scoală pe la șase-șapte dimineaţa și rareori vine la amiazi să mănânce. Munceşte până la șapte-opt seara... »

Amaliei i s'a părut cam ciudată stăruinţă chelneriţei. I-a trecut prin cap că Vlaicu a înţeles cine-l chiamă și nu vrea s'o vadă. A răspuns:

— « Dacă doarme acum, viu mâine. »

— « Și cine sunteţi dumneavoastră? Ca să-i spun! ».

— « Nu-i nevoe. » a zis Amalia, iar Matilda a pornit în sus, privind încruntată prin zăbrelele balustradei, ori de câte ori îi era în văz fata voinică și frumoasă.

Dar de acolo, de jos, de unde sta, nici aceea n'a slăbit'o din ochi, cât s'a mai zărit.

In capul de sus al scărilor se opri două minute să răsufle. Urcase prea repede, de bună seamă, de aceea-i svâcnea inima aşa de puternic. Și-a pus mâna pe sânul mare și apasă, chibzuind ce-i mai bine să facă. Buzele îi albiseră de tot; simţea rece în ochi, iar degetele îi erau furnicate de un neastâmpăr ciudat.

Un chelner care, după toate judecăţile, trebue să se fi socotit că are drepturi vechi, s'a apropiat şi văzând'o cu mâna pe inimă a râs :

— « Bate, soro? Ia să văd şi eu cât bate?... » Apoi, a înfipt laba în aluatul cald al sânului. O plesnitură de palmă neaşteptată, ca din senin, l-a buimăcit. A pus laba peste înroşitura încincită de pe obraz:

— « Ce? Ai înebunit? »

— « Tot ce se poate. » a răspuns gâtuit, vrăjmăşeşte, ea, pornind năvalnică spre odaia lui Vlaicu. Ai fi zis că-i zvârle uşa din ţâţâni.

Dar ciocănitura în tăblie a venit târziu şi abia s'a auzit. Pe semne unde Vlaicu, aşezat la gura sobei, cânta. Işi culcase obrazul pe vioară şi mângâia din arcuş strunele potolite cu o batistă îndoită sub coarde, dincolo de scăueş. Gura ţinea un ison dulce, numai de el auzit, iar ochii îşi adormiseră privirile pe jarul plin de flăcărui.

O cucoană singură şi « foarte frumoasă » — cum apăsase Matilda — să-l caute pe el? Era cea dintâi. Nedumerit, dar cu vădită bucurie, a plecat repede pe uşă.

Matilda l-a urmărit cu ochii până ce a dat colţul. Apoi, pe loc, mestecând două vorbe de rău în gură, s'a sbârlit şi s'a făcut urîtă. Şi-a suflecat mânecile, s'a năpustit la pat şi-a tras salteaua deasupra, cu perne, cu cearşafuri şi cu acoperitoare.

Cât ai bate din palme odaia era clae peste grămadă, iar tăbliile patului, somiera şi sofaua, sprijinite de perete în coridor, departe.

Când s'a înapoiat, lui Vlaicu i s'a părut că a greşit camera.

— « Iii! » A făcut atunci Matilda. « Aşa de repede te-ai întors? Iartă-mă... eu credeam că am vreme să... Eh! Dar nu-i nimic; tot trebue să te duci la masă. »

Râdea așa de frumos, așa de veselă și era așa de îmbujorată, încât Aurel a mângâiat'o cu toată inima pe obrazul aprins. Ea și-a scuturat părul căzut pe urechi, și-a șters fruntea năduşită cu brațul gol și a avut o pară de biruință în ochi, care făcea cât o fericire de casă câștigată.

Vezi bine, Vlaicu se întorsese singur.

A doua zi, inventatorul s'a sculat foarte greu. La Arsenal n'a avut nici un chef de lucru, iar după vreo zece zile a început să aibă ciudate și cumplite dureri de cap. A trebuit să stea câtva timp în pat, pentrucă doctorii l-au oprit să se mai istovească sălbatec cu lucrul aeroplanului.

Tot timpul l-a îngrijit Matilda, bine înțeles, și tot ea îi spunea din două în două zile, cu un soi de zâmbet ușor, groaznic de viclean:

— « A venit iar Domnișoara aia... »

Pe semne unde știa că aude totdeauna un răspuns îmbufnat și fără mânuși:

— « Dă-o drac' de... Nu-mi trebă mie d'elea... »

Câtă vreme a auzit că ardeleanul ba e plecat, ba e în bae, ba doarme, Amalia n'a cutezat să stăruiască. Totuși, în ziua când i s'a spus că Vlaicu e bolnav, îndată și-a chemat fratele, de l-a trimis sus. A doua zi, urca și ea scările odată cu frate-său. Matilda a dat de ei în odae, când nu se mai aștepta s'o vadă. Din felul cum s'a uitat la dânsa, apoi la Vlaicu, dintr'o sută de nimicuri pe care altcineva nici nu le-ar fi băgat de seamă, Amalia a înțeles până unde se întinde rostul chelneriței. A avut o tresărire de desgust și s'a vindecat. După aceea n'a mai dat pe la hotel, nici nu și-a mai pus fratele pe drumuri.

Dar, foarte curând, joaca întâmplărilor i-a adus iarăşi faţă în faţă, la o masă îmbelşugată a unor prieteni. Mâncarea bună, vinul ascuţit şi rău, care muşca şerpeşte din nervi şi colinda prin sânge, i-a dat bici Amaliei să-i şoptească în batjocură, când l-a prins la un colţ:

— « Servitoarea asta nu-ţi place? Ia uită-te la ea, e frumuşică! » Vlaicu, nepricepând, a întors capul după slujnică şi a încuviinţat:

— « Merje! »

Atunci Amalia, pufnind de râs, a lămurit:

— « Nu-i aşa? In orice caz « Merje » mai bine decât chelneriţa dumitale! »

Sburătorul a simţit usturătura bătăei de joc, ca pe o pleaznă în obraz. Ceva nouros i s'a învârtejit ca o apă neagră în cap, înaintea ochilor, iar pe buze i-a dat năvală un răspuns înspăimântător de mojic. A izbutit totuşi să-l gâtue la timp. In schimb, a găsit altul, care lui i se părut isteţ şi nu tocmai necrescut. Adică:

— « Păi, nu-i nimic de aceea, că este la noi un cântec care spune aşa:

« Ce caţi bade'n Băcăinţi
Cat muieri, iar nu cătrinţi... »

« Hei? Priceput'ai, fătuco? ».

Şi zicând asta, i s'a uitat în ochi într'un fel aşa de neocolit, încât Amaliei îi venea să-l pălmuiască. I-a întors spatele şi a plecat de lângă el.

Fratele ei, care urmărise de departe încordarea dintre ea şi Vlaicu, s'a apropiat repede de dânsul.

— « De ce s'a supărat, soru-mea? »

— « Supăraaat? » a făcut Vlaicu. « Dă-o dracu' de soru-ta, că io fo' plăcut strașnic ce i-am grăit, fără numa așa-i muerea! »

Ca să-și dovedească pe semne spusa, a doua zi s'a dus el acasă la fratele Amaliei, unde ședea și fata. A stat de vorbă cuminte, de parcă nu s'ar fi întâmplat nimic. Apoi a ieșit în oraș cu prietenul lui și cu nevastă-sa, care se duceau la Carul cu Bere.

— « Merg și eu. » a spus Vlaicu. Ceea ce a făcut pe Amalia să găsească o pricină oarecare ca să rămâe acasă.

La cel dintâi colț de stradă, inventatorul s'a oprit:

— « Știi ce, frate? Am fo' uitat că am oareșce lucru acas'. »

Și repede a cotit drumul, ocolind prin alte părți. Apoi s'a întors și a sunat la ușa Amaliei. A deschis chiar ea și a încremenit văzându-l. N'a avut putere să spună nici un cuvânt ci s'a lăsat împinsă din prag, ca un scaun.

Când însă a pus mâna pe dânsa și i-a fost limpede că nu s'a înșelat ce rost are întoarcerea bărbatului, Amalia s'a răzvrătit. Înțelegea să fie a cui voește ea, nici decum să fie luată ca o slugă. S'a apărat. Și s'a apărat cu toată voinicia ei de dihanie aprigă și trupeșă. Era o luptă gâfâită, cu atât mai desgustătoare, cu cât avea în ea și un fel de consimțire nemărturisită a fetei. N'a spus un singur cuvânt cu glas tare, s'o audă măcar sluga din casă. Doar făgăduia să țipe; atâta tot. Ei i se părea că i-ar fi rușine să cheme ajutor în asemenea împrejurare.

El însă, bărbat asmuțit și fără încâlciri de asemenea soi, a priceput așa cum a vrut.

S'a răzbunat:

— « No! Apăi acu n'ăi mai zice de aia, că aia — zău de Dumnezeu — e-o fătucă faină! »

Dar atunci Amalia nu mai avea putere să se supere. I-a închis gura:

— « Haide, taci din gură. Nu mai fi rău! »

Și poate, pentru întâia oară în viața ei, a plâns umilită.

Toată întâmplarea asta crudă, silnică, le-a lăsat amândorura o amintire nesuferită, pe care s'au trudit s'o șteargă cât mai curând și cât mai definitiv.

Nu s'au văzut decât din nebăgare de seamă și cu o desăvârșită neplăcere. Vlaicu s'a înfundat curând în Arsenalul lui, iar Amalia a făcut tot ce i-a stat în putință să plece cât mai iute din București. Nu mult după asta, Vlaicu a primit o scrisoare din München, dela Marius Bunescu. Ii dădea de veste că Amalia e acolo.

I-a răspuns crâncen:

Frate!

A. e acolo? Ura, nație! Merje!
Servus,

Vlaicu.

Era o sălbătăcie de prisos. Cel puțin așa se pare. Dar în fundul inimii lui, Aurel a purtat multă vreme rana pe care i-o făcuse Amalia, când i-a batjocorit pe Matilda. Pentru dânsul, aceea nu era nici chelneriță, nici femee de rând. Era un suflet credincios, care știa să se facă mic, neînsemnat, să nu-i stingherească în nici un chip orânduirea ori trebuințele vieții. Din

pricina asta, Vlaicu nici nu se gândea să se mute dela Hotel. Nici n'ar fi putut.

Şi-apoi, Matilda vorbea pe limba lui. Adică, simplu, puţin chibzuit. Dar, mai ales, avea o încredere oarbă în biruinţa aeroplanului şi nu s'a îndoit o clipă de izbânda desăvârşită a tuturor gândurilor lui Aurel. Astfel îi era şi o întremare, care îl făcea demulte ori să sară peste hăcuiala îndoelilor.

București, 20 Februarie 1910

Frate Romulus!

Şi eu sunt foarte ocupat cu gândacu meu', măi, atâta lucră de se rupe. Sănătatea mi-am stricat-o, am slăbit rău, fiindcă stau cu gândul tot la maşină, apoi, mă năcăjesc şi eştia. Banii pentru motor abia i-or trimes în săptămâna trecută, aşa că abia în două luni îmi soseşte motorul. Cu inamicii am gătat-o, i-am tăiat rău, văzând ei că-mi succede lucru. In săptămâna asta am probat helicele şi ce crezi? A ieşit No. 1! Mie încă îmi era cam frică, că nu o să ţie, mai ales că la nimeni nu i-a succes să facă helice aşa late, şi aluminiu e numai de 1½ milimetri, dar e înţepenită bine cu sârme şi ţine a dracu de bine. Am pus helicea pe-o osie şi-am montat-o pe un vagon mic aşa că helicea însucindu-se împingea de vagon, apoi am dus o locomobilă de îmblătit la un loc scutit, ca să nu sminteascâ pe cineva helicea dacă se rupe. Locomobila avea vreo 8 cai putere, am pus apoi cureaua de pe locomobilă pe o roată din osia helicei şi am luat-o cu încetul; ne ascunsesem toţi după ziduri, să nu ne lovească cumva. Numărarăm 200 de învârtituri la minut, cu inima strânsă şi ne miram de vânt şi de vâjeit; nu s'a stricat. Oprirăm şi vizitai toate

şoroafele; erau ca noui. Ii dădurăm 300 de învârtituri, vagonul se cam ridica, pravul şi petrile veneau ca din puşcă; oprirăm şi totul era în ordine. Ii dădui 400, şi mă bucurai de succes, era un vânt ca viforul. Legarăm vagonul cu funii, ne era frică să nu se rupă; odată paf... cureaua s'a rupt, helicea era ca nouă. Aduserăm o curea nouă, oficerii căpetară reşpect. Puserăm cureaua şi dă-i 450. Iar paf... Un lemn ridicat de vânt izbi în aripa helicei şi o sminti. S'a îndoit la vârf tabla de aluminiu, dar coada de frasin era neatinsă, văzui eu că aşa dară ţine helicea şi mai mult. Puserăm iar cureaua şi suirăm la 500, măsurai: tracţiunea era 120 klgr; efect eminent, fiindcă după tabela lui Wellner, helice de 3 metri, cai 10, tracţiunea e numai 41 klgr, succesul vine din lăţimea lopetei şi din forma cum e îndoită lopata... Cu două helice o să am o tracţiune de 200 klgr, şi motorul nu-l las numai la 30 cai. Am pus apăi iară cureaua şi i-am dat dampf, măi, gemea pământul, un coperiş de ulei dela roata vagonului a venit cu vântul ca din puşcă. La 520 rupserăm cureaua şi izbind helicea, îmi strâmbă rău o lopată. Am reparat-o iar, şi am pus o curea dublă, de 20 cm. lată şi i-am dat la 600 fără să se clatine helicea. Cu 500 de învârtituri fac 108 klm., la 600 nu cred să am nevoie de ea, că 130 klm. e prea mult la început. Poţi să vezi că dacă a izbit-o aşa tare cureaua şi nu s'a rupt, apoi e destul de tare, ţine şi 800. De regulă toţi probează helicea cu 100 de învârtituri mai mult.

Va să zică sburăm! Că acu maşina şi helicea sunt, probate, motorul e cel mai perfect, aici nu am cruţat guvernul. Am şase helice gata.

Mi-e frică numai că nu-mi vine motorul pe 10 Mai, şi eu nu pot sbura pe atunci şi mai am lucru şi la maşină... Cea

mai mare tracţiune e până acum numai 128 klgr., cu motor de 50 cai, a mea o să fie cu 30 peste 200, aşa că ridică mai multă povară şi de sigur sbor mai iute ca toţi ceilalţi. Şi pânza am cumpărată, îmi lipseşte numai spinarea dela mijloc, care acuş vine dela Berlin.

Eu la baluri nu umblu, nu am timp...

Te sărută,

Aurel

Pânza de mătase pentru aeroplan venise doar de câteva zile. Peste alte câteva a urmat-o şi ţeava de duraluminium. Atunci montarea de probă a aeroplanului a purces cu mare zor, chiar în atelier. Adică, în despărţitura de scânduri a atelierului de tinichigerie, unde lucrase toată vremea.

Erau zile de zarvă şi de emoţie pentru tot Arsenalul, în cap cu Colonelul Miclescu şi sfârşind cu amândoi ucenicii lui Vlaicu, Ion Ciulu şi Radu, pentrucă acum creştea din bucăţele cu desăvârşire deosebite şi tot în altfel, o arătare nouă, care se închega zi de zi cu o repeziciune uimitoare. Fiecare piesă venea ca dela sine în locul ei, exact socotită la zecime de milimetru. Vlaicu le aşeza dintr'odată unde erau hărăzite, fără nicio cumpănire. Ii erau în ochi, de parcă zeci de ani n'ar fi făcut decât numai maşina asta de sburat.

Dragostea meşterilor pentru Vlaicu se îmbina acum cu o admiraţie fără seamăn, iar roada era râvna neînchipuită la lucru şi, mai cu seamă, o încredere nestrămutată în biruinţa maşinii. Fiecare din ei, dela cel mai bătrân, meşterul strungar Milică Ionescu şi până la cel mai tânăr, Ciulu, vedea aeroplanul că sboară şi se vedea el însuşi sburând.

Cel puțin Iancu Iordănescu dela montaj, care făcuse helicele și lucra acum la montare, cum avea o clipă de răgaz, intra în coșul mașinei, se așeza în scaunul pilotului și învârtea volanul de cârmă, spunând tare:

— «Mâna dreaptă în sus... urcă... Tot volanul la stânga... ocol spre stânga... Păzea, moș Nicolau, că vin spre dumneata... Acum volanul la dreapta... Stai pe loc, maistre Stoiculescule, că o iau printre dumneata și Negoiță. Așaaa!... Vezi ce bine am trecut? Nici nu v'am atins. Ei, acum fraților, vreau să cobor: învârt volanul cu mâna dreaptă în jos... tai contactul... Heee! Ferește, Ciulule, că-ți vin în cap... Hopaaa!... Uitați-mă jos!»

Incheia apoi:

— «Acum fraților, ura, ura, ura, de trei ori. Trăiască Dom' Inginer! Uraaaa!»

Sborul acesta închipuit, care era ca un vis minunat al tuturor, se repeta mai în fiecare zi. N'a fost unul, din câți au lucrat la aeroplan, să nu-și facă asemenea sbor, fie că era cu glas tare, fie că era trăit sfios, în tăcere și fereală.

Prins în vraja aceasta, dela o bună zi încolo, Vlaicu a început să fie pizmaș pe oamenii săi. Era copilăresc și totuși nu-și putea stăpâni prepusul că, ei îl lipsesc de un bun cuvenit lui. Asta, poate, venea de acolo, unde el se simțea stânjenit să sboare la fel cu dânșii și să facă toate mișcările câte le socotea trebuitoare pentru un sbor întreg. Iar cum cel mai stăruitor în jocul acesta rămânea tot Iordănescu, mai ales de când îi spusese că vrea să-l tocmească mecanic la aeroplan, Vlaicu s'a pomenit într'o bună zi că-i hotărăște dinadinsul:

— «No! Frate, Iancule, țipă-te afar' că tu n'ai a sbura cu gândacu' meu care, numai eu oi sbura cu el... Priceput-ai?..»

Graiul i-a fost aspru şi ochii au lucit reci sub fruntea dârză. Iordănescu n'a prea înţeles mare lucru din izbucnirea inginerului, dar, negreşit, aceea i-a atârnat foarte greu în hotărîrea pe care a luat-o, când n'a primit să se tocmească mecanic la aeroplan, ci s'a mulţumit să se ducă maestru armurier la un regiment.

Nanu, între timp, a început a da prin atelier din ce în ce mai des. Trântea un bobârnac sub cozoroc, de-şi zvârlea chipiul pe ceafă, apoi punea pumnii în şolduri şi cu picioarele depărtate furcă, se uita lung la alcătuirea care-i creştea în faţă.

Mai cânta din când în când:

Şi ţi-aş zice foae verde
Şi mi-i teamă că te-oi pierde...

Dar asta era tot mai rar. In schimb, se ducea mai des pela Miclescu, fiindcă ştia că acela nu mai pierde niciun prilej să întrebe:

— «Ce mai face ăla?»

Iar Nanu, ca să spue şi adevărat, dar să lase şi un locuşor pentru apele turburi ale Colonelului, pufnea în doi peri:

— «Deh!... Ce să zic? Dumnezeu să-l ştie... Deocamdată văd că-l încheagă...»

Aici, Miclescu dădea de două ori din cap şi încheia cu un fel de năduf:

— «Degeaba, măi! Eu nu zic că n'o să sboare. La urma urmii se prea poate să şi sboare. Doar principiile sborului sunt limpezi ca lumina zilei. In loc să pui zmeul pieziş pe bătaia vântului, îi aşezi o helice şi-l împingi cu atâta iuţeală cât îi

trebueşte să plutească. Altul este buclucul. Ăsta îşi bizue toată construcţia pe o singură ţeavă...»

— «Mdaa!...» făcea Nanu, cu aerul că-i dă dreptate. Apoi luneca uşor: «cam primejdios dacă n'o ancorează bine, s'o ferească de lovituri laterale.»

— «Nu-i aşa?» zicea repede Miclescu; apoi se mânia: «Dar, la urma urmelor, stau şi mă întreb. Nu-i asta o cheltuială de prisos? Chiar dacă o fi să sboare, ce mai vrem noi? Să batem pe franţujii, cari au ajuns zilele trecute să sboare, dela Monaco, la Saint Martin şi înapoi peste mare? Adică, — douăzeci dus, douăzeci întors. — tocmai patruzeci de kilometri?»

— «Patruzeci?» se mira Nanu.

— «Da. Un aeroplan Farman, pe care a sburat un începător: Rougier.»

Asta a spus-o odată. A doua oară a vorbit despre aeroplanul inventat de Sir Hiram Maxim, care ar fi putut duce trei oameni, ba ar fi avut şi un aparat, care să îndrepte mecanic sborul. Adică un giroscop.

A treia oară, i-a arătat lui Nanu aeroplanul lui Cezar, un francez, care-şi întocmise maşina din două aparate Farman, deasupra cărora era legat un balon Zeppelin.

Când însă au apărut în gazete dările de seamă despre Meetingul de aviaţie ţinut la Nisa în cele dintâi zile din April, Miclescu l-a chemat repede pe Nanu să-i arate:

— «Ia uită-te şi tu pe cine vrem noi să biruim cu jucăria ăluia. Vezi? Effimov sboară pe un Farman o sută treizeci de kilometri şi şaptesprezece metri. Pe urmă Chavey sboară o sută cinci, Van den Born optzeci şi şapte... Asta în ziua întâi... A doua zi, Effimov sboară cu pasager şi Latham bate recordul vitezei...

« Ba nu zău, nu ne-ar fi ruşine să avem pretenţia că-i întrecem?... »

Când s'a luat iarăşi lucrul a patra zi după Paşti, la 21 April, cum a dat cu ochii de Nanu, i-a zis:

— « Ei? Ai citit? »

— « Ce Dom' Colonel? »

— « De Brumărescu. »

— « Nu. N'am citit. »

— « Cum se poate? Era şi în « Universul » şi în « Minerva ». In sfârşit peste tot... » După aceea lămureşte: « A inventat un aeroplan şi l-a construit; e aproape gata—fără surle, fără trâmbiţi, fără deputaţi, fără Haret... şi bine înţeles fără Arsenal, ca ăsta. Şi ai să vezi tu de n'o sbura Brumărescu, înaintea tuturor! Măcar şi al lui Goliescu, de care aud că-i gata... »

— « Mda!... Tot ce se poate. » a încuviinţat atunci Nanu.

— « Ascultă-mă pe mine... De altfel « Universul » a şi vestit că, în luna viitoare, se face aici un concurs de aviaţie. »

— « Aşaaa?... » a murmurat maiorul, cu ochii cam prea mari pentru o noutate care, la drept vorbind, n'ar fi trebuit să-l sperie.

— « Fireşte! » a întărit Miclescu. « Brumărescu ia parte şi el la concurs! » Pe urmă, schimbă glasul şi arătă cu capul spre ateliere. « Dar ăsta mai are de gând să fie gata odată? »

— « E gata. Aşteaptă numai să-i vie motorul. Trebuia să-i sosească dela cincisprezece Martie şi fabrica nici măcar nu i-a scris să-l fi expediat. »

— « Apoi, dragă, până o ajunge el să sue pe aeroplanul lui, ajung cei de peste graniţă să se ia la întrecere şi cu Cometa Halley... »

Cum se stârnise destulă îngrijorare în Vinerea dinaintea Floriilor, când a trecut pământul prin coada Cometei Halley, pomenirea lui Miclescu era vorbă de haz. De aceea, el cel dintâi a râs. Iar Nanu nu se putea să nu-i ţie hangul.

— « Ba nu zău... » a urmat Colonelul. « Acum, vorbind serios, ştii tu cât a sburat Louis Paulhan? Dela Londra până la Manchester. Inseamnă douăsute nouăzeci şi şapte de kilometri şi i-a făcut în cinci ceasuri. Adică şaizeci de kilometri pe ceas! »

— « Bună iuţeală! »

— « Firește. A câştigat un sfert de milion de franci, premiul dat de Daily Mail. Acum vino tu, Lache, Mache, Smarandache şi birue pe Paulhan... Ban zvârlit! Asta-i! Mai bine cumpăra Statul nişte maşini încercate, cum a făcut bietul cela cu aerodromul dela Chitila... ».

— « Cerchez? »

— « Aşa. A comandat trei patru maşini bune şi are de unde să tot încerce, până s'o hotărî la care-i mai izbutită. Ei, dar vezi, acela s'a dus, a umblat, a văzut, şi ştie ce-i aceia aeroplan! »

In sfârşit, a încheiat cu astă dovadă desăvârşită:

— « Şi acum, întreabă-te, rogu-te, de ce el, om care cunoaşte, nu i-a comandat ăstuia nimic? Ai să zici că ăsta n'a încercat maşina până acum. Dar de ce nici măcar n'a venit s'o vadă? Aud? Nu poţi să bănuieşti că un om ca el, interesat la aeroplane, nu a căutat să afle şi n'a aflat ce-i cu jucăria asta... »

Colonelul Miclescu spunea un adevăr. Ba încă un adevăr care-i amărîse multe zile lui bietu Vlaicu şi pe care el n'a vrut să-l mai spue nimănui.

De când aflase că Cerchez a început lucrul la Chitila şi hue câmpul de toiul muncii, şi-a mai încărcat inima cu o

nădejde. Și nu una din cele mai mici. Visa să-l afle venind pe avocat, fie la hotel, fie la Arsenal, să-i ceară deslușiri în privința aeroplanului, să-i vadă cele două modele mici, să-i urmărească montajul aparatului și — de bună seamă — să-i spue cam așa:

— « No! Apăi, brava! Gândacu 'esta e așa fain, frate, că deloc poți sbura, fără numa Gnômu' să-i pui... De aceea îți comand acum două aeroplane. Să vini la mine să-ți șpezez crițarii și purcezi experiment fest! Tu sbori pentru minister și chemi pe Ion să sboare pentru mine, iar pe al treilea gândac îi ținem rezervă... »

Dar Cerchez nu s'a arătat nici după o săptămână, nici după trei. Bănuind însă că, s'ar fi putut să fie vreunul din inșii cari l-au căutat la Arsenal, în răstimpul cât era dus la Paris, de cum au început a se topi zăpezile, Vlaicu a luat trenul cu Magnani și s'au dus la Chitila. Avea nevoie mai întâi să vadă aerodromul și chipul în care se alcătuește. Asta îi putea fi de folos pentru mai târziu, căci nu de mult făcuse și el cerere ministerului să-i hotărască locul unde poate să-și adăpostească aeroplanul și câmpul pe care urmează să-și înceapă sborul.

Pătratul larg de lângă gara Chitilei, cu latură de cinci sute de metri, era înțesat de lume. Se ridicase împrejmuirea de scânduri și creștea acum din pământ pădurea stâlpilor pentru hangare și ateliere, în vreme ce furnicar de pălmași netezea afară câmpul întins. Mecanicul basarabean, adus de Cerchez pentru atelierele de reparație și construcție, priveghea lucrul peste tot, iuțindu-și oamenii cu moldovenească lui domoală și mieroasă:

— « Măi riepiedi, brie... Măi riepiedi! »

S'au dus de-a-dreptul la el, i-au spus cine sunt şi ce vor, iar mecanicul i-a îndreptat spre baratca de scândură, unde se afla Cerchez.

— « Ei? Când sbori? ». Asta a fost cea dintâi întrebare pe care i-a pus-o, când a aflat cine i-a intrat în birou. Şi mângându-şi domol barba, măsura din ochi, cu o privire de pândă, stângăcia ardeleanului, despre care nu auzise decât vorbe în două ape. Cerchez, ca mulţi alţii, socotea că încrederea arătată lui Vlaicu de guvern, nu era decât o chestie politică: o dovadă mai mult de interes şi dragoste arătată ardelenilor. Mai ales că, binţinţeanul nu venise singur, ci adus de Octavian Goga, şi încă din Orăştia unde băteau politică Aurel Vlad şi Vaida Voievod şi din acea parte apuseană a Transilvaniei, prin care luptau Bontescu, Branişte şi Goldiş. Prin urmare, era încă un chip a le arăta tuturora că Regatul le ţine credinţă şi le stă în ajutor.

In asemenea împrejurări, Statul, nu putea să se precupeţească la o leafă sau la ajutorul dat pentru construcţia unui aeroplan.

Cerchez n'a cerut aşa dar nicio altă lămurire lui Vlaicu. In schimb i-a spus:

— « Dă zor, că eu sunt gata curând şi cel mai târziu în April sau Mai încep aici lucru temeinic. Am angajat un franţuz, René Guillemin, şef tehnic al aerodromului şi atelierelor, care o să dea şi lecţii de sbor. E pilot bun. Sboară pe Farmann.

« Pe urmă îl am pe Costin, pe care l-aţi văzut. Ba am chiar şi trei elevi înscrişi. Pe Prinţul Şerban Cantacuzino, pe Caragea şi pe mânzul ăsta de Poly Vacas, care aşteaptă numai să-i crească tuleele... »

Vlaicu asculta detunarea cea voioasă, plină de nădejde şi de sănătate, cu o inimă tristă, lovită. Va să zică iarăşi voiau să-i treacă înainte... Iar de astă dată chiar românii lui... ...Işi încleştase măselele şi privea pe sub sprâncene, pieziş, bucăţica de câmp înegrit cu oameni, care se zărea prin gemuleţul de o şchioapă. Ii ura pe oamenii aceia. Pe toţi, în cap cu Cerchez. La drept vorbind, acum ura pe toată lumea, dar mai presus pe Séguin, care nu-i trimetea motorul până la jumătatea lui Martie.

Cum se vede, astea se petreceau înainte, iar Vlaicu nici cu gândul nu gândea câte săptămâni avea să aştepte încă, şi ce mari vor fi acele săptămâni, până să se îndure blestematul de franţuz a-i trimite, nu motorul, ci vestea că la o zi anume va putea expedia motorul.

Singura lui nădejde era, pe acea vreme, că de îndată ce iese la câmp, se şi urcă în aer. Sborurile făcute la Binţinţi, pe câmpia Mureşului, le socotea el învăţătură aşa de înaintată, încât schimbul celor patru cai adevăraţi cu alţi cincizeci, de oţel, nu însemna decât doar o înlesnire, o uşurare a putinţii de sbor.

A căutat să scape cât mai repede de Cerchez. Il sâcâia peste măsură îngâmfarea cu care un avocat, prin nimic înfrăţit cu tehnica şi cu sborul, căuta să-i lămurească lui, om trăit în duhul fierului atâţi amar de ani, cum anume trebue făcut un atelier şi cum anume trebueşte orânduit un câmp de sbor. Ceea ce l-a înfrânt puţintel, a fost însă vestea, pe care i-a dat-o Cerchez, spunându-i:

— « De altfel nu m'am bizuit numai pe priceperea mea. Am trimis la Paris un inginer, Gheorghiu, la « École Superieure d'aéronautique et Construction Mécanique » care mi-a şi făcut planurile... »

L-a înfrânt puțintel, adică l-a făcut să-l urască și mai mult. Să i se pară încă mai îngâmfat și să-l socoată dușman, care nu visează alta, decât să-i ia înainte.

— « Văz't-ai, frate? Cerchezu' află două sute de mii de lei să pue pe alții la frînjere de grumaz, iar eu trebă să dau mâna cu dracu până să capăt oarece crițari, de care mi-s necesitat. Și tu știi că aeroplanul meu e încă mai fain decât Blériot-ii lor... ».

Așa i-a spus lui Magnani, care se scărpina mărunțel în cioc și căuta să-l potolească. Ii lămurea tărăgănat că n'are de ce fi mâhnit, pentrucă Wright e un aparat prost, care n'a fost bun decât în mâna neobișnuită de dibace a lui Wilbur Wright — cel mai mic dintre frați — iar « Demoiselle » a lui Santos Dumont e mașină învechită chiar de a doua zi după ce a sburat întâia oară.

Cât privește Farman... Doamne! Din clipa în care e biplan...

Dar Magnani era o inimă duioasă de femee, într'un voinic cu barbă. Ar fi spus orice, să nu-l mai vadă pe Vlaicu cu obrajii storși de sânge și cu ochii tremurând într'o lacrimă stăpânită. Cu atât mai ușor îi venea să repete aidoma cuvintele pe care Aurel i le tot spunea dela întoarcerea din Paris.

Dar adevărul era că Magnani n'a crezut nicio boabă din ele.

In noaptea zilei de atunci şi în multe câte au urmat, Vlaicu a trebuit să lupte greu cu un plâns, care îl înăbuşea. Săptămâna Patimilor din acel an a fost într'adevăr a patimilor, dar Sărbătoarea Invierii, n'a fost nici sărbătoare, nici înviere. Nişte zile lungi, pustii şi amare, în care viaţa încremenise pe loc, întocmai ca şi bietul gândac de lemn şi de fier, ce-şi arăta în atelier pântecele desfăcut şi gol. Cu gâtul lung şi subţire, cu aripile întinse larg în lături şi în sus, nu-i mai părea atunci o pasăre în sbor, sau gata să se înalţe, ci o biată vietate rănită, care ţipă de durere ori îşi chiamă desnădăjduită inima care nu-i mai vine.

Punea mâna pe el şi-l sguduia ca pe-o fiinţă, întrebându-l:

— « Mă gândacu' tatei, mai sburăm o' ba? »

Iar maşina tresărea pe roţile ei subţiri, tremurând toată, până în vârf. De bună samă, acela era un răspuns pe limba ei. Poate: « Nu », poate: « Nu ştiu »...

Sau, poate, un trist şi înfricat: « Te rog nu-mi mai aduce aminte. »

Deoarece Ministerul de Război îi răspunsese să-şi aleagă singur locul pentru sbor, pe care l-o socoti mai nimerit, Vlaicu

a colindat toate împrejurimile orașului și s'a hotărît să ceară podișul Cotrocenilor.

Locuri bune găsise destule dincolo de Băneasa, de Herăstrău și Colentina, ba chiar și spre Chitila, sau în cea parte, la răsărit, deasupra Pantelimonului. Totuși, podișul Cotrocenilor avea bunul că slujise de câmp pentru aerostație, așa încât era dăruit cu un hangar de balon, unde, deocamdată, Vlaicu și-ar fi putut adăposti aeroplanul. Și-apoi avea pe aproape o sumedenie de cazărmi, de unde să ceară ostași pentru pază și ajutor la sburat.

Ceea ce arăta mai cu priință decât toate, era înălțimea dealului. Invățase din sborurile dela Binținți ce buni curenți de ridicare se găsesc pe lângă costișe. Aici, din apropierea gării de Nord, pe lângă Malmezon și dela Podul Sfântul Elefterie, pe tot câmpul Procopoaiei până sus, în creastă, locul era gol, larg deschis vântului. Curentul, pe care putea să-l oprească într'o parte, parcul Palatului Cotroceni și Grădina Botanică iar pe alta, casele și grădinile din spre dealul Spirei, se putea strecura nestânjenit, să prelingă tot clinul și să-și urmeze suirea peste podiș. Avea, astfel, un mare ajutor la căpătat înălțime, ajutor pe care nu l-ar fi avut în altă parte. Și încă ajutor care-i eșea în cale tocmai când s'ar fi îndreptat spre oraș.

In sfârșit, chiar apropierea palatului Cotroceni îi era prielnică. Are să fie văzut la orice sbor tocmai de cei doi Principi, cari s'au arătat așa de înțelegători față de aeroplan și cari i-au spus că așteaptă cu nerăbdare, să-l vadă pornind încercările.

Incuviințarea Ministerului a venit repede. Atunci, Vlaicu a purces de îndată pregătirile de așezare în hangarul balonului.

Mai întâi, în mijlocul hardughiei, care era făcută din tablă ondulată, se găsea cogeamite groapă de patru metri adâncime. Asta fusese trebuitoare balonului, dar pentru aeroplan nu era de folosit. A acoperit'o cu platformă la faţa pământului, pe toată întinderea, apoi şi-a durat, în colţul din fund şi din dreapta, o gheretă pentru unelte.

Hangarul avea două intrări: cea mare, în faţă, îndreptată spre apus şi o uşă micuţă, în latura de miază-zi, aproape de colţul cel din afară.

Acum toate erau pregătite. Doar motorul mai lipsea. Lipsea şi avea să mai lipsească multă vreme, fiindcă fabrica nici măcar nu găsea de cuviinţă să răspundă la telegramele, mirate, mâhnite, poruncitoare sau furioase, pe care Vlaicu le dicta lui Pătrăşcanu pe româneşte, ca să i le traducă în franţuzeşte.

Scos din fire, între Paşti şi Duminica Tomii a născocit un mijloc destul de bun ca să zgâlţâe din nepăsare şi pe omul cel mai puţin simţitor. I-a cerut lui Pătrăşcanu să-i traducă:

« Voiu telegrafia zilnic, până ce răspundeţi când trimiteţi motorul. »

Deputatul a râs, făcându-i tălmăcirea. Dar poate că ar fi râs şi mai mult dacă ar fi ştiut că, Vlaicu, s'a ţinut de cuvânt şi cu adevărat, a telegrafiat în fiecare seară. Ba, uneori, mai trimetea şi câte o telegramă dimineaţa.

Ce va fi crezut Séguin despre românul acesta arzând de nerăbdare, e greu de ştiut. In schimb, s'ar putea înţelege mai uşor ce-a avut să creadă despre sine, deoarece, motorul lucrat pentru Vlaicu şi încă vreo cinci următoare, le vânduse, două în Anglia, unul în Olanda şi celelalte chiar în Paris.

In sfârșit, când bietul Vlaicu își pierduse cu totul răbdarea și își secătuise punga cu telegrame, a primit un răspuns la Arsenal.

A deschis telegrama cu degete zgârcite de tremur. Nenorocire! Telegrama era scrisă în franțuzește, iar în tot Arsenalul, la ceasul acela de seară, nici un ofițer. Doar Miclescu, întârziat la biroul lui!

Poate niciodată pe lume n'a fost într'un suflet de om o bătălie mai năpraznică, decât s'a descleștat atunci în Vlaicu. N'a avut însă ce face. Il frigea inima când a trecut pragul lui Miclescu.

In schimb, a încercat să-și ție mândria în felul lui. Adică, nici n'a bătut la ușă, nici nu i-a dat bună ziua, nici n'a deschis gura să-i spue ce vrea. I-a vârît doar telegrama sub nas și a așteptat.

Colonelul l-a privit o clipă aproape speriat, apoi a înțeles. A tradus încet:

— « La cincisprezece expediem motorul. Séguin ». După care i-a întins telegrama îndărăt. Vlaicu a înșfăcat hârtia și a sbughit'o afară, lăsând ușa deschisă. Tocmai jos, la scări și-a adus aminte că trebuia să mulțumească. S'a oprit, a dat să se întoarcă, dar numaidecât a pleznit din buze:

— « Dă-l dracu'... » și a sărit în cea dintâi trăsură, să se ducă la vreo cafenea, să dee de urma unui prieten, care să-i tălmăcească « mai bine ».

N'avea încredere în ce i-a tradus Miclescu...

Colonelul rămăsese amuțit, cu ochii pe urma ardeleanului. S'a sculat greu dela birou și s'a dus de-a închis ușa. Apoi s'a întors, s'a prăvălit în jeț și a rămas cu fruntea în palme și cu

ochii închişi. Nu mai era cel de altă dată. O întâmplare nefericită îi zvârlea pe cap fel de fel de năpaste şi toate la fel de nedrepte. Intr'o bună zi, un tâmplar, Iancu Joiţa, om tânăr de vreo douăzeci şi cinci de ani, îşi retează două degete în timpul lucrului. Măcar că a fost dus îndată la Spitalul Militar, unul din degete se cangrenează şi omul trebue operat. Trebuind să-şi facă operaţie, silit pe urmă la două-trei săptămâni fără lucru şi în acelaşi timp om însurat, cu cinci copii de hrănit, muncitorul a cerut un ajutor bănesc. Miclescu n'avea de unde să-i dee. Gazetele prind de veste şi purced un scandal nemaipomenit, ca şi când numai colonelul ar fi fost de vină că lucrătorii n'au case de ajutoare.

Fireşte, până la urmă s'au lămurit toate. Dar, între timp, foile au apucat să spue ce aveau de spus, legând totul de numele lui Miclescu. Iar el, bietul, din pricina uniformei de pe dânsul, nici măcar nu se putea apăra, fiindcă drept ar fi fost să arate rapoartele pe care le făcuse deatâtea ori la Minister în privinţă accidentelor.

Ca culme, cine a ţipat întâi la el a fost chiar generalul Boteanu, secretarul general, adică tocmai omul care svârlise rapoartele la arhivă...

Pe lângă nedreptăţile astea, care i-au aruncat numele în gura lumii, purtarea lui Vlaicu era o fericire.

Când a văzut că şi Iosif, pe care l-a găsit la Imperial, îi traduce telegrama la fel cu Miclescu şi a înţeles că mai are înaintea lui atâta amar de zile goale, i s'a părut că i se prăvale pustia şi urâtul în cap. Şi încă el înţelesese că-i vorba de cincisprezece April, uitând că la Paris e alt stil. A început iarăşi a-l bântui teama nenorocului, ceeace poate nu-i bine zis, ci s'ar

cuveni spus « încredințarea nenorocului ». Doar nenoroc socotea el că este fiecare ceas de întârziere — și cu drept cuvânt — de vreme ce, mereu afla câte o noutate, hărăzită să-l tot îndepărteze, să-l tot treacă după alții.

Pe Blériot îl îndurase cât l-a putut îndura. Cerchez, din mila lui Dumnezeu, nu părea să-și poată isprăvi aerodromul înainte de cincisprezece Mai — poate chiar întâi Iunie. Dar, ca din pământ, se iviseră acum, dintr'odată, doi dușmani proaspeți. Cel dintâi, era un franțuz, Georges Osmont, care colinda Europa cu un aeroplan Farman și făcea demonstrații de sbor — ba, suia cu el chiar pasageri. Se vestise că sboară în zilele de două și trei Mai, la Cotroceni, pe câmp, apoi pleacă prin țară, pe la Brăila, Galați și Iași. Dar, haide, treacă și acesta, pentrucă vine cu un aparat Farman și-i pe goană.

Cel de al doilea dușman era însă cumplit, fiindcă era român, fiindcă era bogat, fiindcă venea cu un aeroplan Blériot, iar pe deasupra, rămânea în București. Ba, culmea, avea hangar tocmai pe podișul Cotrocenilor, învecinat cu al lui Vlaicu.

Dușmanul ăsta era un tinerel elegant, zvelt, cu fața roză și mustața bălană, mâini albe și ochi albaștri. Il chema Valentin Bibescu.

Prinţul Bibescu era cu doi ani mai mare decât Vlaicu. Prin urmare, avea acum treizeci de ani bătuţi, măcar că subţirimea lui, trupul ţinut tânăr, printr'o vieaţă neistovită şi sportivă, nu-l arătau nici de douăzeci şi cinci. Fecior de viţă aleasă, bogat peste măsură, purtat mereu prin străinătăţi, se arătase de mic copil şi crescuse legat strâns de vremea cea nouă, care mijea încă din sfârşitul veacului al nouăsprezecelea.

Era o fire neastâmpărată acest purtător de sânge domnesc. Pe marginile râpilor dela Posada, unde-şi zbenguise anii mici, valea prunduită şi albicioasă a Prahovei repezi îl deprinsese cu o priveliştе deosebită. Ca şi Ursinus, cocoţat cu bătrâna Lotte sus, pe stânca Salzburgului, feciorul Principelui George Bibescu, a avut putinţa să se bată cu ispita adâncimilor. De pe creasta înaltă a ponorului, stăpânea un creştet de lume. Ii era ca şi când ar fi sburat deasupra ei, iar ochii, ţintiţi în gonirea bolborositǎ a apei peste ghemele de piatră, îi amăgeau stările şi le răsuceau. Nu alerga apa devale, ci parcă el, de acolo, de sus, luneca neted, nesimţit, către deal.

Cât de puternică se încuibase în sufletul său micuţ nefrica de înălţime şi dragostea de plutire, era greu de măsurat în acele timpuri. Dar când abia împlinise opt ani, băeţaşul acesta, îndemnat nebuneşte de pasărea care creştea în el, şi-a făcut

vânt pe geamul odăii lui dela etaj şi a sărit în gol, sub ocrotirea unei umbrele de soare. Spaima fără seamăn a părinţilor n'a îngăduit atunci să se dejghioace vreun înţeles din cutezanţa turburătoare a fărâmei de copil. A bănuit principele cel mare doar că feciorul lui va fi aflat despre o nebunie semuitoare petrecută în Moldova, câţiva ani înainte. Atâta tot.

Intr'adevăr cu prilejul venirii Regelui Carol I la Bârlad, un profesor de gimnastică dela Liceul Codreanu, s'a aruncat cu o umbrelă anume de pe acoperişul şcolii, chiar în văzul Majestăţii Sale. Făcuse multă vâlvă pe acea vreme îndrăzneala lui Gheorghiu. Astfel, ruptura unui picior şi betegia, care l-a lăsat schiop pe toată vieaţa, n'a părut nimănui preţ prea mare pentru faima căpătată şi decoraţia venită.

Dar micul Valentin — aşa îi ziceau ai casei, după numele mamei sale, ca să-l deosebească de tatăl său, şi aşa i-a rămas numele, măcar că numele adevărat îi era George — nu ştia nimic despre vitejia din târgul Bârladului. Sărise de sus fiindcă băgase de seamă cum se umflă umbrela de vânt şi fiindcă i se părea firesc să ajungă nevătămat la pământ. De altminteri, sub umbrela mare, micuţ cum era, n'a avut de îndurat mai nimic. Doar dojana crâncenă a părinţilor. Numai că, asta nu-i prea greu de suferit când ştii ce ai vrut, când ai izbutit ce aveai de gând şi, mai ales, când eşti un boţ de om şi-ţi îngădui să n'ai demnitate peste cuvenirea anilor tăi.

Acestea se petreceau la Bucureşti, în anul o mie opt sute optzeci şi opt.

Peste patru ani, un băeţandru voinicuţ hoinărea singurel pe malul Lemanului, în Geneva. Priveşte o clipă creasta albă a Mont-Blanc-ului, apoi o ia pe podul des Bergues spre insula

lui Jean Jacques Rousseau şi statuia sa, făcută de Pradier. După un ocol încet, rămâne rezemat de balustradă, cu ochii duşi după vaporaşul alb care s'a desprins dela chei şi purcede spre Nyon, pe ape verzui şi clare ca o sticlă vie.

Micul principe valah, rătăcit în lumea paşnicei Geneve, se simte prins de urît şi singurătate. La cei doisprezece ani ai lui, nu poate spune despre Leman cum spunea Voltaire: « Mon lac est le premier ». Nici nu se poate bucura ca el de tihna albă a pânzelor care plutesc şi lunecă pe ape.

N'are îndemn de nimic. Se întoarce spre Grand Quai, în piaţa Leman, o ia pe Rue de Rhône şi ajunge la Bel-Air. De acolo, pe Rue de la Corraterie dă în Place Neuve, între muzeul Rath şi Teatru, faţă în faţă cu statuia călare a Generalului Dufour. Se plimbă agale pe la cele câteva vitrine. Un galantar cu haine... o fereastră cu unelte mecanice... o librărioară. La doisprezece ani plac coperţile ilustrate şi în colori. Celelalte sunt plicticoase: « pentru ăi mari! »

Gravuri subţiri, tăiate în lemn... capete de femei... nimic de seamă. Dar, iată, îi sare în ochi un cuvânt nemţesc: « Fliegekunst ». Citeşte întreg: « Der Vogelfung als Grundlage der Fliegekunst » şi brusc, în inimă, tae un fior ciudat. Ai zice o lumină.

— « Arta sborului? Cum adică arta sborului? ».

Mintea vede deodată valea Prahovei dedesubt... De sus, de pe grind, întinzi mâinile şi purcezi în sbor...

Peste câteva minute, pe o bancă de pe promenada bastioanelor, lângă monumentul Reformaţiei, Valentin tae cu mâna foile cărţii lui Lilienthal şi ceteşte înfrigurat atâtea şi atâtea lucruri grele, din care nu desluşeşte mai nimic.

Doar atât: neamțul care a scris cartea și-a făcut aripi, le ia în mâini, fuge de vale și se aruncă în aer, plutind...

Plutind? Așa dar, se poate pluti? Atunci de ce să nu-și facă și el o pereche de aripi la Posada, îndată ce s'o întoarce în țară?... Și planurile cresc repede, lămurite, neîndoelnice, înviorând Geneva aceasta goală, tristă și urîtă pentru un copilandru de doisprezece ani.

După câteva zile, librarul i-a adus dela Paris un teanc de reviste « Aéronaute », unde găsește desenurile unor mașini de sburat, făcute în America.

Numele născocitorului este Chanute. Iar revista dă până și schița unui soiu de turn cu platformă, făcut pe malul apei, așa cum a fost locul de unde și-a aruncat Chanute mașina în sbor.

Totul e gata. Apa e colea, adică Lemanul. Platforma e la fel, iar turnul a fost înlocuit printr'un stâlp. Nici nu-i nevoie de mai mult, fiindcă aeroplanul nu e așa de mare ca al lui Chanute. Are patru aripi, late de câte un metru, iar lungimea dela cap la cap e de doi metri. Asta este tot. Coadă nu are, cârme nu are. Aruncarea se face însă tocmai ca și la Chanute: o funie trece printr'un scripete, pus în vârful stâlpului, apoi prin altul — la piciorul stâlpului — și prin al treilea la capătul platformei de jos. De acolo se întoarce și se leagă de un cărucior pe care stă aeroplanul...

Dacă la capătul celălalt al frânghiei pui o greutate mare și o lași să scapete în jos, funia trage căruciorul fulgerător, iar când acesta a ajuns la marginea platformei — unde e pusă o opritoare, — aeroplanul de deasupra lui e asvârlit ca din praștie...

Zis și făcut...

Greutatea cade, căruciorul țâșnește, aeroplanul săgetează în aer, urcă, sboară șaizeci de metri, apoi se dă de douăzeci de ori rostogol, ca o frunză și se face țăndări.

Paguba își are răsplata ei. S'a pierdut o mașină de sbor făcută de un copil și s'a câștigat o vieață de om pentru mașina de sbor. Căci, din clipa aceea, băiatul de doisprezece ani avea să crească pentru o patimă, care nu putea să-l mai ierte.

« Domnii Generali se aflau în punctul R — cum se arată pe schiță — adică la patru sute cincizeci de metri; dela depărtarea aceea n'au putut să bage de seamă înălțarea treptată a aparatului. In schimb au văzut foarte bine căderea, — ceea ce e același lucru — care, de altminteri, era ușor de zărit pentrucă priveau sborul din coastă.

« La drept vorbind, n'a fost însă o cădere, căci după ce s'a oprit motorul, aeroplanul a mai făcut încă 30 sau 40 de metri până să se așeze pe pământ. »

Aceste rânduri au fost scrise de Clement Ader, despre cel dintâi sbor cu aeroplanul său, *Eol No. 1* — cel dintâi sbor al lui și socotit drept cel dintâi sbor făcut în lume cu o mașină — dela 7 Octomvrie 1890.

Peste un an, Langley își publica studiul despre aerodinamică, iar în 1896, anul când Otto Lilienthal s'a prăbușit cu mașina lui, americanul și-a lucrat un aeroplan mic, care a izbutit să sboare un kilometru.

După ce a tipărit o dare de seamă despre acest sbor în anuarul aerostației din 1897, Serviciul Geniului i-a dat cincizeci de mii de dolari să facă aeroplanul mare. Dar după cinci ani, la 7 și la 8 Octomvrie 1901, a încercat zadarnic să se ridice în aer cu mașina cea de patru sute de kilograme,

Așa dar numai înfrângeri peste tot: în Franța, în America și în Germania. Toți specialiștii își întorc ochii dela mașinile mai grele ca aerul, spre baloanele cu cârmă.

In vremea asta doar trei oameni mai credeau în aeroplane și munceau de zor într'o pustietate a Americei. Unul era Chanute, fizicianul, ceilalți doi erau elevii săi, doi frați, Wilbur și Olivier Wright. Dar lumea n'a aflat despre roadele trudei lor decât în 1903, când Chanute a venit la Paris și a spus o parte din ce știa într'o conferință ținută, spre primăvară, la Aéroclub și într'un articol publicat prin August, în « Aérophile ». Acolo a descris atât biplanul inventat de el, cum și sborurile făcute de elevii săi, sboruri ajunse până la șaptezeci și unu de metri lungime.

La conferința lui Chanute, Bibescu este de față. Aici face cunoștință cu un alt român, un om ciudat. E doctor în drept dela Viena, dar i-i dragă mecanica, o pricepe, crede în aeroplan și a început să lucreze o mașină de sbor născocită de dânsul. Este bănățeanul Traian Vuia, care concepe pentru întâia oară aplicarea roților la aeroplane.

De câțiva ani de zile automobilul, abia născut, propășise uluitor. Valentin Bibescu este printre cei dintâi cumpărători și printre cei dintâi automobiliști. La cursa Paris-Pau din 1902 e lângă învingător: un tânăr micuț, cu bărbuță ascuțită și ochi albaștri — fiul unui gazetar englez așezat în Franța. Il chiamă Henry Farman și e fostul câștigător al cursei de biciclete Paris-Clérmont din 1892. Un sportiv și un artist totodată — doar a făcut pictură în atelierul lui Courtois — dar, mai presus de toate, o voință, o energie ca și fratele său, Maurice.

Imprietenit cu dânşii, principele Bibescu este mereu alături de ei, ca şi de Louis Renault, inventatorul automobilului, de Marcel Renault, fratele său, de fabricantul celor mai bune faruri de automobile din vremea aceea — îl chiamă Louis Blériot — şi, în sfârşit, de marele poet al noutăţilor de oţel şi lemn, trândavul dar inimosul şi minunatul Archdeacon.

Archdec, aşa-i spun cei de aproape. Iar prietenii mai buni îi sunt fraţii Voisin — Charles şi Gabriel — apoi Girardot, Turgau şi Loysel, cu care alcătueşte un sindicat, de-i comandă lui Voisin un planor, după planurile date de Chanute.

In atelierele lor dela Billancourt, fraţii Voisin mai au de lucrat un planor. E pentru Blériot acela. Dar aparatul acesta n'are noroc. Blériot nu vrea să se primejduiască, suindu-se singur în el. Işi face locul ţinut de câţiva saci cu nisip.

Când automobilul, care trage planorul, o ia din loc, aparatul svâcneşte în aer aşa de aprig încât îşi pierde coada pe pământ. Cele două aripi rămase în aer fără stabilizare, se răsucesc de două ori şurub şi vin grămadă jos.

Archdec învaţă din suferinţa lui Blériot. Planorul al doilea va fi ridicat de pe apă. I se pun plutitoare, iar Tellier îl va trage cu « La rapière » barca lui cu motor. Charles Voisin e destul de curagios să se sue în planor şi urcă până la cincisprezece metri, plutind peste o sută cincizeci în lungime.

Ci Archdec nu-i mulţumit. Mai vrea o încercare. Acum însă norocul le-a întors spatele. Un plutitor scapătă sub apă. Planorul vine în bot, iar Voisin mulţumeşte lui Dumnezeu că s'a ales numai cu spaima şi cu o bae neaşteptată.

Se pare că baia aceea a fost răcoritoare pentru toată tinerimea care se apropia de aviaţie.

Chiar principele Bibescu părăsește pentru câtva timp gândul sborului cu aparate mai grele ca aerul și trece la baloane. In vara anului 1904 e în țară și se urcă întâia oară în văzduh, dar, de astă dată cu un balon sferic. L-au botezat « România ». In nacelă are tovarăși pe locotenenții Asachi, Paul Moruzzi și pe Directorul Marinei Militare.

Ridicarea se face în București, dela Uzina de gaz... Vântul prielnic îi poartă repede până deasupra fortului Cățelu, unde câțiva soldați prea zeloși, mai degrabă speriați la astă priveliște de apocalips, pun armele la ochi și trag. Se vedea bine că aveau pricini temeinice să bănuiască și cuvântul « *România* » — scris mare pe equatorul balonului — și tricolorul uriaș, care flutura lângă el.

Nu i-a scăpat decât aruncarea zornică a lestului, care le-a îngăduit să se înalțe dincolo de bătaia puștilor, căci porumbeii, prin care au trimes o scrisoare de protest ministrului de război, au ajuns la locul hotărît când balonul se îndepărtase peste Bărăgan.

Spre seară, vântul s'a potolit. Incepu coborîrea. Ghiddropul — funia groasă și lungă de vreo patruzeci de metri care ajută la aterisare — se târa pe pământ. Mergeau domol către un sat.

Deodată, odgonul se agață de hornul unui bordei țigănesc. Șatra purcede răzmeriță, iar un lăeț curajos se agață de funie. De geaba îi strigă cei din nacelă să coboare. Nu vrea. Atunci Moruzzi îi varsă în cap un sac de nisip și balonul începe să urce. Țiganul, de spaimă, își dă drumul și vine piatră peste alt bordeiu, dându-l la pământ...

Peste câtva timp, balonul cobora cu bine la Lehliu...

In iarna lui 1905, Traian Vuia îşi isprăveşte aeroplanul şi-l adăposteşte în ferma Laborde dela Montesson. Santos Dumont e şi el aproape gata cu « Démoiselle »-a lui.

In primăvara anului 1906, Bibescu se sue în maşina lui Vuia şi o încearcă, dar nu izbuteşte s'o ridice dela pământ. Asta ajunge s'o facă un mecanic, care s'a învrednicit totodată s'o şi strice.

Urmează apoi vestitul sbor al lui Santos Dumont dela Bagatelle.

Valentin Bibescu le urmăreşte pe toate, nerăbdător, înfrigurat. Şi-a căpătat din nou încrederea. Nu mai vrea să piardă vremea. Se duce la Touquet, unde Gabriel Voisin, după înfierbântata şi avântata socoteală a lui Delagrange, închipuise sindicalizarea proprietarilor dela Paris-Plage şi instalarea unei şcoli de planoare. Acolo, prinţul îşi ia planorul în spate, urcă pe creasta dunelor şi se aruncă în gol. Un salt mic, altul mai mare...

Apoi altele... Toată primăvara, zile întregi, pe arşiţă grea, în nisip afund, se sbate o trudă aspră, chinuitoare, de dragul câtorva clipe de plutire. Henry Farman asudă şi el alături, ca şi contele dela Vaulx, dar roadele sunt neînsemnate.

Mai hotărît ca oricând să treacă la sbor temeinic, Bibescu cumpără dela Voisin un planor şi îl trimete în ţară, la Posada, unde trebue să-şi petreacă vara şi el, fiindcă are de supravegheat lucrarea fabricei din Comarnic.

Toată vara aceea şi cea viitoare se joacă peste dealuri şi peste râpi. Dela o vreme leagă planorul cu frânghii, îl duce pe malul povârniturii înalte de şaizeci de metri şi dă funiile în mâna câtorva oameni, să-l hăţuiască întocmai ca pe zmeu, din fundul văii, iar el urcă în aer şi coboară, folosind vântul

suiş care se umflă din spre apă. Ii place să se simtă ridicat în aer, să audă aerul fâşâind pe sub aripi. Regăseşte astfel întocmai aceeaşi simţire ciudată de odinioară. O regăseşte până în ziua când îşi pierde cumpănirea şi era gata să se prăbuşească în râpă. Işi dă drumul dela înălţimea stâlpilor de telefon şi lasă planorul în voia lui, să se facă morman de aşchii şi de zdrenţe.

L-a dres, dar nu l-a mai folosit. Nici nu mai avea nevoie, pentrucă învăţase tot ce se putea învăţa cu el. L-a agăţat în grinda garajului de automobile şi l-a ţinut acolo, ca pe un trofeu.

Dar, în aceeaşi vreme, auzind că Voisin construeşte biplane pentru Farman şi Delagrange, a comandat unul şi pentru dânsul.

Aeroplanul Voisin a sosit în ţară în 1907, prin luna Iulie. Vameşii au fost straşnic de încurcaţi în faţa acestui soiu nou de marfă. Neştiind cum s'o pue la plată au cerut îndreptări ministerului. Iar ca să lămurească despre ce e vorba, au tăiat şi o bucată de aripă, de-au trimis-o drept probă...

Paguba aceasta s'a împlinit lesne în hangarul nou nouţ, pe care prinţul şi-l clădise la Cotroceni. Ce nu s'a putut împlini a fost însă sborul. Maşina avea motor prea greu ca să poată sbura. Atunci Bibescu a cerut alt motor, care i-a venit tocmai peste un an. Atunci nu s'a mai potrivit helicea cu motorul cel nou, aşa încât a trebuit să mai cioplească din ea.

In sfârşit, în 1909 aeroplanul ar fi avut prilej să sboare dacă s'ar fi putut ridica dela pământ. Dar toate încercările au fost zadarnice. Astfel, Valentin Bibescu nu a făcut decât plimbări neplăcute pe toate laturile şi curmezişurile platoului Cotroceni...

Ca membru în Automobil-Club, prinţul hotărîse cu Blériot sborul din toamnă, dela Hipodrom. Atunci i-a comandat şi un aparat pentru dânsul, apoi a plecat la Pau, să facă şcoală de pilotaj cu inventatorul şi cu Leblanc, elevul lui. N'a avut nevoie de multă casnă. Invăţătura pe care o căpătase cu planorul, l-a ajutat să se descurce aşa de uşor încât, într'o săptămână putea să-şi dea examenele. Şi astfel, la 5 Decemvrie 1909 este făcut pilot, după care, la 10 Ianuarie 1910, căpătă în mână brevetul internaţional Nr. 20.

Apoi şi-a trimis aeroplanul în ţară, iar la începutul primăverii l-a urcat spre Cotroceni, în hangar, să porncască montarea.

.....

Din câte i-a istorisit Nanu despre Bibescu, Vlaicu n'a ales nimic prielnic pentru biet sufletul său. Mai cu seamă când auzia povestea de neînchipuit, că vrăjmaşul lui — fecior de mocan — este prinţ sadea.

Altfel de prinţ decât cei dela Palat, dar tot prinţ adevărat, de vreme ce se trage din Domnitorul Bibescu, unul care a stăpânit cândva, peste Ţara Românească.

Năzdrăvăniile astea cu două feluri de prinţi cari-s tot la fel, dar nu-s la fel, erau nişte ghicitori aşa de încâlcite pentru mintea lui, încât Vlaicu niciodată n'a fost în stare să înţeleagă deosebirile şi asemănările.

In schimb, a priceput bine altele: că prinţul ăsta, care «*mi-i un fel de Prinţ altfel*» e şi el cu Blériot, vine deadreptul din Franţa, a făcut şcoală de sburat într'un loc ce-i zice Pau şi e întărit ca pilot cu brevetul al douăzecilea. Vasăzică al douăzecilea din toată lumea.

Și durerea cea mai crudă, care i-a încheiat veștile despre Valentin Bibescu, a fost gândul că el, Vlaicu nu mai poate fi decât cel puțin al douăzeci și unulea.

Prin urmare Blériot îi luase odată locul întâi cu sburatul. Acum venea și Prințul ăsta să-i ia locul întâi între români.

Măcar de-ar fi avut locul întâi la Binținți. Dar nu l-a avut nici acolo, fiindcă a suit'o pe soră-sa cea mică să se urce întâia oară.

Felul în care gândea toate astea era așa de copilăros, încât Iosif și cu Ilarie Chendi au izbucnit în hohote ascultându-i spovedania. Dar el suferea cumplit. I se vălura lacrima în ochi spunând și avea o fiertură așa de grea și de neguroasă în lumea mică dintr'însul, încât cei doi prieteni s'au trudit o noapte întreagă să-l liniștească și să-l încredințeze că tot el a sburat înaintea lui Blériot, fiindcă sborul cel adevărat l-a făcut singur, iar nu fetița de trei ani, care ținea locul unui pietroi. Și apoi era un aeroplan făcut de el, pe când Blériot avea o fabrică, iar Osmont și cu Bibescu, au mașini cumpărate dela alții.

Iosif nu mai știa ce să spue. Lăsase judecata anilor săi. S'a pomenit că vorbește cu Vlaicu întocmai cum vorbea cu Corina. Și că Aurel, tremura agățându-se de cuvântul lui, ca și ochii cei mari ai fetiței, când îi urmăreau pe buze lămurirea ori o îngăduință.

Pentru o inimă frățească și simțitoare ca a lui Steo, privelișlea ăstui copil de trei zeci de ani, care trăește și se chinue pe gânduri așa de simple, avea de ce să-l înduioșeze. I s'a făcut milă de dânsul și s'a luptat cât a putut să-l îndepărteze de tristețele unde se îneca. L-a ținut mult pe lângă el acele zile și mereu căuta câte un ardelean să i-l dea tovarăș. Prețul singurătății e mare când stai de vorbă numai cu durerea.

Iosif începuse foarte bine a şti asta. Din nefericire, atunci era o vreme amară pentru Ardeleni. Erau cu mintea tot la părţile lor de ţară, unde suferinţele începuseră a da în clocot. Destulă zarvă făcuse, la începutul lui April, ciudata purtare a preotului Mangra. Eşiseră atunci la iveală atâtea— şi toate ruşinoase— pentrucă acel încolţit şi-a arătat şi el colţii, învinuind pe învinuitori că nu el, ci ei, îşi fac mână bună cu Ungurii.
Ş'apoi, în timpul din urmă, purtarea stăpânirii din Pesta se limpezise crud.

Erau călcate în picioare toate făgăduelile date cândva şi se urmărea o maghiarizare cu orice preţ şi fără nici o milă. Congresul Naţional dela Sibiu, din 23 Martie, a spus toată desnădejdea Românilor. Şi au spus'o pe şleau, fără să cugete o clipă la temniţa din Seghedin, atât unchieşul Gheorghe Pop de Băseşti, cât şi tovarăşii săi, Comşa, ori doctorul Gavril Tripon. Acum însă, la apropierea alegerilor, lupta se înteţise amarnic. Nu era uşor de avut o biruinţă cu votarea pe faţă, cum o rânduiseră ungurii.

Pe de altă parte, nici în Regat nu era mai multă linişte. Nu trecea zi dela Dumnezeu lăsată să nu fâlfâe pe case flamuri negre ori să nu huiască ţara de câte o nouă dârdură. Murise, cu câtva timp înainte, doctorul Lueger, primarul Vienei, care era foarte iubit în Bucureşti, iar pela Duminica Tomii, a venit şi vestea morţii Regelui Eduard al VII-lea al Angliei.

Tot pe-atunci, un proprietar din Botoşani răneşte la obraz, într'un duel, pe Nicu Filipescu, care, de când omorîse, tot la asemenea ispravă pe Lahovari, jurase să nu mai atace, ci numai să se apere.

Apoi, detună scandal împotriva lui Haret, care vrea să facă o lege pentru înfiinţarea a douăzeci şi una de catedre noi,

la Universităţile din Iaşi şi Bucureşti, iar profesorii, în cap cu Maiorescu, Arion şi Dissescu, ţin piept, până ce însuşi Regele Carol, zice-se, ar fi cerut retragerea proectului.

Cu adevărat, cometa Halley, s'a arătat că ştie turbura, dacă nu lumea toată, măcar lumea românească.

Intre asemenea învrăjbiri, dureri şi încordări, cine să mai aibă timp de alinat supărările lui Vlaicu?

Chendi, mai aspru, mai bărbătos l-a luat de guler şi i-a spus:

— « Măi Vlaicule, ca să-ţi treacă negurile du-te mai întâi în plimbare la Sinaia, că a venit Regele Suediei, Gustav al V-lea, şi cască gura la el. Pe urmă te întorci colea şi caşti gura la franţuzul cu aeroplanul. După aceea vine zece Mai. Vasăzică o zi întreagă ai ce să vezi. A doua zi, începe la juraţi procesul lui Jelea. Acela o să ţie mult, fiindcă numai un jurat nu-i liberal, aşa că nu le dă mâna să judece repede, să nu se spue că au venit cu hotărîre de acasă. Pe urmă începe Sinodul şi aud că Vlădica de Roman iar îl afuriseşte pe Haret...

Şi apoi, dacă vezi şi vezi că tot îţi mai rămâne vreme, cumpără-ţi colecţia lui Sherlock Holmes dela Ignatz Hertz — că se citeşte singură — ori desfă aeroplanul şi fă-l din nou. »

Vlaicu a pălit. A înţeles bătaia de joc, dar l-a durut mai puţin decât gândul şi încredinţarea că Ilarie Chendi era sâcâit de purtarea lui. N'a putut crâcni. Insă, de a doua zi, nici n'a mai dat pe la Kübler şi pe la High Life, unde ştia că-l găseşte. Rătăcea fără nici un rost prin celelalte câteva cafenele, ori berării, câte le mai ştia.

După două trei zile, Iosif a băgat de seamă. I-a spus lui Chendi:

— « Bagi seama Ilarie că Vlaicu nu mai vine? Eu cred că s'a supărat. »

Celălalt n'a răspuns. A început să recite, trăgându-şi mustăţile:

« Vezi, tu mă sileşti pe mine
Şi pruncuţii mei,
Să mă fac şi eu ca tine,
Şi ca pruncii tăi;
Şi plăce-ţi-ar! — No! Că bine
Ştiu eu ce gândeşti!
Frate Pişta, frate Pişta,
Mare câne eşti!... »

— « Mă! genial a fost inspirat Arădeanul acela de Ion Tripa, când a scris stihurile astea! ».

— « Da. », a răspuns, zâmbind bun, Iosif. « Parcă nu le-ar fi scris numai pentru Tisa... »

Nici n'a băgat de seamă când venise primăvara. S'a pomenit deodată în mijlocul ei, între nesfârşiri de câmp verde, sub copacii cu mugurii făcuţi frunze şi abia atunci a stat să-şi socotească zilele, să vadă că-i aproape de întâia zi a lunii Mai. Neştiinţa era poate şi din pricina oraşului. Intre cămăruţa dela Hotelul Regal şi dealul Arsenalului, bicicleta mânată aprig nu-l trecea pe lângă grădini sau pe bulevarde. Primăvara năpustise astfel în ţară, în răstimpul dintre două drumuri făcute la câmpul de tragere de pe podişul Cotroceni. Vlaicu a aflat'o, plină şi bogată, de cum a intrat sub verdeaţa înaltă a urcuşului ce despărţea Parcul Palatului Princiar de grădina Botanică.

Pe Platou, câmpul mijea proaspăt în soare, aburi subţiri răsuflau din reavănul ogoarelor depărtate. Tufele salcâmilor

dela forturi, făceau umbră subțire lângă pata străvezie a frunzișului nou.

Era alt câmp și alt cer. Peste întinderi netede, topite în zarişti apoase, un zmalț albastru, curat si rece, pe care se cârduiau scame albe, norișori mânați, răvășiți de toanele crucișe ale văzduhului.

Dar maistorașul n'avea vreme să vadă frumusețea și împăcarea aceasta. In inima lui se prelungeau înfrângerile și durerile iscate de ele. Nu erau răni cu usturimi ascuțite, tari. Era o îngenunchere treptată, moale, dar fără putință de ocolit, Insfârșit, trebuia să aștepte cu brațele pe piept, să simtă vremea trecând, să vadă pe alții luându-i înainte, așa cum îi luase acum Bibescu și, mai ales, Osmont, pilotul franțuz, care își vestise, prin toate gazetele și prin afișele lipite pe toate gardurile, meetingul de Duminică 3 Mai.

Azi e Vineri și mai este o săptămână până la 1 Mai. Maistorașul se duce pe câmp, cu dorul să afle când vine aeroplanul. Ar vrea să urmărească de aproape chipul cum se montează o mașină încercată, pentrucă experiențele din Franța trebue să-i fi învățat pe sburători anume sisteme de orânduit montajul și anume feluri de încercări. Nu crede că-i vor prii și lui, de vreme ce aparatul făcut de dânsul este cu totul deosebit față de Farman, dar nu se poate lipsi de prilejul să vadă, fie chiar numai o întărire în cele pe care le cunoaște.

Ajuns în mijlocul câmpului, urechea i se ciulește, tresărind. De undeva, dintr'un fund, străbate plin, huruit vijelios de motor. Când întoarce ochii, vede porțile mari ale hangarului de fier date larg în lături, iar înlăuntru, lângă aeroplanul gata montat, un om micuț și slab, care încearcă motorul.

Priveliştea bate în el ca o lovitură de scrâşnet. Nu s'au mulţumit să-i ia întâetatea în ţara *lui* şi în cerul *lui*, i-au luat'o până şi în *casa lui*.

O năvală de furie oarbă, ca o apă năboită, i se învârteşte în piept şi în creer. Judecăţile nu mai stau drepte. Simte primejdia pornirilor urîcioase, rele şi nu vrea să se lase biruit. La drept vorbind, ce vină are franţuzul mititel, care migăleşte la motorul lui nefericit? Nici măcar n'a venit cu aeroplanul său şi nu se ştie de loc, dacă poimâine, când va sbura, n'o să-şi lase trupul morman de carne pe iarbă. Hardughia lui Farman e destul de jalnică la înfăţişare, ca să spue ce poate. Ş'apoi amintirea lui Lindpeitner e aşa de proaspătă!

Căznindu-se greu să ajungă la împăciuială cu sine, Vlaicu face vânt bicicletei, sare pe ea şi pedalează ciudos, pornit, alergând undeva, pe câmp, fără ţel, hurducat de imaşul înverzit al poligonului şi răcorit de boarea pişcată a primăverii.

Curând s'a pomenit între copacii unei şosele. Goneşte înainte pe ea, fără să se întrebe unde ajunge. Apoi intră într'un sat, iese din el, coteşte pe un drumeag spre dreapta, vecin cu un pârâu.

I-au amorţit coapsele şi îi tremură carnea de oboseală. Abia mai poate răzbi să mişte bicicleta din loc. E leoarcă de apă. Dar după douăzeci şi cinci de kilometri gândul încă n'a ostenit să se întrebe:

— « Ce drac'au eştia cu mine, frate? »

Iar fiindcă răspuns nu află, le trânteşte tuturora o înjurătură cât toată lumea şi se întinde pe iarba jilavă, lângă bicicleta culcată.

E mai liniştit parcă acum, când stă lungit, cu mâinile aduse după cap şi palmele făcute puişor. Ţinteşte cu ochii vii un

nour alb, vânteş gonit pe cărările lui de sus. Sau, poate, se uită să caute o cărare nevăzută, ursită zilelor de mâine. Oftează, împietreşte fălcile aspre, apoi, înseninat, murmură pentru sufletul lui:

— « Hei bade, ce-o fi să fie când oi sbura eu... »

Scurt, în inimă se răsuceşte un vrej rău:

— « Dar dacă n'oi putea să sbor? Dacă oi păţi şi eu ca săracu' Vuia, care o fo' căzut de loc, cât numai s'o ridicat de-o palmă?... »

Acum simte răceala pământului pătrunzându-i prin haine, până pe spinarea umedă.

Il scutură un fior şi se scoală.

Peste o jumătate de ceas, pe drum greu de-a-lungul pârâuaşului Răstoaca, a făcut calea până în Ciorogârla, unde se opreşte la o cârciumă, să guste ceva pe colţul tejghelei şi să dea pe gât un cogniac prost, să se încălzească. Dar mai ales să se simtă singur, nesfârşit de singur şi de străin.

Târziu, noaptea, când a ajuns înapoi lângă bariera Cotrocenilor, nu s'a putut stăpâni să nu treacă şi pe la hangar. Era linişte acolo. Doar o santinelă bocănea cismele grele pe podişca de lemn dinlăuntru. Aeroplanul nu se vedea.

In schimb se vedea afară cerul înalt şi limpede, cu steluţele lui tremurătoare.

— « Se uită Dumnezeu-Bunul încoa. » a făcut gândul lui Vlaicu. Şi, împăcat cu toate, s'a dus să se culce, fără să doarmă decât spre ziuă, când l-a visat pe Goga încruntat, bătându-se cu un fel de dihanie, care se zicea că vrea să-l omoare...

La scăpătatul zorilor, maistoraşul era din nou pe câmp şi se învârtea încet împrejurul aeroplanului, judecându-i

fiecare şurub şi fiecare legătură, cu un ochiu încordat, nepărtinitor.

De altminteri nici n'avea pricină să fie altfel. Biata maşină era o unealtă desăvârşită pentru lesnicioasă ucidere de oameni.

— « 'Esta nu-i aeroplan, frate, fără numa' smău! » Cu acest gând şi-a încheiat el judecata pricepută. Atunci s'a arătat în sfârşit pilotul franţuz, dimpreună cu Carol Vişoţki, care-l adusese şi-i întocmise sborul. Negustorul acesta bucureştean luase de la Henry Farman reprezentanţa pentru România şi căuta să-şi arate marfa.

Cu ajutorul lui Vişoţki, care nu-l cunoştea, nici n'a ţinut să ştie cu cine vorbeşte, Vlaicu a aflat dela Osmont tot ce i-a trebuit să audă şi câte nu le putuse înţelege la Paris. Mai ales acum, după ce-şi încercase helicele, ţinea negreşit să cunoască puterea celor dela aeroplanul Farman. Cele pricepute i-au fost de neînchipuită bucurie. Iar când Vişoţki i-a mai spus şi că Osmont nu sboară decât peste o săptămână în ziua de Sâmbătă 2 Mai, şi-atunci doar să încerce aparatul, înainte de sborul oficial de a doua zi, maistoraşul, s'a pomenit nădăjduind copilăreşte că, într'o săptămână poate să-i vie şi lui motorul, poate să-l pue pe aeroplan şi chiar poate să sboare. Iar dacă sboară:

— « Apăi de bună samă mi ţi-l tai aspru şi pe Osmanu'esta !».

Aşa a gândit, aşa a hotărît.

Pe urmă a purces întins la Arsenal, să se uite şi să se tot uite cu dragoste nesfârşită şi cu mândrie, la gingaşa făptură a gândacului său, care:

— « Aşa fainâ măestrie şi pe Farmann l-o pune în reşpect! »

Seara i-a scris lui Boca, adăugându-i şi o fotografie a « gândacului » în atelierul din Arsenal. I-o făcuse Nanu.

București, 24 Aprilie 1910

Frate Romulus!

« Cum? Asta ridică pe el? ». Astă mașină are să bată și pe Farman, de-l smintește! Frate, e un lucru foarte frumos, nici nu seamănă cu a lui Farman. Aici a venit una d'estea dar e de 500 kgr de grea și tot sboară. Helicea ei are cu 50 cai numai 120 kgr. tracțiune și pe cum știi, a mea are una 120 kgr. cu opt cai, apoi 2 cu motor de 50 cai? Mi-e teamă că nu mă mai văd scoborît. Frate! Motorul a plecat din Paris dar în două săptămâni abia ajunge aici. Eu mai am de a face rezervorul de benzină și apoi pun motorul și ies la Cotroceni unde o să sbor toată vara. La Budapesta nu cred să pot veni din cauză că nu știu sbura pe atunci destul de bine. Să vii când sbor că altfel te pușc, să aduci și pe Vlad și să-i scrii și lui Bontescu pe atunci să vină. El nu mi-a scris niciodată.

Goga mi-a trimis vorbă, l-am visat rău azi noapte și cred că o pățește cu politica lui. Scrie-mi frate mai multe. Aici poți vedea mașina întreagă și locul unde s'a lucrat.

Vă sărută,

Vlaicu.

P. S. Să nu te însori înainte de-a sbura.

Când maşina a fost scoasă afară, pe câmp începuse a se aduna lume din oraş, venită cu birji şi cu automobile. Din câte a auzit, Vlaicu a înţeles că Osmont vrea să facă doar vreo câteva salturi de încercare, ca să vadă cum merge aeroplanul. Aştepta încă un ceas mai potrivit, pentrucă i se trimisese răspuns de la Palatul Cotroceni că Principele Carol ţine negreşit să fie de faţă la cele dintâi sboruri.

Curând s'a pornit un pic de vânt. Aeroplanul se umfla în bătae şi tremura pe roţile subţiri.

Pilotul, tot mai îndoit, dădea din cap îngrijorat, sporovăind cu Vişoţki. Ii lămurea ceva neplăcut, fără îndoială, fiindcă negustorul era foarte nemulţumit. Peste jumătate de ceas aeroplanul era împins înapoi în hangar. Din pricina vântului Georges Osmont nu voia să sboare.

Când a înţeles asta, ochii lui Vlaicu au svârlit lumini mici şi tari. Ceva bun şi cald i-a mângâiat oropsirea. Nu s'a supărat nici măcar când Vişoţki, sau altul de pe-acolo, i-a strigat mânios să se dea de-o parte şi să nu încurce locul. S'a dus liniştit, bun şi ascultător, privind cu nesfârşită prietenie bucăţica de om, care nu avusese curajul să sboare pe asemenea firicel de vânt.

După masă era din nou pe câmp. De altfel nu coborîse în oraş. Mâncase la cantina lui Cantili, să fie mai aproape şi nu

s'a mișcat dela masă, decât doar când a văzut primele mașini că trec înapoi spre poligon.

In estimp vântul se domolise, iar pe la ceasul cinci a căzut de tot. Atunci, câmpul era negru de lume subțire, ofițeri mai ales și gazetari. Aeroplanul n'a fost scos însă din hangar decât după venirea Principelui Carol, pe la șase și jumătate.

O jumătate de ceas, Prințul a stors ape de ape din pilot, punându-i toate întrebările din lume, ca să-și lămurească temeiul aparatului, felul construcției și chipul în care e cârmuit. Ba, s'a suit chiar și la postul de pilotaj încercând îndelung toate comenzile, pe rând. In sfârșit, fiindcă Osmont n'a prea știut bine să spue cu ce iuțeală zboară aeroplanul, Prințul a încheiat:

— « Iți măsor eu îndată viteza. La al doilea sbor, cum ai să pornești dumneata, pornesc și eu paralel, cu automobilul. »

La cinci minute după ora șapte, motorul e pus în mișcare și francezul face semn soldaților să dea drumul mașinei. Greoiul Farman se clatină puternic pe arcurile subțiratice și, legănându-se nesigur, pornește umflat de vânt. După o sută de metri se desprinde de iarbă. Urcă încet, în pantă dulce și plutește apoi neted, la vreo zece metri înălțime, alergând spre forturi.

Din locul lui, unde stă oarecum stânjenit, fiindcă nu-i face nicio plăcere sborul acesta, pe care, în sfânta lui nevinovăție, crezuse că Dumnezeu n'are să-l îngăduiască nici după amiază, Vlaicu se trudește să-și dea seama cum anume își cârmuește pilotul colo sus, aeroplanul său. Ceea ce a văzut la pornire l-a mulțumit fiindcă i-a fost o bună învățătură. Anume, a văzut că, după vreo douăzeci, treizeci de metri, coada mașinei

s'a ridicat cea dintâi dela pământ. Cu asta, manevra de pornire i se pare limpede. Limpede pentru gândacul lui, bine înțeles, unde cârmele sunt mult mai simple decât la Farman.

In depărtare, aeroplanul se apleacă ușor pe o parte și, ocolind larg, ia calea înapoi. La capătul câmpului începe a coborî treptat. Câteva stropșeli și apoi câteva goluri în sunetul motorului, dovedesc că pilotul îl tae și-i dă drumul din nou, ca să-i potolească puterea.

In câteva clipe, hurdughia se lăsa aspru pe pământ, bufnind și scrâșnind din toate încheeturile. După ce s'a oprit, soldații sar să o aducă iarăși la locul de plecare.

Acum se pregătește al doilea sbor. Osmont va lua cu el și un călător, așa aude Vlaicu pe câțiva din jurul lui. Principele Carol nu mai are astâmpăr. Svârle priviri repezi lui Moehrlen, și măsoară de sus până jos pe gazetarul Grant dela ziarul « Roumanie » care-i sorocit de Vișoțki să fie cel dintâi călător aerian din România. E cam aprins la față Grant și se vede cât de colo ce trudă își dă să se arate stăpân pe dânsul. Din chipul dulce cum vorbește cu Osmont, din felul stăruitor cum îi așează mâna pe braț și pe umăr, vezi cât de colo ce nădejde își pune în fărâma aceea de om.

Când pilotul hotărăște scurt:

— « Allons ! » fața lui Grant albește ușor, liniile obrajilor se adâncesc și se fac aspre. Peste ochi crește o umbră. Simți că i s'a făcut frig și că trăiește o clipă de haos solemn, de parcă ar fi ieșit puțintel din vieață.

Ochii Principelui Carol ard de tinerețe fără răbdare. De s'ar găsi o singură gură să spue:

— « Urcă în aeroplan, Alteță! » ar sări sus, fără să-i mai pese de Moehrlen. Și, hotărît lucru, că acei șaptesprezece ani ai Săi ar primi altminteri botezul acesta al văzduhului.

Dar nimeni nu se gândește să-l îndemne. Are un suspin ușor, pe care l-ai putea tălmi:

— « Rău lucru să fii Principe! » Apoi se răzbună cum poate, strigând lui Osmont:

— « Acum îți măsor viteza! » și sare în automobil, așezându-l astfel, încât să poată alerga paralel cu aeroplanul.

Și ce-i drept, a alergat atunci automobilul princiar cum nu-i fusese dat nici când să alerge. Numai că, truda a fost zadarnică. Farmanul s'a zmâncit ușor de pe pământ și a lăsat repede în urmă mașina care gonea pe jos.

— « Trebue să aibă peste șaptezeci de kilometri pe oră! » a spus Alteța Sa lui Moehrlen, când s'a întors la locul de plecare. » Poate chiar optzeci, dacă am socotit Eu bine. »

Când au coborît, Grant era roș la față și avea o nemaipomenită poftă de vorbit. Ii sticleau ochii ca unui biruitor în luptă mare și a fost de-ajuns ca Principele Carol să-l întrebe doar:

— « Ei, cum a fost? » pentru ca el să purceadă a lămuri înfrigurat, prea voios și prea repede:

— « Minunat, Alteță! Parcă am luat un duș! Când m'am ridicat, nici n'am simțit. Nu mi-am dat seama că sunt în aer decât abia mai târziu, când biplanul era la înălțime mare... »

— « Opt metri! » a precizat nemilos Principele, sâcâit se vede de bucuria asta, care i se răpise Lui pe nedrept.

— « Opt metri? » a făcut atunci, uimit, Grant. Și era gata să se împotrivească în chip hotărît, dacă nu și-ar fi adus aminte că sunt anume porunci, care nu trebuesc călcate. Dar în mintea

lui era limpede că Principele, n'a putut nici pe departe măsura adevărată înălţime. Ce Dumnezeu! Doar şi el, Grant, ştie să aprecieze o distanţă. Iar depărtarea până la pământ i se păruse uriaşă. Din această cugetare l-a smuls tot Principele:

— « Ei? Şi apoi? »

— « Apoi am trecut peste o turmă de oi... Totul a fost însă numai o clipă, căci turma a dispărut repede. »

— « Fireşte! » a făcut Principele. Apoi, a apăsat « fiindcă eraţi aproape de pământ. Dacă aţi fi fost mai sus, dispărea mai puţin repede. »

Judecata era foarte limpede şi hotărîtă. De aceea Grant s'a agăţat de altceva:

— « Viteza mare, Alteţă... Vedeţi, în timpul ascensiunei nici nu-mi dădeam seama că înaintam. Parcă şedeam pe loc. Am priceput ce iuţeală aveam numai când am văzut automobilul Alteţei Voastre, care mergea cu toată viteza şi totuşi l-am lăsat în urmă. »

— « Mda », a zis Principele. « Şi altceva? »

— « Altceva? Mi se părea că sunt foarte uşor. Aveam impresia că eram un fulg care pluteşte... ».

Poezia asta ieftioară l-a făcut pe Principe să surâdă. Ceea ce văzând, Grant s'a grăbit să închee cu vorbe mai omeneşti:

— « In sfârşit pot să spun că senzaţia sborului este foarte plăcută... »

Principele Carol a plecat puţintel capul spre un umăr şi a ridicat faţa, privind lung undeva, sus, pe cerul curat. Era o atitudine obişnuită a Sa. Dar atunci, în clipele acelea, mişcarea avea parcă o altă însemnătate. Din plutirea în slăvi, pe care şi El o visase în atâtea rânduri, altceva aştepta însoritul Vlăstar Domnesc. Alte veşti şi alte frumuseţi.

— « In sfârșit, pot să spun că senzația sborului este foarte plăcută! ». Ce înseamnă asta? Poți vorbi la fel de o plimbare în carul cu fân, ori de atâtea altele, care n'au putința să stârnească în inima ta nimic deosebit. Vorba săracă a lui Grant l-a făcut pe Principe să-i pară rău că n'a putut El însuși sbura.

Vlaicu se grămădise și el să asculte spusele gazetarului. Dar totodată se ferea să-l vadă Principele. Goga îi vârîse în minte, că nu știe să vorbească frumos cu oamenii de altă teapă decât a lui, așa încât era prea firesc ca, mai ales față de atâta lume, să n'aibă îndemn a înfrunta primejdii.

Dar Principele Carol, de mic copil, avea pornirea și deprinderea să vadă chiar și aceea ce nu-i este vârît în ochi. Deci l-a zărit. A despărțit lumea cu privirea și l-a întrebat:

— « Ei, domnule Vlaicu, ce zici? »

— « Dăh! » a dat din umeri ardeleanul, lipind călcâiele. « O fo' sburat! ».

— « Uite, dumneata ar trebui să sbori! » a urmat Principele, neputându-și birui un zâmbet pentru stângăcia răspunsului de mai înainte. Dar Maistoraşul s'a scuturat cumplit:

— « Cu 'esta? Feri Doamne! » și s'a zorit să adauge, lămurind: « Nu mi-oi frânje eu grumajii' cu Kunstu' lu' Farmanu'... făr numa cu gândacu' meu... »

— « Gândacu dumitale trebue să sboare mai întâiu! »

— « No! D'apăi dacă n'o sbura, cum mi-oi frânje gâtul? Și de bună seamă c'o sbura. Dar nu la opt meter ca 'esta. La o sută și la o mie... »

Ceea ce dovedea că Vlaicu ascultase bine cele de mai înainte.

Principele Carol, a râs, i-a strâns mâna, s'a suit în mașină cu Moehrlen și a plecat.

In urmă-I, Maistoraşul Aurel a rămas cu inima îndoită. Nu din pricina privirilor ciudate şi neascunse de batjocoritoare ale celor prezenţi — nici nu le vedea — ci pentrucă Principele nu întrebase nimic despre aeroplanul lui.

Dar Aurel avea să afle mai târziu că, în Palatul Cotroceni se ştia foarte bine şi la timp, cum stă lucrul din hala Arsenalului. Se ştia chiar şi despre întârzierea motorului. Iar dacă, în toată românimea acelei vremi, ai fi vrut să alegi cari sunt cele cinci suflete mai doritoare să afle noutăţi despre aeroplanul lui Vlaicu şi mai doritoare de izbânda lui, cel puţin unul din ele trebuia să-l cauţi în Palatul Cotroceni.

Sborurile oficiale de a doua zi, Duminecă 3 Mai, n'au avut nimic deosebit. Plouase în răstimp, dându-i lui Vlaicu nădejdi mărunte şi copilăroase. Dar pe seară, după ceasul şase, cerul s'a limpezit şi Georges Osmont a putut să-şi facă arătările pe o vreme foarte prielnică şi mai liniştită ca oricând. Din pricina aerului răcorit motorul trăgea minunat şi astfel, francezul a avut curajul să facă nu numai cele trei sboruri făgăduite — viteză, înălţime, durată — dar a cutezat chiar să ia şi trei pasageri. Fericiţii au fost: Carol Wişoţki, apoi doamna Yvonna Cămărăşescu — soţia vestitului Ion Cămărăşescu, omuleţul pe care îl găseai în frunte ori unde era vorba de-o noutate sportivă şi mai ales automobilistică — şi, în sfârşit, Ministrul Austro-Ungariei la Bucureşti, Prinţul Schonburg Hartenstein.

Cum e uşor de înţeles, Vlaicu a venit cu toată ceata prietenilor. Le-a dovedit, în de-a-măruntul, ce prost e aeroplanul şi li s'a plâns, arătându-le câtă lume înegrea câmpul, cu ce mare sumă de bani l-a păgubit şi Farman după Blériot. Apoi, i-a

dus să-i plimbe în hangar, unde, curând-curând, avea să înceapă vieaţa lui adevărată.

De altfel era mai vesel, Sborurile lui Osmont nu aduceau nimic nou pe lângă cele din toamnă, făcute de Blériot. Doar că urcau şi pasageri. Numai că asta, prea ştiut de prin gazete, nu era o noutate, iar sborurile propriu zise erau mult mai mici, mai sfielnice şi mai puţin frumoase, decât fuseseră ale celui dintâiu. Chiar aeroplanul creştea lipsa de interes prin urâţenia lui. O şandrama ciudată, care nu aducea nici pe departe cu silueta sveltă a maşinei lui Blériot.

Pentru Vlaicu, toate astea, umflate încă şi mai mult de către prietenii cari ţineau să-i fie pe plac, erau mulţumiri, mângâieri bine venite. Apoi liniştea îi era întregită de o scrisoare a ataşatului militar dela Paris, care îi dădea de veste că motorul e aproape gata şi că, în câteva zile, porneşte spre ţară.

Asta îl adusese la hotărîrea să înceapă neîntârziat mutarea lucrului la Cotroceni, chiar de a doua zi, Luni, şi să purceadă montarea definitivă a aeroplanului. Asta, dar totodată şi o pricină nemărturisită. Anume, îi ajunsese la ureche svonuri cam primejdioase. Un român, Neculai Ioan — sau Ionescu — inventase o maşină de sburat, foarte ciudată ca principiu, dar de bună seamă foarte temeinică, de vreme ce i-o brevetaseră francezii cu vreo trei ani înainte. Ii zicea aparatului « helicoid » pentrucă toată plutirea se bizuia pe tragerea unor helice, şase la număr — făcute într'un fel deosebit.

Mirosul lui de om deprins să vadă mai departe decât alţii, îi spunea lui Aurel că născocirea lui Ioan, ar putea să fie cale foarte însemnată pentru deslegat problema sborului, dacă — bine înţeles — s'ar ajunge între timp a se rezolva problema încă mai grea: a motorului fără greş.

Acum, aflase că Neculai Ioan era cu aparatul gata, aşteptând şi el să-i vie motorul (tot din Franţa pare-se) de treizeci de cai putere. Aşa dar, era pe întrecere.

Şi astfel, amăgindu-se că zoreşte venirea Gnômului, maistoraşul Aurel a tocmit pe Ion Ciulu mecanic la aeroplan, cu două sute de lei pe lună. Şi a doua zi după sărbătoarea de zece Mai, căzută într'o Duminică, a pornit munca la Cotroceni, unde şi-a cărat toate uneltele şi bucăţelele din avion.

Când a păşit pe câmpul Cotrocenilor în fruntea celor câteva furgoane cu bucăţile aeroplanului, i-a eşit şi durerea în faţă. Porţile şandramalei lui Valentin Bibescu erau date în lături, iar înlăuntru, câtiva oameni desfăceau lăzi şi diredicau. Ce mai pumn dat în inimă i-a fost noutatea aceasta bietului maistoraş. O clipă, n'a mai văzut nici hangar, nici câmp, prin păianjenişul crescut peste ochi. Ca un fel de amorţeală înveninată i-a răcit obrajii, pieptul şi genunchii.

Dumnezeule! N'or să se mai isprăvească odată oamenii aceştia care-i tae drumul şi-l tot îndepărtează de locul cel dintâi ce-i este cuvenit?...

Din împietrirea lui amară şi înfrântă, îl trezeşte scuturarea voinică şi caldă a calului de lângă dânsul. A bătut scurt din copită, ca şi când i-ar porunci:

— « Haide odată! Acum nu ne mai putem opri! » şi opintirea plină de vână în hamuri, să smuncească din loc furgonul greu, seamănă leită cu încordarea din sufletul lui Vlaicu. Trec pe lângă hangarul lui Bibescu fără să întoarcă privirea.

De altfel a avut o mângâere. Principele Bibescu nu se afla printre oamenii din hangar, nici n'avea de gând să vie tocmai repede. Era la Viena, unde îl chemaseră alte îndemnuri şi

chibzueli. Drept vorbind, nu se grăbea. In şcoala de pilotaj dela Pau învăţase că primăvara e o prietenă cu toane, rele pentru sburători. Prin urmare, aştepta aşezarea vremii, fără să se pripească şi fără să se întrebe dacă vor apuca alţii să-i ia înainte. Era, cum se zice, un caracter sportiv, pentrucă nu umbla după biruinţă cu orice preţ. O voia dreaptă, cu temei. De altminteri, prin brevetul de pilot numărul douăzeci îşi avea locul hotărît în lume. Deci şi în ţara românească, unde era cel dintâi sburător cu pecete, după cum fusese cel dintâi automobilist cu pecete. Doar maşina lui purta numărul zero.

Aşa privite toate, Vlaicu se aşeza tocmai la capătul protivnic. Adică acolo unde nu se putea primi decât o biruinţă întreagă, oricât de mare ar trebui să arate sălbătăcia luptei.

Din ziua aceea, poligonul de tragere din susul Cotrocenilor s'a schimbat într'un câmp de bătălie nemiloasă, de pe urma căreia avea să curgă multă sudoare, avea să işte multă durere şi avea să curgă atâtea sânge cât trebuia, pentruca lupta să-şi ajungă încheerea.

Vlaicu a simţit'o în ziua aceea de Luni 11 Mai, când a dat cu ochii de hangarul lui Bibescu.

Atunci, pentru toate câte aveau să vie, neguroase şi nesigure, biruinţe ori înfrângeri, a hotărît:

— « O' el, o' eu! » Iar « El » nu era numai Valentin Bibescu. Era un nume care cuprindea tot: pe Blériot şi pe Wright, pe Farman şi pe Latham, pe Osmont şi pe Cerchez, pe Goliescu, Ioan sau colonelul Miclescu.

Era, cum s'ar zice, stafia înfrângerii. Prin urmare, duşmanul de moarte al celui care nu trăieşte decât să învingă.

Iată cum vieaţa de sburător a lui Aurel Vlaicu, acea vieaţă care, adevărat vorbind, începe din clipa când purcede mon-

tarea aeroplanului la Cotroceni, avea să se desfăşure toată sub nourul care se chema Valentin Bibescu.

Viaţa aceea a început la 11 Mai. Sau mai exact, a treia zi, când a purces lucrul în toi. Adică Miercuri 13 Mai 1910.

De atunci, prietenii lui buni aproape nu l-au mai văzut. Pleca în zori şi se întorcea în toiul nopţii, pentrucă mânca la cantină, sus în deal, dimpreună cu lucrătorii. N'avea vreme nici să-şi arunce ochii pe un jurnal întins pe jos, cum îi era citirea gazetelor. De aceea a fost scutit de amărăciunea să afle că Jacques de Lesseps, pilot francez, a izbutit să treacă şi el în sbor Canalul Mânecii, sau că Georges Osmont a câştigat o groază de bani făcând sboruri la Brăila, la Galaţi şi la Iaşi.

Degeaba era toată ţara turburată. Din fundul hangarului dela Cotroceni, Vlaicu n'o mai auzea. Alegerile din Ardeal fuseseră prăpăd pentru români. Căzuse Popa Lucaci, căzuse Iuliu Maniu; căzuseră Branişte, Goldiş, Caius Brediceanu şi Nicolae Ivan. In schimb se aleseseră vânduţii: Mangra la Ceica şi Siegescu la Oraviţa Română. Doar cinci români buni isbutiseră a-şi câştiga loc: Vaida Voevod, Mihali, Dr. Şerban, Ciceo Pop şi Damian. Durerea înfrângerii era mărită încă de săvârşirea din vieaţă a Protopopului Vinea, mort chiar cu câteva zile înaintea alegerilor.

Dar Vlaicu era acum departe de suferinţele astea. El avea lupta lui şi aceea era mare cât a unui neam. Sub întinderile de tablă ondulată chiuia cât îl ţinea gura, stihuri făcute de dânsul, cam cum ar fi:.

De-o găta Vlaicu gândacu'...
Blériot-u' dă de dracu...,

Sau, zorea pe Ion Ciulu la lucru, strigându-l dela celălalt capăt al hangarului:

— « Insuce Ione, însuce, că ţi-oi da ciulamă de pui... » Vezi bine, ciulamaua îi era mâncare pe plac la cantina lui Cantili. Dar Ion ştia limpede că una-i făgăduiala şi alta-i ţinuta ei. Ciulamaua se termina de obicei înainte să ajungă cei doi la masă. Atunci Vlaicu poruncea:

— « No! Apăi dacă s'o fo' isprăvit ciulama, fă deloc, frate, două cataplasme! » Ceeace înseamnă două fleici. Sau:

— « Minteni să friji, naţie, neşte nervuri, făr' numa să nu fie dela Blériot, că nu-s de haznă... » Asta, cum se înţelege, trebuia tălmăcit « costiţe de purcel » şi dovedea că Vlaicu ţine să dovedească, până şi în mărunte împrejurări ale vieţii, nefolosinţa nervurilor din aripele celorlalte aeroplane.

Dar, uneori, cei doi nu mai ajungeau la cantină. Atunci, Aurel scotea din buzunar câţiva pitaci, îi întindea ucenicului şi-i dădea pinten :

— « O pită de cinci, o salamă de treizeci de piţule şi-o ridiche de lună! Rasch, frate, că mor de foame! »

Şi asta era toată masa pentru doi oameni fiindcă n'aveau timp să mănânce.

Mai târziu, Iosif, îngrijat că nu-l mai prinde pe nicăeri, a venit până la câmp.

L-a primit cu:

— « Ce drac' cauţi tu aici? »

Iar când Steo i-a spus, Vlaicu n'a găsit alt răspuns decât doar:

— « No! Bine. Apăi tu, frate, grăeşte şi eu lucru. Că aceea aşa-i: Tu cu gura şi eu cu mâna... »

Atunci, Iosif, s'a aşezat pe-o lădiţă lângă el şi a început a-i povesti câte ceva din toate câte se petrecuseră în vremea din urmă şi care, credea, că-l vor interesa pe Aurel. Ce-i drept, părea că toate îl interezează. Făcea de fiecare veste:

— « No! Ce vorbeşti, frate! »

Aşa a făcut când i-a spus Iosif că Academia i-a dat lui Delavrancea Premiul Năsturel pentru « Apus de Soare »:

— « Năsturel! Fain! Ce vorbeşti, frate! »

— « Şi l-au ales pe Iorga la Academie... »

— « No! Pe Iorga! Ce vorbeşti, frate! »

— « Da... Dar a mers cam greu. Abia la a treia alegere a izbutit să capete cincisprezece voturi... Şi atunci încă a avut unsprezece împotrivă! »

— « Pfiuu! Unsprezece!? Ce vorbeşti...! »

— « L-au ales în schimb pe Lepădatu al nostru. »

— « A nost'?... No! Ce vor... »

— « S'a deschis şi Muzeul lui Simu... » a urmat Iosif, povestindu-i în amănunt cum s'a desfăşurat sărbătoarea, ce-a spus Simu, ce-a răspuns Ionel Brătianu şi ce bogăţii se află în nobila clădire cu trup de templu antic din Strada Mercur. Mai cu seamă i-a vorbit despre tablouaşul lui Daumier « Clasa treia ».

— « ...după părerea mea, numai acela să fie şi-ar motiva înfiinţarea muzeului... »

— « Ce vorbeşti... frate! »

Dar după ce i-a spus tot ce avea de spus şi i-a îndrugat, îndelung şi încâlcit, povestea cu vaporul Impăratul Traian, atacat la Pireu de greci, ba i-a istorisit şi cum a întrebat micul Principe Neculai, care era pe vapor: « ...dacă s'au strâns oameni

mulţi de ce n'a adus poliţia pompe cu ape, să-i ude şi să-i alunge ca la Bucureşti?»

— «Aşa o f'o zâs, dragul de el? Apăi, de bună samă, Prinţii'eştia îs faini ficiori, frate!»

Numai că, după o jumătate de ceas, când, istovit de lucru, s'a trântit jos lângă Iosif să se odihnească, l-a întrebat în chipul cel mai firesc:

— «No! Acu, frate Steo, spune şi tu oareşce noutate!...»

— «Nu ţi-am spus ?» a făcut poetul mirat şi zâmbind.

— «Ai spus, vezi bine. D'apăi drac ştie ce-ai spus, că eu stau tot cu gându la gândacu' meu şi n'am fo' preceput nimic.»

Din ziua aceea, Iosif nu i-a mai adus niciodată noutăţi lui Vlaicu. Venea la câmp des, tot mai des, dar atâta tot. Se uita, ceasuri întregi, cu ochi mari, goi, înecaţi în ape turburi, spre zarişteа depărtată a câmpului întins. Ori, ghemuit micuţ într'un colţ, privea gâza uriaşă care înălţa aripi de mătasă înspre cer. Il minuna şi îl turbura peste măsură depăşirea asta de proporţii. De-o parte el, care se aplecase toată viaţa pe gânduri şi privelişti mici — gâze adevărate — iar de altă parte, vlăjganul acesta cu labe de hamal, care făurea asemenea vietate nouă, de mii de ori mai mare decât gângăniile cu care era înfrăţită.

— «Intre mine şi el, între puterea gândului meu şi puterea gândului lui, negreşit e aceeaşi deosebire. Doamne! Cum oare trebue să se simtă un uriaş? O tărie de aceasta, mută, oarbă, neştiutoare de sine, ca natura însăşi? Insfârşit, «geniul» care creează alte dimensiuni...»

Şi pe când în mintea lui tremurau gânduri aşa de ciudate şi de străvezii, Vlaicu, sănătos, fără gând, întregea cu a opta

zi facerea cea de şapte zile a lumii, şi cânta, pe muzică luată la întâmplare, cuvinte de acestea, hărăzite colonelului Miclescu:

Oi zbura cu gândăcelu'
Să mă vadă Colonelu',
Şi din creasta cerului
Oi stupci în capul lui...

Scrisoarea fabricei, prin care i se vestea expedierea motorului, i-a ajuns lui Aurel când nu mai rămăsese decât vre-o săptămână până la începutul lunii Iunie şi montarea era pe isprăvite. De aceea e uşor de înţeles bucuria sălbatecă, pe care i-a dat'o maistoraşului răvaşul scurt şi vesel, trimis de maiorul Nanu dela Arsenal, odată cu plicul dela Séguin. Ştiind că Vlaicu nu pricepe franţuzeşte, deschisese el scrisoarea, tradusese alături cuprinsul şi încheiase aşa:

Ura frate, vine, vine
Să mă lase fără tine...

In noaptea aceea nimeni n'a plecat acasă, nimeni n'a dormit. Câţiva pumni de mezeluri dela Cantili, câteva sticle de vin şi o fremătare surdă, bolnăvicios de veselă şi de gureşă i-au, ţinut la lucru până a doua zi, când era soarele ridicat de două suliţi deasupra zâmţurilor neorânduite ale coperişurilor din oraş.

Dar « gândacul » era gata să-şi primească motorul. Incheiat în toate şuruburile lui, cu toate sârmele întinse, de sunau asemeni corzilor adânci dela un pian, nu-şi arăta lipsa inimii de oţel decât prin lanţul care atârna moale sub rotiţa dinţată, înfiptă în axul helicelor şi prin neisprăvirea tubuşoarelor de

alamă, aduse din rezervoarele de benzină și de ulei, puse deasupra aripelor.

Atunci, Vlaicu a înșfăcat cu mâna înfierbântată piciorul de frasin lustruit al trenului de aterisare și sguduindu-l sdravăn, ca pe un prieten prins de braț, i-a strigat:

— « No! Văz't-ai? Te-am fo' făcut, gândacule! »

Iar « gândacul » sguduit pe roțile mici și pe cauciucurile lui de legătură, s'a clătinat cu tresăriri scurte, repezi și vii, ca un om care râde pe înfundate.

Apoi porțile mari ale hangarului s'au tras. In urma lucrătorilor, lăsați să plece acasă la somn prea meritat, maistorașul Aurel a închis pe dinăuntru ușile din coasta clădirii, a întins paltonul pe jos și s'a culcat sub aripa largă de mătasă, care tremura ușurel în firișoarele de vânt strecurate pe sub porți. Tremura întocmai ca o făptură vie. Vlaicu, văzând'o, zâmbea. Ochii, obosiți, cu acea înșelare de uneori a privirii, i-o arătau mișcând tainic, neted, ridicându-se lin în sus, cu tavan cu tot, cu el cu tot, cu suflet cu tot.

Răsuflă adânc, prelung, ca o depărtare desăvârșită și lunecă deodată în somn...

S'a deșteptat abia a doua zi dimineața, la mijitul luminei. O rămășiță de lună rece și aspră se înfingea ca un cosor alb, într'o culme de clădire. Era frig și liniște deplină. Doar pasul unei sentinele măsura înfundat prin preajma hangarului.

— « Sentinela numărul opt, binee... » cântă departe, printre aburi, un glas potolit și adânc.

Vlaicu se deslușește cu greu ce rost are patul tare de sub el. A învârtit mâna prin întuneric și a dat peste o sârmă

care-l frige şi sună mai apoi aşa de grav, parcă-i vezi mişcarea.

— « Sentinela numărul nouă, bineee... » răsună alt glas mai departe şi mai înăbuşit.

Nu desluşeşte nimic, dar simte acum « *făptura* » de lângă el. E o prezenţă tainică şi prin asta atât mai puternică.

Cleiul trezirii se topeşte în fiorul de frig, care cuprinde deodată trupul întreg şi maistoraşul se ridică într'o rână, caută prin beznă, cu degetele, pânza carlingei micuţe, se târăşte lângă ea, se agaţă, urcă, lunecă anevoe înlăuntru. Nu-i nici un gând lămurit. E-o intrare în stăpânire, poruncită de nevoi mari mai decât poate mărturisi un creer limpede. Acum e aşezat în scaunul de pilot. S'a rezimat de stâlpul subţire din spate, pe care aleargă în jos tubuşoarele rezervoarelor, simte lângă creştet axa de metal a helicelor şi cuprinde cu palme lacome lemnul rotund al volanului.

Sboară în închipuire, ca meşterii la Arsenal.

— « Sentinela numărul zece, bineee... » pătrunde anevoe strigarea în urechea plină de acel huet întins şi drept al liniştii.

Apasă butonul de contact. Deci motorul a pornit. Aşteaptă să-i asculte bătaia rotundă, plină, vânoasă. Are cincizeci de cai, dar el l-a întocmit numai pentru douăzeci şi cinci.

E prea destul.

— « Sentinela numărul unsprezece, bineee... »

Acum ridică mâna. E semnul învoit să-i dea drumul soldaţii, cari ţin de funia trecută prin inelul înadins pus la coadă. Scăpat din cleşte, gândacul ţâşneşte ca din praştie şi aleargă pe câmp.

— « Sentinela numărul doisprezece, bineee... »

Invârte volanul, urcă, ocoleşte... sboară...

— « Sentinela numărul treisprezece, bineeee... »

Treisprezece? Cum s'a potrivit să fie tocmai treisprezece, numărul lui cel bun?... Inima-i tresaltă mai vie, ca la o fericire împlinită. Mai mult poate: ca la o fericire pe care o visezi împlinită...

Dar, pentru Aurel Vlaicu, joaca aceasta își avea locul ei în orânduiala învățăturii de sbor:

— « Abețeul sborului cere minten experiment metodic. Prima, să-ți faci mâna a cujeta singură ce-i și cum l » Așa hotărîse el. Iar încercările de sbor « pe loc », cu ochii închiși, ori privind cum răspund cârmele, erau hărăzite tocmai acestei deprinderi a mâinilor. Mai târziu, maistorașul Aurel avea să audă un cuvânt adus anume dela Paris: « Facerea reflexelor »

Așa dar, zile întregi, Vlaicu și-a făcut reflexele cu încăpățânare nemiloasă pentru trup și pentru sine. Vrerea lui dârză a biruit. Curând mâinile făceau singure mișcările de trebuință, deodată, fără nici o stingherire sau cumpănă. Ceea ce nu era puțin la niște comenzi ca ale lui.

Mai târziu, într'o dimineață cu vânt tare, a chemat câțiva soldați și a scos aparatul afară. Legându-l cu funii, întocmai ca odinioară la Binținți, i-a făcut cea dintâi ridicare în aer. La început gol, apoi cu un sac de nisip.

A încercat să se sue și el singur, dar aeroplanul nu s'a mai ridicat. Nici de pe loc, nici în mers goana. Poate că nu s'ar fi ridicat nici cu ajutorul a patru cai, fiindcă era mai greu.

Lui Vlaicu i-a fost însă de ajuns. Când vântul năpustea câte-o răbufneală mai puternică, vedea funioarele de cauciuc care slujeau de arcuri, strângându-se cu totul, ceea ce era dovadă limpede că nu mai apasă pe ele nici o greutate.

Doar un strop de iuțeală mai mult și aeroplanul s'ar fi ridicat. In acele clipe, cârmele mânuite dovedeau și ele cum știu să-și împlinească rostul.

Intr'un cuvânt, « unealta » era gata să se facă « vietate ».

La 29 Mai dimineața, un ostaș dela Arsenal a venit să-i spue că-l chiamă repede maiorul. Nanu îl aștepta în poartă și l-a înșfăcat de braț:

— « Ți-a venit motorul, Vlaicule! » Era un chiuit din adâncul inimii. Bucurie de părtaș și de om de treabă. Dar Vlaicu n'avea timp de el.

Peste un ceas — poate și mai puțin — în hangarul balonului dela Cotroceni, maistorașul, ajutat de toți lucrătorii pricepuți, desfăcea piesă cu piesă din lada motorului și le pregătea pentru locul lor de totdeauna.

Nu căzuse încă seara și sala goală a detunat în duruitul cel vijelios al Gnômului hrănit cu benzină scumpă de farmacie și cu ulei de rețină. Mersul îi era fără cusur la bancul improvizat și a fost tot fără cusur la aeroplan, după alte câteva ceasuri.

— « Mâni bem șampană, nație! » așa le-a grăit lucrătorilor la plecare. Asta înseamnă că era fericit și mișcat de fericirea lui. Dar mai înseamnă totodată că nu știa ziua în care se află. Era Sâmbătă doar.

VALURILE CERULUI

Când a trecut de bariera Cotrocenilor, iar bicicleta furată de coborîşul repede i-a bătut aer rece şi ascuţit pe obrajii aprinşi, Vlaicu a intrat deodată în ape de spaime. Se sfârşise o lume şi începea alta, neguroasă, plină de primejdii, înfricoşată. Lupta amară cu oamenii, cu răutatea sau nepăsarea lor, cu vrăşmăşia ori neînţelegerea, fusese încheiată. Pornea acum altă luptă. Iar aceasta avea în ea tot ce i s'a cuvenit să doboare tăria unui suflet pământean. Era doar o luptă a lui împotriva stihiilor. Dar în încleştarea aceasta cumplită şi uriaşă până şi moartea îşi schimbă înţelesul. Era altceva decât întâmplare de durere şi de lacrimi, ci înfrângere şi ruşine.

Ş'apoi, erau departe vremurile dela Pesta, când tânărul *balic* îl uimea pe Negruţiu şi pe ceilalţi prieteni cu parapliile micuţe, pe care le svârlea în aer din mână sau, îndopându-le cu praf de puşcă coada găurită, aprinderea pulberei şi izbucnirea gazelor dădea ţevei o mişcare puternică de recul, ce împuşca umbrela până în tavan. Pe atunci şi, în acea lume, nu se ştia nici măcar de salturile în aer ale lui Lilienthal sau Ader, cum nu se ştia la Orăştie ori la Binţinţi.

Aici însă şi la începutul acesta de vară, sborul mecanic nu mai era nici taină, nici minune. Era cunoscut şi văzut. Nici măcar faptul de a fi inventator român nu mai era o noutate

de vreme ce Căpitanul Goliescu, Henry August, Brumărescu, Neculai Ioan, inginerul Mărdărăscu, iar acum în urmă unul Alexandrescu îşi vestiseră aparatele născocite de dânşii, aici, în Bucureşti, pe când Vuia şi cu inginerul Coandă lucraseră — şi mai lucrau încă — departe, în Apus.

Negreşit, Vlaicu era încredinţat că aeroplanul lui are să sboare. Cine mai putea însă să-i dea şi încredinţarea că va sbura mai repede decât Latham, mai mult decât Farman, va urca mai sus decât Curtiss şi va face isprăvi mai cu răsunet decât Blériot. Căci *numai aşa* « gândacul » îşi putea împlini rostul pentru care fusese plăzmuit şi lucrat. Altminteri, înţelegea bine Maistoraşul că, ţara românească şi toate ţările pământului, n'or să aibă uşurătatea a veni să-i ceară lui aeroplane, când Franţa era plină de altele, mai dovedite şi mai eftine.

Incrâncenarea pe care i-o dăduseră celc câteva vrăşmăşii de până acum, îl făcuseră de multe ori să spue vorbe de mare fală, de mare încredere pentru biruinţele lui viitoare. Sfrunta pe toţi cei fără credinţă oarbă în el şi în invenţia lui, cu o trufie aspră şi la fel de oarbă. Pornea asta dintr'o nevoie crâncenă de cumpănire, fiindcă altminteri uşor s'ar fi prăbuşit în neîncredere. Iar dacă n'ar mai fi arătat nici el încredere desăvârşită în ceea ce făcuse, cum ar fi putut să le dea celorlalţi din jurul lui, prieteni şi lucrători, câţi l-au ajutat?

Valurile de îndoieli abătute câtva timp, după întoarcerea dela Paris, erau doar o slabă arătare de drum, faţă de aceea ce avea să vie acum, când, în sfârşit, pasărea de fier nu aştepta decât un semn să pornească în spre soarta ei.

Intr'adevăr, aşa trebueşte spus: « Soarta ei », iar nu « Soarta lui ». Mintea care a cugetat şi a plăzmuit, ochiul care a căutat

să desghioace din haos astă făptură nouă, mâna dibace care a desfăcut din miezul lemnului şi a fierului rotiţa vie, sau fusul neastâmpărat, ce dormeau în ele, nu mai au ce căuta de acum încolo, pentru multă vreme. Maistoraşul Aurel trebueşte să dibuiască, într'un ungher din trupul său, inima de pasăre care lipseşte aeroplanului să poată sbura. Mai limpede spus — mai pe graiul său — s'ar zice: să rămâe doar o mână *făcută*.

Dar unde-i mâna «făcută?» S'a deprins cu cârmele într'o maşină care şedea pe loc. Ştie bine ce mişcare trebue să facă acum când vrea să urce, să coboare, sau să ocolească rotiş.

Numai că, abia de aici încolo începe adevărata deprindere din care va învăţa cât de mare se cuvine să fie mişcarea mâinii şi când anume trebueşte făcută mişcarea aceea.

Cu alte cuvinte nu ştie nimic.

Sfârâiala plăcută a roţilor de bicicletă pe netezimea şoselei se tae scurt. Acum şeaua îl sdruncina îndesat pe bolovanii bulevardului Elisabeta. A trecut podul Sfântului Elefterie, fără să bage de seamă când. Numai gândurile i se învârtesc pe loc, ameţite.

Un automobil dudue pe lângă el. Mai nu l-ar vedea, dacă flăcăiandrul bălan dela volan n'ar întinde afară o mână albă şi n'ar flutura-o veselă, strigând:

— «Gata aeroplanul?...»

Vlaicu s'a oprit, întoarce ochii şi dă din cap stângaciu, pe nepregătite:

— «Vezi bine...». Apoi îndată se miră: «Cine o fi juniş-canu' esta, frate?»

Iar în vreme ce Aurel Vlaicu cobora de pe bicicletă şi purcede pe jos, fiindcă nu mai are niciun strop de vlagă în el,

junişcanul năvăleşte cu automobilul pe poarta larg deschisă a Palatului Cotroceni, pe când sentinela prezintă arma pentru onor.

Noapte i-i plină de umbre, somnul i-i plin de vedenii. O arşiţă grea îi face pielea nesuferită, ca un înveliş de cositor fierbinte. Abia aţipeşte şi visurile năpădesc pâcloase, ca în ghiară de boală. Tresare, se deşteaptă în spaimă şi, istovit, recade în adormire, încercuit din nou în arătări.

La două ceasuri după miezul nopţii nu mai poate îndura. Deschide ferestrele în noapte, îşi lasă capul între palmele fierbinţi şi răsuflă adânc prospeţimea năvălită de afară.

S'a liniştit oraşul. Geamurile, câte se mai văd, sunt negre. Din când în când, un pas de întârziat, hue nefiresc de prelung, în golul uliţelor. E ceasul când « omul e iarăşi om, unul, deosebit, iar nu o picătură într'o apă », aşa zicea Iosif, într'o noapte de petrecere:

— « De ani de zile vreau să scriu o poezie despre asta şi nu pot. Aş spune că ziua sunt bunul altora, mă pierd ca un ban mărunt într'o pungă prea plină, pe când noaptea sunt bunul meu.

« Se face întuneric ca să nu pot privi decât în mine şi cel mult, stelele de pe cer. E plăcut să fii pe lume numai tu şi calea Robilor... »

— « Frumos le mai zice a drac' şi Steo 'ela... » cugetă Vlaicu, făcând o punte de odihnă şi împăcare, între două gânduri de spaimă. Dar îndată se prăbuşeşte iarăşi în năvala îndoelilor lui. Iar acolo nu vede decât soarta lui Traian Vuia: cea dintâi încercare, cel dintâi aparat sfărâmat; cea de-a doua

încercare, cel de-al doilea aparat sfărâmat. O ursită mai limpede, mai hotărîtă şi mai crâncenă, nici că s'ar putea născoci.

De zece ori se scoală dela locul lui şi se îndrumă către sonerie, s'o trezească pe Matilda şi s'o cheme cu cărţile de ghicit. I-i ruşine. Ş'apoi, de câtăva vreme, femeia cată la el cu nişte ochi ciudaţi, par gata să izbucnească în lacrimi şi-s totdeauna plini de întrebarea pe care nu cutează s'o rostogolească tare de când i-a hotărît Aurel să nu mai vorbească de aeroplane. Ii era neplăcut maistoraşului s'o tot vadă aducându-i câte o gazetă, să-i arate, ba că a murit Le Blond la San Sebastian, fiindcă i s'a rupt maşina pe sus, ba că Hauvette Michelin şi-a lovit aparatul de-un stâlp, la un sbor pe lângă Lion, ba că Latham era să-şi frângă junghetura gâtului, pe undeva, prin Germania. Astea toate, socotea Matilda, ar fi putut să-l cumineţească pe Vlaicu şi să nu se încăpăţâneze a-şi sbura singur maşina. Asemenea sfat, auzit de ea din gura lui Pătrăşcanu, i se păruse învăţătură aşa de cuminte încât, de vreo lună, două, încoace tot hotelul şi-l făcuse părtaş. Astfel, dela Carol portarul până, la cel din urmă chelner, fiecare se găsea îndrituit să-i spue maistoraşului, când venea prilejul:

— « ...Păi de ce să vă primejduiţi dumneavoastră?... Găsiţi pe careva. Sunt destui descreeraţi pe lume, de care n'are să fie nicio pagubă. Iar dumneavoastră faceţi alt aeroplan la loc. Pe când dacă sburaţi singur, nu mai vede nimeni de el... la *un caz*... »

Dar vorbele astea nu schimbau nimic. Il chinuiau, atâta tot. Incolo, hotărîrea ţinea făgaşul luat, iar fie ce nouă zi şi fiece nouă întâmplare nu făcea decât să-l întărească în neîncrederea lui faţă de alţii. Adică faţă de toţi, afară de Ion, frate-său.

Da, Ion, tocmai. La el se gândea acum. La deșteptăciunea aceea sănătoasă și ascuțită, pe care Aurel o recunoștea că-i întrece înțelegerile lui. Apoi, la mâna « deșteaptă » cum nu mai văzuse alta pe lume. Astăzi, aducându-și aminte zilele cele lungi de lucru din huruba părintească, din cămara de măsărit, din șură sau dela sborurile de pe câmp, maistorașul vede mai cu seamă partea de muncă și meritele lui Ion. Înțelegerea repede a lucrurilor, ușurința în deslegarea greutăților, puterea neasemuită de născocire.

— « Ce mai ficior fain, mi-ești Ioane, frate! » așa îl lăuda de la o mie de kilometri, peste câmpuri, dealuri și creste de munți, un gând de frate, purces din chenarul negru al unei ferestre.

Iar în lauda aceasta, pe care Ion n'o aude și n'o va ști niciodată, Aurel se dă de mai înainte înfrânt față de frate-său, în ceea ce ar privi mânuirea în sbor a aeroplanului.

E încredințat că Ion ar învăța mai repede să conducă « gândacul » și l-ar conduce mai bine. A înțeles-o asta chiar de pe câmpia Mureșului și n'are s'o poată nici când uita. Cea dintâi încercare de sbor a lui Ion a fost desăvârșită. Nu-i vorba de încercările făcute cu cârmele legate. Acelea n'au însemnat mai nimic. Erau menite doar să arate că aparatul se poate înălța și poate să ridice greutatea unui om. Dar e vorba de acele încercări, mai puține și de seamă, în care cârmele au început să-și împlinească rostul. Atunci Ion a suit mașina mai neted și a coborît mai lin decât izbutise el însuși. Iar când a descălecat pe pe șeaua așezată sub aripi, Ion era liniștit, își dăduse seama clipă de clipă ce făcuse, cum făcuse și pentru ce făcuse fiece mișcare, pe când el, inventatorul aparatului, era bântuit de fiori și tremura de încordare.

Cu Ion la volanul aeroplanului, Vlaicu ştie că n'ar mai avea a se teme de nimic. Increderea asta creştea pe măsură ce creştea neîncrederea în propriile lui mâini. De nu i-ar fi degrabă, ar pleca la Binţinţi să-l biruie pe neica Dumitru şi să se întoarcă în două zile, trei, cu frate-său dimpreună.

Atunci aprinde lumina, se aşează la masă şi scrie:

30 Mai 1910

Frate Ióne,

Tu trebe să vini negreşit la mine, că motorul acum e aici de ieri. A venit şi l-am fo' pus îndată la aeroplan. Merje frate număru' einz şi cu el nu ţi-i frică să zbori. Eu de mâini încep proba la Cotroceni. Intâi port gândacu pe jos, făr' numa încet, că de-i dau tare pe loc urcă. Asta două trei zile şi pe urmă hoch şi Servus Blériot-ule!

Eu pe tine încă te aştept. Du-te la Boca să-ţi facă rugare de paşaport şi vino repede frate, să te învăţ şi pe tine, că îndată lucru alt aeroplan să zburăm amândoi să-i tăiem pe toţi.

Te sărut,

Aurel.

P. S. Miniştri or zâs că nu sbor, dar eu ştiu. Ai să vezi.

După ce-a isprăvit scrisoarea, s'a îmbrăcat şi a pornit în oraş, s'o pue la cutie. Iar fiindcă n'avea mărci, a colindat prin preajma halelor, toate şantanurile şi cârciumile pe care le-a găsit deschise la ceasul acela. Intre oamenii beţi turtă, între lăutarii învineţiţi de istoveală şi femei în aşteptare de clienţi, avea haz priveliştea unui bărbat, venit la îngânatul zilei cu noaptea, să caute timbre pentru o scrisoare în străinătate.

Până la urmă tot a găsit. De aceea, cu toate că n'a priceput de fel ce înseamnă gluma pe care a făcut-o o femeie răvăşită de băutură şi de meserie, când l-a văzut udând mărcile şi apăsându-le să se lipească, Vlaicu i-a râs cu bună voie şi cu milă.

Apoi a întrebat-o:

— « Cât câştigi pe o noapte, fătuco? »

— « O patacă, berbantule! »

— « Şi cât ai fo' câştigat până acum? »

— « Patru băncuţe. »

Vlaicu a vârît mâna în buzunar, i-a zvârlit câţiva lei pe masă şi i-a zis blând:

— « No! Bine. Apăi du-mi-te şi hodineşte... »

După care, s'a întors încet către Hotel, urcând pe strada Carol până la Poştă, unde a pus scrisoarea la cutie, în vreme ce droagele de gunoi ale primăriei huruiau gros şi plin, pe toată pustietatea lăptoasă a ceasului de zori.

De acum încolo, fiecare clipă putea să i-l aducă pe Ion. Prin urmare el trebue să pregătească toate pentru venirea flăcăului, iar cel dintâi lucru de pregătit era aeroplanul şi motorul lui. Işi hotărîse o treptare a învăţăturii şi a încercărilor. Dela măsurarea tracţiunii helicelor pe loc, cu motorul la plin, avea să înceapă mersul pe jos, cu motorul redus la câţiva cai putere, să-l crească apoi din ce în ce mai mult, până la douăzeci şi cinci de cai, cât socotise el, şi îi arătaseră calculele lui Ursinus că e deajuns pentru o bună plutire.

Când a scos aeroplanul în câmp, dincolo, spre răsărit, printre dinţii de fierăstrău ai Capitalei, a început a luneca în sus ochiul uriaş, roş ca de sânge, al soarelui.

Peste un ceas, o sticlă de şampanie cu gâtul spart, ciocnit de motor, trecea între soldaţi, dela gură la gură, frăţeşte, până la Vlaicu.

Indată după asta, motorul a detunat cu putere şi toată dimineaţa aceea, aeroplanul s'a plimbat pe largul ierbei din poligonul de tragere, în sus şi în jos, spre Apus şi spre Răsărit, după cum se nimerea. Uneori, mersul era încet, anevoios şi legănat cam tare pe arcurile moi ale roţilor şi fuselor de susţinere. Alteori însă motorul se întărea vijelie. Atunci gândacul năvălea pieptiş, cu gâtul ridicat spre cer, asemeni unui cocor gata să se înalţe, fără să se mai clatine câtuşi de puţin. Ochii maistoraşului, ţintă pe cauciucurile cari ţineau loc de arcuri măsurau — după socoteli numai de el ştiute — cu cât anume s'a uşurat greutatea maşinei, şi cât e puţinul rămas până la înfrângerea pământului.

Trebue să fi fost tare mulţumit de ceea ce a văzut acolo. Ii era scris pe faţă şi glasul nu ascundea lauda:

— « No! Gândacu ascultă de mine, că doar eu i-s tată lui... Numa' un picuţ de-oi mai împinje, de loc mă duc peste munţi, după Ion. Apăi, atunci, tata n'o mai zice că i-i teamă de grumazu' nost'... »

...Cum se vede, ca întotdeauna în muncă şi încordare, Vlaicu trecea peste umbre şi peste spaimă. Ba, trecea peste multe altele. Trecea peste mâncare şi peste somn, peste odihnă şi peste sănătate, peste prieteni şi peste duşmani. Işi uitase, cu totul de lume, ca un fel de mamă, hămesită la întâiul copil. Şi tocmai din această pricină, era totuşi ceva de care nu uitase nici putea să uite: hangarul învecinat al lui Bibescu. De el se izbeau întâi ochii lui Aurel în fiecare dimineaţă şi fiecare după amiază, iar cea dintâi întrebare pentru el era:

— « Prinţu' 'ela altfel de Prinţ, tot n'o fo' venit? »

Iar Bibescu, fără să vrea, fără să ştie, îi făcea pe plac. A întârziat temeinic, până ce numele lui n'a mai fost pentru Vlaicu şi pentru oamenii din preajma lui, nici « Valentin », nici « Bibescu » nici « Prinţu 'ela altfel de Prinţ » ci doar « Prinţu' altfel » sau, scurt « Altfelu' ».

Numai că « Altfelu' » acesta, prezenţă nevăzută cu o carte de vizită făcută din scânduri, şi-a avut rostul lui mare în cele mai înfricoşate încercări şi îndoieli ale încercărilor lui Vlaicu dintru început. A fost pintenul sălbatec pe care ardeleanul şi l-a simţit în coaste zi la zi. De aceea, dintre toate duşmăniile care au pus umbre în sufletul maistoraşului Aurel, aceea a lui Valentin Bibescu trebueşte socotită pe drept cuvânt binefăcătoare. Prin ea, Vlaicu a avut cele mai mari biruinţi, ncepând cu aceea mai mare ca toate, împotriva lui nsuşi.

De altminteri, nici ardeleanul nu ascundea adevărul acesta. Işi făcea, cu răbdare şi treptat, lecţiile de umblat cu aeroplanul pe jos, fiindcă hangarul vecin era pustiu. Dar în mintea lui, sta luată hotărîrea să se năpustească în aer, oricum, prosteşte, desmetic, în clipa când ar vedea porţile şandramalei lui Bibescu date în lături, iar înlăuntru aeroplanul gata de zbor. Negreşit, îi dădea oarecare curaj şi încercările făcute cu târîtul pe câmp. Cu toate astea, el venea de fiecare dată hotărît să se încumete la un salt şi de fiecare dată, aflând că Bibescu încă nu şi-a scos maşina, amâna pe a doua zi încercarea, mulţumindu-se numai cu o nouă plimbare pe jos.

Asta ar însemna că n'avea curaj. Dar, pentru cel care aflase şi înţelegea năprazna vieţii lui Traian Vuia, nu însemna oare că are o cuminţenie îndoită?

Ziua de Duminecă 30 Mai şi toată săptămâna care a urmat, Vlaicu şi-a pus la încercare în tot felul motorul şi aeroplanul. Temerile au început să se mistue. Cel puţin nu mai erau aşa de aspre ca înainte vreme. Se petrecea în inima lui şi o altă întorsură de simţăminte. Incepuse a se deprinde cu maşina, a se lega sufleteşte de gângania aceasta uriaşă, care-i dădea bucurii, nădejdi, dar totodată şi tristeţi.

După câtăva vreme, s'a pomenit întrebându-se dacă, într'adevăr, ar mai fi acum în stare să-l aşeze pe Ion în scaunul acela de la cârmă, iar el să rămâe jos, doar privitor. Din pricina aceasta nu suferea că întârzie aşa de mult răspunsul de acasă. Se deprinsese de mai înainte la gândul că neica Dumitru nu se va lăsa înfrânt. Aşa s'a şi întâmplat.

Citindu-i răvaşul scurt, fără greşală scris, ca de-o mână mult deprinsă pe condei, Aurel n'a simţit decât părere de rău pentru vieaţa lui Ion, pe care el îl socotea că merită o soartă cu mult mai bună decât traiul sărac şi necăjit de plugar.

Grijile celelalte nu le mai avea. Cel puţin deocamdată.

Liniştea n'a ţinut mult. Odată cu începutul celei de a doua săptămâni din Iunie, au dat năvală roiuri de amărăciuni şi de griji. Mai întâi, Maiorul Nanu a venit pe câmp să-i spue câteva noutăţi neplăcute, pe care le aflase dela colonelul Miclescu.

— « Mă chiamă eri. « Ce-i cu ăla, Nanule? Acum că are şi motorul, de ce nu sboară? Uite, adineauri, mi-a telefonat generalul Boteanu şi mă întreba dacă am vre-o ştire.

« Eu, ce să-i spun? N'am nici o ştire, pentrucă pe semne nu-i de avut. Vasăzică, mă rog ţie, Statul dă bani pe gârlă, iar noi trebue să ne punem cenuşă în cap, fiindcă ne face de ruşine un avocat, care n'a cerut nici un gologan... »

Şi Nanu lămureşte.:

— « Înţelegi tu, e vorba de Cerchez, cel cu aerodromul dela Chitila. Miclescu spune că i-au venit acum toate aeroplanele din Franţa şi că nu mai aşteaptă decât să-i sosească pilotul, unul Guillemin, care trebue să aducă şi un aeroplan Farman cu dânsul — el pe Farman sboară. — Aşa că e vorba să deschidă aerodromul pe la cincisprezece.... »

— « ... de Iulie? » face Vlaicu, încruntat.

— « Nu, dragă, cincisprezece Iunie. Asta cade într'o... stai să vedem... Azi e Luni, în şapte Iunie. Vasăzică Lunea viitoare e tocmai cincisprezece. »

Maistoraşul încleştează fălcile, dă scurt din umeri şi nu mai crâcneşte o vorbă. In schimb, ochii cată aşpri, aproape duşmănoşi, la aeroplanul lui. Ai zice că începe, între om şi maşină, o ceartă fără glas.

Intr'un târziu, răbufneşte:

— « Bine! » Iar asta sună ca o hotărîre nemiloasă.

Când Nanu şi-a luat rămas bun să plece, cam nemulţumit de altfel, pentrucă a fost peste putinţă să descleştеze gura lui Vlaicu şi să afle dacă măcar a încercat să sboare — doar de asta îl trimisese Miclescu — ardeleanul i-a zis:

— « Şi spune lu' colonelu' că gândacu meu, frate, i-o pune înreşpect şi pe Altfelu' şi pe Cerchezu', ba şi pe colonelu'. Aşa că-i necesitat să şpezeze criţari pe-o paraplie bună, că n'a trece mult şi-am să-i sbor peste Arsenal, să-l admoniez cu oareşce din ceruri... »

Apoi, supărat, i-a întors spatele, de parcă şi maiorul îi era duşman.

E greu de ştiut dacă vestea asta, care încurca datele, purcedea dintr'o greşală sau dinadins. Adevărul era că, Cerchez nu ştia încă de poate să deschidă aşa de curând aerodromul Chitila, fiindcă Guillemin nu ajunsese în ţară cu aeroplanul.

Drept era că, toate clădirile şi întocmelile câmpului fuseseră isprăvite de pe la mijlocul lunii Mai. Iar asta n'o ştia Vlaicu, dar o ştia foarte bine Miclescu, dela Ministerul de Război, unde cei mari arătau tot mai mult interes pentru aviaţie.

Se întrebau chiar unii pe acolo, stârniţi mai cu seamă de colonelul Iliescu — şi poate de rapoartele ataşatului militar din Paris — dacă n'ar fi nimerit să se înscrie în şcoala de pilotaj a lui Cerchez şi câţiva ofiţeri. Avocatul, fusese de câteva ori pe la Minister, vorbise cu Boteanu şi cu Iliescu, lămurindu-i

în mare cumințenie asupra viitorului aeroplanelor, mai ales față de nevoile armatei. Increzător în propășirea mașinei de zburat, el îi vedea limpede rostul peste veac. Și cu toate că Iliescu era mai puțin încredințat de perfectările tehnice, așa cum le vedea Cerchez, colonelul nu putea să nu recunoască totuși că aeroplanul este o unealtă nouă, în măsură să împlinească anume slujbe în oștire. Chiar prin însuși faptul că se poate ridica la oarecare înălțime, și poate colinda dela un loc la altul. Ceea ce împlinește un balon cu cârmă, ar face-o la fel mașina de sburat, cu deosebirea că e neînchipuit mai eftină.

Astfel, Ministerul de Război, avea dreptul să se întrebe din ce în ce mai des și să aștepte să vadă care-s roadele eșite din banii dați căpitanului Rodrigue Goliescu pentru «*avioplanul*» lui și din cei cu care a fost ajutat inginerul venit din Ardeal. Cel puțin generalul Crăiniceanu, Ministrul de Război, a spus răspicat:

— «De vreme ce nici Franța, nici Anglia, nici Germania, unde sunt atâtea încercări și atâtea feluri de aeroplane, care, cum văd prin gazete, sboară mult și din ce în ce mai bine, nu-și primejduesc încă ofițerii, de ce ni i-am primejdui noi? Pe urmă, dacă e vorba să trebuiască asemenea jertfă, să nu uităm că avem și noi încercările noastre. Căpitanul acela dela artileria de cetate... cum îi zice?».

— «Goliescu»

— «Așa! Goliescu... și Vlaicu. De ce să cheltuim bani pe aeroplane străine, dacă putem avea aeroplanele noastre. Eu, nu mă pricep la asta, dar după cât am înțeles dela primul ministru—care-i inginer de meserie—și dela Haret—care cunoaște chestiunea — se pare că și Goliescu și Vlaicu, au inventii cu totul deosebite de cele câte se știu până astăzi. E adevărat?»

— « Adevărat. »

— « Atunci să-i aşteptăm, să le fim într'ajutor, dacă e nevoe şi să tragem învăţături. »

Vorbele generalului Crăiniceanu erau înfrânte, ca o spovedanie tristă. Era îndurerat, bătrânul, că mintea lui limpede şi sănătoasă, nu poate înţelege dela început, ceea ce altora li se părea luminos, temeinic, aproape dela sine înţeles. In acelaşi timp, avea un cuget prea drept şi prea cinstit, să nu-şi recunoască greşeala. Poate de aceea ajunsese acum mai prietenos decât se cuvenea, faţă de tot ce era privitor la aeroplane. A fost chiar amărît de-al binelea auzind că Rodrigue Goliescu şi-a dus avioplanul pe aerodromul lui Cerchez dela Chitila, adică pe un câmp particular, şi nu a vrut să-şi aibă hangarul lui la Cotroceni, lângă Vlaicu şi lângă Bibescu, unde îi şedeau la îndemână soldaţi de ajutor şi de pază.

Cât priveşte pe Vlaicu, întrebase mereu de ştie cineva spune unde a ajuns cu lucrul şi dacă a început cercetările. I s'a răspuns:

— « Deocamdată poartă aeroplanul pe jos. »

— « Aşaa. Şi de ce? »

— « Nu spune nimănui ce urmăreşte. Fără îndoială că are chibzuielile lui. De altfel nu dă voe pe câmp decât soldaţilor care-l ajută, aşa încât n'a putut să vorbească nici un ofiţer cu dânsul. Dar, dacă voiţi, putem noi să ne ducem odată. Sau, dumneavoastră. »

Generalul Crăiniceanu a clipit din ochii mari, pe care ochelarii îi arătau încă pe cât erau, a răspuns blajin, înţelegător, aproape sfios:

— « Nu. Dacă nu dă voe... Nu! Inseamnă că n'are ce arăta... Altminteri, ne-ar chema el singur, nu-i aşa? »

Din cele de mai sus se vede cum a scăpat Vlaicu de stingheritori, dar în acelaşi timp se lămureşte că, în Minister, se muiaseră cu totul vânturile cele rele. Erau întărite, în schimb, spre pe podişul Cotrecenilor, unde fierbea acum lupta între un om şi îndârjitele stihii. Era zi de Luni, în şapte Iunie 1910, iar Nanu abia plecase de pe câmp.

Când s'a suit atunci sburătorul în coşul îngust al maşinii lui, avea muşchii încordaţi năprasnic. Ochii scăpărau ură de toată lumea şi de sine. Işi dădea bine seama că nu-i încă pregătit pentru sbor. Totuşi se hotărâse să sboare. Era o nebunie înverşunarea asta bolnavă, pe care putea să şi-o plătească în câteva clipe cu zilele şi cu ruşinea chinuitoare, că a pus pe foc o lume întreagă, pentruca în cinci minute totul să se prăbuşească la pământ. Era o nebunie şi totuşi nu mai putea să şi-o înfrâneze.

— « Insuce şrauba, Ioane! » a poruncit el, încâinat. Iar Ciulu, băetanul bun şi domol, s'a uitat cu ochi de câine trist la stăpânul cel vesel, care crâşneşte porunci ca de luptă pe vieaţă şi moarte. Cu teamă a repezit în jos pala lată a helicei din coadă. Iar fiindcă mişcarea a fost moale, motorul n'a vrut să pornească. Vlaicu s'a înfuriat:

— « No! Acu şi esta mă supără?... Apăi cu mine i s'o aleje. Il fac prav o' pe el, o' pe mine... » Şi a strigat iarăşi lui Ion: « Incă odată! »

Motorul a pornit. Furtuna helicelor împuşca gloanţe de pământ şi iarbă de pe jos, în soldaţii cari ţineau întins de funie. Duduia aeroplanul întreg în durătul cu gazele la plin. Pânza aripilor pâlpâia ca o apă, iar sârmele cântau jurîmprejur.

Vlaicu ascultă cu urechea încordată împuşcăturile înmiite ale motorului.

Le simte întărindu-se, iuţindu-se. Pe ceasornicul arătător al numărului de învârtituri, acul lunecă încet, egal: 300... 400... 500... 550... 600...

Ridică braţul în sus:

— « Drumu! » şi, rupt din frânghia care-l priponea, aeroplanul ţâşneşte vântiş, umflând bolţi rotunde sub aripi.

Mâinile strâng lemnul volanului, de să-l spargă. Ochii încruntaţi stau ţintă pe liniuţele albe, făcute la cauciucurile amortizoare, unde se vede cum scade încet greutatea care apasă pe roţi. 150..100... 60... 40... 20... 10... 5...

Peste o clipă va urca...

Ochii citesc 5...

Viteza a crescut... acum trebue să ajungă la zero...

Dar ochii citesc: 5.

Ce Dumnezeu înseamnă asta? Invârte robinetul gazelor de să crape...

Ochii citesc: 5.

O sută de metri, două, trei; iată marginea câmpului.

Iar sus, la dunga albă, mereu arată: 5.

Scrâşneşte barbar, să-şi sdrobească măselele, înjură şi dă cu pumnul în lemnul din buza carlingei, apoi, brusc tae contactul.

Detunetul s'a oprit. Motorul se învârte câtăva vreme în tăcere. Helicele gâfâesc neajutate, arcurile de cauciuc se întind şi arătarea trece cu iuţeală îndărăt, însemnând greutatea pe roţi: 5... 10... 40... 100... 150... 200... 250...

Incă doi paşi şi s'a oprit.

Mâinile cad moarte de pe volan. Incordarea s'a rupt deodată şi, destrunat până în cea din urmă fărâmă de trup, se prăbuşeşte frânt în el însuşi, îndurerat şi umilit.

Pe faţa rămasă fără strop de sânge se preling încet două puncte luminoase...

Când a ajuns Ion Ciulu lângă dânsul şi-l întreabă îngrijorat, gâfâind de alergătură şi temere:

— « Ce s'a întâmplat domnule inginer? » Vlaicu sare din aparat, îi întoarce spatele şi pleacă singur la hangar. Acolo se întinde pe-o ladă, trage haina peste ochi şi se lasă somnului.

Dar somnul nu-l vrea. Ii sbârnâie coşul pieptului de sleire şi durere. Ii vine să se repeadă la aeroplan, să-l facă bucăţi, apoi să se spânzure.

Şi de unde să pornească toate? De la o deosebire de cinci kilograme...

— « Dumnezeu-Bunule! D'apăi dac'am pus 5 kilograme mai mult, apoi alta nu-i decât să le scot şi aceea înseamnă că minten oi sbura... »

Dar de unde să scoată cele cinci kilograme? Să se desbrace? Oricât s'ar desbrăca, hainele nu cântăreşte aşa de mult.

— « No! Benzinul şi uleiul, naţie. Oi ţipa afară un cvant mai mărişor... »

Sare în sus, aleargă afară, la aeroplanul tras de soldaţi la capătul câmpului şi scoate îndată mai mult de douăzeci de kilograme de benzină.

Acum, nu mai este nici o îndoială că va sbura. Intră în carlingă:

— « Insuce şrauba, Ioane! »

Şi motorul porneşte. Apoi toate urmează după şartul lor. Zadarnic însă vâjie vântul helicelor, degeaba a crescut viteza până la capăt: cele cinci kilograme nu vor să piară.

Opreşte din nou, dar amărăciunea i s'a mai potolit. Inţelege bine că aici trebue să fie altă pricină.

Vârâ mâinile în buzunar şi pleacă încotrova, pe câmp, să se gândească. Apoi, departe, se trânteşte pe iarbă, cu palmele sub ceafă, cu ochii înfipţi în curăţenia cerului.

— « Hei, ce-ar fi să bată un picuţ de vânt. Acela deloc m'ar ajuta, că doar maşina e ca peana de uşoară, iar Gnômu' săracu' ciocăne fain... »

Cu bătaia sângelui mai domolită, e în stare să judece lucrurile pe de rând. De vreme ce aeroplanul nu se poate desprinde încă din iarbă, ar însemna că: or nu ajunge să aibă iuţeală destulă, ori incidenţa — adică unghiul dintre înclinarea aripilor faţă de direcţia mişcării — nu-i destul de mare. Dar amândouă bănuelile n'au nici un rost, fiindcă şi viteza şi incidenţa au fost socotite după toate orânduelile mecanicei şi ale sborului. Ce zice cartea? Că un plan pluteşte când G=F, în care $F = K\ S\ V^2$ sin U, unde K e coeficientul de rezistenţă al aerului, V e viteza, iar S este suprafaţa planului. Deci $G = K\ S\ V^2$ sin U.

Sau, fiindcă unghiul e foarte mic, îl putem pune în locul sinusului şi atunci avem: $G = K\ S\ V^2$ U.

Ce trebue mărit? Incidenţa? Dar dacă măreşti incidenţa, măreşti în chip hotărît şi rezistenţa aerului, ceeace înseamnă că micşoreşi viteza. Iar viteza n'o poţi mări decât schimbând helicele, punând altele cu un pas mai mare. Decât, cine spune că la pas mai mare va avea tracţiune mai bună? După tabelele lui Wellner, nu-i aşa. Atunci cum să măreşti viteza?

Deodată îi trece prin minte, cuţit, amintirea sborului lui Osmont şi a tuturor sborurilor pe care le mai văzuse, începând cu al lui Blériot dela Hipodrom. La toţi aceştia, după câteva zeci de metri, coada aparatului se ridica de pe pământ. Adică,

micşora la început unghiul de incidenţă, ceea ce înseamnă că micşorau rezistenţa aerului, deci căpătau viteză.

Incearcă şi el după pilda celorlalţi. Dar încercarea aceasta era să-l coste cam mult, fiincă micuţa lui cârmă de adâncime se arăta fără nici un efect atâta vreme cât i-a dat o mişcare sfioasă. Apoi, când, sâcâit, a aplecat'o prea tare, botul aeroplanului s'a repezit vijelios să se înfigă în pământ. De n'ar fi avut tăria să întoarcă fulgerător mişcarea, ar fi făcut aparatul fărâme.

— « Gândacu' esta o început să necheze şi să svârle din copite, frate! » a zis el, râzând, către Ion. Dar buzele îi erau palide şi reci, iar fruntea şi spinarea erau năpădite de sudori. Până în seară a făcut mereu încercări să-şi stăpânească bine cârma de adâncime. Intr'o măsură a izbutit, dar n'a izbutit în alta. Cu alte cuvinte a ajuns să micşoreze, cât a vrut, unghiul de incidenţă, dar oricât s'ar fi mărit viteza, aparatul tot n'a izbutit să-l ridice dela pământ.

Era din ce în ce mai îngrijorat. Fiara asta făcută de mâna lui îşi bătea joc de dânsul. Iar el nu putea crede o clipă măcar că i-ar fi calculele greşite. Deci nu se îndoia că tot trebue să sboare până la urmă. Il înebunea totuşi neînţelegerea lui. Neputinţa în care se afla creerul obosit, să afle taina pentru care dihania asta nemiloasă nu mai vrea să asculte de poruncă.

In cele din urmă a vrut să vadă de nu cumva vina toată o poartă roţile.

Le făcuse înadins mici şi subţiri, să nu îngreuneze mersul. Dar cum câmpul nu era peste măsură de neted, a bănuit că totuşi trebueşte cercetată şi astă pricină. Măsurând din ochi locul, dela care aeroplanul arăta ajuns la iuţeala cea mai mare, iar greutatea scobora la marginea celor cinci kilograme, a

pus soldaţii să-i sape un rând de brazde. Un fel de şanţ de-o palmă, coborît drept în jos înspre aeroplan, şi după câţiva metri îndulcit în clin moale, până la faţa pământului. Maşina avea să vie până aici şi chiar de cădea în jos, urma panta dulce la loc, fără primejduire.

Fireşte, faţă de Ion, care era îngrijorat, Vlaicu s'a vitejit destul de aspru:

— « Il fac prav de mă necăjeşte! »

De astă dată gândacul nu l-a necăjit. A sărit peste gropceanul făcut, de parcă nici nu-l întâlnise şi a urmat calea pe iarbă, în partea cealaltă în chipul cel mai firesc din lume. Atunci, dar numai o clipită, Vlaicu a văzut arcul căzut la semnul zero, apoi întorcându-se numaidecât la « 5 » de îndată ce-a ajuns cu roţile pe iarbă.

Din nefericire încercarea aceasta nu însemna mare lucru. Locul era prea mic, ca maşina să-şi poată prinde o iuţeală mai mare. Ar fi fost nevoe de cel puţin câteva zeci de metri pentru asta.

A încercat apoi, de câteva ori, să ajute mişcarea, ridicând cârma de adâncime în clipa când ajungea drept deasupra şănţuleţului.

Dar cârma iarăşi s'a dovedit că nu-şi îndeplineşte rostul.

S'o ridice mai tare, n'a avut curaj. De altminteri era sleit până dincolo de marginile oricărei puteri. Sleit şi intrat în ceaţă. Pierduse din nou — dintr'o dată — încrederea lui mare în maşină. Il bântuiau acum fel de fel de nelămuriri şi îndoeli, dintre care, cea mai dureroasă nu era aceea că n'o să sboare deloc, ci că va izbuti să sboare chinuit, puţin, neînsemnat.

— « 'Eştia deloc m'or râde... Apăi, de-o fi aşa, oi plăti ruşinea cu punerea capului, că eu dejeaba mai trăesc! »

Aşa a gândit ceasuri întregi şi-aşa gândea în toiul nopţii, la geamul lui de sus, dela hotel, privind cum trec pe strada Regală cete vesele de oameni eşiţi dela Teatrul Naţional. Văzându-i şi auzindu-i, îl îndemna o poftă nebună să se asvârle cu capul în jos pe trotuar, să le curme bucuria obraznică şi nemiloasă, cu care turburau neliniştile şi înfrângerile lui.

Ce roţi stricate a visat în noaptea aceea! Ce aeroplane făcute aşchii şi, mai ales, ce plânset chinuit l-a sbuciumat până în plină zi.

— « Asta-i bine! » aşa i-a proorocit Matilda. « Inseamnă că ai să te bucuri! »

Ochii lui întristaţi o măsurau de sus, micuţă cum era şi privindu-i creştetul cu păr plăviu şi curat, cercau parcă să citească gândul adevărat care dospea dedesubt. Era încredinţat că femeia îl minte să-i alunge amărăciunea. Şi totuşi se agăţa de cuvântul ei.

— « Aşa o fi oare? Spune drept! »

Ajunsese destul de târziu la Cotroceni şi n'avea niciun fel de îndemn să mai scoată aeroplanul afară. Simţea că orice încercare ar mai face îi este de prisos, dacă, mai întâi, nu izbuteşte să deslege cu mintea taina îndărătniciei aparatului. E în sufletul lui atâta încredere că maşina poate sbura, o *vede* aşa de limpede sburând, încât, mica, neînsemnata piedică ieşită în cale, începe a-i clătina părerile despre născocirea căruciorului pe roţi adusă de Vuia. Căci negreşit, tot la roţi trebue să fie vina. De-ar avea un aparat de măsurat viteza, fără îndoială că toate s'ar lămuri.

Dar care-i chipul să birue înfrânarea roţilor? Un câmp cu asfalt? Sau să le scoată dealbinelea, ca să urmeze şi el după pilda fraţilor Wright, lansându-şi maşina pe un cărucior?

Nu poate deslusi nimic. Trânteşte cu pumnul greu o lovitură în coapsă, ca într'un duşman, de-şi face vânătae şi se scoală de unde şedea, învrăjbit împotriva minţii lui, şi neîndurat pentru singurul om pe care îl socoate că l-ar fi putut ajuta:

— « Numa' Ion, frate-mio, putea să afle... 'ela-i deştept! »

Iese afară şi mozoleşte între dinţi o ţigare întreagă, pe care uită s'o aprindă. Apoi se întoarce iarăşi în hangar, intră în coşul aeroplanului, pune mâna pe volan şi sucește cârmele

fel şi chip, dar aşa de încordat, încât n'are nici măcar vreme să-şi dea seama câtă desnădejde bântue în biet sufletul lui. Despre asta îşi dă seama numai Ion Ciulu. Păşeşte încet pe departe, în vârful picioarelor, să nu zăticnească gândurile încruntate ale Maistoraşului. De-ar şti el ce anume vijelii bat în inima lui Vlaicu l-ar putea potoli într'o clipă. Doar el văzuse limpede clipa când au pierit nouraşii de praf de sub roţile de dinainte ale aeroplanului. A fost numai cât o tăetură de fulger. Dar *a fost.* Şi asta se petrecuse tocmai după mişcarea cea primejdioasă de cârmă, prin care Vlaicu voise a-şi pleca întâi aparatul cu botul spre pământ, deci să-i ridice coada, pentru ca să capete viteză.

Fireşte, mişcarea a fost prea puternică şi era să-i vâre gâtul în iarbă. Dar cealaltă mişcare, făcută numai decât, adică sucirea în scurt a cârmei pentru ridicare, a săltat *toată partea* din faţă, smucind-o de pe iarbă.

Decât, Vlaicu n'a avut vreme atunci să se mai uite la însemnările de greutate. S'a uitat drept la vârful axei, s'o vadă de se mai ridică la loc ori nu.

Ciulu credea, prin urmare, că Vlaicu ştie, iar Maistoraşul nici nu-şi închipuia că mai poate fi cineva pe lume, să-i spună noutăţi despre năvârliile gândacului său.

Ii părea rău acum doar de un lucru. Că avusese nechibzuinţa să se amestece la carburatorul motorului şi nu i-a lăsat toată puterea de cincizeci de cai. Pentru odată, priceperea lui în astă privinţă dădea greş.

Ofiţerul chipeş, care a intrat în hangar peste câtva timp, l-a găsit pe Vlaicu întins pe pântece, jos, şi meremetisind la mărunte piese de metal.

— « Care-i domnul inginer Vlaicu? » a întrebat.

— « Eu mi-s 'ela! » a făcut Maistoraşul, ridicând o faţă doldora de ulei, iar în minte s'a răpştit: « Ce drac' mă conturbă acu şi oficeru 'esta? »

Dar oşteanul l-a salutat cu toată curtenia şi i-a spus:

— « Alteţa Sa Regală Principele Carol, ar dori să ştie când socotiţi că veţi începe încercările de sbor? »

Vlaicu a răspuns scurt, arătând aparatul.

— « No! D'apăi Sfântu' ştie! Eu am fo' început oarece experiment, făr' numa 'esta nu vrea... » Tonul de copil bosumflat cu care vorbea, l-a făcut pe ofiţer să zâmbească şi să creadă că inginerul glumeşte. Dar Vlaicu a urmat hotărît: « Acu, o' m'ascultă, o' creapă cu mine odat'... Că de sburat, eu negreşit sbor... »

Şi vorbele din urmă păreau că-s dintr'o ceartă cumplită.

— « Atunci, când credeţi că trebue să vie Alteţa Sa? »

— « D'apoi n'am fo' zâs că trebue, domnule oficer. Făr' numa *dumnealui* poftească oricând vrea. »

Oşteanul a stat o clipă nedumerit. Auzise el că ardeleanul ăsta are un fel de vorbă foarte deosebit, foarte ciudat. De astă dată însă avea un glas rău, vrăşmaş, de parcă era la o răfuială. I-a împotrivit, foarte cu mănuşi, dar foarte hotărît:

— « Vedeţi dumneavoastră, domnule, inginer Vlaicu, Alteţa Sa doreşte să vie când veţi sbura întâia oară. »

— « Apăi aceea nimeni n'o fo' ştiut, domnule oficer. Nici ciocârlanu', măcar că 'ela ştie că nu se poa' să nu sboare. Aceea încă şi eu ştiu, făr' numa nu ştiu când, precepi? No! Aşa spune lu' Domnu' Carol, că 'ela-i ficior fain şi nu s'o supăra ».

Văzând însă în ochii ofiţerului o umbră de sâcâială, a adăugat:

— « Eu chiar acu după masă, pe la şase oare, face-oi oarece probă. »

Ofiţerul a salutat şi s'a dus.

In urmă-i, Vlaicu a simţit deodată că se prăbuşeşte ceva într'însul.

— « No! Drac' m'o fo' pus să nu mă cujet? » s'a întrebat cu spaimă; şi s'a judecat fără milă: « Am grăit repede şi iar n'am fo' avut vreme să fiu deştept! »

Ii venea să alerge în urma trimisului, să-i spue că-l roagă pe Prinţ să vie altădată, mai târziu. Sau că-i va trimite veste el, când o fi vremea... I-a fost însă ruşine. Era un fel a-şi cere iertare de câte le spusese, iar asta n'o făcuse el niciodată în zilele lui. Numai că, acum a înţeles sorocul împlinit. Venirea Principelui Carol o socotea ca o poartă definitivă. Ii dă drumul pe cale ori i-o închide pentru totdeauna.

Gândind la asta, l-a cuprins atâta nestăpânire, încât n'a mai putut să lucreze. A început să simtă întocmai groaza aceea pe care o avusese odinioară la München, când se gândea să dea examen cu Föppel. Nu mai putea să înveţe, nu mai pricepea nimic. Astăzi, nu numai că nu era în stare să schimbe întocmirea carburatorului, dar nici măcar nu mai ştia bine să-l aşeze la loc, cum fusese. Era o răvăşeală înnebunitoare în capul lui frământat, istovit, aprins. De n'ar fi fost Ciulu aşa de priceput la motoare, să-i poată aşeza carburatorul la loc, Principele Carol ar fi găsit după amiază un aeroplan fără motor.

A pornit-o năuc în spre oraş, mânat de două gânduri la fel de anapoda. Cel dintâi, era să alerge la Pătrăşcanu şi să i se plângă:

— « No! Vezi ce-mi face Prinţu' vost'?... »

Iar al doilea, era să se ducă la negustorul unde închiriase înainte vreme hainele cu care s'a dus la Palat, ca să fie şi acum îmbrăcat după cum se cere când îţi vine un Principe.

— « Iraca'n di mini, bre... da tu-ţi faci spaimă ca mânzu', vorba ceea... » i-a zis Pătrăşcanu, aflându-i pricina durerii. « Mă rog ţie, di ci ti temi? »

— « D'apăi, ce-o fi dacă gândacu' meu nu lucră fain şi nu sboară? Prinţu 'esta, de loc merje la Prinţu el mare, şi Prinţu el mare spune lu' Rejele... »

— « ...şi Rejele spune lui Frantz Iosif, iar drăguţul tău de Impărat îţi taie capul... » a urmat uşor deputatul, râzând din toată faţa lui roşcovană cu ochi mititei de dihor.

Dar el făcea un haz primejdios pentru starea de suflet a lui Vlaicu. Gluma nevinovată i s'a părut aceluia batjocură şi i-au dat lacrimile. Cu buzele prinse de tremurul plânsului a şoptit târziu, uluit şi îndurerat:

— « D'apăi, dacă şi tu, frate, mă râzi... eu pe cine mai am preten? »

Era sfâşietor, într'adevăr. Pătrăşcanu şi-a muşcat gura. Ii venea să-şi tragă palme pentru nesăbuita lui pornire spre haz. N'a găsit alt răspuns decât să se repeadă la Vlaicu, să-i ia capul între mâini şi să-l sărute pe frunte, spunându-i cu un uriaş necaz:

— « Eşti un prost! »

Apoi s'a aşezat lângă dânsul şi i-a lămurit:

— « Păi bini, bre, bădie Vlaicule, eu di vri-o săptămână încoaci, vin în toată ziua pi deal la Cotroceni şi m'aşez ca vulpea prin tufişuri şi pi după garduri să ti pândesc ci meremetiseşti matali acolo.

« Ba, di v'o două ori, l-am adus şi pi Iosif cu mini, bre. Iaca să-l întrebi. La tini n'am vinit — ci-i drept îi drept — că n'am vrut să ti tehuim la cap, da' di văzut am văzut tot, bădie... »

Maistoraşul a rotunjit nişte ochi aşa de mari, aşa de necredincioşi, încât Pătrăşcanu a hohotit de râs auzindu-l că întreabă:

— « D'apăi ce drac' aţi fo' văzut? »

— « Ceea ci ai văzut şi tu, bini înţeles. Că gândacul tău ridică zgaibili di pi pământ! Iac'aşa! Păi, ci înseamnă aiasta, mă rog ţie? Că dacă vrei, poţi să sbori. »

Bănuitor cum era, Vlaicu n'a crezut spusele scriitorului până când nu i-a povestit în amănunt câteva încercări, lămurindu-i mai ales clipele acele, scurte, dar vădite când, de sub roatele aeroplanului, nu mai fumegau nouraşii de praf.

Fără îndoială, pentru inginer, povestirea lui Pătrăşcanu n'avea înţeles. Jocul arcurilor de cauciuc de-a-lungul însemnărilor făcute pe schelet, ar fi trebuit să-i arate mai limpede decât vederea de departe a deputatului. Dar sufletul aşa de înegurat, avea prea multă nevoie de reazim să nu găsească prilejul unei mângâieri. La urma urmii, de vreme ce e cineva care spune că a *văzut* altfel, trebueşte controlat dacă nu cumva dreptatea este de partea aceea. Şi iată că naşte o nădejde nouă.

Iar nădejdea se ia de mână cu încrederea încăpăţânată, care tot mai stăruieşte prin ungherele adânci ale inimii, de fac împreună măcar o linişte de câteva ceasuri, când trupul sdrobit de oboseală să se poată odihni.

A dormit sdravăn în ziua aceea Vlaicu. A dormit nemâncat, ghemuit, cu pumnii încleştaţi în ochi, ca un om gata de bătae

sălbatecă. Iar când a venit Matilda să-l trezească la cinci după amiază, s'a deşteptat cu o inimă odihnită cum n'avusese de mult.

Spusele lui Pătrăşcanu făcuseră minuni. Făcuseră minuni ca orice minciună spusă la timp. Căci adevărul era că scriitorul nu văzuse nimic. A fost de câteva ori la Cotroceni, dar nu zărise decât vreo două alergări pe câmp, fără nicio însemnătate. De aceea nici nu s'a arătat, ci, pândind plecarea lui Vlaicu, a stat de vorbă cu Ciulu. Acela îi spusese de clipa când s'au ridicat roţile din faţă.

Pătrăşcanu era trimis de Haret.

Ajuns la câmp, Maistoraşul Aurel a încercat pe Ciulu:

— « Ei, Ioane? Acum ce va fi? »

A pus astă întrebare, fiindcă nu avea curajul să-i ceară de-a-dreptul lămuriri asupra celor văzute de scriitor. Dar mecanicul a râs:

— « Sburăm dom' inginer! Asta are să fie! »

— « Dară Dumnezău — Sfântul vrea-o oare? »

— « Dumneavoastră n'aţi văzut ce uşor s'au ridicat roţile din faţă? »

Şi, în felul cum spunea asta, era atâta încredere nesfârşită, încât toate cerurile s'au deschis. Nu rămânea decât să afle când s'a întâmplat ridicarea roţilor. Iar Ion i-a lămurit repede, măcar că Vlaicu punea întrebări foarte pe ocolit.

Fireşte, ceea ce spunea mecanicul nu era tot una cu aceea ce văzuse Pătrăşcanu. Totuşi Ion dădea lămuriri amănunţite, care se potriveau şi cu întâmplarea, dar totodată şi cu orânduelile sborului. Prin urmare, Vlaicu a priceput că trebue să pornească lăsând în jos cârma de adâncime — deci coborînd

botul aeroplanului — pentru ca, micşorând incidenţa, maşina să capete o iuţeală mai mare, apoi să schimbe cârma spre ridicare, smucind astfel aeroplanul în sus.

Cu vreun sfert de oră înainte de şase, două birji tixite descărcau lângă hangar toată ceata prietenilor dela Kübler şi dela Enache. Nu lipsea nici chiar Iosif, măcar că după amiaza avea ceasuri de slujbă la Fundaţia lui.

Erau veseli. Dar o veselie neobişnuită, înfrigurată, care nu era hărăzită să mărească liniştea lui Vlaicu. Dimpotrivă. De altminteri, pe el îl sâcâia fapta asta a lui Pătrăşcanu, care colindase cinci ceasuri prin toate cotloanele Capitalei să încropească public pentru cel dintâi sbor. Şi totuşi, simţul de profesor din deputat nu greşise de loc. Apropierea acestor suflete înfrăţite însemna pentru sburător o biciuire bine venită, mai ales că, alături lor, şedea Jan Dumitrescu, şeful de cabinet al lui Haret, iar Rusu Abrudeanu, adusese chiar şi un gazetar dela Universul, un băietan tânăr, Vasilescu.

Vlaicu era astfel încolţit din toate părţile. Şi ca totdeauna în asemenea împrejurări grele, găsea în el tărie să se depăşească. Să nu arate decât hotărîrea lui nestrămutată să birue.

Automobilul Prinţului Carol, a trâmbiţat prelung şi tăios. Nu mai era o maşină care vine. Era ca o goană a unui atac înfricoşat. In clipa aceea s'a întins o tăcere grea şi plină de umbre. Fără îndoială că nu era inimă, pe tot podişul, să nu se simtă strânsă, să nu bată înăbuşit, să nu zvâcnească tare, neplăcut.

Gura lui Vlaicu se încleştase. Muşchii fălcilor tresăreau încordându-se din când în când, iar vinele tâmplelor erau roşii, ca nişte însemnări de sânge.

Automobilul a tras chiar în faţa hangarului. Principele, care era la volan, a sărit sprinten pe deasupra, fără să mai deschidă portiţa şi s'a dus la inginer, cu mâna întinsă:

— « Ei? Să te vedem, Vlaicule! »

Prietenia asta deschisă şi senină a intrat în inima Maistoraşului ca o năvală de aer proaspăt, sănătos şi curat, într'o încăpere înăbuşitoare. A prins — cum se zice — inimă. Iar fiindcă Principele voia întâi să vadă de aproape aeroplanul, au intrat cu toţii în hangar, unde Vlaicu a lămurit — cum putea el să lămurească unui Principe adevărat, — care-s foloasele maşinii lui şi mai ales de ce:

— « 'Esta-i încă mai fain ca tăte 'elea... a lu' Farmanu'... o a lu' Blériot... că 'eia — feri Doamne! — de loc îţi frânje grumazu'... măcar că i-o fo' succes să treacă peste apă. D'apăi nu-i nimic de aceea, că eu cu gândacu' meu, numa' să 'nvăţ, şi-oi merje să trec Mediterana... »

Principele îl priveşte lung şi oarecum pe gânduri. Simte îndârjirea, scrâşnetul din om. I-I de mirare ura împotriva lui Blériot şi dăruirea asta întreagă pe care un om şi-o poate face operei lui. Pentru o judecată crescută numai în felul cântăririi celei mai nepărtinitoare, suna ciudat, fireşte, pornirea lui Vlaicu împotriva a tot ce n'a ieşit din mâna lui.

Dar dârzenia voinţii sale întru a învinge îi place Principelui, ca o înfăţişare rară. Zâmbetul ce-l aruncă după o clipă profesorului Murgoci, care Il însoţea, mărtuşiseşte *şi* un strop de admiraţie faţă de acest om, aşa de nefăţarnic în părerile lui despre sine, încât nici se gândeşte că ar putea întrece o anume măsură.

— « Intr'adevăr, e de o ingeniozitate fără pereche! » spune Principele într'un târziu, după ce-a ascultat în tăcere vorbirea

lui Vlaicu, grăită stângaciu, școlărește, ca o lecție învățată pe de rost.

Incep apoi întrebările:

— « De ce întrebuințezi helici așa de enorm de mari? »

— « De ce sunt de aluminiu? »

— « De ce sunt două? »

— « O transmisiune cu lanț, cum e aici, pierde cel puțin douăzeci la sută din puterea motorului. De ce n'ai ocolit-o? »

— « De ce ai cârmele în față? »

— « Nu ți-e teamă că sistemul acesta de comenzi contrazice reflexele? »

— « Toate aeroplanele de până azi au nervuri care stabilesc curbarea aripilor. De ce atunci folosești aripa moale?... »

Și astfel, aproape un ceas, Vlaicu răspunde greoi, cu vorbe nepotrivite, dar foarte hotărît și limpede, la întrebările care-i descopăr, sub tunica albă de vară a Sublocotenentului de vânători și sub tinerețea celor șaptesprezece ani, ceva mai mult decât un prințișor bălan și de bun neam Regesc. Ii scot la iveală o minte care se descurcă uimitor de lesne între nelămuririle celor mai proaspete și mai puțin cunoscute dintre problemele tehnicei. Asta stârnește în Vlaicu o admirație care nu se poate ascunde. O trântește ca o labă prietenoasă pe spinare:

— « D'apăi văd că dumneavoastră ați fo' cercetat și oareșce studii de mehanică... Fain!... »

Ghiață și spaimă a turnat în ceata prietenilor năpustirea asta mocănească peste protocol. Dar ochii albaștri ai Principelui cată așa de limpezi la cel care a cutezat să-și spue pe șleau gândul întreg, încât îți vine a crede că Ii era de mult sete să audă un adevăr nesulemenit. N'ar fi de mirare. De câțiva

ani de zile nu-şi mai poate îngădui, ca odinioară, să joace oina pe câmp, de-avalma cu băieţi de vârsta Sa; să tragă cu mingea voinicește, să bată cucul până peste fundaş, ori, prins în careu, să audă spunându-I-se ritos, în bună camaraderie sportivă:

— « Apără-te, Măria Ta! »

Iar mingea venea glonţ, svârlită tâlhărește, fără cruţare, ca într'un părtaş adevărat, ceea ce mintea luminoasă a băieţandrului Domnesc o pricepea, cu nescunsă mândrie:

— « Ei mă socotesc îndeajuns de tare ca să n'aibă nevoie a se preface! ».

Asta ar însemna că a crescut pe adevăr. Şi ar lămuri groaza atâtora din cei cu răspundere, cari nu mai ştiu ce să facă pentru a împiedica libertăţile natului de rând şi dragostea Prinţişorului pentru prietenia acelui nat şi pentru graiul lui.

Noroc că bătrânul Rege Carol găsise între severităţile Sale un cuvânt hotărîtor:

— « Asta tovedeşte că nepotul meu e pun Român! »

Ceea ce, poate, nu era numai îngăduinţă de bunic blajin.

Dar toate sunt « un trecut ». De doi ani, de când chibzuinţa şi vrerea Monarhului Inţelept a pus haină de Sublocotenent pe trupul cel de şaisprezece ani şi i-a dat în braţe cea dintâi tresă de aur, alături de cea dintâi răspundere, purtarea oamenilor a îmbrăcat şi ea o curtenie din ce în ce mai vădită. Nu mai este un prinţişor. E un Prinţ.

Adică, are totdeauna dreptate, ceea ce e chinuitor pentru o minte frământată şi vie, care vrea să lupte ca să-şi vădească puterea şi nu înţelege s'o primească de-a gata.

Astfel, vorba neprotocolară a lui Vlaicu, i-a sunat Prinţului plăcut la auz. Era recunoaşterea unei biruinţi meritate.

— « Acum, hai să sburăm! » a hotărît El îndată, întorcându-se către eşire.

Inima Maistoraşului a ciocănit scurt de spaimă. Dar nu spaima de sbor — ci alta, mult mai mare, ce i-a fulgerat în gând:

— « Cum o fi aceea: « să sburăm? ». Doară n'o vrea să sboare El întâi cu gândacu meu? » Intr'adevăr, în şirul nefericirilor lui Vlaicu mai lipsea numai asta: să i se ia până şi aeroplanul.

Principele parcă i-ar fi citit gândul învolburat în creer. Ii spune, cu ochii după aparatul pe care îl scoteau acum soldaţii pe câmp:

— « Te-ai mirat adineauri că mă pricep la mecanică? Dar mă pricep chiar şi la motoare. »

— « No! » face inginerul.

— « Ca să-ţi dovedesc, iată. Dă-mi voe să sbor eu cu aeroplanul! »

Lui Vlaicu i s'au tăiat picioarele. Primejdia, care adineauri i se năzărise numai, era de astă dată făţişă. Şi-a pierdut cumpătul de tot şi a răspuns fără să se mai gândească la cuvinte:

— « D'apăi dom'le Carol iasta nu se poate...! »

După aceea s'a mirat straşnic văzând că, după sbuciumul amar din el, toată lumea de faţă, în cap cu Prinţul, a izbucnit în râs.

Veselia aceea a fost bine venită. A descreţit frunţile şi a adus o destindere binefăcătoare în inimi. Furat de voioşia tuturora, până şi maistoraşul şi-a simţit sufletul mai împăcat.

Apoi, s'au dus cu ceata întreagă spre marginea câmpului, către care soldaţii mânau pasărea ciudată, înconjuraţi de-o ciurdă de copii veniţi în goană de prin mahalale.

Acum maşina este întoarsă cu botul spre largul pieziş al poligonului, să aibă de alergat calea cea mai lungă pe care

o poate îngădui locul. Copiii, huştuiţi de oşteni, gonesc stol, ca vrăbiile şi se aşează în altă parte, la câţiva paşi. Apoi, în vreme ce Prinţul, urmat de ceilalţi privitori, se apropie de aparat, pruncii vin încet, încet, la loc, unul după altul, înşirându-se de-alungul căii pe care cred că va porni maşina. Acolo se întind jos, cu pântecele pe iarbă, cu obrajii lipiţi de ţărână, să vadă bine clipa când roţile s'or rupe de pământ.

Lângă aeroplan mişcarea a încetat. Vlaicu simte privirile tuturora înfipte în obrajii lui şi faţa îi păleşte. Zarva cuvintelor tot mai puţine scade, până piere. Iar inimile — toate — bat adânc, greu, nesuferit. In clipa asta *nimeni* nu mai are încredere. *Nici un fel de încredere.* Şi totuşi ciudata plămadă a sufletelor ar dovedi că nimeni n'ar fi mirat dacă, peste câteva clipe, maşina ar luneca neted în aer, ca o barză nestingherită în sborul ei. Nici chiar Pătrăşcanu şi cu Iosif, cari ar avea cuvânt să jure de mai înainte că n'au cum vedea o izbândă.

In tăcerea încordată care i-a supus, doctorul Lupu pipăe încet de tot pielea aspră a genţii de sub braţ şi cu ochii la Vlaicu numără în gând cuprinsul, să vadă dacă n'a uitat nimic:

— « Pansamentul... vata... tinctura de iod... fiolele... siringa... »

Liniştea e chinuitoare şi nesfârşită. Nimeni n'are curaj să ţipe, ceea ce-i stă parcă pe suflet:

— « Haide odată! Să se isprăvească! ».

Nici chiar Principele nu mai cutează să dea îndemn. Işi stăpâneşte sbârnâitul surd al nervilor, şi văzând, dintr'o aruncătură de ochi, chipul tras al sburătorului, îşi roteşte privirea încet, dela maşină la cerul senin şi liniştit.

Dar dintr'o dată, scurt, tăios, Vlaicu s'a încordat: scrâşneşte:

— « No! Hai! » apoi, într'un salt, încalecă buza carlingei şi se aşează în scaun, înşfăcând cu mâini fierbinţi lemnul rece al volanului.

Larma înfrigurată creşte peste câmpul întreg.

Principele se apropie, intră sub aripile aparatului şi pune mâna pe volan, încercând mersul cârmelor. Apoi se duce spre automobil, să poată urma, gonind alături aeroplanului, ridicarea roţilor de pe pământ.

— « Insuce şrauba, Ioane! » porunceşte Vlaicu. Şi în vijelia ce purcede, orbind şi înăbuşind soldaţii cari ţin voinicește frânghia trecută prin inelul din coada maşinei, inginerul îşi potriveşte deschiderea robinetelor de gaze, crescând tot mai puternic bătaia motorului. Când Principele Carol a ajuns cu automobilul în dreptul lui, sburătorul pregetă o clipă. Apoi, brusc, ridică braţul.

Scăpată din legături, maşina ţâşneşte săgeată înainte.

Ochii prietenilor s'au răcit, rotunzi peste măsuri, încordaţi şi sguduiţi de tremurul care le-a cuprins şi inimi şi braţe şi gând.

Pătrăşcanu, fostul socialist şi ateu, face repede o cruce sfioasă, mică, ferită, cu degetele cari nu-şi mai ascultă stăpânul. Iar gândacul vâjâe pe câmp înainte, lăsând în urmă-i trei dâre de praf, cu nişte nouraşi alungiţi.

...şi cari nu se mai isprăvesc.

— « Nu se ridică! »

Cincizeci de metri, o sută... două sute...

— « Nu se ridică!... »

Şi gândul tae dureros, ca un cuţit de ghiaţă, în toate mintile...

Trei sute de metri... patru sute...

— « Nu se ridică! » își zice Principele Carol hățuind furios volanul automobilului, hurducat cumplit de goană în grunjii câmpului.

— « Nu se ridică! » țipă sufletul în Vlaicu, privind cele cinci kilograme blestemate, la care s'a oprit arătătorul dela arcul stinghiilor din față.

Tae contactul și-i galben de mânie. De bună seamă l-a mințit și Ion Ciulu și Pătrășcanu, pentrucă acum ridicase cârma de înălțare și ar fi trebuit măcar roțile din față să salte câtuși de puțin.

— « De ce te-ai oprit? Nu merge motorul? » întreabă Principele, strigând din automobil.

Vlaicu n'are însă putere să răspundă. I-s măselele încleștate. Dă din umeri a neștiință și a ură.

— « Atunci ce s'a întâmplat? » stăruește Principele.

— « Iaca n'o fo' vrut! » atâta poate să răspundă, stropșit, ardeleanul, din catranul prăvălit peste inima lui.

Principele Carol își pierde răbdarea:

— « De ce n'ai mers înainte? Doar mai aveai atâta loc până la capăt! ».

— « Dacă n'o fo' vrut el până aici, putea-oi merje pân' la Turcu și tot dejaba... »

— « Atunci înseamnă că n'ai ridicat cârma destul. »

— « ...ridicat'o... »

— « Incearcă s'o ridici mai mult. Asta-i tot! » închee Principele. Apoi îl îmbie vesel. « Hai, sui colea, sui colea, și pornește încă odată...

Inceputul este greu,
Dar ajută Dumnezeu!

«Aşa am scris, când aveam şapte ani, pe cel dintîi caet al meu. Zi ca mine. Şi, mai ales, ai încredere! Maşina asta *nu se poate să nu sboare.*»

Cuvintele din urmă le-a spus aşa de hotărît, de sunt într'adevăr ca o poruncă.

Privirea lui Vlaicu se ridică spre faţa flăcăiandrului bălan şi uimit. Vede acolo alţi ochi decât cunoştea. Parcă ar fi de oţel, cenuşii cum sunt acum şi tari, de mai nu-i poţi îndura.

— «No! D'apoi 'esta-i Prinţ adevărat...» scapără gândul şovăitor al ardeleanului. Iar porunca, pe care a primit-o şi l-a pus iarăşi pe picioare, se îmbină cu nădejdea că nu-i pornită decât din ceva — nu ştie ce, dar de bună seamă este ceva — care i-a dat Principelui încrederea în aeroplan.

Intr'adevăr, îşi dă seama că n'a îndrăznit să dea cârmei de înălţime o mişcare hotărîtă şi mare. I-a fost teamă să nu se întâmple pe dos, bine înţeles, ceea ce păţise înainte cu coborîrea ei. Văzând însă că mişcarea mică nu-i de nici un folos o mărise treptat, dar tot cu sfială. Acum avea să încerce o mişcare mai puternică.

Fierbinţeala luptei, apropierea şi încrederea din glasul Principelui îl făcuseră însă pe Vlaicu să uite că aceste încercări le mai îndrăznise cu câteva zile înainte... şi fără folos. Cu toate astea, ajuns la locul de plecare şi până să aducă soldaţii aeroplanul îndărăt, Aurel a lămurit prietenilor ce s'a întâmplat şi ce are să se întâmple.

Bineînţeles însă, arăta lucrurile aproape ca pe o încercare voită. Asta, pe semne, unde i-a găsit pe toţi într'o stingherire silnică, dureroasă. Aproape nu le mai venea să vorbească.

Atunci s'a amestecat printre dânşii Murgoci. Tăcuse până atunci, ascultase şi — mai ales — privise. Lui, tocmai încercarea

asta neizbândită îi dăduse încredere în maşină. O putuse urmări bine din automobil, pentrucă n'avea nici măcar grija volanului, cum l-a avut Principele. Deci, văzuse o sumedenie de semne mărunte, care lui, aşa neştiutor cum era în ale sborului i s'au părut arătări neîndoioase. De pildă, zărise uşurarea de pe roţi, vădită lui mai ales prin subţierea norişorilor de sub roţile din faţă. Dar tot odată văzuse că această uşurare e numai în faţă, căci roata dindărăt părea mai degrabă a primi adaus de greutate, judecând după dâra de praf lăsată în urmă.

Asta îi era lui o dovadă limpede că, rezistenţă la înaintare nu scade de fel, ci mai degrabă creşte, mutându-se de pe cele două roţi din faţă pe cea dindărăt, care, fiind mult mai mică, intră în toate hopurile mărunte ale câmpului neregulat şi se loveşte de toate smocurile de iarbă. Socotind frânarea asta puternică, alături de cea pricinuită de pânza aripilor, care se umfla grozav în mers şi făcea burdufuri uriaşe ca nişte margini de umbrele, Murgoci înţelegea că nu-i la mijloc decât o singură întrebare de deslegat: chipul în care aeroplanul să fie zvârlit în aer şi poziţia lui de plutire. Cât privea plutirea propriu zisă, el n'avea nici o îndoială.

Pătrăşcanu asculta lămurirea asta încâlcită, întocmai cum asculta Ministrul din schiţa lui, explicaţiile inventatorilor de balon cu cârmă. Clipea din ochi, dădea din cap şi puţin îi păsa de toate, fiincă el zorea să ajungă la o zisă hotărâtoare: se ridică sau nu se ridică. Pricina pentru care nu se ridică «măcar că ar putea să se ridice» cuprindea, fără îndoială, frumuseţi de judecată ştiinţifică din ţinuturi unde nu colinda mintea lui. De altminteri, nici unul dintre prieteni nu înţelegea nimic. Le era de mângâiere că un om de ştiinţă ca Murgoci crede în puterea de sbor a maşinei, dar atâta tot.

Le era mângâere pentrucă mângâia nefericirea lui Vlaicu. A le spune însă că poate să sboare în slava cerului un aeroplan, care n'a izbutit să salte nici o palmă dela pământ, era numai o dovadă de avântată inspirație poetică. Din nenorocire, poeții nu-s în măsură să guste poezia oamenilor de știință, cum:

— « Cred că Murgoci n'ar gusta geologia făcută de mine... » vorba lui Pătrășcanu.

In estimp, Principele Carol, răsucit pe scaunul automobilului, era dus pe gânduri. Urmărea din ochi liniile aeroplanului și părea că desemnează în aer, cu mintea, joc de forțe. Ascultase judecata profesorului Său și părea să-i dea dreptate. N'a spus totuși nici un cuvânt de încuviințare ori de împotrivire.

Doar, într'un târziu, a întrebat:

— « Vlaicule, câți metri patrați de suprafață are cârma de adâncime? ».

— « Aproape doi. »

— « La o viteză de șaizeci de kilometri pe oră, cât aveai înainte să tai motorul, înseamnă că suprafața asta ar fi putut singură să ridice o sută douăzeci de kilograme. »

— « De bună samă. »

— « Atunci, hotărît lucru: sau nu i-ai dat înclinare destulă, sau e de vină roata din spate, cum spune domnul profesor Murgoci. Haide, deci, încă odată. Dar curaj! Mai întâi, nu pleca până nu ajungi la numărul maxim de învârtituri ale helicelor, — să se încălzească bine motorul — iar când ajungi de-ți capeți iuțeala, lovește cârma puternic. »

— « No! C'apăi așa oi și face... » a răspuns Vlaicu Principelui, urcându-se din nou în aeroplan și dând poruncile cuvenite pentru pornire.

Acum era liniştit. De unde venise liniştea şi împăcarea asta cu vitregiile, care scurmau în el, n'ar fi ştiut spune. Tălăzuirile amare ale zilei, osteniseră poate încăpăţânarea lui obişnuită şi cine ştie dacă nu cumva începuse a crede şi el în ajutorul altora. La drept vorbind, era înduioşătoare mâna aceea de oameni, cari sufereau şi-şi zobeau mintea de dragul lui, numai şi numai să-i ajute la o biruinţă. Cel puţin pe aceştia nu-i mai putea bănui că-i vor răul, cum nu-l putea bănui pe Principe.

S'a lăsat deci mânuit de sfaturile câte i s'au dat. A doua pornire i-a fost cu toată inima şi cu toată încredinţarea că, de astă dată, aeroplanul va urca.

De aceea a zâmbit vesel tuturora, ba Principelui Carol i-a râs din plin făcându-i semn să plece cu automobilul, înainte a da el drumul maşinei din legătura soldaţilor.

Negreşit, sfatul Prinţului să lase motorul până la bătaia lui plină, a fost de mare folos. S'a năpustit maşina curmeziş pe câmp, ca scăpată din praştie.

Iar din carlinga micuţă, Vlaicu a văzut abia în douăzeci de metri uşurându-se aeroplanul până la semnul cel afurisit.

Atunci a svârlit coada ochiului spre automobilul Principelui care alergase alături. Il lăsase în urmă, deci trecuse peste şaizeci de kilometri pe ceas'.

— « Acum! » a hotărît. Mâinile s'au încordat pe volan.

...Inceputul este greu,
Dar ajută Dumnezeu!...

— « Acum! » a gemut crâşnind. Şi scurt a sucit aspru roata de lemn spre suiş.

Ca un pumn uriaş izbit sub faţa aeroplanului. Semnul sare la zero. Pământul a căzut, nu se mai vede. In ochi numai

cer. Se simte răsturnat pe spinare. O clipă îl împunge spaima că-l dă peste cap. Svârle ochii în lături, iarba pare aplecată pieziş dedesubt, la un metru. Poate mai aproape, iar sub scaun, sub picioare, în fusul de care i-i sprijinit, primeşte înain o hurducătură puternică, poate mai puternică decât la încep Vasăzică roata dinapoi e încă pe pământ. Şi mai apăsată...

— «'Ela o fo' avut drept!» gândeşte fulger. Şi-i gata să oprească. Dar mâinile s'au încleştat pe volan şi parcă au voinţa lor. Nu mai vor să primească porunca judecăţii limpezi, care spune că maşina nu se poate ridica.

Ochiu, ureche, trup, totul e încordat şi totuşi este în stare să vadă, să audă, să simtă ce se petrece în goana asta de linie plecată, pe care pământul n'o lasă a i se deslipi din iarbă.

Insfârşit, se birue. Tae motorul şi aduce încet cârma la loc.

O zguduitură ceva mai tare şi roţile din faţă s'au aşezat iarăşi pe pământ.

După câţiva paşi maşina a încremenit.

In automobil, Principele, auzind oprirea motorului, bate cu pumnul în volan:

— «Ah! N'are curaj! Păcat de aparat! Cum aş sbura eu cu el!»

Bieţii nepricepuţi din urmă, copiii şi prietenii, chiuiau încă de bucurie, când a ajuns lângă ei automobilul princiar, aducând trei chipuri încruntate, chinuite.

— «Ce-o fi asta?» a şoptit Iosif.

— «Iote comédie!» a făcut Pătrăşcanu. «Să ştii bre, că numa ni s'o părut!»

Dar când au înţeles totuşi, din spusele lui Murgoci că, într'adevăr, aeroplanul ridicase roţile din faţă, au rămas cu totul şi cu totul nedumeriţi.

— « O fo' avut dreptate dom' Profesor. 'Eia micuță din spate nu mi-o succes s'o ridic. Tot pe glie fuje blăstămata... »

Apoi, întorcând ochii la Principele Carol — niște ochi de copil îndurerat care cere ajutor — a șoptit oftând:

— « No! Acu oare ce-o fi?... »

După o jumătate de ceas de discuție învârtită mereu în loc, pentrucă nimic nu lămurea ciudățenia aceste apăsări pe roata din spate, Principele Carol se leagă de-o vorbă a lui Vlaicu, întrebând:

— « Parcă ai pomenit adineauri ceva despre centrul de greutate. Ce anume? »

— « No! Apăi am fo' zâs că încă și-aceea nu-i de înțeles, că la mine țentru de greutate șade la un meter douăzeci sub țentrul de susținere. Dară acum nu pricep, că ela n'o mișcat ca pendula, care cum nu-i oblă, fuje la loc... ».

— « Adevărat. » a spus repede Murgoci. « Iată o ciudățenie. Dacă, în așezarea obișnuită, centrul de sprijin stă la verticală față de centrul de greutate, în clipa când aeroplanul s'a ridicat cu roțile din față, — și s'a ridicat aproape un metru — înseamnă că pendularea trebuie să-i ridice coada în aer... »

— « Și dacă totuși n'a ridicat'o, ar fi o dovadă că, mașina nu poate sbura, pentrucă la șaizeci de kilometri pe oră nu-și creiază susținerea pentru toată greutatea ei, ci îi rămâne un plus nesusținut și pe care îl trece pe roata din urmă, nu? ».

Judecata era limpede dar nemiloasă. Peste ochii lui Vlaicu au trecut horbote cenușii de ceață. N'a avut nici puterea să se răzvrătească, punând înaintea oamenilor calculele cele mai de toată mâna și de care se slujesc toți inventatorii, cât privește raportul dintre suprafață, iuțeală și greutate.

Dar, deodată când tăcerea căzuse mai grea, Principele Carol izbucneşte:

— « Staţi. Cred că am dat de calea bună. Vlaicule, centrul tău de greutate este scaunul pilotului, nu? »

— « Da. »

— « Asta, îmi închipui eu, numai în aşezarea normală, cu cârma de adâncime pusă pe direcţia de sbor. Adică, atunci când cârma nu ridică nici o greutate şi totul este susţinut numai de aripi. »

— « Uiu... » a izbucnit Vlaicu, pricepând dintr'odată totul. « De bună samă că aici o fo' tăt ocoşagu'. No! Apăi când mi-am fo' însucit'o, ea poartă oarece pond, şi-atunci dela ţendăru de susţinere se permută înainte... »

— « Asta-i! » a încuviinţat Principele zâmbind. « Iar tu, ridicând aeroplanul cu partea dinainte, muţi tot centrul de sprijin înainte, deci dai tot de un echilibru stabil. Ba poate îl muţi aşa de mult înainte, încât faci o pârghie lungă, care apasă cu roata în pământ. Prin urmare, acum trebue să încerci o plecare cu cârma în ridicare. Apoi, când vezi că roatele din faţă au urcat în aer, întorci cârma la direcţia de sbor. » Şi a încheiat: « E peste putinţă să nu te ridici în aer. » După asta, îndreptându-şi ochii spre Murgoci, l-a întrebat:

— « Ce zici domnule profesor? »

Murgoci a dat scurt din cap:

— « Acuma sboară! »

Aste două cuvinte, spuse cu un glas stăpânit şi încredinţat, au turburat toată făptura hărţuită de emoţii a bietului maistoraş. A purces în el o bătae de inimă, care-i îneca răsuflarea. Ii aşezase un nod greu la furca gâtului şi-i încrâncenase toată pielea de pe dânsul. Fruntea brobonită de sudoare, a şters'o

încet cu palma mare, murdară de ulei, umezită şi fierbinte. De la liniştea de adineauri trecuse, fără nici o pricină deosebită, la hăuiala asta de jumătate leşin, care-i amorţise dintr'o dată picioarele şi braţele, de-i venea să fugă de pe câmp sau să intre în palele helicelor.

S'a uitat cu ochii înfrigurați şi străini la cei din jurul lui. Acum parcă îşi lua rămas bun pentru totdeauna dela ei. Şi deodată, i-a răsărit în minte chipul lui Vuia. Dar nu Vuia cel liniştit şi învins din birou, ci altul. Un Vuia ca el de acum, de pe câmp, în aeroplanul lui la cea dintâi încercare de sbor: O ţâşnitură în sus — prea în sus — şi alta scurtă, în jos... S'a isprăvit.

— « No! C'apăi la mine n'o merje aşa! De l-oi frânje pe gândacu' am gătat'o şi cu mine... », aşa a răspuns frigurilor năboite în el. După aceea, s'a dus domol, cu pasul silnic, spre coşul aeroplanului, în care a intrat aşa de încet, ca şi când n'ar mai fi avut gând să iasă din el.

— « Curaj, Vlaicule! » i-a strigat Principele dela volanul automobilului. Dar ardeleanul n'a auzit vorba. Pornise motorul. A dat numai din cap, ca un fel de mulţumire şi a zâmbit subţire şi palid din buzele albe, reci.

In detunetul năvalnic al motorului şi jâjâitul bărbat al helicelor uriaşe, Maistoraşul, cu mâinile îngheţate pe cârme, a rămas nemişcat, cu ochii ţintă înainte, undeva, în gol. Ochii mici, crunţi, tari, nasul arcuit, îi dădeau înfăţişarea unei păsări urîte. O pasăre răpitoare pe care a urîţit-o foamea şi care pândeşte, încordată şi rea, o pradă numai de ea singură văzută.

Din palid, cum fusese la început, s'a făcut pământiu, vânăt. Sub vântul tare al helicelor îl scutura frigul şi-i clănţăneau dinţii. Incleştarea nebunească din el nu mai semăna nici a

vieaţă nici a moarte. Era ca a treia stare, dar cu mult mai rea.

In sfârşit, face semn. Aeroplanul pleacă praştie.

— « Inebunesc dacă mai ţine mult. » scrâşneşte Iosif, ameţit.

Iar vorba lui parcă-i culeasă din inima tuturor.

Ci Vlaicu nu mai zice nimic, nu mai gândeşte nimic. Stă cârjoiat pe volanul lui, cu capul înfipt sălbatec între umeri, cu ochii fulgere negre spre zare. Brusc suceşte cârma în ridicare şi roţile din faţă sar de pe pământ. Carlinga sbârnâie acum din pricina roţii din spate. Vrea să încerce coborîrea cârmii... Nu cutează...

Caută în braţe putere să mişte volanul încet. Braţele nu vor.

Iar maşina tae, furtună, câmpul, ca o dihanie răzămată pe coadă...

...Inceputul este greu
Dar ajută Dumnezeu...

— « Acum!... »

Tremură. E înspăimântător visul ăsta rău în care a intrat. Trebue să se scuture de el... Dar cum?... Să ţipe... Să sară jos...? »

Ţipă:

— « Acum! » Şi nebun, fără să-şi dea seama ce face, răsuceşte dintr'odată cârmele la loc.

Dumnezeule! Ce-i asta?... Se prăbuşeşte?...

Vuia...?

Inceputul este greu...

Aşteaptă o clipă... Nu s'a prăbuşit...

Atunci ce-i? De ce l-a aruncat cu obrazul în volan?

Pluteşte?...

Iarba fluieră pe sub el, la un metru, vântiş înapoi... Lunecă săgeată...

Sboară?...

Ce-i asta?... Ce se întâmplă?... Cine poate să-i spue?...

— « Spune-odată!... Spune... »

...Dar ajută Dumnezeu...

Iar în faţa ochilor creşte o perdea neagră, simte că se pierde. Nu mai găseşte decât puterea să tae contactul la motor...

Incolo, ce-a fost, nu ştie...

In aeroplanul oprit la marginea câmpului, ca o făptură cuminte care-şi ştie marginea ogrăzii încuviinţate pentru zburda ei, Vlaicu deschide ochi miraţi.

— « Ai sburat, Vlaicule! Ai sburat! »

Cine strigă aşa? Şi de ce-i aşa de departe?... »

— « Bravo, Vlaicule! Ai sburat... »

Ce ciudat! Parcă l-a mai văzut cândva pe ofiţeraşul acesta bălan, care a sărit peste uşa automobilului şi aleargă acum chiuind spre dânsul, cu mâinile întinse...

— « Bravo, Vlaicule! Ai sburat... Peste patruzeci de metri... poate cincizeci, la un metru înălţime... Şi ai viteză formidabilă... Mult mai mare ca a Farmanului lui Osmont. Cred că ajungi lângă o sută de kilometri pe ceas... »

Prin mintea bietului chinuit vorbele huesc prelung, aproape fără înţeles. A sburat? ...Cum adică a sburat? Ce-i aceea să sbori?

Mâinile moi au scăpătat de pe volan. Şi nu le simte, aşa de amorţite îi sunt. Le ridică anevoie. Alte mâini, vii, înfrigurate, i

le-au strâns cu toată inima. Acum abia își scotocește domol buzunarele. A găsit. Scoate un pachet de «Principese» boțit, cu țigările făcute ciuciulete, vâră una în gură și rămâne așa.

Principele, mișcat, dă să-i aprindă țigara... Dar pâlpâirea de flacără și capătul țigării șovăesc mult până să se întâlnească.

L-au înconjurat îndată prietenii veniți în goană, copiii nebunateci de pe câmp, soldații și Ion. I-au chiuit în urechi, l-au îmbrățișat lăcrămând, l-au sguduit...

Nu le-a răspuns. Gura lui uitase cuvintele. Acum știa numai să sugă cu o sete bolnavă firul de fum alburiu al țigării.

Ii hue capul. Nici nu înțelege tot ce i se spune. Pricepe doar cu greu că oamenii ăștia îi cer să mai facă odată aceea ce a făcut. Dar ce-a făcut? Nu pricepe. Dă din umeri încurcat. Iar prietenii tălmăcesc.:

— «Nu mai vrea... Nu mai poate... E sleit...»

După aeroplanul tras de soldați la comanda lui Ion Ciulu, prietenii toți povestesc laolaltă cu o însuflețire înduioșată. Fiecare îi spune cum a văzut el ridicarea mașinei. Dar Vlaicu merge ca un somnambul. Știe doar să aprindă o țigare cu cealaltă pentrucă nu mai are cine să-i dea foc.

Sub hăuiala largă a hangarului, rămâne cu ochii la aeroplan. O luminiță îi scăpără ciudată în privire. Intoarce capul și se uită la prieteni... E vremea sub seară și au început umbrele să vătuiască ungherele, dar începe să deslușească: Steo... Pătrășcanu... Doctorul Lupu... Chendi...

— «No! D'apăi atunci... atunci de bună samă că...» Iar gândul tremură... Buzele uscate prind un abur de rumeneală... Vinele tâmplelor se sbat. Șoptește:

— «Am sburat?...»

Apoi brusc, încredinţarea tae pârtie albă în minte. Se încordează sălbătăcit de bucurie şi urlă de clocotesc bolţile de fier:

— « Am fo' sburat, măi... Naţie, mi-o succes... Văz't-ai? Am fo' sburat, frate Pătrăşcanule! Am fo' sburat, măi tată Steo... Baciule Ilarie, dumita ai zâs că eu fac jucării şi m'ai râs... Apăi acu te-am tăiat, baciule!... »

Iar ţipătul creşte descreerat, ca o năvală de nebunie. Incepe să joace, se trânteşte jos şi se dă peste cap, până ce, se repede la aeroplan, îl înşfacă cu amândouă mâinile de stâlpişorii motorului şi urlă, sguduindu-l, râzând şi plângând în acelaş timp:

— « Măi, tată, măi... Gândacu' tatei, măi, am fo' sburat într'olaltă... Auzi-o? »

Şi sărută cu buze de flacără lemnul rece, care tremură prelung...

...Deasupra acestei sălbătăcii, descleştate ca un dans păgân de biruinţă, seara domoală fumegă peste întinderi, asemeni unui altar.

După două pahare de şampanie au trebuit să-l ducă pe sus până acasă. Era ca o sdreanţă. Dar cel puţin, pentru odată, zdreanţa aceea a putut dormi ca piatra, neîntors, aşa cum l-a lăsat Matilda, după ce îl desbrăcase şi l-a învelit, dela nouă seara până la trei după masă, a doua zi. Adică optsprezece ore în şir. Trupul vladnic se cerea întors la linişte şi la împăcare. Iar Matilda, care pricepuse cam ce s'a petrecut la câmp, din crâmpeele de vorbe ale prietenilor, a străjuit ca o haită fioroasă tihna omului sdrobit. Optsprezece ore nimeni n'a avut voie să intre la Vlaicu în odae, nimeni n'a avut voie să vorbească pe sală, nimeni nu putea păşi mai tare, fără să nu audă ţâştâitul

ei poruncitor. Ba chiar, printr'o potrivire care i s'a părut ciudată de tot lui Carol portarul, până şi soneria etajului a fost stricată în răstimpul acela.

Drept este că nimeni n'a fost supărat. Neorânduiala serviciului se întinsese la toţi vieţuitorii din hotel, pentrucă toţi aflaseră, dela unul la altul, vestea pe care o dăduse seara la poartă Pătrăşcanu, ca să facă înţeleasă şi de iertat starea prea veselă şi prea mută a inginerului purtat de subţiori:

— « Pricepi, matali Dom' Carol, dumnealui o sburat... O sburat di-al binilea, zău aşa. Asta a fost zi mari' bre... Ari să si tot pominiască di è... Şi-aşa... iaca şi Hotelu' matali ari să aibă parti di numi... »

Iar Carol, care ştia că, mai presus de toate, *el* era hotelul, a înţeles că intră de-a-dreptul în istorie... A făcut deci tot ce-i era la îndemână ca istoria să fie cât mai cunoscută. Şi astfel, n'a intrat om în hotel, n'a fost om spre ieşire, ba, n'a venit prieten, cunoscut, sergent de stradă, furnizor, băieţaş cu gazetele sau simplu trecător, să nu afle izbânda Maistoraşului.

— « Pasagerul nostru a sburat. »

— « Cine? »

— « Domnul inginer Vlaicu. Dumnealui e din Ardeal şi stă la noi chiar de când a venit! »

— « Aşa? »

— « Da. Aici a făcut cele dintâi sboruri, cu un aeroplan micuţ. »

— « Aici? »

— « Chiar aici, în hotelul nostru. Sus pe coridor. Iar acum a sburat la Cotroceni cu o maşină adevărată ».

— « Ca Blériot? »

— « Mai ceva. Dumnealui a spus că are să sboare mai bine ca franţuzul. »

Apoi, fiindcă portarul văzuse sborurile lui Blériot dela hipodrom, lămurea cum «*au fost*» sborurile lui Vlaicu.

Intr'acestea, zvonul pătrunsese peste tot în târg. Vâlva creştea, pentrucă tabăra credincioşilor în sborul mecanic nu-şi ascundea de fel bucuria. Iar tabăra necredincioşilor făcea tot ce-i era cu putinţă să ciuntească aşa de mult biruinţa celor dintâi, încât stârneau tocmai aceea ce nu le era în gând. Adică, prietenie pentru Vlaicu şi pentru susţinătorii lui.

De altminteri era şi o vreme prielnică pentru răsuciri de astea. Dragostea de străinătate şi de ceea ce venea din Apus îşi cam depăşise măsura. Românul, cât de cât luminat, începuse a nu mai suferi asemenea robie. Il umilea tot arătându-l prea sub puterile de judecată şi de făurire din ţările zise Europene. Pas cu pas, în inima lui îşi făcea loc dorinţa să fie socotit la treapta cărţii învăţate de el, iar nu la aceea a cărţii învăţate de strămoşi. Tot mai des se dădeau pildă zeci şi zeci de cărturari români, cu învăţătura făcută peste hotare, cari se dovediseră cu nimic mai prejos decât savanţii cinstiţi din toată lumea. Dela Neculai Milescu Cârnul care, se zicea, învăţase carte pe căpetenii ale Impărăţiei Ruseşti şi dela Dimitrie Cantemir până la Vaschide, dela Eufrosina Poppescu-Vlasto, contesă de Marcolini, care-şi începuse cariera de cântăreaţă în serbările Societăţii « Filarmonica » a lui Ion Eliade Rădulescu şi ajunsese apoi să aibă neobişnuită trecere pe lângă Impăratul Napoleon al III-lea, până la Agata Bârsescu, admirată de o întreagă Vienă în strălucire teatrală, în cap cu Franz Iosif, naţia românească arătase cel puţin că are drept să râvnească a sta alături străinilor. Iar asta nu numai prin faimosul excroc Manolescu.

Era, în sfârşit, un fel de desmorţire a natului. Dela cea dintâi bucăţică de cale ferată, făcută de Vodă Carol între Bucureşti şi Giurgiu, străinătatea pornise a se apropia. Apropiindu-se, începuse a nu mai părea aşa de înaltă, încât puterile de aici să n'o ajungă. Când au mai venit apoi cele două expoziţii mari din Paris, dela 1880 şi—mai ales—cea dela 1900, unde secţia României, întocmită de Alexandru Ciurcu, a stârnit mare huet cu arătările ei de muncă, de bogăţie, de cântec şi de pitoresc, românimea s'a frecat la ochi. A priceput că ţara asta are în ea anume împrejurări şi anume lucruri, care pot fi căutate şi plăcute chiar de către străini. Anume, tocmai acele lucruri care nu seamănă de loc cu ale străinătăţii. Cum spusese la o răsteală şi la un vinişor Iancu Caragiale:

—« Mă, păcătoasă ţară! Uite colea, în creştet la mine, adâncătura din mijloc. O vezi? Asta-i urma tăvii de plăcinte, cu care au venit palicarii mei! Dar bine au făcut că au venit fiindcă altminteri n'avea cine să vă arate că se poate scri şi româneşte cu geniu, cum v'am arătat eu. Păi, nu vedeţi voi? Acum, după ce bietul Alecu Ciurcu le-a gătit ţărăneşte franţujilor şi aţi auzit că mâncau Parizienii bucatele voastre, vi se par şi vouă mai buni mititeii şi sarmalele cu mămăligă... Eu crez că şi rânzosul de Duilă înfulecă acum sarmalele... »

Intr'adevăr, începuse ţara a nu se mai ruşina de românismul ei. De aceea, nu i-a fost de mirare nimănui, răspunsul aspru pe care-l dăduse Titu Maiorescu la Academie, lui Duiliu Zamfirescu şi n'a mai părut ciudată marea trecere, tot mai crescută în iubirea cititorilor, a scriitorilor români, fie ei strânşi în preajma «Luceafărului» din Ardeal, sau a «Sămănătorului» lui Neculae Iorga, fie pe lângă «Viaţa Românească»

ori acum în urmă, aproape de « Flacăra » revista lui Constantin Banu, unde muncea din răsputeri Petre Locusteanu.

Toate revistele astea pe de o parte, toţii scriitorii strânşi în Societatea lor pe de alta, cenacurile dela Macedonski şi dela Mihalache Dragomirescu, sau mesele ţinute pentru literaţi şi artişti pe la Tomek, pe la Imperial, Enache sau Carul-cu-Bere, întregeau, cu direcţia inimoasă a lui Pompiliu Eliade la Teatrul Naţional şi cu editurile Minerva şi Socec, un front încheiat, care ducea bătălia pentru o minte şi o simţire românească..

Căzut tocmai la timp în mijlocul ei, Vlaicu nu mai era un ins aparte. Era un oştaş mai mult pentru biruinţa cea mare, iar izbândirea lui era a tuturora.

Astfel, întâiul salt făcut în aer de gândacul dela Cotroceni, a fost o victorie a întregului duh românesc, înfăţişat mai mult prin poeţi, prozatori, doctori, critici, profesori, gazetari şi actori, decât prin tehnicieni.

După izbucnirea necumpătată de bucurie, prietenii au fost îngrijoraţi. Şi-au dat seama repede că stările se schimbaseră cu totul prin sborul izbutit dela Cotroceni. Dar nu era o schimbare în bine. Biruinţa lui Vlaicu încâinase amarnic o sumedenie de lume, care, până acum, fiind încredinţată că Ardeleanul nu are niciun sorţ de reuşită, se mulţumea doar să măsoare fiece piedică şi fiece zi trecută, socotind-o amânare firească a desnodământului aşteptat. Adică a încercării singure care va dovedi că aeroplanul nu poate să sboare. Aşa se întâmplase până atunci cu *toate* maşinile născocite şi construite de români, *deci* nu se putea întâmpla altfel cu aparatul lui Vlaicu. De vreme ce, totuşi, acela a avut sfruntata cutezare să calce

orânduirea, trebuiau găsite numai decât pricinele. Şi, bine înţeles, se cuveneau lămuriri, care să « pue lucrurile la punct »! — aşa se zice totdeauna, când vrei să scazi meritele cuiva.

Prin urmare, prietenii Maistoraşului, au văzut ridicându-se deodată o ciurdă de oameni, cari voiau să afle zorit tot ce-a fost, în amănunt şi foarte precis.

— « Zici că a sburat patruzeci *sau* cincizeci de metri? Cât au fost *exact?* Când spui « patruzeci cincizeci » nu înseamnă nimic. Poate prea bine să fi fost treizeci. Sau douăzeci. »

— « ...sau de loc, nu? » s'a răzvrătit cu glas domol, dar ascuţit ca şi privirea lui subţire, Pătrăşcanu.

— « M... de loc... nu... pentrucă voi spuneţi că aţi văzut *cu ochii* voştrii... Va să zică *n'avem încotro*, trebue să vă credem pe cuvânt... Numai că, între douăzeci de metri şi două sute de kilometri, cât aud că a sburat nu ştiu care franţuz dela Londra până la Manchester, e o mică deosebire... Chiar faţă de Blériot, care a sburat acum un an. »

— « Şi crezi că ei au sburat dela început cu sutele de kilometri?... »

— « Nu! »

— « Atunci de ce nu crezi că şi Vlaicu poate ajunge să sboare la fel? »

— « Astaaa... să vedem... »

— « Bun. Prin urmare aşteaptă. »

— « Mda... Negreşit. Numai să nu aşteptăm cam mult...» se tărăgăna vorba necredinciosului.

Soiul ăsta de oameni avea ceva pe inimă. Aşa a socotit ceata de prieteni strânsă la Imperial. De altfel n'a fost greu să se afle de unde purcede cea mai mare parte din vrăşmaşi, odată ce au pornit să judece mai de aproape pe fiecare ins în parte.

Ce-au aflat era la mintea omului. Mai întâi erau toţi neprietenii lui Ilarie Chendi, gură rea şi condei neîndurat faţă de anume oameni. Apoi erau toţi pizmaşii doctorului Lupu, care, de când cu *norocul* că ţăranii din Fălciul lui fuseseră nişte blegi şi n'au făcut revoluţie la nouă sute şapte, se ridicase cam prea mult şi cam prea repede faţă de alţi membri mai bătrâni ai partidului liberal... Pe urmă, Vlaicu fusese sprijinit de Haret şi chiar de Ionel Brătianu...

Intr'un cuvânt, toate duşmăniile tuturor prietenilor lui, avea să le primească dintr'odată şi Vlaicu.

Hotărîrea luată a fost deci următoarea. Trebueşte începută o campanie de susţinere, bine chibzuită, cu notiţe date la vreme prin toate gazetele şi revistele, cu articole iscălite de scriitori cu nume şi, mai cu seamă, prin aducerea pe rând a tuturor feţelor simandicoase, să vadă de-aproape sborurile la Cotroceni.

Deocamdată însă, au încuviinţat cu toţii că, nu era încă timpul să înceapă lupta. Trebuia aşteptat ca Maistoraşul să ajungă la sboruri mai de seamă.

— « Să deprindă întâi alfabetul aviaţiei! » a spus Rusu Abrudeanu. « Apoi eu m'oi aşeza la lucru ardeleneşte, în August, când mă întorc dela Călimăneşti. »

După aceea au hotărît fiecare ce să scrie. Iar cel din urmă venit a fost cel mai înflăcărat. Adică Emil Gârleanu, care a făgăduit să dea ceva pe la « Universul », în vreme ce Zaharia Bârsan avea să publice în « Minerva ».

Chendi n'a făgăduit nimic. Nu-i venea la îndemână să se amestece într'o socoteală pe care n'o pricepea. In schimb, a spus că-l va ruga pe Goga să scrie el, ca unul ce ştie mai multe.

In sfârşit, Abrudeanu şi-a dat părerea că ar fi bine să facă şi pe Vlaicu să scrie ceva.

— « Pe Vlaicu? » au izbucnit atunci toţi, râzând.

Dar gazetarul, i-a potolit, lămurindu-le că articolul îl va scrie el, după spusele lui Aurel, dar că iscălitura trebue să şi-o dea chiar sburătorul.

Numai Iosif şi cu Pătrăşcanu n'au făgăduit nimic. Iosif, pentrucă nu voia să scrie în proză — era înfricoşat numai la gândul unei fraze — iar Pătrăşcanu, fiindcă avea gata o bucată cu titlul « Tribulaţiile unui aviator » dar aştepta o inspiraţie fericită să-i găsească un sfârşit mai bun, decât nimerise la scris.

De aceea a încheiat sfatul, sculându-se încet şi spunând tărăgănat:

— « Eu... mdă... poati să dau ceva pi la Viaţa Românească... mă mişcoreşti o bucăţică prin cap... da'aş vre' să aibă o leacă di sari... »

A doua zi, Marţi, erau toţi strânşi pumn pe câmp la Cotroceni, alături de o sumedenie de alţi prieteni şi de vrăşmaşi.

Dar au venit zadarnic. Vlaicu dormea înainte, fără vis, după uşa străjuită de bondoaca lui bălae.

« Inceputul este greu
Dar ajută Dumnezeu...

Cu joaca săltăreaţă a cuvintelor acestea s'a trezit în minte Maistoraşul, când au început a i se sfâşia din creer negurile somnului.

De unde le-a auzit? Cine i le-a spus?

A! Prinţul!...

Vede buzele cărnoase fluturând surâs drept peste dinţii albi şi veseli:

« Inceputul este greu
Dar ajută Dumnezeu... ».

Apoi, el care nu ştie cum arăta Principele când era micuţ, zăreşte, ca prin vis, un creştet de copil aplecat pe-o foae de caet. Mânuţa e încordată amarnic pe condei, coatele sunt înfipte în lemnul mesei, pieptul mic apasă în muche de-şi tae suflarea, sprâncenele sunt crunte, iar limba se roteşte printre dinţi, de parcă ea scrie, iar nu peniţa neascultătoare:

« ...Inceputul este greu
Dar...

Acestei închipuiri, care-i mai degrabă o amintire, Vlaicu, abia trezit din somn, îi zâmbeşte înduioşat.

Săgeată svâcneşte în inimă. Tresare.

— « No! D'apăi eu am fo' sburat! » Şi ţâşnetul de lumină aprinde într'o clipă creerul amorţit, aducându-i aminte sdruncinul de eri.

Toate se fac limpezi; chiar acele pe care eri nu le ştia. Simte abia acum fapta zborului, netezimea plutirii repezi, din clipa când s'a desfăcut de pământ, până a coborît la loc. Şi vede, nu numai toate mişcările pe care le-a făcut el şi pe care, « gândacul » le-a ascultat, răspunzând cu acele cuvenite, dar vede chipul înlănţuirii lor şi chibzuinţa temeinică. Iar rotunda întoarcere scurtă a volanului i-a rămas în braţe, precisă, ca o măsură fără greş. Insfârşit, acum ştie şi sări de pe pământ.

Abia acum.

Hm! Şi de ce abia acum?

Ciudos pe zilele lungi de cazną zadarnică, zile care sunt de acum încolo pierdute pentru totdeauna, i-i necaz că judecata lui n'a fost în stare să deslege taina:

— « Eram conturbat și n'am fo' avut vreme să fiu deștept! » repetă el în minte, ca să-și afle o îngăduință. Apoi trece deadreptul la o mare uimire și fluieră:

— « Fain ficior și Prințu'ela! Cum s'o fo' cujetat, deloc i-o succes să afle ce-i și cum! »

De l-ai sgânciuli numai puțintel pe inimă în clipa asta, ai vedea că poartă un strop de pică până și ajutorului dat de Principe:

— « Feri Doamne să măestrească Alteța un aeroplan, c'apăi lui negrești i-o succede... » după care se mângâe:

— « No! Bine-i că-i Prinț și nu-l lasă Rejele să facă kunstu' nost'... »

Când se uită la ceas și vede că-i ora trei, îl apucă o spaimă și-o rușine de parcă ar fi întârziat dela prima întâlnire de dragoste, cu o femee pe care o dorise toată viața. Poate că e chiar așa. De aceea se învălmășește între haine, uită să se spele, uită că i-i foame și năpustindu-se ca un prăval, în câteva minute pedalează vijelios pe bicicletă.

Ca să scurteze drumul, cârmește de vale pe Matei Millo, dă în Brezoianu și se tot duce furtună către Cotroceni.

Cum se înțelege, n'a băgat de seamă nici pe Matilda, nici zâmbetul lui Carol, care se ridicase grăbit și respectuos să-l salute.

Doar la hangar a băgat de seamă ceva: anume, pe Ciulu așezat în carlinga aeroplanului și mânuind aeroplanul în sbor închipuit.

Atunci s'a uitat ponciș:

— « No! Apăi, frate Ioane, ia vezi! »

Ceea ce, bine tălmăcit, ar fi trebuit să însemne:

— « De pe-acu vrei să-mi ei locu'... »

Iar fiindcă-i era drag mecanicul şi n'a vrut să-l certe aşa cum îi cerea sufletul, i-a trântit în palmă gologani:

— « Fuji repede la cantină şi adă proviant... »

— « Ce să aduc? » a întrebat băetanul, nepricepând.

— « Drac' ştie ce... Făr' numa'fuji repede! »

Asta însemna că nu-i era de mâncare, cât îi era să-l vadă pe Ciulu eşit din carlingă. Apoi, bineînţeles, să se simtă pe el aşezat în scaunul micuţ, cu mâinile pe volan şi cu ochiul făcut metru, ca să măsoare pe loc mărimea învârtiturilor rotite eri şi înclinărilor, pe care le dăduse atunci cârmei de adâncime. Pe carneţelul soios şi ferfeniţit, scos dintr'un buzunar, creionul chimic a făcut două ceasuri socoteli şi însemnări, până ce limba lui Vlaicu a ajuns liliachie, iar muştele câmpului întreg, ajutate de cele ale grajdurilor de pe la cazărmi, au avut vreme să vie să-şi ia un prânz neaşteptat din pâinea şi din feliile de salam aduse de Ciulu şi aşezate alături pe-o foae de jurnal.

Senin, ca şi când până acum nu s'ar mai fi petrecut nimic, a tras o linie scurtă sub socoteli şi a întors capul spre Ciulu hotărînd:

— « No! Apăi de-acu, frate Ioane, sbor negreşit! »

Ceea ce înseamnă, după cum vrei să înţelegi. Sau:

— « De acu încolo nu se mai poate să nu sbor! »

Sau:

— « Eri am sburat din întâmplare. De azi înainte ştiu de ce sbor şi cum trebue să fac pentruca să sbor. »

Dar, la urma urmii, ar putea să mai însemne şi altceva. De pildă:

— « Eri n'am sburat eu. A sburat Prinţul. Eu n'am fost decât mâna Lui. De acu însă, sbor *eu*! ».

Pentru întorsăturile aspre din firea lui Aurel Vlaicu, lămurirea aceasta ar putea să fie cea mai potrivită.

Ciulu i-a spus de năvala care fusese pe câmp încă dela revărsatul zorilor. Vestea sborului mersese uluitor de repede, mai cu seamă prin mahalalele învecinate.

Cel puţin droaia de copii abia s'a înveghiat să plece de amiază, la mâncare.

Din spusele mecanicului, mai cu seamă un lucru înţelegea Aurel. Lumea iscodea pe Ciulu, peste măsură de stăruitoare, să afle cât şi cum a fost sborul. Erau « necredincioşii » din târg, iar mirosul lui Vlaicu l-a înştiinţat numai decât.

— « Vie azi, că s'or da împăcaţi bacii, de ce le arăt! » Aşa s'a vitejit sburătorul. Era încredinţat de astă dată că nu se înşală. Fiertura de eri îi era îndepărtată de-un veac. Înţelepţise până şi sângele din el. Deci, întors mai mult ca oricând în nestrămutata încredere ce-o avusese—şi-o avea—în născocirea lui, se socotea acum ferit de orice primejdie. Nu se mai îndoia nici de aparat, nici de mâna lui. De-ar fi fost nevoe, acum se bizuia că poate să urce oricât de mult, să sboare oricât de departe, mai cu seamă că, din tot ce auzise şi din tot ce înţelegea, i s'a părut prea firesc să priceapă că sus, în creştetul cerului, n'are ce primejdii să-l aştepte. Primejdia era doar aici, lângă pământ, la ridicare şi la scoborîre. De aceea, când Ciulu povestea despre glasul îndoit cu care unii domni făceau:

— « Aşaa? A sburat numai la un metru?... Mai sus nu s'a putut urca? ». Vlaicu a râs. Totuşi era amărît de nedreptatea unei asemenea judecăţi uşuratece şi nepricepute.

Dar şi aceasta, ca şi multe altele, l-au silit să se biciuiască mai aspru şi să ia hotărîrea ca, în cel mai scurt timp, să ajungă măcar la înălţimea şi depărtarea la care ajunsese Osmont.

Pasă-mi-te, îl scormonea un gând năstruşnic. Vestea lui Nanu, cu privire la deschiderea aerodromului dela Chitila, se dovedise adevărată. Cu inima jignită şi plină de ceaţă a privit într'o gazetă reclama pe care şi-o făcea Cerchez, dedesubtul unui desen ce închipuia un aeroplan Farman în sbor. Vlaicu citise:

« Luni 21 Iunie 1910 se va deschide « Aerodromul Bucureştilor Chitila », Cerchez § Company.

Intrarea lei 3. Abonamentul 100 (ofiţeri 20). Expoziţie permanentă de aeroplane; Aerogaraj, şcoală de piloţi. »

Şi tot din gazete aflase că pilotul lui Cerchez, Guillemin, un franţuz de vreo douăzeci şi opt de ani, brevetat în Franţa, sosise la Chitila, aducând cu el, dela Paris şi aeroplanul Farman, în care trebuia să sboare.

Prin urmare, nu mai rămăseseră nici două săptămâni până la inaugurare, iar deschiderea nimic nu mai putea s'o împiedece. Ci Vlaicu năzuia să înveţe repede cârmuirea, pentru ca, în ziua aceea, să poată sbura până la Chitila. Ba, chiar să fie în măsură a se întoarce şi înapoi, căci încă şedea în cumpănă, dacă ar fi bine să mai coboare pe aerodromul lui Cerchez, sau n'ar fi cumva mai frumos, să-i facă în necaz, sburând mai sus decât franţuzul, după care să-şi ia calea înapoi spre Cotroceni.

Insfârşit, să-i pară rău ca de moarte lui Cerchez şi să vie rugător la Vlaicu:

— « N'am fo' ştiut frate 'Orel, că tu aşa fain gândac lucri şi ţi-o succes. Apoi tu să vini la mine, că ţi-oi şpeza criţari să gaţi câte maşini vrei şi să facem şcoală într'olaltă, că aşa ne-o merje mai bine negoţu'... »

Aşa dar, sub alt chip, se prelungea visul din Binţiniţi, când se vedea coborând în faţa Palatului, iar Regele venea să-i spue:

— « No! Brava, măi 'Orel! »

O încruntare de nori şi o stropşeală de ploae l-a ţintuit în hangar până sub seară. Trecuse de şapte când a năvălit soarele înapoi, buzna, peste cladăra de nori şi i-a desfăcut repede, subţiindu-i şi alungându-i spre alte părţi.

Dar lume venise mereu. Birjile, cu poclada ridicată, aduceau chipuri iscoditoare, care pândeau hoţeşte de sub burdufurile trase, cât a cernut de sus. In hangar au dat năvală prietenii, ca la ei acasă... Iar gureşenia lor voioasă te făcea să crezi că stau de vorbă cu un sburător, care şi-a uitat numărul anilor decând desfundă ogorul cel senin de sus. Erau mulţumiţi, veseli şi desăvârşit de încrezători în cele ce aveau să urmeze. Intocmai ca şi Vlaicu.

Cum s'ar zice: inimă bună. Deci, semne bune.

Ca să nu-şi piardă vremea, sburătorul a dat drumul motorului pe loc, în hangar, să-l încerce şi să-l încălzească. Invăţase ceva şi în privinţa asta, cu o zi înainte, măcar că n'ar fi trebuit să mai aibă ceva neştiut în privinţa motoarelor.

La ceasul opt a dat poruncă să se scoată maşina afară şi a făcut toate întocmelile de sbor, la marginea câmpului, de unde pornise şi eri. Căci, ca şi eri, văzduhul era liniştit, fără strop de vânt. In schimb, din pricina aerului curăţit de ploae, răcoros, carburaţia se făcea mai bine şi motorul suna plin trăgând din toată voinicia lui.

Ţinut în loc până şi-a căpătat toată iuţeala de rotire în helici, la semnul cuvenit şi când soldaţii i-au dat drumul din legătură, gândacul nici nu s'a mai părut că goneşte pe pământ. Ai fi zis că a şi sărit în aer, iar acum lunecă peste spicul ierbii: era lipsa prafului, pe care îl stâmpărase bura de ploae.

Dar Vlaicu, aplecat peste volanul lui, n'a mai pregetat îndelung ca eri, până să hărţuiască roata şi cârmele după şartul lor. De cum a simţit biciuiala tare a aerului în ochi, a repezit mâna dreaptă în sus. Iar maşina a sărit scurt cu roatele din faţă, ca şi când urma mişcarea pumnului lui Vlaicu.

Apoi, numaidecât, volanul s'a răsucit la loc. Roata mică din spate sare şi ea de pe iarbă...

Maşina pluteşte şi vâjâe la cinci palme de pământ, otova, ras, ca o săgeată din arc voinicește întins.

Prin detunetul motorului, răzbat la urechea lui Aurel chiotele inimoase ale lumii.

Inima îi râde în el. Ochii tari, ţintiţi înainte, zâmbesc unui prieten nedesluşit. Iuţeala asta de furtună netedă te face numai suflet, numai gând, numai bucurie. Se simte şi el un chiot, un şuer... sau, poate, desăvârşirea unei linii drepte.

E o plăcere cu nimic de măsurat. Nu se află pentru ea nici metru, nici cuvânt. Doar în ciripitul lăstunului, când săgetează peste ape, de-o fi careva sunet s'o sărbătorească...

Iar gândacul săgetează şi el ca un lăstun, peste apa asta verde a câmpului...

Când vede în buza motorului marginea câmpului, Vlaicu apasă pe buton şi tae contactul. Brusc, motorul tace. Nu se aude decât un fâşâit de vânt, în care frumuseţea plutirii se face înmiită. E dumnezeiască lunecarea aceasta liniştită şi tăcută...

Iuţeala scade. O simte după vântul din obraji... Şi încet, încet, câmpul se ridică sub roţi, de-ai zice că-i o apă care se umflă...

O sguduire uşoară... Se întăreşte... Mersul scade... tot mai domol... s'a oprit.

— « Emininte, gândacule! » strigă Vlaicu în clipa aceea. Dar vorba i se pare ciudată. A pornit din el fără să-şi dea seama cum, pentrucă, la drept vorbind, acum îl stăpâneşte un simţământ straniu. Nu-şi mai pare o alcătuire de sine stătătoare — cum s'ar zice: un om — faţă de maşina unde şade. In vârful degetelor, în podul palmelor, în picioare, în trup are tremurul, are *viaţa* aeroplanului întreg. A vibrat cu ea, a simţit netezimea de tăiuş a ţâşnetului ei întins... E, însfârşit, parte din ea... Sau ea o întregire a lui...

Dar pe când el se trudeşte să-şi desluşească aceste încercări şi încolţiri sufleteşti, aşa de tari, încât nici nu mai are vreme să se întrebe câtă fericire stă crescută în el pe urma izbânzii, câmpul clocoteşte de urale, ca un cazan de bucurie.

« Credincioşii » au văzut şi freamătă. Din chipul cum îşi trec braţele după braţ, cum se apucă de mijloc sau se bat pe umeri, simţi că se sfiesc să chiue, să joace şi să se dea peste cap, cum făcea Vlaicu aseară. Le lucesc ochii, iar când trag în piept fumul ţigărilor, îl sorb aşa de adânc, încât, răsuflarea nu mai întoarce afară nimic. Până şi mângâerea asta adăugată o mistue plămânul lor.

In schimb « necredincioşii » tac. Unii fac zâmbre, alţii fac pe nepăsătorii. Doctorul Lupu se uită la ei lung, se uită apoi la geanta lui cu medicamente, care i se pare acum foarte grea, şi care acum îi încurcă degeaba mâinile. Apoi, după ce-o lasă

jos pe iarbă, ca pe un lucru fără folos, face cu ochiul lui Pătrăşcanu, arătându-i « vrăşmaşii ». Zice:

— « Ii vezi? ».

— « Văd ».

— « Cum li sâ zâci la noi în Moldova? »

— « Câ li s'o înecat corăghiile... »

— « Nu, bre! », face doctorul « li să zâci: Stuchi-i-ar mâţili... »

Şi hohotesc amândoi a joacă, mai dihai decât plozii Cotrocenilor, cari au uitat acum de aeroplan şi se întrec care svârle pălăria mai sus şi care strigă mai tare:

— « Uraaa! Trăiască don' Vlaicu! »

Prietenii sunt foarte mişcaţi de liniştea, de stăpânirea lui Vlaicu. De vreme ce i-au eşit toate aşa cum le-a vrut şi le-a gândit, binţinţeanul îşi are inima la locul ei. Mulţumirea nu i-i că a sburât, ci, cum singur mărturiseşte:

— « Merje fain, naţie, ca pe strună! Apăi, zău de Dumnezău, că-i frumos! »

Intr'adevăr, nu mai este de cunoscut. Cel care eri călca asemeni unui lunatec, scrâşnea din dinţi sau juca nebuneşte, bâiguindu-şi buimac o bucurie bolnavă, nu mai seamănă întru nimic cu acest Vlaicu liniştit şi cuminte, care ştie lămuri azi, cu atâta limpezime, cum face fiecare mişcare şi cum:

— « ...Gândacu' ascultă de mine... că doar eu i-s tata lui... No! », şi închee:

— « Maşina, frate, e mai de omenie ca omu'! »

Ca să o dovedească, porunceşte lui Ion pentru întocmirea altui sbor. E zorit. Vrea să câştige timpul pierdut, iar chipul desăvârşit în care a urmat zborul de adineauri pe suta lui de metri şi la înălţimea hotărîtă, e o arătare neîndoioasă că a

deslegat taina, că se află pe calea bună. Prin urmare, se bizue să-şi ducă încercările mai departe.

— « Acu, oi merje mai sus, fără numa mă tem că n'oi mai putea scoborî! »

Ceilalţi râd. Dar Vlaicu, jumătate în glumă, jumătate într'adins, întăreşte:

— « Gnômu' traje de vâjee, frate. Acum, de bună samă că mă poartă cu peste o sută kilometer la oră. Aceea nu-i glumă, L-am tăiat şi pe Osmanu'... ».

In urmă a scuturat din cap, ca o ameninţare:

— « No! Acu, or vedea ei! »

Şi priveliştea neîndoioasă a biruinţii, care-l aşteaptă în ziua de 21 Iunie, la deschiderea aerodromului Chitila, i-a dat un zâmbet fericit.

S'a urcat din nou în maşină. Priveşte prin rotirea helicelor înainte şi mai sus. Parcă ar urma o cale numai de el văzută, pe care gândeşte s'o urce. Incearcă acum cârmele, făcând mişcările care-i vor trebui: dreapta sus... apoi jos... Insfârşit, odată aeroplanul ridicat de pe pământ, câteva clipe de sbor întins, să-şi ia viteză, apoi uşor dreapta sus, să aşeze maşina pe suiş.

Motorul dudue în plin. Semnul cu mâna ridicată scapă gândacul din legătură. N'a alergat nici o sută de metri şi maşina svâcneşte în aer, de parcă ar fi sărit din iarbă. Incă o sută de metri goană vântişă, oblă, la un metru de pământ, apoi deodată se svârle cu botul în sus...

— « Urcă! » ţipă ca un singur glas puzderia de lume.

In carlinga lui, Vlaicu are o strângere de inimă. Toate urmaseră după gând. Dar mişcarea de suire l-a zăpăcit. Abia a întors de-un lat de mână volanul şi maşina s'a ridicat aşa de pieptiş,

încât îi pare că-i gata să-l arunce pe spate. Işi pierde cumpătul. Nu ştie ce să facă. Aşteaptă totuşi o clipă. Aeroplanul urcă.

Să-l lase să urce?...

De ce nu?...

Incă o clipă...

Pământul fuge în jos... Nu se mai vede...

Maşina urcă...

Dar scurt, năvăleşte spaima în el. Simte iuţeala micşorându-se iar gândul îi spune limpede: «Primejdie de moarte!»...

Atunci nu-şi mai poate stăpâni judecata. Roteşte sălbatec volanul, să coboare. Maşina se leagănă cu gâtul lung din sus în jos şi scapătă spre pământ ca un cuţit.

O clipită, Vlaicu are în ochi numai câmp. Se prăvăleşte spre el... în el...

Are încă puterea să răsucească înapoi roata de lemn. Să ridice cârma şi botul înspre muchea zării. Răpăgând pe rotund, pe aer, într'un arc de cerc, gândacul îşi îndreaptă aplecarea şi se apropie fulger de pământ.

De departe, din locul unde privesc, prietenii fluturau mâinile a bucurie. Urcarea şi coborîrea făcută *par* frumoase...

Iuţeala cu care a venit în jos isbeşte aeroplanul puternic în roţi. Cauciucurile din amortizoare se întind violent, până la capăt. Capetele fiarelor de legătură lovesc uscat în jghiaburi, patina de sub motor plesneşte în pământ şi toată maşina, crud sguduită în ciocnire, se răsuceşte deodată în loc, în jurul ei, ca un bondar uriaş cu aripa prinsă într'un ac.

— «Ce-o fo' iasta?»

Nu înţelege. Se trezeşte târziu să tae motorul şi abia atunci bagă de seamă că lovirea de pământ i-a rupt o roată.

Din pricina ei, gândacul acum stă plecat puţintel pe-o parte, ca un flutur care tânjeşte bolnav.

Cei de pe câmp nu bănuiau nimic prea rău, cu toată aşezarea strâmbă în care rămăsese aeroplanul. De altfel, până la venirea lor, Vlaicu a avut vreme să-şi uşureze năduful. Firește, ca la orice joc de copii, «roata» era de vină... A luat-o în mână, i-a văzut bucşa ruptă şi a pedepsit-o cu o sudalmă zdravănă, izbind-o de pământ. După aceea s'a grăbit să iasă înaintea prietenilor, ca să nu vadă şi ei prea de aproape ce s'a întâmplat. Doar lui Ion i-a spus în treacăt:

— «S'o fo' scrântit o roată. Nu-i bai. Eu mereu am zâs lui maistoru' dela Arsenal că aceea încă-i slabă... Apăi, în două zile, măestresc eu altă întăritură...»

Minţea. Dar minţea cu o linişte şi o stăpânire desăvârşită. Adevărul era că maistorul Milică Ionescu — el făcuse strungăria de fier — îi spusese dela început despre bucşele astea. I-au părut prea subţiri. Vlaicu însă, vrând să aibă maşina cât mai uşoară şi bizuindu-se pe mâna lui pricepută, socotise că n'are să ceară bucşelor niciodată mai mult decât puteau ele da.

— «Păi di ci le-ai lăsat, bre? Dacă, ferească Dumnezeu, sî întâmpla o ninorocire?» a întrebat Pătrăşcanu, privind ciudat geanta doctorului.

Dar Vlaicu a dat din mână, nepăsător:

— «La gândacu' meu, e eschis a obveni d'estea, frate. Doar ţi-am fo' spus că nu poţi să cazi cu el.»

— «Dar dacă ţi se rupe roata...» a cutezat a începe careva...

Zburătorul i-a închis gura.

— «Dacă se rupe, merje fără roată, că aceea nu-i de lipsă... Are sanie dedesubt, la pântec... cum or avut

fraţii Wright. Ş'apăi sania e încă mai fainâ ca roţile, la scoborâre. »

— « Şi ce te faci de-ţi cade roata când te urci? »

— « Apăi, frate, » a râs Vlaicu « la Dumnezău Sfântul încă şi fără roată poţi merje... »

— « Nu vorbesc eu de mersul pe sus, Vlaicule. Ştii tu bine ce vreau să spun. Mă gândesc doar: ce-o fi de sare roata când porneşti şi alergi încă pe pământ... ».

— « No! Aşa? Apăi, nu mai alerg, până oi merje la hangar, de pui altă roată... »

Stăpânirea sburătorului a domolit temerile tuturora. Dar, « necredincioşii » au avut destulă pricină să nu coboare dealul Cotrocenilor mult mai trişti decât veniseră.

Un singur suflet a coborît dealul acela fiind cu adevărat trist: Vlaicu. Căzuse noaptea de mult când s'a înveghiat să plece spre casă. Iar după plecarea prietenilor, după golirea câmpului de oameni şi năvala umbrelor în hangarul gol, unde gândacul şedea într'o rână, toate se făcuseră amare, primejduite şi pline de presimţiri rele.

Stăpânirea se răzbunase. A năpădit îngrijorarea dintr'odată. A venit neîncrederea la loc, a venit spaima pentru ziua de mâine. Lumea s'a făcut pustie.

Intr'un cuvânt, povestea lui Traian Vuia creştea din nou, la depărtare de patru ani şi de două mii de kilometri...

In seara aceea, lui Vlaicu a început să-i fie frică de maşina pe care el însuşi o făcuse.

Val vârtej a intrat Matilda în odaia lui, dis de dimineaţă, cu faţa leoarcă de lacrimi şi fluturând «Universul», unde cineva dăduse ştirea despre sborurile de cu o zi înainte.

— « I-adevărat că ai căzut? »

Vlaicu a luat gazeta şi, în tăcere, a citit totul de două ori.

Nu-l mişcase niciodată prea mult să-şi vadă numele tipărit în jurnale. Doar când a apărut cel dintâi articol despre el şi despre aeroplan în Tribuna, simţise un fel de bătae de inimă şi un fel de sfiiciune. I se părea că nu merită atâta vază, dar pentru care cuvânt anume n'ar fi ştiut să spue. Poate, fiindcă era cel dintâi. Sau unde spunea cu vorbe cam umflate aceea ce tot povestea pe ici pe colo despre viaţa lui, care nu era tocmai tocmai aşa cum o spusese.

Il bucurase totuşi tipăritura aceea fiindcă îl bucurase ma ales pe Ion, frate-său, o făcuse pe lelea Anica să lacrămeze şi o uimise de tot pe biata Todora, care nu-şi credea ochilor văzând că Domnişorul 'Orel al ei e un domn mult mai mare decât nădăjduise ea. Dar şi întristându-se tot odată, deoarece rândurile din Tribuna aduceau vestirea că Aurel se pregăteşte să treacă în Regat.

— « Fi-va oare bine? » l-a întrebat ea. Iar Maiştoraşul i-a arătat:

— « De bună samă c'o fi bine, fătucă; ceteşte doară colea. Asta-i Tribuna. Şi scrie ici că 'esta-i al treisprezecelea an de când tot ese foaia. Văz't-ai? Pe urmă, iasta-i foaia a o sută opt zeci şi patra. Vas'că, una şi cu opt fac nouă, iar nouă şi cu patru tot treisprezece...

« No! Apăi aceea-i tot de bine, dacă-mi ese mie cu treisprezece ».

Firește, Todora nu pricepuse nimic, dar văzând că « Domnişorul 'Orel » e mulţumit, n'a mai cutezat a zice câte îi scurmau ei în inimă.

Notele scurte, câte apăruseră prin gazetele din Regat, după venirea lui în Bucureşti, nu i-au stârnit niciun fel de simţire deosebită. Erau puţine, zorite şi înştiinţau doar încercările făcute în toamnă la Parcul Carol, fără să dea nicio părere, nici un cuvânt de îndemn, de sprijin. Abia acum, în primăvară, George Costescu, redactorul şef al Revistei Automobile, pe care o scoate Ion Cămărăşescu, fusese la Arsenal, unde a văzut aeroplanul montat în întregime — doar fără motor — şi publicase un articol mai lung în l'Independance Roumaine dela şapte April. Din nefericire, cum Vlaicu nu ştia nicio boabă franţuzească, nu s'a bucurat prea mult. Nanu îi tradusese cuvânt cu cuvânt, asta-i adevărat. Dar o laudă povestită de altul e totdeauna mai mică decât atunci când o auzi sau o citeşti singur. Ţi-o poţi îndoi, ori întrei, citind-o de mai multe ori.

Acum, vestea din Universul era uscată. Spunea rece şi scurt că a sburat întâia oară o sută de metri, la un metru înălţime; apoi urma, povestind că la al doilea zbor, aeroplanul pornise să urce drept, iar Vlaicu l-a coborât brusc, ciocnidu-l de pământ. Şi încheia, adăugând că peste două zile, după ce se va face piesele, se vor relua sborurile.

Negreşit, nu era nicio vorbă duşmănoasă. Dar Maitoraşul se gândea fără voe la unul ca Miclescu, ori Boteanu, ori ca Cerchez, apoi la cei mulţi neprieteni din Orăştie, cari-şi râdeau de Clubul Aviatic. Mai ales se gândea la aproprierea cu Vuia.

Iar când şi-a mai dus aminte că vestea asta o vor citi Haret şi Ionel Brătianu, alături de toţi ceilalţi cari l-au sprijinit, ba poate o vor citi chiar Prinţii — Cel mare şi Cel mic — l-a năpădit, o ruşine, o silă, o durere, de-i venea să nu mai cuteze a deschide uşa odăii.

De aceea nici pe Matilda n'a mai vrut s'o vadă. A gonit'o mojic și rău, svârlindu-i gazeta în poală. Apoi s'a îmbrăcat încet, anevoe, ca și când ar fi vrut să-și afle timp de uitît toată lumea.

De astă dată, la trecerea pe lângă portar a văzut pe Carol cum l-a salutat.

— « O fo' cetit și 'esta ! » așa i-a fost încheerea.

A plecat la Cotroceni hotărît să nu mai iasă din hangar până nu-și drege aeroplanul și să nu mai coboare în oraș până nu face:

— « O' un zbor, o' frânjerea grumazului... »

Din fericire, în gura larg deschisă a hangarului îl aștepta un prieten vesel, doldora de încredere sănătoasă în soarta aeroplanului. Citise, de cu noaptea în cap, vestea îndoită în gazete și a dat goana să vadă ce s'a întâmplat. Aici, Ion, a povestit întâmplarea, iar prietenul s'a luminat. A ținut minte și a judecat că-i de preț, — mult mai de preț — sborul cel întins și neted izbutit pe-o sută de metri, decât o neghioabă de bucșă ruptă.

Prietenul cel bun era Principele Carol.

Și astfel, două ceasuri încheiate, sub hăuiala largă a unei hale reci și goale, lângă o pasăre de fier beteagă și strâmbă, au cisluit domol, ca doi prieteni decând lumea, un fecior domnesc și un fecior de mocan.

După ce a plecat Principele Carol, lui Vlaicu i s'a părut că se făcuse mai multă lumină în hangarul adumbrit. Rămăsese parcă în urmă-i o pâlpâire bălană ca un abur de soare...

Când a umblat să cerceteze mai de-aproape maşina, a băgat de seamă că izbitura lăsase urme mai adânci decât i se păruse la început. A fost nevoe de-o muncă migăloasă şi încordată ca să îndrepte toate dihocările. Asta l-a pus pe gânduri, dar i-a fost mare învăţătură. Oricât de priceput era în ale mecanicei, oricât de bine i se părea lucrat aeroplanul lui faţă de şubrezenia tuturor celorlalte străine, izbitura de cu o seară înainte îi dovedise că mai are drum de bătut. Uşor şi dela sine, a început să se înfiripeze şirul micilor schimbări ce va trebui să facă la aparatul următor. Adaosuri mărunte, fără îndoială, dar fiecare din ele preţuind cât o viaţă de om.

Câteva legături care se îmuiaseră dela întâia lovitură le-a schimbat numai decât. Pe altele doar le-a întărit.

Iar în vreme ce mâinile harnice dibăceau pe rând meşteriile, mintea privea pe dinlăuntru greşelile pe care le făcuse la sborul cel nefericit. Erau acolo unele întrebări şi nu le putea da răspuns. Mai ales una. Cum să ştie ce iuţeală are, pentru ca să nu mai greşească a roti cârmele mai mult decât se cuvine şi pentru ca să nu se lase ajuns în pierdere de viteză? Incepuse chiar a închipui o morişcă micuţă, cu o helice inversă, care să se învârtească după iuţeala vântului ce-o bate în sborul maşinei; sau o placă înclinată la un anume unghiu, care să primească curentul ca o aripă de aeroplan. Presiunea s'o împingă în sus, de unde un ac, purtat pe un cadran, să însemne iuţeala. Insfârşit, mai putea să fie un tub de aer cu gura la vânt, unde presiunea să fie însemnată ca într'un manometru obişnuit.

Dar toate scăpărările astea se luminează şi se întunecă una după alta. N'are timp să se ţie de ele şi n'are bani să pue pe alţii ca să trudească la ele.

Cu toate astea, sufere din pricina lipsei lor. Ii ciuntesc sălbatec bietul lui curaj, fiindcă îi cresc înainte, tot mai aspră, primejdia neizbândirii întregi pe care-o caută.

Oricare, în locul lui, ar putea să fie mulţumit, de vreme ce a ajuns să sboare. El, nu numai că nu e mulţumit, dar în inima sa e ca şi când n'ar fi sburat, de vreme ce alţii au sburat mai mult decât dânsul. E cu ochii, nu pe ceea ce a izbutit, ci pe aceia ce îl desparte de izbutirea celorlalţi.

In a treia zi dimineaţa, gândacul îi era iarăşi zdravăn. S'ar zice: chiar voios şi gata de zbor, dacă Maistoraşul — cum se socoteşte parte din aeroplanul lui — nu s'ar simţi îndoit şi fără niciun îndemn la o nouă încercare. Pintenul nădejdii pe care o avusese cu câteva zile înainte — când visa copilăreşte să înveţe repede pa să poată sbura la Chitila — i-a lăsat amărăciune în suflet şi oboseală. Ştie bine că Cerchez, are să-şi deschidă aerodromul când a hotărît. Ciulu i-a arătat într'o gazetă vestea că Guillemin are acum aparatul montat şi, poate, chiar azi va începe să facă sboruri de încercare...

Pe la un ceas după amiaz, un ofiţer dela Palatul Cotroceni vine să-l întrebe dacă sboară cumva pe seară, pentrucă Alteţa Sa Regală Principele Carol vrea neapărat să fie de faţă.

— « No! Bine... Apăi... deh!... Să sbor...! » înga imă Vlaicu în chip de răspuns. I-i inima înegrită şi nu-i în stare să mai vrea nimic.

Când însă ofiţerul îi spune că, puţin înainte, prin preajma amiezei, în grădina Eliade a luat foc aeroplanul Minerva al unuia Alexandrescu, din pricină că făcuse explozie o ţeavă dela motor, Vlaicu fulgeră ochi de jivină şi mârîe scurt printre dinţi, cu nemilă fioroasă:

— « Fain! Dară nu-i păcat de-aceea, fără numa îi păcat că n'o putut crepa şi capu' Alexandrescului...! »

După asta, amărît cum era, şi-a făcut un culcuş într'un colţ şi a dat poruncă lui Ciulu să nu-l trezească până nu vine Prinţul...

In aromirea tristă a ceasului aceluia cald şi gol de amiază cu soare, întins pe scândura goală, tare, Vlaicu se simţea la fel în totul săracilor, ori hoinarilor flămânzi, pe care-i vedea uneori dormind lângă ziduri de case, sau pe trotuare. Işi mirosea lui a pustiu, a fără rost. Atunci i s'a făcut atâta milă de el însuşi, de toată cazna îndurată până acum şi de toată zadărnicia care se deschidea, încât, adormind îşi dorea fericirea să nu se mai trezească.

L-a trezit totuşi goarna automobilului princiar. Cel puţin aşa i s'a părut, pentru că, în clipa deşteptării lui, nu se auzise încă niciun fel de semnal. Poate visase. Sau, poate, în încordarea somnului puhav, auzise cu un ceas înainte aceea ce avea să răsune.

Principele Carol a venit puţin după ora şapte, dimpreună cu Principesa Elisabeta. Când a dat cu ochii de Ea, zburătorul a împietrit. A uitat şi de supărări şi de lume.

Totdeauna fusese el simţitor la frumuseţe — la orice fel de frumuseţe. Ii tremura privirea şi îi tremura sufletul la unele privelişti rare, cum îi tremura auzul şi inima la cântec. Simţirea asta ascuţită, care-i însorea clipa şi i-o neprihănea, era parcă o răzbunare a făpturii lui necioplite pe dinafară, stângace, fără pricepere la cuvânt, fără ştiinţă de purtare. Principesa Elisabeta la cei şaisprezece ani ai Săi, părea, cu adevărat, o amăgire a ochilor, acestui fecior de ţăran trăit între asprimile pământului.

O amăgire de bună seamă, dar o amăgire bună şi mângâietoare, ce te rupe din tot noianul tău de tristeţi şi te întoarce în ocrotirea soarelui şi a înseninării. Sub privirea limpede a privirii Regale, care încearcă să vadă unde se ascunde geniul în chipul smead al omului fără nici o înfăţişare deosebită din faţă-I — şi care poate zâmbea tainic, de mai înainte, răspunsurilor anapoda ce ştia dela Augustul Său Frate, că trebuesc aşteptate — Vlaicu îşi simţea sufletul primenit, cum îţi simţi pieptul în prospeţimea dimineţilor curate.

S'a întors viaţa în el dintr'o dată. S'ar putea zice: pe nerăsuflate. De aceea, când a dat poruncă lui Ion şi soldaţilor să scoată aeroplanul în câmp, a înţeles că-l aşteaptă biruinţă neîndoelnică.

Dar pentru asta a mai fost o pricină. Principele Carol, după ce-a arătat Principesei aeroplanul şi i-a lămurit în câteva cuvinte noutăţile din alcătuirea lui, s'a întors spre Aurel şi i-a spus:

— « Ştii, Vlaicule, că noi venim acum dela Chitila. Am fost la aerodromul lui Cerchez şi am văzut pe Guillemin sburând pe Farman-ul lui. »

Sprâncenele inginerului s'au apropiat şi ochii s'au asprit. Mărul lui Adam a lunecat în sus, până nu s'a mai văzut, apoi s'a întors peste gulerul înalt, tresărind stăpânit.

N'a spus însă niciun cuvânt din câte îi podidiseră pe buze. A aşteptat. Principele a întregit.

— « Sboară foarte bine, face viraje fără greş şi aterisează ca un fulg. ... S'a suit de câteva ori cam până la trei zeci de metri ».

Vlaicu a tras aer mult în piept, apoi răsuflând apăsat, a încercat să spue ceva:

— « D'apăi aceea... »

Dar nu şi-a isprăvit cuvântul. Chipul în care a dat din mână, lămurea însă că i se pare puţină vitejie sborul la treizeci de metri al lui Guillemin.

Atunci, pus ca în răscruci de vieaţă, s'a înţeles osândit la o soartă, pe care nu el a vrut'o. Biruinţă sau înfrângere, numai Dumnezeu ştie. Oricum, el astăzi trebue să se sue mai sus decât franţuzul dela Chitila, chiar dacă necuprinsul întreg avea să ajungă fărâme mai apoi.

Atunci s'a făcut palid, fruntea i s'a întins şi i s'a răcit, ochii s'au uscat. Infăţişarea de poveste însorită a Principesei şi cuvintele Principelui îl învrăjbiseră pe Vlaicu cu toate stihiile lumii. Nu mai era vorba să le stăpânească. Trebuia să le înfrângă.

S'a suit în aeroplan cu hotărîrea omului care pleacă la o călătorie foarte lungă...

După ce-a făcut semn ostaşilor, să dea drumul din frânghii, mişcările de înălţare le-a urmat fără să-şi mai dea seama cum. Atât le gândise, aşa de puternic i s'au fost înfipt în carne, că de pe acum îi erau fireşti. S'a pomenit răzând glonţ iarba în duduit năpraznic de motor. Se simţea aşa de stăpân pe mâinile lui încât, o clipă a întors ochii spre gura hangarului, unde şedeau Principii. Era ca o înfruntare:

— «Franţuzu'? No! Bine... Ia'n vedeţi-mă şi pe mine care nu mi-s ca 'ela, făr' numa ardelean din Valea Murăşului!»

Când a gândit asta a şi sucit volanul de ridicare.

Maşina a ţâşnit în sus, pieptiş ca un ciocârlan besmetic.

— «Ce face ăsta?» şopti înfrigurat Principele Carol, văzând înclinarea primejduită a maşinei. Iar prietenii, buluciţi

în marginea câmpului şi-au simţit gâturile uscate la priveliştea de-acum, care o repeta în chip vădit pe aceea de acum câteva zile. Era însă, neîndoios, cu mult mai primejdioasă, pentrucă şi suişul fusese mai în drept şi înălţimea era mai mare. Judecând alături de hangar, însemna că are cel puţin zece metri...».

Inverşunându-se să se ridice cu orice preţ şi cât mai mult, Vlaicu socotise că, smâncind volanul după măsura socotită, capătă înclinarea cea mai prielnică. O avusese. Dar mâinile încleştate l-au înşelat, fiindcă îi păstrau cârma mereu în urcare, în loc s'o întoarcă la direcţia de sbor. Panta creştea în fiecare clipă.

— « Iar? » a scrâşnit el, simţind că din nou trăeşte spaima trecută.

A întors cârma scurt, dar uşor, cât era cuvenit. Decât, aeroplanul n'a răspuns la poruncă, urca tot mai drept. Vlaicu a sucit cârma până la capăt... Maşina tot n'a ascultat. Comenzile ajunseseră blegi, fără rost, ceea ce însemna limpede că aparatul nu mai are viteză. Acum era de-ajuns scăparea unei clipe pentru ca să vie prăbuşirea.

A închis ochii, de mai înainte lăsându-se în voia soartei. Dar mâna, mai bine ştiutoare singură, a avut vreme să apese butonul de contact şi să tae motorul...

Lăsat în voia soartei, cu iuţeala cât îi mai rămăsese nemistuită de suişul acesta drept, gândacul s'a tălăzuit puţintel pe valurile nevăzute, a tremurat şovăitor, apoi deodată, sub greutatea motorului, a omului dintre aripi, a plecat botul în jos şi a răpăgat spre pământ...

Dacă n'ar fi avut miros de moarte în ea, mişcarea ar fi fost de mare frumuseţe. Ea dovedea limpede ce puţină iuţeală

îi trebuește acestei mașini, ca să poată pluti și cât de ușor își întoarce singură echilibrul pierdut.

Din nefericire, ca la orice pendul, mișcarea nu se putea isprăvi tocmai la mijloc. A trecut dincolo, legănând aeroplanul mai mult decât trebuia.

Depărtarea de pământ făcea însă ca mișcarea aceasta să fie prăpăd. Nici destul de mică să se oprească repede, nici destul de mare ca, în lunecare, să-și capete iarăși viteza de susținere, sau măcar să-și ajungă cu arcul balanțului tangent pe câmp.

Cu mâinile înfipte sdravăn pe volan și ținându-se cât mai departe să nu-l arunce lovitura cu capul în el, Vlaicu a așteptat prăbușirea. A gândit doar:

— «...Vuia...»

Și sguduitura groznică i-a dihocat creerul, frângându-i mâinile, prăvălindu-l peste crucea roții, sfărâmându-i aschii tot scheletul mașinei și trântindu-i deasupra capului fusul helicelor, dimpreună cu spinarea de aluminium și cu aripele.

Lumea a urlat ca un singur piept și o singură durere. N'a fost ins pe tot câmpul să nu înțeleagă că Vlaicu e pierdut. Au năvălit ca o hoardă sălbatecă spre sfărâmătură, uitând până și să lese cale slobodă automobilului în care, Principele Carol suit dintr'o săritură, alerga la locul nefericirii.

Dar ajunși aproape, aeroplanul s'a arătat mai puțin sdrobit decât se părea de departe. Se rupse trenul de aterisaj și întreg scheletul din față. Iar din pricina asta aripile se surpaseră, cu motor cu tot, până la pământ.

Maistoraşul însă nicăieri.

— « Domnule Vlaicu! » l-a strigat oarecine cu un glas gâtuit și dureros.

De undeva a răspuns ca un geamăt. Abia atunci au văzut în carlingă o ghemuitură, care semăna a spate de om prăbuşit, frânt.

— « Domnule Vlaicu! » a cutezat altul, mai aproape, atingând grămada care părea fără vieaţă... « Trăieşti?... »

Acum, de dedesubt a răsunat un fel de mârâit şi câteva vorbe nedesluşite.

— « Ce s'a întâmplat? » întreabă al treilea.

Mogâldeaţa creşte şi Vlaicu scoate capul la iveală:

— « D'apăi ce drac pofteşte-ţi inima dela mine? »

Bietul binevoitor a încremenit.

— « Am crezut că-ţi fi păţit ceva rău! »

Iar Vlaicu dă din cap, arătându-i jalea aşchiilor:

— « No! Ş'apăi acu te bucuri că aiastă-i bine! Drept îi? »

— « Păi... bine că ai scăpat cel puţin cu vieaţă... »

Dar Maistoraşul, înfuriat, dă din cap:

— « D'apăi dă-o drac şi 'eia . . . că nu mi-o fo' de haznă... »

Principele sare din automobil şi răsuflă uşurat când îl zăreşte. Intr'o aruncătură de ochi vede că sperietura fusese degeaba şi, cu tot sdruncinul prin care trecuse, găseşte o minunată linişte şi chibzuinţă să mângâie pe bietul nefericit.

— « De astă dată ai sburat minunat Vlaicule! Te felicit! Ştii, ai început să înveţi... »

Iar acela răspunde:

— « D'apăi eu ştiu acum, făr' numa nerodu 'esta nu m'o fo' priceput... »

Şi lămureşte Principelui cum n'au vrut să-l mai asculte cârmele. Punând alături aceea ce văzuse de jos, cu aceea ce ştia el singur, sburătorul a început a înţelege cam de unde

venise prăpădul. Nu era aeroplanul de vină, ci braţul care-l mânase. Numai că Vlaicu nu se dă cu mânile legate.

Face morocănos, oftând:

— « Dă!... aşa s'o fo' întâmplat!... »

Pe când Principele, ca să-l facă să-şi uite năduful:

— « N'ai de ce fi mâhnit. «îi zice», Ai sburat. Asta-i principalul. Ba încă ai sburat cu cea dintâi maşină pe care ai clădit-o. Accidentul de acum e neînsemnat. Trebue să strici patru aparate ca să ajungi pilot bun! »

Cuvintele sunt calde, bărbătoase, pline de încredere şi de sănătate sufletească. Vlaicu le primeşte cu o privire recunoscătoare, dar atâta tot. Mintea i-a rămas agăţată de vorbele:

—« Aşa s'o fo' întâmplat! »

Ceea ce înseamnă că mulţumeşte foarte frumos Principelui pentru mângâiere, totuşi nenorocirea lui rămâne întreagă, ca o ursită rea ce nu se poate ocoli.

« Ceas rău », iată.

Din vorbele învălmăşite care s'au încrucişat numai decât, după ce a ajuns şi ceata prietenilor la faţa locului, Principele a priceput îndată că sburătorul nu va duce lipsă de sprijin pentru ajutorul trebuitor reparaţiilor.

Mai rosteşte câteva cuvinte de încurajare şi porneşte spre hangar s'o ia pe Principesa Elisabeta. Apoi, pleacă în oraş, ducând cu el o inimă şi uşoară şi grea.

Din apropierea sborurilor văzute astăzi la Chitila şi celui făcut de Vlaicu, se lămurea — hotărît — o mare biruinţă pentru ardelean. Netezimea săgetării pe faţa câmpului, aşa cum o împlinea românul, nu semăna de loc cu fâlfâiala greoae, nesigură a hărăbăii lui Guillemin; şi'apoi maşina lui Vlaicu e neînchipuit

mai bine construită decât a lui Farman, deşi e cu mult mai zveltă şi mai simplă faţă de pădurea de montanţi şi sârmărie făcută de francez.

Cu toate astea, feciorul domnesc nu-şi ascunde apăsarea de pe inimă. Ca şi Vlaicu, El visa biruinţă fără nicio poticnire pentru maşina românească. Ar fi vrut s'o vadă sburând deodată desăvârşit, pentrucă avea încredere în aeroplan şi îi era drag născocitorul.

Dar, mai ales, pentrucă era inimos, tânăr şi-cum spusese bătrânul Rege Carol — bun român.

Totuşi, pe de altă parte, judecata chibzuită îi spunea că, mai temeinică este o înfăptuire ieşită din trudă şi din dureri — deci încercată pe toate feţele ei — decât una ajutată de minuni. Truda e omenească, se poate prelungi, aşa dar, poate învinge. Minunea însă...

Aşa se lămureşte de ce, peste câteva zile, când Spiru Haret L-a întrebat:

— « După câte am înţeles, Alteţa Voastră a fost de faţă la căderea lui Vlaicu »

Principele a ridicat spâncenele:

— « Cădere, domnule Ministru? Nu. Un aterisaj ceva mai brusc. Atâta tot. Nu uitaţi însă că Vlaicu n'are niciun minut întreg de sbor şi că era abia a patra oară când se suia în aeroplan.

— « Cum văd », a zis atunci Haret zâmbind, « Alteţa Voastră are foarte multă încredere în succesul lui Vlaicu. »

— « Da! » i-a răspuns Principele Carol, « am foarte multă dragoste pentru sforţarea şi pentru meritele lui. » Apoi a încheiat scurt, hotărît: « Vlaicu e o energie... E un erou. Invenţia lui poate să fie depăşită, dar încercarea lui, nu. E un nume care va rămâne, pentrucă omul acesta are credinţă. »

Haret a fost mirat să afle în băietanul de şaptesprezece ani gând aşa de temeinic şi luminos. Dar, când a ridicat ochii, a întâlnit o privire de un albastru oţeliu şi tare. N'o mai văzuse până atunci. In copilul negrijuliv pe care îl apucase el, înmugurise un om.

Stăpânirea pe care a avut-o Aurel Vlaicu, atâta vreme cât era principele Carol de faţă şi îi înconjura lumea străină, a ţinut până a ajuns la hangar, în ceata tăcută a prietenilor. Acolo s'a prăbuşit:

— « No! Acum ştiu ce-o fi, frate. Aşa o fo' păţit şi sărac' Traian Vuia. De două ori a sburat, de două ori i s'or frânt maşinile. După 'eia s'o fo' gătat şi cu el... »

Astea zicând, l-au năpădit lacrimile. Atunci a întors spatele şi s'a înfundat în cămăruţa lui de scânduri, din colţul şandramalei, să-şi ascundă sila şi ruşinea.

Prietenii sunt încurcaţi, chinuiţi. Bolmojesc, bieţii, cuvinte fără cap şi fără capăt, să-şi dee un strop de inimă şi să-şi facă un strop de curaj, dar încercările sunt jalnice.

Stinghereala lor, copilăria lor e ridiculă. Iosif, mai moale ca ceilalţi, nu mai poate îndura. Pleacă încet pe câmp, încotrova, fără ţel. Parcă ar fi un om căruia i-a murit cineva în casă şi acum, după îngropăciune, porneşte la întâmplare.

Ai zice că nu mai ştie drumul înapoi. Sau că vrea să prelungească timpul până s'o întoarce să dea cu ochii de odaia cu urme cernite.

Chendi e întărîtat. Lacrimile lui Vlaicu l-au făcut mânios. Işi trage mustăţile mari, îşi înfundă pălăria pe ochi şi mârâe:

— « El e vinovat. Noi i-am spus mereu să-şi vadă de treburile lui, de măestria lui şi să nu s'amestece la pilotaj. Nu i-i destul că el a inventat aeroplanul şi l-a construit? Ce mai vrea? Apoi să te ferească Dumnezeu de încăpăţânarea mocanului! »

Intr'aceste, doctorul Lupu s'a dus după Aurel. Gură mare, spornică, suflet năvalnic, mai ales acum că era zădărât, a vorbit un ceas întreg la urechea surdă a Maistoraşului, plecată să asculte numai tânguirea dinlăuntrul lui. Işi îngropase toată faţa între coatele potrivnic petrecute şi ţinea ochii deschişi spre micul întuneric pe care şi-l făcuse. Vedea acolo orce voia. Adică nimic. Durerea mâncase tot.

Iar doctorul îndruga înainte ce-i venea la gură, bune şi rele, vorbe de inimă alături de glume proaste, cuvinte de poet şi crâncene înjurături răzăşeşti cum huesc câteodată sub poala pădurii la Arsura lui, ocări şi laude, porunci şi rugăminţi... toate foarte caraghioase şi toate foarte triste, pentrucă nimic nu mai putea să schimbe adevărul cel mare şi gol: Vlaicu a căzut. Nu-i vorba de căderea aparatului făcut de dânsul, ci chiar de el însuşi. Insuşi doctorul Lupu, care stărueşte cu glasul alături, simte că, în inima lui, ardeleanul nu mai este aceea ce fusese până în clipa prăbuşirii.

Dar Vlaicu ridică faţa în sus. Privirea i-i turbure, însă chipul pare înseninat. I s'a netezit deodată în minte un gând: să moară.

Se mai gândise şi altă dată, poate. Totuşi nicicând nu i s'a părut o încheiere mai firească, mai uşoară şi mai la îndemână.

Auzise vorbele lui Chendi. Le ştia, pentrucă i le spusese şi altă dată. Auzise toate mustrările care i se puteau face şi, mai cu seamă, auzise mustrările care nu i le spuneau. Stângăciile

lui, firea-i colţuroasă şi nedeprinsă cu purtările lumii, nu-i treceau pe alături fără să lase urme. Vieaţa gâfâia în el zorită, iată pricina pentru care nu afla timp să se oprească prea mult şi să cugete la lipsurile firii lui. Dar de ştiut le ştia şi suferea totdeauna din pricina lor. N'avea încredere în sine, acesta-i adevărul, cu toate că, pe dinafară, arăta dimpotrivă, din nevoia să-şi ascundă roaderea de pe dinlăuntru.

Toate înfruntările lui nestăpânite, de aici purcedeau. De aici trufia, de aici lauda. Se socotea pe sine drept om care nu izbutise nimic în vieaţă până la aeroplan şi avea spaima că nici cu el n'are să izbutească. Era singura lui ferestruică spre Dumnezeu, dar Sfântul părea că n'are de gând să i se arate.

Peste aceste îndoieli cumplite plutea însă un duh ciudat şi neliniştit. Ceva care îl mâna totuşi la neastâmpăr. Acel ceva n'avea nume. Cel puţin Vlaicu nu i-l ştia, nici n'a căutat să i-l afle, pentrucă nu-şi dădea seama că toate relele şi împuncişările firii lui, sunt orânduite tocmai de duhul acela ciudat, umbros, chinuit. Cum s'ar zice de: harul lui. Când Principele Carol i-a spus lui Haret că sburătorul are credinţă, tocmai de harul acesta vorbea.

Dar Vlaicu, în mijlocul durerilor sale, nu vedea decât pământul trist şi sărac din el. Aşa se face că, într'o încercare grea cum fusese înfrigurarea care-l încolţise astăzi, s'a pomenit sieşi duşman de moarte; spre deosebire de toţi ceilalţi, el ştia bine unde este de aflat vina nenorocirii: în cutezarea lui, în neghioaba îngâmfare să se dovedească zorit mai puternic, mai priceput, decât franţuzul dela Chitila:

— « No! Apăi acuma de loc i-am fo' arătat lui Prinţu' şi lu' Prinţesa ce fain fuşer mi-ţi sânt, nărodu' de mine! Eu am

tot zâs că nu mă las la mâna altuia, dar hazna, ca la mâna proprie, să fie în grumazu' lu' Blériot-u!...»

Gândind astfel, s'a dus pe câmp, spre Iosif. După ce s'au plimbat unul lângă altul, fără să-și pue o vorbă, Vlaicu s'a oprit:

— «Frate, eu zic să gat cu inimicii. Apăi acu spune-ți-oi una: Cu mine trebue să gat întâi, că așa inimic aspru ca 'esta, încă n'am fo' avut!» și zicând «esta» s'a bătut cu palma pe frunte.

Iosif s'a întors spre el:

— «Adică?»

— «Adică... la proxima ocazie...»

— «Eh?...». Dar Vlaicu a făcut neîndurat:

— «Eh!... I-asta-i!...»

Lui Iosif i-a tremurat inima. A înțeles. Și mai cu seamă a înțeles ca Aurel nu glumește. Atunei, și cu acea cruzime pe care o dovedește uneori gândul omului celui mai bun și mai duios, poetului i-a părut rău că sburătorul nu murise în căderea cu aeroplanul, să aibă cel puțin un sfârșit pe măsura lui.

Când se pregătea Vlaicu să plece spre oraș — iar mintea lui Iosif tălmăcea cutremurată: «spre moarte» — Ion Ciulu, mecanicul a cutezat, în sfârșit, să se apropie:

— «Plecați Dom' inginer?»

Ardeleanul l-a privit lung și oftând ușor, a șoptit:

— «Plec, Ioane...» apoi, deodată, a sărit la alt gând. «Leafa ai căpetat-o? Nu?»

— «Da» a făcut Ion, puțin cam nedumerit de întâmpinarea sburătorului. Apoi, a urmat: «Vroiam să vă întreb când ducem aeroplanul la Arsenal? Acum? Ori lăsăm pe poimâine?».

— « D'apăi frate, Ioane Ciulule, fi-va bine şi aceea să fuji repede cu el, că oficeru' încă mai tare s'o bucura şi musai să-i gratulezi, măi că i-o fo' succes... » Aşa a răspuns Vlaicu, domol şi întunecat la glas, doar cu buzele albe arcuite în zâmbet învins. După aceea a pornit spre şosea.

Din urmă, Ion, care nu se lămurise, a mai întrebat:

— « Dar azi după masă e închis la Arsenal, dom' Inginer... »

Scurt, o ţăncuşă de bănuială a fulgerat în mintea lui Aurel. S'a sucit în loc:

— « Ha? »

— « ...aşa că... întreb, ce facem dacă nu-i nimeni acolo? »

— « D'apăi cum n'o fi? »

— « Odată ce nu se lucrează. »

— « No! Şi de ce nu se lucră? »

— « E Sâmbătă, dom' Inginer! » a făcut Ion.

Ochii lui Vlaicu s'au rotunjit mari. Răsuflarea a stat.

— « Sâmbătă? » Apoi a chiuit: « Uiuu... frate Steo-le, azi e Sâmbătă, naţie! »

— « Fireşte. Şi ce-i dacă-i Sâmbătă? »

— « No! D'apăi de aceea mi-o fo' ieşit prost experimentu' frate, vezi bine! »

Şi o veselie turbure, stranie, a venit să se reverse pe loc în sărmanul suflet purces spre moarte.

Potrivirea era, într'adevăr, o mare binefacere. In îndoelile crunte şi în mustrările de sine, care nu mai aflau liman decât la gândul sinuciderii — pornită ca o ispăşire — intra gândul nenorocului. Se amestecase, prin urmare, cu adevărat, acest domn străin, numit « ceas rău ».

Deci, printr'un joc de potriviri, plin de haz, dar şi de noimă, s'ar putea spune că, de astă dată, Sâmbăta i-a purtat noroc.

Oricum, a fost miloasă și bună, pentrucă și-a luat asupră-și povara care l-ar fi înăbușit pe Vlaicu.

In ceata veselă, ce cobora curând pe șoseaua Cotrocenilor, n'ar fi bănuit nimeni că se găsesc oameni, cari, cu jumătate de ceas înainte, plângeau și s'au gândit să moară. Iar la ora zece, când s'au strâns iarăși la o masă în cafenea, Pătrășcanu s'a plecat la urechea Maistorașului și i-a șoptit:

— « Luni dimineața mergem la Ministerul de Război să încasezi două mii cinci sute de lei. Am căpătat aprobarea. »

Vlaicu a făcut doar:

— « Ihâ! » apoi a mai sorbit odată din cafea.

Săritura ciudată, pe care o făcuse neașteptat dela desnădejdea și destrămarea dintru început, la împăcarea de-acum, avea de ce să mire prietenii. Fiecare s'a trudit s'o înțeleagă în felul lui. Dar Iosif, socotind-o îngrijorătoare, fiindcă știa mai mult decât ceilalți, atât a spus și a stăruit până ce au ajuns toți să bănuiască în Maistoraș un gând hain și definitiv.

Din fericire, cum era Sâmbătă, aveau vreme să-i ție tovărășie. Iar fiindcă nici Steo, nici Bârsan, nu se dădeau îndărăt să cisluiască o noapte întreagă la un pahar de vin, au hotărît privegherea în deaproape, până a doua zi. Ba, la nevoie, chiar până Luni, de o fi mai grea vindecarea.

Ca să-l încerce în ce ape plutește, Gârleanu a zvârlit o nadă bună:

— « Măi băieți, azi, când l-am văzut pe Vlaicu ridicându-se dela pământ, mi-a venit un gând minunat. La primăvară îl luăm și pe dânsul cu noi, la șezătorile pe care le-om face în Ardeal. El sboară după amiază, iar noi ținem sărbătoarea seara... Ce ziceți? Are să fie o nebunie, pe onoarea mea, dragă! »

Momeala era, pe drept cuvânt, strașnic de nimerită. Sburătorul auzise mereu vorbindu-se de șezătorile acestea și-l înjunghea uneori îndemnul să-i spue lui Chendi și lui Iosif că merge și el să sboare. Mai ales decând știa că întâia șezătoare e hotărîtă la Sibiu, dimpreună cu Asociația.

Prin urmare, destul de aproape de Orăștie și de Binținți, unde trebuia negreșit să sboare cândva, cât mai repede. Doar avea de dat un răspuns atâtor și atâtor oameni, cari nu crezuseră în el, — începând chiar cu neica Dumitru — iar acel răspuns nu putea să rămâe nedat. Dar când a ridicat fața și se pregătea să-și spue cuvântul, i-a răsărit în ochi privirea lui Chendi. Era ceva aspru și îndoelnic în ea, care i-a adus aminte, nemijlocit, întâmplarea din deal, de pe câmp. Răsucit din nou, încălzirea trecătoare pe gândul lui Emilgar s'a spulberat. A încrețit ușor fruntea și a răspuns:

— « Aceea om vedea... »

Un fior de răceală a întins muțienie peste tot. N'a fost însă decât o clipă, fiindcă Zaharia Bârsan a stăruit:

— « Ce să mai vedem, frate Vlaicule. Am văzut. Tu singur ai spus doar, că greul e să te ridici la un centimetru peste pământ. Pe urmă, piedică nu mai este până la Dumnezeu! »

— « Apoi iasta nu-i pricină... » întoarce inginerul, « făr' numa până atunci, știe-o careva de nu mi-oi frânje grumazu? C'ați văz't doar... »

Vorbele astea au fost ca o mare ușurare pentru toți. Dovedeau că Vlaicu se gândește la sborurile viitoare.

Atunci a început o veselie adevărată, care a adus un chef și mai adevărat, de unde n'a lipsit decât Pătrășcanu, care trebuia să plece la Bacău, doctorul Lupu care trebuia să se

ducă a doua zi în judeţ şi Emil Gârlea, care nici nu era hăutor, nici nu putea să înfrângă vorba blândă, dar hotărîtă, a duduei Marilena în ce priveşte ceasul cuvenit pentru întoarcerea acasă a unui om cu rărunchii primejduiţi.

Dimineaţa i-a găsit într'un chioşc de mesteacăn, cocoţat pe un dâmbuleţ deasupra bălţii Băneasa. Erau verzi la faţă, dar veseli. Vlaicu auzea numai motoare de aeroplane în creasta alburie a cerului şi, înşfăcând vioara din mâna lăutarului, care le zisese fără oprire la ureche, căuta să dovedească lui Chendi ce frumos cântă gândacul în sbor. Trăgea încet cu arcuşul pe struna cea groasă:

— «No! Auzi-o? 'Esta-i Gnômu, baciule!». Apoi, trecând uşor pe alte două deodată, scotea un fel de îndoit fluerat armonios:

— « 'Esta-i când tai contactu' şi nu se mai însuce şrauba, făr' numa fuje gândacu' singur! »

Lămuririle acestea nu erau venite din senin. Incheiau discursurile ţinute pe rând, toată noaptea, întru slăvirea izbânzii lui Aurel şi maşinei sale. Nişte discursuri aşa de cumplit de patriotice, încât Vlaicu s'a pomenit că nu mai are niciun merit. Era unelta naţiei, era geniul neamului, era gândul de înălţare spre Dumnezeu, în sfârşit era tot ce poate fi înfricoşător de mare, numai Aurel Vlaicu nu mai era. De altminterea, asta trebue să fi fost pricina pentru care nici el nu găsise alt răspuns, decât să cânte pe strune ca motorul şi ca gândacu. Dacă este drept că în vin se află adevărul, apoi adevărul din Vlaicu nu era inginerul care născocise maşină de sburat, nici maestrul care a făurit-o sau pilotul care o mâna, ci mocanul care horea la urechea lui Chendi, pe strună de ceteră, minunea făptuită de ceilalţi trei încăpuţi în numele său.

A glumit tot lungul şoselei, la întoarcere, cu nesfârşitul cârd al lăptăreselor din Băneasa. Ba, pe una, mai veselă şi mai îngăduitoare la şagă, a luat'o la joc pe mijlocul şoselii, de-şi făceau cruce faitonagii, cari goneau către oraş.

Iar când Iosif, cu inima despovărată de grija ce-i purtase, i-a mărturisit încercarea prin care a trecut, Vlaicu a răspuns:

— « Am fo' zâs eu numa aşă... Aceea tot nu se putea, că 'eştia mă râd şi-or zâce că dejaba or şpezat miniştrii criţari. Ş'apăi cum i-oi face eu aşa ruşine lu' Goga, sărac' de el, doară Tavi m'o fo' adus să lucru oarece măestrie, nu să puşc în mine ca bolându'... »

Când s'a sfârşit şoseaua, s'a sfârşit şi fericirea. La capul Podului le-a răsărit în cale un blestemat rufos, cu braţul plin de jurnale. Lui Vlaicu i-a trecut o bănuială prin minte şi-a cumpărat Universul, să vadă de nu cumva s'o f'o scris despre căderea de eri.

Intr'adevăr, se scrisese. Şi nu numai în Universul. Toate gazetele purtau descrierea sborului şi a prăbuşirii. Dădeau de ştire chiar şi venirea Principilor, însoţită de vorbele Principelui Carol: « Ca să fii bun aviator trebue să strici patru aparate. » Apoi, vesteau că aeroplanul a fost dus la Arsenal pentru două săptămâni, să i se facă la loc trenul de aterisare.

Cum era firesc, sburătorul s'a înegurat. S'a uitat ponciş la Abrudeanu, dar n'a deschis gura, măcar că ar fi avut tot dreptul. Doar fusese vorba că nu dă la gazete nimic.

Decât, ziaristul nu era vinovat. Vestea nu pornise dela dânsul deşi, adevărat vorbind, tot el a pricinuit'o. A cam încurcat lucrurile când îl întrebase Vasilescu despre Vlaicu şi a spus numai jumătate din ce s'a întâmplat.

Asta l-a făcut pe celălalt să ia trăsura să se ducă la câmp. Acolo a văzut cu ochii lui aeroplanul rupt, iar Ciulu, neștiutor de orânduirile luate, a spus tot ce știa. Timpul de două săptămâni pentru reparație, el îl socotise.

Dar oricâtă întristare revărsau în inima sburătorului veștile acestea din jurnale, el ar fi trecut poate peste ele, dacă n'ar mai fi găsit în *Seara* și un articol pornit, câinos, unde era vorba tot despre dânsul. Cineva, care nu-și iscălise supărările, tuna împotriva Ministerului de Răsboi, că risipește banii țării de pomană, pentru aeroplane ce se sfărâmă înainte de-a sbura, dar nu află cu cale să ajute, nici pe Brumărescu, nici pe Neculai Ioan, nici pe inginerul Mărdărescu, măcar că aceștia s'ar mulțumi cu sume neînsemnate față de aceea ce i s'a dat lui Vlaicu. Ca să lămurească, înșiruia apoi toți banii pe care îi primise ardeleanul, începând cu lefurile dela Arsenal și de la Ministerul Lucrărilor Publice. Nu lipseau nici acei cinci sute de lei pentru plecarea inginerului la Paris.

Ca încheere, articolul făgăduia să nu se lase bătut, până nu avea să se facă dreptate.

Lovitura aceasta piezișă era crâncenă. Venise la timpul cel mai rău cu putință și a spulberat, într'o clipă, toată bruma de liniște așezată peste amărăciuni. Din câte tot auzise la prieteni în aceste opt luni de zile, decând venise la București, știa cât rău poate să pricinuiască scrisul din gazete. Miniștrii, mai cu seamă, erau grozav de simțitori, iar între toți, Crăiniceanu ținea fruntea.

Numele lui de oștean vechiu nu-l suferea amestecat în dihonii ziaristice. Vlaicu a întors spre Chendi fața stoarsă de sânge și a întrebat ca un ecou:

— « No! Apăi acu ce-oi începe?... ».

— « Mdeh! Cu tâlharul ăsta de Bogdan Piteşti, n'ai de ales. Işi mângâe ciocul şi-ţi spune de la obraz: « Ori plăteşti, ori îţi plătesc! ». A văzut că e vorba de mii de franci şi-şi adulmecă miile lui, ca de obicei. Zice: « Aici sunt aşa de multe mii, că trebue să se fi rătăcit şi de-ale mele... Să-ţi spue Mica... aşa se întâmplă în porumbării. Unde-s porumbi mulţi, întotdeauna sunt şi de cei străini... »

Era glumeţ ceea ce povestea Chendi, dar Vlaicu dădea de fundul nenorocirii.

— « D'apăi eu cu drag şpezez criţari, baciule. Făr' numa de unde? I-oi da scris, de-o ţine şi mă leg să-i plătesc pe când mi-or cumpăra miniştrii aeroplane. Altcum nu-i de făcut. »

— « Lui Bogdan Piteşti trebue să-i dai banul în mână, Vlaicule, nu scrisuri pentru celălalt veac... » i-a întors aspru, criticul. După aceea, aducându-şi aminte, că are totuşi un condei în mână, a dat din umeri neputincios. « Din păcate nici măcar nu pot să-l înjur. Puţin îi pasă. E deprins. »

Vlaicu s'a înfierbântat:

— « Aşa? No! Bine. Apoi atunci oi merje la el şi i-oi traje nişte pălmi ca la Murăş... ».

— « Şi cu asta-i învăţat, băete », a zis Chendi. Apoi a hotărît: « Tu n'ai alta de făcut decât să dai bani, dacă ţi-i punga în stare, sau să înduri ce-o fi să fie şi să te dai în seama lui Dumnezeu... »

— « Cum, Ilarie? » a cutezat Iosif. « Crezi că Brătianu şi cu Haret pun preţ pe scrisul din Seara? ».

— « Nu pun, firește, dar îi sâcâe. Asta le mai trebueşte lor, acum, când ştiu bine că nu mai au decât câteva luni de stat la guvern? Am aflat toţi doar că Regele i-a făgăduit lui Titu Maiorescu puterea pentru la toamnă. Iar Carp i-a spus lămurit

lui Brătianu la închiderea Camerei: «la toamnă nu ne mai vedem?». Ș'apoi, dece ar fi oprit carpiștii campania împotriva guvernului, dacă n'ar ști ei bine ce știu... Și de ce s'a potolit Take Ionescu și caută să ajungă la împăcare cu Carp? Dar, însfârșit, asta-i altceva. Vorba e că, orice atac e rău venit.»

— «Și atunci?»

— «Atunci... om vedea. Trebue să ne sfătuim cu doctorul Lupu și cu Pătrășcanu.» După aceea a dat să plece, dar văzând că Vlaicu stă peloc, l-a întrebat:

— «Haidem la culcare, măi frate. La urma urmii, nu îndreptăm nimic dacă aținem calea lăptăreselor.»

Maistoraşul a făcut însă scurt:

— «Eu nu merg!» Iosif a tresărit.

— «D'apăi, n'ai să stai toată ziua la șosea.»

— «Nu. Făr' numa nu pot merje acum. 'Eștia mă râd, frate, că nu mi-o fo' succes și mi s'o făcut rușine.»

Lacrima curată din spusa lui i-a înduioșat pe toți, dar zadarnic au stăruit să-l purceadă spre oraș. Nu l-au putut clinti. Atunci Iosif le-a făcut semn celorlalți să plece și a rămas singur el cu ăst copil mare, încolțit de toți și din toate părțile, de soartă și de oameni.

Așezați pe o bancă de lângă Bufet, citeau alături jurnalele. Vlaicu și-l trântise pe-al lui jos și cârjoiat, cu coatele răzămate pe genunchi, cu fruntea aprinsă în palme, citea și tot citea rândurile dușmănoase, doldora de venin.

Il durea mai cu seamă încheerea articolului.

« Iar în vreme ce guvernul svârle bani pe așa zise aeroplane, care se sfărâmă înainte de a sbura, la Chitila un om de inimă, înzestrează țara cu aeroplane încercate, cu piloți încercați...»

Ură grea, surdă, îi creşte năvalnică în inimă. Nu şi-o mai poate stăpâni.

— « No! Ii vedea tu Piteştiule...» apoi, împins de-o putere nedesluşită, se ridică, trăgând după el pe Iosif. « Hai, frate, cu mine, să merjem la Chitila! »

— « Ce să căutăm acolo? »

— « Mi-or spus Prinţii că sboară franţuzul azi. »

— « Şi crezi că are să-ţi facă mare bucurie să-l vezi? » întreabă Iosif, care începuse a se descurca lămurit în hăţişurile inimii lui Vlaicu. Dar acela răspunde crud:

— « De bună samă... doar azi e la treisprezece de Iunie. Iar aceea e zi fainâ cu mine. Om merje că poate dă Dumnezeu-bunu' să-l vedem pe franţuzu' cum îşi frânje grumazu' cu Farmanu' lui... ».

Inima poetului s'a încrâncenat la asemenea blestem. I-a întors repede, mustrându-l.

— « Dar cum poţi să spui asemenea vorbe? ».

— « D'apăi el cum poate să-mi prindă locul meu? ». Atâta a răspuns. Şi hotărît, a purces spre gara de Nord, iar de-acolo, cu cel dintâi tren personal, s'a dus la Chitila pe aerodrom, unde aeroplanul era tras în câmp.

— « Tu zici că eu blestem. Vin frate şi vezi-l cum e construit. Apăi, seamănă esta cu gândacu' meu? »

Cu adevărat, până şi ochiul lui Iosif a văzut deosebirea. Dar asta nu însemna nimic pentru el. Doar o mângâere. Pentrucă Farmanul acesta şubred aşa cum arăta, putuse să sboare şi avea încă multă vreme să sboare.

Pe la ceasul nouă, când se umpluse tribuna de lume, Cerchez şi-a fluturat barba peste mulţime şi a dat poruncă de sbor. Guillemin, un omuleţ plăcut la înfăţişare, viu, vesel şi stăpân pe sine, şi-a tras cascheta în cap, apoi s'a căţărat în ţihla încurcată de fuse şi sârme, unde era locul pilotului, pe când Nichita, mecanicul basarabean, icnea repezind helicea în învârtituri, să aprindă motorul.

Odată, de două ori, de zece ori...

— « Vezi-l, frate? » mârâe Vlaicu la urechea lui Iosif. Aşa se poartă Gnômu meu?. 'Ela de loc puşcă, numai ce te cujeţi a însuci! »

In vremea asta, Guillemin s'a întors în jeţ şi tot umblă la motor, să-i afle racila. Sau pricina toanelor. Insfârşit, o pleznitură plină, apoi alta... apoi sărite, câteva pumn, altele cu goluri... până ce se încălzeşte maşinăria toată şi durătul bate în plin.

— « 'Esta-i Ontonet... Nu-i de nici un dai Doamne! » pufneşte Vlaicu.

Şi privind cum se sghihue şi cum tremură maşina pe roţile subţiri, cu picioare înalte în arcuri lungi şi slabe, urmează:

— « 'Esta nici nu s'o fo' suit şi zgribură de frică, zău de Dumnezău! »

Acum, oamenii care ţineau maşina de coadă, i-au dat drumul la semnul făcut de pilot şi aparatul porneşte. Tălăzue cam tare pe droturile moi, înfăşurate de-alungul fusurilor dela roţi. Asta-i dă prilej lui Vlaicu să spue:

— « Parcă plânje, frate. Sărac' de ea... şi parcă spune: « Ce drac' ai cu mine Cerchezule şi nu m'ai fo' lăsat în tihnă... » Dar sbuciumul şi clătinarea se micşorează treptat. Câteva minute dihania greoae aleargă neted, apoi, uşor, se desprinde de pământ în aplauzele calde ale tribunei înţesate de oameni.

— « No! Eminent! » face Vlaicu, privind chiondărîş omenirea care caută cu răsuflarea ţinută la aeroplan. Parcă s'ar răfui cu toţi odată. « Tot aşa să aplaudaţi, naţie şi când şi-o frânje grumazu'... »

Numai că, Guillemin nu pare de loc a-şi fi pus în gând asemenea faptă. Se ridică uşor tot mai sus, trece peste gardul aerodromului, urcă în clin dulce către zare. Dar dela zece metri încolo pare că începe a se clătina. Il scutură aerul neaşezat sau, poate, a întâlnit un firicel de vânt.

— « No!... Vezi? » face Vlaicu, pocnind scurt cu cotul în coastele lui Iosif, până îl sileşte să se dea cu o jumătate de metru mai departe.

Vede, firește, şi poetul şovăiala aripelor largi; totuşi maşina se urcă mereu. Trece de douăzeci de metri... Trece de douăzeci şi cinci.

Când ajunge pe la treizeci, aeroplanul începe a se pleca pe dreapta.

— « Uiuu... fuje jos... » face scurt, Vlaicu.

— « Nu! Se întoarce! » zice Iosif. Intr'adevăr, Guillemin începuse un viraj.

— « O fo' vrut să se întoarcă, făr' numa nu-l ascultă! » spune gâtuit maistoraşul, care vede bine că se petrece ceva neobişnuit acolo sus.

Vede la fel şi bietul Guillemin, simţind că nu-l mai ascultă comenzile. Zadarnic trage până la capăt aripioarele din vârfurile aripilor mari, ca să îndrepte aşezarea aeroplanului. Maşina se apleacă din ce în ce mai tare. Pilotul simte că vântul nu-l mai izbeşte numai în faţă ci şi în urechea dreaptă... Lunecă pe aripă.

— « Cade! » urlă acum lumea răvăşită şi ridicată în picioare. Femeile îşi întorc capetele sau închid ochii.

— « Cade! » urlă Vlaicu sălbatec, ţâşnind în sus.

Guillemin abia mai are vreme să tae motorul... Săgeată, maşina şueră în cădere...

— « A căzut! » hue tribuna şi câmpul.

In zarva înebunită, nu se mai aude bubuitura căderii, crănţănirea rupturii, geamătul pilotului... Hărăbaia pare că a intrat în pământ... Sfărâmarea a făcut-o ghem... Aproape nu se mai vede din iarbă şi din stufărişul bălţii, în marginea căreia s'a prăvălit. Doar un trapez de pânză de-a mai rămas întreg. Stă deasupra, înclinat şi alb, în bătaia soarelui, ca un drapel nefericit de închinare.

Cine s'a predat?

Şi cui?...

Prima targă din cele noi-nouţe, începe a-şi plăti banii. Doctorul Iacobovici se pleacă zorit, cu toată mila şi toată ştiinţa lui, peste biata sdreanţă de ceară, năclăită cu noroi amestecat cu sânge.

N'a murit, e doar leşinat. Sub degetele cu ochi ale doctorului, trupul greu lovit, geme. Fiecare bucăţică e o durere. Dar

loviturile acestea par uşoare pe lângă priveliştea de spaimă a osului alb, care a rupt carnea coapsei, deasupra genunchiului, de şi-a scos capătul aşchiat în lumină.

La ceasul douăsprezece fără zece minute, targa îl coboară pe Guillemin din tren, în Gara de Nord. Doctorul Iacobovici îl însoţeşte până la aşezământul Brâncovenesc, să desăvârşească acolo şi după toate ale chirurgiei, ajutorul dat pe câmp.

In tribuna de scândură, Vlaicu rămăsese ca împietrit. N'a mai văzut nimic din toată neorânduiala lumii. I se înfipsese în creer vederea prăbuşirii şi-l chinuia, ca şi când aceea ar fi fost o faptă ucigaşă a mâinii lui.

Era crâncen pedepsit. Dorise nenorocirea asta şi a mărturisit că o dorise. Nimic n'o mai despărţea de dânsul. N'avusese încă asemenea triste prilejuri, iar mintea nu-i putuse închipui nicicând, că osânda cea mai groaznică ce o meriţi pentru un blestem, e să ţi se împlinească întocmai.

Asemenea urmare te poate sgudui dincolo de puteri. Vlaicu o simţea. Cât a mai rămas amorţit pe banca din tribună, de nenumărate ori îşi prindea mintea lunecând, ca spre somn. Dar un somn rău cu hăuiala de leşin, cu perdea groasă, turbure, între priviri şi cele din preajmă. Asta numai un singur nume avea, şi mintea bietului torturat a mai avut atâta limpezime, să-l spue:

— « Nebunie! »

— « Cum? » a tresărit Iosif de alături, întrebând. Dar Vlaicu n'a răspuns. S'a sculat odată cu poetul şi, sprijinindu-se de braţul lui, l-a îndemnat spre gară.

Tot drumul, toată ziua aceea şi încă multe zile mai apoi, Iosif n'a mai cutezat să privească pe sburător în ochi.

Ii era frică. Intâmplarea cumplită dela Chitila i-l alcătuia ca pe un vrac înfricoşat, care supune stihiile şi porunceşte morţii.

Şi Vlaicu ar fi putut să fie cutremurat mai multă vreme. Dar şi-a adus aminte curând că, sfâşierile din el şi frânturile din el, sunt mai greu de vindecat decât coapsa lui Guillemin şi osul lui. Atunci s'a simţit urând cu atâta năvalnică sete lumea întreagă, încât n'a mai pregetat să spue:

— « No! Apăi aşa! Eu am fo' zâs că zi de treisprezece mi-o fi cu noroc. Acu franţuzu' o merje la Franţuzia şi n'o mai prinde locu' meu! »

Intr'adevăr, a doua zi, Cerchez publica prin gazete că amână deschiderea aerodromului, până când face alt aeroplan şi poate tocmi alt pilot din Franţa. Dar pe când avea să fie asta, nu ştia nici el singur.

— « Aşa, Cerchezule, frate. Dă-te împăcat! » a izbucnit ardeleanul, bătând cu palma anunţul din ziar, cum ar fi bătut şoldul unui cal adus la înţelegerea frâului. « Atunci o şti povesti oarece şi gândacu' meu! »

După aceea, n'a mai vrut să ştie de nimeni. S'a înfundat în Arsenal, unde a lucrat zi şi noapte să-şi dreagă mai repede aeroplanul.

Era mai îndârjit, mai încăpăţânat şi mai rău ca oricând. Nu se mai putea înţelege nimeni cu dânsul.

Luase un răspuns pentru toată lumea:

— « Dar ce-mi pasă mie de 'easta! » Cu el închidea gura lui Ion, când mecanicul cerea voe să se ducă la mâncare, cu el închidea gura Matildei, când femeea îl sfătuia să se mai odihnească, cu el închidea gura lui Iosif, când mai venea să-l cheme între prieteni.

Incalte Miclescu n'a vorbit decât o singură dată şi l-a vindecat. Venise acela îmblânzit şi plin de bună voe să întrebe:

— « Ce mai faci, domnule Vlaicu? »

Iar Aurel s'a sbârlit:

— « Trudesc! C'apăi doară n'oi lua criţari pe dejaba, să mă plimb ca 'miata! »

Şi de astă dată maistoraşul n'avea nici un pic de dreptate, fiindcă Miclescu plutea acum cu totul în alte ape decât la început. Odată, ascuns într'o trăsură, altă dată din curtea unei cazărmi, el urmărise sborurile cu interes şi pricepere.

Datorită lui Vlaicu, învăţase aviaţie. Pornise cu gândul să aibă arme împotrivă-i şi sfârşise trecând de partea lui. Intre puţinii apărători temeinici ai aeroplanului românesc, Miclescu era, prin urmare, unul din cei mai luminaţi. Iar dacă hârîiala murdară din coloanele gazetei lui Bogdan Piteşti nu şi-a dat roadele care se doreau, meritul n'a fost nici al lui Ionel Brătianu, nici al lui Haret, ci al colonelului Miclescu. Când a fost chemat şi el la generalul Crăiniceanu, să dea lămuriri în legătură cu atacurile din Seara, omul acesta mătăhălos şi cioplit din greu, a găsit în glasul aspru duioşii de mamă stearpă, — dacă se poate spune aşa. Ochii bulbucaţi luceau când vii şi hotărîţi, când plini de umbre, urmărind povestirea sborurilor văzute. Iar din felul în care le descria, generalul Crăiniceanu a înţeles şi el, că aceea ce se făcuse din silă, începea să ajungă o faptă bună. Totuşi, om cuminte, a luat o singură măsură. Cei două mii cinci sute de lei pe care îi aprobase pentru reparaţii, i-a schimbat în acont asupra vre-unei comenzi ce, poate, i se va da lui Vlaicu mai târziu... « dacă, într'adevăr, aeroplanul se dovedeşte izbutit ».

Buzele lui Miclescu au fluturat uşor un zâmbet la vorba Ministrului. Doar de vreme ce dădea un acont, nu era o dovadă că aeroplanul ardeleanului se şi arăta izbutit?

Atelierul dela aerodromul din Chitila lucra de zor şi din greu, să facă un alt Farman în locul celui pierdut. Cum era însă cel dintâi lucrat în ţară, munca mergea anevoe. Apoi tocmelile cu Michel Molla, un alt pilot francez, pe care Cerchez, voia să-l aducă director tehnic în locul lui Guillemin, abia începuseră. Prin urmare, nu era cu putinţă de ştiut nici măcar dacă se va deschide aerodromul în răstimpul verii.

Iar cum aerodromul Chitila n'a mai fost să se deschidă, Luni la douăzeci luna Iunie, s'a deschis în schimb altul: cel dela Cotroceni. Fusese acela un câmp de încercări, după cum altă dată fusese un poligon de tragere. Dar aerodrom, abia după întoarcerea lui Vlaicu a putut să fie numit. Adică, nu un maidan, unde vine ce vrea şi când vrea, ci câmp hotărnicit cu pază, pentru învăţătură de sbor şi pentru sboruri adevărate.

Căci Maistoraşul a purces şcoala lui dela capăt. Ca şi când nu s'ar mai fi suit nici când în coşul micuţ al aeroplanului, ca şi când n'ar mai fi săltat niciodată de-asupra ierbii, el a început ceasuri grele de învăţătură, pornind cu fuga pe pământ.

Ceruse soldaţi să oprească venirea lumii pe câmp. I s'au dat. N'a mai pătruns nimeni, nici prieteni, nici duşmani. Mai ales, nici gazetari. Până şi veveriţele de copii erau goniţi acasă. Astfel, mai bine de-o lună de zile, cât rămăsese din Iunie şi toată luna Iulie, din crăpatul zorilor până la căderea nopţii, Gnômul cel cuminte şi fără greş a duduit rotund şi voiniceşte, rostogolind de-a-lungul şi de-a latul câmpului Cotroceni, vijelia celor două helici uriaşe de aluminium.

Pârjolul încercărilor nefericite dintru început fusese un minunat sfătuitor. Era acum un om cuminţit. Nu uita nimic din ce văzuse la alţii şi din toate ce simţise ori întâmpinase. Iar încordarea din el, mereu mai trează, făcea ca fiecare salt să-i fie un adaus de învăţătură.

De aceea, când, după vreo trei săptămâni de muncă aspră la volan, în care n'a îndrăznit decât ridicări în aer până la un metru şi pe distanţe treptat crescute până la o sută de paşi, a pornit să încerce uşor cârma de suire şi să salte la doi, la trei şi la patru metri, gândacul, şi el cuminţit, i-a arătat supunere nedesminţită.

E acum o săgeată mlădioasă acest cocor uriaş. Omul cu ochi tari din pieptul lui, încovoiat pe roata mare cu şase spiţe — stea şi un soare totodată — îl mână cum vrea.

Vineri, la douăzeci şi trei Iulie, nu i-i teamă să se urce până la cinci metri, brăzdând aproape jumătate de kilometru deacurmezişul câmpului. Acum se socoate destul de stăpân pe suire şi pe coborîre, încât să poată năzui mai departe. Adică, la viraj şi la eşirea din marginile aerodromului.

Numai cât se gândeşte şi pustia de inimă îi bate tare, înfundat.

Cu toată istovirea vieţii încordate de pe câmp, Maistoraşul începuse a da de luminiş. Aplecat de-a-întregul numai pe întrebările sborului şi mulţumit că-şi înfăptueşte literă cu literă învăţătura « alfabetului aviatic » — cum îi plăcea să spue, uitase şi de prieteni şi de duşmani. De altminteri îşi uitase şi oraşul de el. Chendi plecase cu toată casa undeva la băi, prin munţi, Iosef îşi trecea vara la vie, pe dealul Tecucelului, jucând tabinet şi concina prădată sub nucul cel bătrân, cu Avram Negru socru-său, în vreme ce Natalia robotea printre butuci,

ca vrednică vieriță ce era, iar Zaharia Bârsăn se dusese la Brașov, cu Olimpia.

Abrudeanu îi scrisese din Călimănești patru fețe de coală, buchisite cu sfaturi, în care îl ruga:

« Fii atentiv, frate, că tu prea ești cutezător și nu ai răbdare. Invață încet alfabetul aviatic, așa cum ai deprins abecedarul în școala dela Binținți. Altcum vei comite din grabă vreo imprudență care — ferească-te! — ar putea să te coste viața, sau, în cazul cel mai bun, să-ți strici aparatul. Urmărește cu atenție cum se comportă motorul și numai succesiv caută a-ți da drumul în aer la o înălțime de-o jumătate, apoi un metru și așa mai departe... »

Ca să dee mai multă greutate sfaturilor, pomenea de Hauvette Michelin, care-și lovise aeroplanul de-un stâlp, lângă Lyon, la 13 Mai. Povestea apoi moartea lui Thadelens Robl dela 18 Iunie, de căderea lui Karl Wachter, care se sfărâmase la patru Iulie în Germania, prăbușindu-se dela 150 de metri și de pierderea celui dintâi aviator englez Charles Stewart Rolls, mort la 12 Iulie, în timpul unui sbor la Meetingul din Bournemouth.

Vlaicu, sâcâit de atâtea sfaturi, a zvârlit scrisoare cât colo, râzând:

— « Du-te dracu' măi frate, Abrudule, că tu le scrii la mine ca la foaia ta. Apăi, eu n'am timp de gazete, natie! »

Și a fost recunoscător în felul său lui Pătrășcanu, care îi trimisese dela Agapia o carte poștală ilustrată, unde nu scrisese decât: « Eu dorm, tu zbori, el cade... » și adăugând, spre lămurire ca Motto, vestea căderii unui belgian, Daniel Kinet, la 15 Iulie.

In schimb, doctorul Lupu n'a scris nimic. Se înfundase la Arsura, lângă sfătoșenia părintelui Gheorghe, taică-său, și-l

învăţa politică şi răbdare pe Panait, fratele lui cel mai mic, elev abia trecut în clasa cincea, mândru foc de uniforma neagră cu două rânduri de nasturi galbeni, vipuşcă vişinie şi poale de rendingotă a Liceului Internat din Iaşi, dar cu urechile încă roşii din pricina degetelor neîndurătoare ale lui Gheorghe Lascăr, profesor de Matematici.

Pasă-mi-te Lascăr, un om înalt, drept, chipeş nevoe mare, cu barbă căruntă tăiată în două şi ochi fioroşi, cari vârau spaima în copii, avea obiceiul să nu bată — dar bătae era aceea: — decât pe şcolarii buni la Matematică. Asta o ştia doctorul Lupu dela celălalt frate, tot doctor şi tot Neculai ca şi el, care învăţase tot la Internat. De aceea îl mângâia pe Panaite:

— « Lasă, bre, că aşa-i şi în politică. Lumea dă în cei buni. Deprindi-ti di pi acum că doar şi tu ai să faci politică în zilili tali... ».

De-ar fi auzit vorba asta, Vlaicu ar fi putut spune că şi în aviaţie e cam la fel; ba, curând s'a dovedit a fi cu totul la fel, când a primit o blândă veste dela Ministerul Lucrărilor Publice prin care, i se arăta că, din pricini de economie, i se tae diurna de trei sute de lei lunar.

Era, cum se vede, rodul articolelor din « Seara ». Iar asta dovedeşte că Vasilică Morţun dorea să aibă bună pace în conacul dela Broşteni, unde unul ca Bogdan Piteşti, ar fi putut găsi destule pricini de sâcâială. Mai ales că Morţun era bănuit a fi avut amestec greu în lupta lui Haret împotriva Vlădicăi Safirin a Romanului.

Când a citit Vlaicu întâia oară adresa Ministerului, nu l-a durut. A repezit spre Broşteni nişte vorbe ca în coasta Sărăxăului, apoi a uitat. Dar spre sfârşitul lunii, când a venit vremea să plătească cei două sute de lei, leafa lui Ion, iar portarul

dela Hotel i-a întins nota pentru chiria odăii, — o sută douăzeci de lei — a înţeles că din cei trei sute de lei, diurna dela Arsenal, nu-i tocmai uşor să împlinească toate cheltuelile, ba să-i rămâie şi pentru mâncare.

Nici măcar n'avea dela cine să împrumute în nădejdea vreunui câştig viitor.

Atunci s'a supărat tare şi o dimineaţă întreagă a scris fel de fel de scrisori, jeluindu-se de nedreptate. I-a scris lui Boca la Abbazia, i-a scris lui neica Dumitru, cerându-i să-i trimită vreo mie de coroane şi i-a scris lui Pătrăşcanu:

Bucureşti 25 Iulie 1910

Frate!

Miniştrii tăi, frate, mi-or tăiat leafa. Apăi acu ce-oi face? Eu la ei nu mă duc că nu le ştiu vorbi pe domnie şi de loc scap oareşce vorbă care i-o mânia. Tu să vini repede că acu n'am vreme de cujetat la criţari. Lucru cu gândacu' măi, şi merje No. 1. Incă şi Gnômu puşcă fain. Fac mereu zboruri, dară nu aşa mari, să-i prind năravu' bine.

Salut naţia!

Vlaicu.

Cea mai lungă şi mai dureroasă epistolă şi-a îndreptat-o însă la Budapesta, spre Goga. S'a hotărît cu greu să i-o scrie. Poetul îi era prieten de altă treaptă decât toţi ceilalţi. Aşa l-a socotit totdeauna şi nicio clipă nu şi-a schimbat gândul. De Octavian Goga îl lega, nu recunoştinţa pentru omul care-l adusese în ţară, căci Vlaicu nu ştia ce se numeşte recunoştinţă aşa cum îndeobşte nu ştiu nici copiii — ci simţământul că

poetul — numai el — a mânuit toată omenirea, care avea să sară şi să stea în ajutorul aeroplanului, începând cu Brătianu, cu Haret şi sfârşind cu Iosif şi cu Abrudeanu.

De aceea, când cerea lui Pătrăşcanu o alergătură ori o stăruinţă, nici prin minte nu-i trecea că face o rugare şi că deputatul ar putea să nu i-o împlinească.

Il socotea pus la îndemâna lui, aşa cum îi socotea pe toţi ceilalţi. Iar faptul că Octavian Goga mişcase toată maşinăria aceasta de oameni mari cu atâta uşurinţă şi atât de repede, i-l creşteau lui Vlaicu până la înălţimi de nimeni ajunse. In sfârşit, dacă Brătianu sau Haret, sau ei şi cu toţi ceilalţi împreună erau « Regatul », şi dacă Vaida Voevod, Iuliu Maniu şi toţi ceilalţi erau Ardealul, apoi Octavian Goga era şi Regat şi Ardeal la un loc.

Mai limpede spus, era singurul om pe care Vlaicu îl recuştea de-asupra lui.

Se zice că, odată, Regele George V al Angliei, colindând prin ţară, a intrat într'o şcoală de sat. A fost foarte nedumerit văzând însă că învăţătorul stă tot timpul cu pălăria în cap în faţa Sa. Indată însă ce-au eşit afară, învăţătorul s'a descoperit şi apropiindu-se de rege i-a spus:

— « Sire, cer supus ertare Majestăţii Voastre, că am stat tot timpul cu pălăria în cap. Dar dacă şcolarii mei ar şti că se află pe lume măcar un singur om, în faţa căruia eu trebue să-mi scot pălăria, nu m'ar mai respecta. »

Pentru Vlaicu, Octavian Goga era ca învăţătorul Scoţian, pe care nimeni pe lume nu-l poate sili să-şi scoată pălăria din cap.

Asta ar fi o formă de zeu pământean, Duhul satului românesc îşi făureşte totdeauna asemenea Dumnezei de casă, tari şi

duioşi în acelaş timp, pentrucă puterea lor nu mai pluteşte în neguri, ciudată, dătătoare de nelinişti, ci e apropiată şi poate căpăta lămuriri omeneşti.

De aceea când Aurel a început scrisoarea către Goga cu aste vorbe:

« ...Haide, frate, la Bucureşti de mă scoate din belea că eştia fac politică din aeroplan... »

era încredinţat că poet ul, omuleţul bălan de-o schioapă şi de douăzeci şi nouă de ani — poate descurca — numai coborînd din tren — toată încâlceala iţelor unui guvern întreg.

După ce şi-a pus scrisorile la cutie, a trimes şi o telegramă lui Abrudeanu la Călimăneşti. Il chema să se întoarcă repede şi să vorbească cu Morţun, căruia îi era apropiat.

Iar fiindcă ziaristul nu s'a întors până la 11 August, Vlaicu, rămas fără niciun ban şi ruşinat să lămurească lui Carol, portarul, cele întâmplate, a trimis răspuns la Hotel prin Ciulu că trebue să plece în Ardeal, şi a dormit tot timpul la hangar, mâncând pe datorie la Cantili.

Astfel, în vreme ce băetanul smead, cu oasele amorţite de scândurile tari pe care dormea, cu hainele boţite şi rufele neschimbate, murdar şi nehrănit decât cu felioare de salam uscat, se încleşta pe volanul păsării lui, sfredelind cerul cu vijelia motorului şi făurind o poveste nouă, în ograda largă a unui conac moldovan, un ministru cu chip de drac se lăsa dus cu roaba, în joacă, de-o actriţă micuţă şi bălae.

Se războia acum cu temerile lui mult mai greu decât cu lipsurile. Trebuia să înveţe cârmele spre dreapta şi spre stânga.

Fără viraj nu mai putea să înainteze în niciun fel, nici în depărtare, nici în înălţime, fiindcă se primejduia să iasă din hotarul câmpului.

O încercare făcută pe pământ într'o dimineaţă cu vânt puternic îl dovedise că, spre deosebire de cârma de înălţare, cele două jumătăţi de cerc, puse paralel, care slujeau de cârmă de direcţie, ascultau cu mare uşurinţă de comandă. Aeroplanul se răsucea la cele mai mici mişcări. Aşa dar, acum trebuia purces un alt rând de lecţii.

Incercările făcute în mersul pe jos pe câmp, n'au fost prea fericite. Işi dădea seama că burduful greu şi lung pe care-l alcătueşte aeroplanul, va trebui, în chip firesc, să işte o aruncare puternică în afară, cu toată roata ocolişului. Iar pe jos, această aplecare nu se vedea.

Deci a fost silit să încerce virajele de-a-dreptul în sbor.

De aici încolo, porneau însă temerile, pentrucă nici câmpul nu era destul de mare, să-şi poată îngădui ridicarea mai sus, şi sboruri mai lungi, nici amintirea nu era aşa de slabă, să uite că Guillemin căzuse în timpul virajului. Negreşit, Farmanul nu avea puterea să se îndrepte dela sine, prin pendulare, ca aeroplanul său. Totuşi această îndreptare nu se putea face decât dacă ar fi fost destulă înălţime. Ş'apoi, oricum, în viraj, din pricina înclinării aripelor, suprafaţa de susţinere se micşorează, aducând coborîrea maşinei întregi. Vlaicu nu putea să ştie cât va coborî aeroplanul în viraj, iar cei cinci metri de înălţime nu erau de fel o chezăşie de bun sfârşit, când numai lungimea unei aripi era de cinci metri şi jumătate. Aşa dar s'ar fi putut să intre cu aripa în pământ.

Din pricina acestor judecăţi, multă vreme nu se îndemna nici măcar să caute o rotire largă.

Dar în ziua 30 de Iulie — era într'o Vineri, disdedimineaţă— când a eşit din hangar, a zărit porţile şandramalei lui Bibescu date în lături.

I s'a oprit bătaia inimii.

— « No! ... Inimicu'! » aşa a murmurat, iar vârfurile degetelor s'au cârcit, de parcă nimeriseră într'un muşuroi de furnici. A fost încredinţat că a venit să zboare. De aceea, n'a cutezat să se ducă şi să vadă. L-a trimis pe Ion.

— « Se pregătesc, cică zboară peste câteva zile — poate într'o săptămână », a adus Ciulu răspuns. Prinţu' vrea să sboare şi 'mnealui când deschide Cerchez. Unul din oamenii de aici e mecanicul maşinei. Zice că a fost la Chitila şi a văzut Farmanul. E pe terminate, aşa că la cincisprezece August încep încercările.

Cu mâinile înfipte adânc în buzunare, cu ţigara uitată în gură, lipită de buze şi fumegând singură, fără rost, Vlaicu închisese ochii pe jumătate şi privea în pământ, bosolind cu călcâiul un smoc de iarbă.

Dramul de linişte, puţin, atât cât se îndurase Dumnezeu a-i lăsa, se sfârşise. Rânjea acum din nou nenorocul, pentrucă toate astea îl găseau tot nepregătit.

— « Apăi, de bună samă, aşa-mi trebe, că m'am fo' trândăvit şi am avut frică de viraj. » gândi el, învrăjbit.

Ii venea să-şi tragă palme, atâta năduf îi podidise în suflet N'a stat mult în cumpănă şi a poruncit să-i scoată aeroplanul pe câmp.

După încercarea obișnuită a motorului, gândacul duduia din tot pieptul luciu și voinic, tremurând nerăbdător pe roțile subțiri și întinzându-și frânghiile ținute de soldați.

Vlaicu hotărîse să cotească foarte puțin dintru început și să coboare la loc. Firește, cotirea va fi la stânga. De virajul pe dreapta se teme, măcar că învârtirea în sens protivnic a celor două helici ale lui, negreșit că nimicește năzuința de răsturnare. Lui nu i se poate întâmpla ceea ce a pățit Guillemin, la care, fără îndoială, va fi ajutat și așa zisul efect girator al helicei. Totuși e mai bine să ocolească primejdia, pentrucă învârtirea motorului trebue să aibă și ea o reacție oarecare.

A ridicat mâna. Aeroplanul tae cale netedă, se ușurează și se deslipește îndată de pe iarbă. Treizeci patruzeci de metri de lunecare dreaptă, apoi urcă sus la cinci metri, unde se apleacă la loc și sboară întins spre zarișteа fortului Domnești.

Maiestoraşul prinde a încerca potrivit cârma. Odată, de două ori. Dar, fie că înălțimea îl înșală, fie că într'adevăr mașina nu ascultă, el nu simte nicio întoarcere. Trage iarăși ușor volanul la stânga, cât un lat de palmă și-l ține pe loc; nici un semn. Mărește unghiul... iarăși fără folos. Dă mai mult... și abia atunci i se pare că mașina își mută botul încet, spre stânga pâlcurilor alburii din zare.

Dar, deodată, tresare. Incordat pe încercarea cârmei, n'a prins de veste când a ajuns la o sută de metri de marginea câmpului. Nu mai are unde coborî. Dincolo sunt ogoare, sămănături, arătură. Aparatul e ca și sfărâmat.

I s'a pus pâclă pe ochi, pâclă pe creer. O singură scăpare de gând:

— «Tot la inimici e plăcută și iasta!».

Apoi așteaptă sfârșitul...

... Gândacul chiuie întins peste ogoare...

Brusc, peste mintea toropită fulgeră lumină. O lumină ascuțită, în care vezi prin lucruri, ca prin limpezimi de cleștar. O luciditate rece, neomenească. Simte în el puteri uriașe de înțelegere și de faptă, ca și când ar fi țâșnit lumina lui Dumnezeu înlăuntrul lui. Rotește cârma și sue la zece metri, sau poate la douăzeci. Nu mai știe nici el cât.

Apoi, scurt, svârle bărbătește volanul spre stânga, cât îndură.

Ca izbit de-un perete botul mașinei se însucește în loc. E o clipă de ameteală. Aeroplanul s'a întors, ori pământul? La dreapta, unde erau cărămizi, e cer. La stânga, unde erau copaci, e iarbă. Inainte, unde era fortul Domneștilor, răsare hangarul lui, baraca lui Bibescu, iar în fund, mai departe, peticirea luminoasă și măruntă a orașului.

Rotit în loc, pendulul s'a aruncat departe, aproape paralel cu pământul, aripele sunt ajunse la verticală pe iarbă, ca un cuțit.

Vlaicu se simte svârlit în fundul scaunului cu o putere care-l sperie. Icnește în lovitura apăsării și se miră că nu se rupe carlinga sub el. Rămas fără sprijin destul, aeroplanul lunecă pe aripă în jos. Un metru, doi, trei...

Pământul s'aproprie în coastă... se prăbuşeşte!...

Se prăbuşeşte?...

Incă nu...

Iarba fuge dedesubt... Aeroplanul, sub greutatea carlingei care se trage în jos, îşi reia aşezarea dreaptă, legănându-se larg...

A virat!... Insfârşit a virat.

Acum sboară, săgeată, spre hangar... Dincolo de el... tocmai la locul de unde se ridicase.

Tae motorul şi coboară dumnezeeşte de uşor, de neted şi de lin...

Din uşa hangarului de scânduri, mecanicul lui Bibescu se cruceşte şi fluieră:

— « Fiuu... Asta n'a mai fost viraj. A fost stânga'mprejur! »

Ion Ciulu, care înghetase adineauri, întoarce acum domol capul şi privindu-l cam de sus, să-l copleşească sub fală, gâfâe:

— « Ehe băete... Şi încă asta nu-i nimic!... »

In grai războinic asta s'ar numi că avangardele au luat contact...

După ce a coborît din carlingă, Vlaicu mângâe lemnul gălbui al montanţilor, ca pe un braţ de om:

— « No! Apoi acum, gândacu' tatei vie şi Altfelu', că nu-i bai... Noi putem merje pân' la Dumnezău Bunu. »

După câteva minute de odihnă a dat iarăşi poruncă de plecare. Toată ziua aceea a făcut peste zece sboruri dus-întors, cu viraj desăvârşit, până când, sub sară, în faţa lui George Costescu dela Revista Automobilă şi a Inginerului Seewald, braşoveanul cu care se împrietenise în 1907, la Wiener

Kochschule, pensiunea Vieneză din München, a ajuns să sboare un kilometru întreg, cu întoarcere, apoi să împlinească un minut de sbor.

Seara, din cei din urmă gologani pe care-i mai avea, a desstupat la Tomek o sticlă de șampanie Müller, și a băut-o pe din două cu Seewald. Pe urmă, s'a întors la Cotroceni, în hangar, să doarmă pe scânduri.

In mijlocul acestei noui căi luminate, pe care și-o deschisese, în mijlocul biruinții care i se părea cea mai de seamă din câte avusese, a căzut scrisoarea lui Romul Boca, plină de spaimă și de durere, ca un țipăt. Avocatul se întorsese dela Abazzia și găsise în maldărul de jurnale din Regat, care tot crescuse așteptându-l pe birou, veștile privitoare la căderea și sfărâmarea aeroplanului lui Aurel.

Primise la Abazzia o scrisoare grăbită dela Vlaicu. Dar acolo, sburătorul pomenea de cădere liniștit, ca de o întâmplare neînsemnată. Gazetele însă, erau așa de îngrijorătoare, încât bietul Boca a crezut că-i bine să-i dea și el oarecari sfaturi:

Frate Aurel,

Tu ai tot povestit că-i eschis să cazi cu aeroplanul, dar eu citesc cu spaimă acum, la foile din Țară, că aceea s'a întâmplat tocmai când erau de față Prinții cei tineri. Acum ce vei face? Eu m'am speriat tare la asemenea veste și te rog, frate, să te cugeți bine. Citesc mereu de mașini care tot cad și moare lumea. Apoi tu nu trebue să te primejduiești, că iești al neamului nost' frate. Și neamul are nevoie de un geniu ca tine.

Citind vestea la foi, cu durere văd că de tine nu scrie ce s'a întâmplat. N'ai avut lovituri?

Incă mă gândesc, frate, de n'o fi aeroplanul slab. Grijeşte să-l faci tare să nu se mai rupă. Răspunde-mi repede, că noi tot mereu vorbim de tine, dar tu n'ai scris aici la nime şi în foile din Bucureşti nu mai aflu nimic. Aşa mult lucri la reparat? Ori poate tu n'ai bani şi aceia nu-ţi dau?

Te îmbrăţişează prietenul tău,

Romul.

Bucureşti, 2 August 1910

Frate Boca!

Ce dracu' de te gândeşti, tu trebue să ştii că maşina mea este cea mai bună, parcă ţi-am fo' scris la Abazzia şi tu nu-mi răspunzi. Ţi-am scris că m'am ridicat la zece metri dintr'o dat' făr' numa mi-a fost cam frică să nu mă ridic prea sus şi aşa coborându-mă repede, am rupt scheletul. Acum e de mult reparată, dar învăţ încet şi nu las absolut pe nimeni. La experimente stau soldaţii cu armele pe de lături şi la jurnale nu mai public nimica până nu fac barem 2 klm. Aseară iar am sburat cam 200 metri; fac numa sărituri ca nu cumva să mai strâc maşina că 'eştia mă râd.

Prin urmare fii tu liniştit că ştiu eu ce fac. E sigur că am mulţi inimici cari îmi fac rău — aşa or făcut de nu mai am leafă — dar puţin îmi pasă, că la urmă mi ţi-i fac de râs pe toţi. Vreau numa să fac acuma barem o lună experiment fest că să mă obişnuiesc bine. Să-mi scrie ce se vorbeşte de mine şi ce scriu foile.

Ministrul de Război mi-a dat 2.500 lei pentru reparaţie.

Te sărută,

Vlaicu.

A scris că sburase două sute de metri cu o seară înainte, dar mințea. In Dumineca aceea sburase peste doi kilometri, de vreo cinci ori. In firea lui întoarsă și cu porniri de copil, intrase gându-l că-i merge rău dacă se mai laudă.

Și-apoi, ținea să uluiască lumea la deschiderea aerodromului Chitila, întrecând pe toți care or sbura...

Abrudeanu s'a întors la 11 August, într'o zi de Miercuri. Dis de dimineață, după ce și-a lăsat geamantanul acasă, a venit la Cotroceni să sfătuiască temeinic cu Vlaicu despre toate. Nu era vorba numai de leafa tăiată de Morțun. Trebuia purceasă acum toată campania, hotărîtă înainte vreme de prieteni. Asta însă cerea și o cheltuială, fie măcar numai plata trăsurilor dela gazete și până la câmp. Căci, de bună samă, Rusu Abrudeanu sau altcineva, se cerea să fie de față la toate sborurile lui Vlaicu. Ba să aducă și alți gazetari.

Sărmanul Maistoraș asculta chibzuelile astea cu o spaimă de nedescris. Ce știa el de toate câte se pot face și cum se pot face? A dat din umeri:

— « Fă și tu cum crezi. Eu oi șpeza bucuros. Făr' numa acu' n'am crițari! »

Atunci gazetarul a gândit să afle vreun cunoscut, vreun prieten, care să fie înlesnit a face cheltuielile de trebuință și să și le întoarcă mai pe urmă, din ceea ce avea să aibă Vlaicu de primit.

N'a fost greu să se găsească omul. Chiar în dimineața aceea, Aurel Vlaicu i-a dat o scrisoare, unde îi recunoștea dreptul să ia un procent de patru la sută din toate câștigurile ce i s'or ivi.

După iscălirea învoielii, Abrudeanu s'a dus la Morţun.

— « A fost o greşeală. » i-a răspuns Ministrul, auzind ce-l aduce. « I-am pus la loc indemnizaţia. Să vie să-şi ridice banii pe luna trecută. Şi spune-i că, de-i reuşesc experienţele, îi dau şi un premiu de trei mii de lei. »

Gazetarul n'a înţeles niciodată ce-a însemnat această răsucire a lui Morţun şi de unde anume pornise. Doar Buchman, secretarul particular al Regelui Carol I credea că-i cunoaşte obârşia. Drept vorbind însă şi el se înşela.

După amiază, pe la ceasurile cinci, Vlaicu l-a dus pe Abrudeanu la Cotroceni, să-i arate ce ştie. Dar când aeroplanul era scos din hangar şi era împins spre locul de plecare, pe şosea s'a arătat un automobil. In dreptul câmpului a cârmit scurt şi s'a îndreptat spre şandramaua lui Bibescu.

— « O fi Prinţul Carol? » a întrebat jurnalistul.

— « Nu! » răspunde Vlaicu « 'esta nu-i auto' lui' Prinţu'. »

Din maşină coboară un tânăr dichisit, bălan, roz la faţă, cu mustăcioară aurie şi ochi albaştri. Se apropie şi salută:

— « Dumneata ieşti domnul inginer Vlaicu? ».

— « De bună samă. » face Maistoraşul. Atunci nou venitul îi întinde mâna:

— « Imi pare bine. Eu sunt vecinul şi camaradul dumitale. »

— « No! Şi cum te chiamă? » şueră repede Aurel, încolţit de bănuială.

— « Valentin Bibescu. » întoarce zâmbind, celălalt.

Numele acesta plesneşte uscat şi usturător în urechea şi creerul ardeleanului.

Murmură, măsurându-l cu ochi pătrunzători şi fără cruţare:

— « 'Miata eşti Prinţu? »

— « Eu. »

— « D'apăi eşti junişcan de tot, domnule Prinţule! »

— « O să am destulă vreme să nu mai fiu », răspunde subţire şi drăguţ Bibescu. Dar Vlaicu nu gustă hazul. Nici nu-l înţelege. N'are vreme. Gândul lui e în altă parte:

— « Şi ai fo' învăţat să sbori? »

— « Da. Mi-am luat brevetul. »

— « Douăzeci? »

— « Tocmai. »

— « Cu Blériot-u? »

— « Exact ».

O tăcere. După aceea Vlaicu reia:

— « Ţi-ai fo' gatat maşina? »

— « Aproape. »

— « Blériot? »

— « Exact. »

Altă tăcere, ceva mai lungă; Vlaicu tuşeşte uscat de câteva ori, apoi:

— « Şi când sbori? »

— « Când isprăvesc montarea ».

— « Merje greu? »

— « Câteva zile. »

— « Sbori şi la Cerchezu' Duminică? »

— « N'am să fiu gata cu încercările. »

Vlaicu dă din cap scurt, şi răspunde încă mai scurt:

— « Eu mi-s gata. »

Tot timpul acestui schimb de vorbe, ardeleanul n'a slăbit din ochi pe Bibescu. Parcă ar vrea să desghioace din el vrăşmaşul pe care şi-l bănuia. Dar în ciuda pornirii sale, tânărul i-i

plăcut, apropiat, prietenos. Nu semăna de fel cu aceea ce-şi închipuise că are să fie « Altfelu ».

Foarte repede însă, vine negura. Valentin Bibescu se învârte îndelung de jur împrejurul gândacului. E cam uluit de zecile de noutăţi pe care le vede în născocirea românului, faţă de maşinile din Franţa, pe care le-a cunoscut. Nu-i place, nu-i displace. Il miră doar. Coborît din formula lui Blériot, pentru el gângania asta uriaşă e o ciudăţenie, nici decum o maşină de sburat. Ii place chipul cum e construită, îi place cât de ager sunt deslegate anume lucruri, dar nu crede nici în folosul celor două helici, nici în folosul motorului rotativ, nici în cârmele progresive, nici în coborîrea centrului de greutate.

Cât priveşte aripa, moale, fără nervuri, aceea îl sperie de-a-dreptul.

Nu rosteşte niciun cuvânt, dar Vlaicu vede acum prin el, ca prin sticlă.

I-o şi spune, fără ocol.

— « 'Miata cu Blériot-u, nu-ţi place gândacu' meu... »

— « Nu-l înţeleg. » îi răspunde Prinţul, ascunzându-se după cuvinte.

Dar maistoraşul dă de-a-dreptul:

— « Apăi aceea nu-i de înţeles, făr' numa de văzut cum sboară. Că 'esta tae aspru pe Blériot-u' mneatale. »

— « Olala! » face Bibescu. « Asta-i cam mult spus. Trebueşte, văzut, într'adevăr. »

Biciuit, Vlaicu se sbârleşte:

— « No! Vezi-l-ăi îndat'! »

Şi, mânios, dă poruncă de pornire.

E acum deplin stăpân pe sborul lui. Sborurile strâns urmate atâta vreme, i-au deprins mâna şi ochiul, de poate da, dintr'o

dată, mişcarea comenzii, tocmai cât trebue. Nici nu se mai poate spune mişcare. Mai nimerit ar fi să-i zică: izbitură. Ştie să sară de pe pământ după cel mult patru zeci de metri, ştie cât trebue să gonească peste spicul ierbii, până să-şi capete repeziciunea trebuitoare urcuşului, ştie cum să se avânte în sus, cu ce înclinare, ştie cu cât trebue să-şi aplece aeroplanul ca să coboare lin şi ştie cât trebue tăiat motorul. Aude iuţeala, iată. Iar mâna ştie să o folosească.

Stăpânirea pe care a căpătat-o, l-a adus să înceapă a simţi chiar bucuria şi frumuseţea sborului. Farmecul lunecării vântişe pe netezimi ca de sticlă, vrajba îmbătătoare a leagănului pe care-l închipue maşina, când parcă răsuflă între noduri de aer mai des, ori mai rărit. Il speriaseră la început, cum nu le ştia ce sunt şi nu înţelegea ce rost au pe timp aşa de liniştit şi aşezat, cum îşi alegea el pentru sbor. Dar până şi acelea au fost bune deprinderi, fiindcă acum nu-l mai sperie nici chiar clătinarea de vânt.

Astăzi, sub biciuirea lui Bibescu, mâna nu poate să dea greş.

Când ridică braţul şi face semnul de plecare, zvârle Prinţului o privire aşa de plină de zâmbet, aşa de plină de biruinţă, încât chiar Bibescu, bun sburător, simte admiraţie pentru stăpânirea şi încrederea de sine a ardeleanului.

Aripile larg deschise în lături parcă'ar vrea să strângă cerul la piept. Lunecă întins şi rotund, ridicându-se tot mai sus. Zece metri... douăzeci... treizeci... curând ajunge la cincizeci de metri înălţime.

Goneşte spre forturi.

Se vede cât un cocor. Apoi, încet de tot, se micşorează... La trei kilometri depărtare, deasupra lanurilor, se răsuceşte în loc şi se întoarce.

— « Ce-i asta? » şopteşte Bibescu.

Dar Ciulu, de alături, răspunde moale:

— « Viraj. »

Peste două minute, gândacul îşi răsfrânge aripile în faţa lor, de parcă ar fi o făptură care întinde braţele şi încheie:

— « Iată! »

— « No! Ai fo' văz't, dom'le Prinţ! » îi râde Maistoraşul din carlinga lui.

Bibescu nu răspunde la întrebare. Zice:

— « Virajul dumitale a fost foarte primejdios. »

— « D'apăi cine vrea să moară în pat, nu se sue la maşină, domnule, făr' numa stă acasă! » îi întoarce sburătorul. Şi fiindcă nu vrea să lase nici urmă de bănuială că sborul a ieşit numai întâmplător aşa, purcede a doua oară, ridicându-se la fel, plutind la fel, răsucindu-se la fel, coborînd la fel.

Acum Bibescu a înţeles. La volanul acela e mână care ştie, care vrea, care poate. Strânge cu toată căldura mâna aceea cu oase mai tari parcă şi mai multe decât se află deobicei, apoi pleacă.

In urmă-i Vlaicu ia pe Abrudeanu de spate şi nici nu-i bagă de seamă îngăimările uimite. Spune:

— « L-am fo' tăiat, frate, o nu l-am fo' tăiat? No! Păi aşa mi-i mocanu', naţie! Nu ştie zice la clavir, făr' numa la flueru' dires de mâna lui... »

Abrudeanu s'a uitat la Vlaicu de parcă avea alt om în faţa lui. Crescuse. Ar fi vrut să-i spue o vorbă de laudă şi n'o mai găsea. Ii dăduseră lacrimile. Dar Maistoraşul Aurel, văzându-l, l-a înşfăcat de umeri şi scuturându-l, a zis cu inimă şi vesel:

— « No! D'apoi Abrudule, nu plânje acuma, frate, ţi-o fi de lipsă când mi-oi frânje eu grumazu!... Că şi aceea s'o necesita ca să fie Kunstu fain... »

A doua zi, Joi, un om venit din partea Prinţului Valentin Bibescu i-a adus lui Vlaicu o cutiuţă şi un plic.

In cutiuţă era o medalie de aur, care arăta, pe o faţă un Sfântu Gheorghe, ucigând balaurul, iar pe cealată purta scris:

« In amintirea biruinţii sburătorului Aurel Vlaicu dela 11 August 1910 ».

In plic, pe o hârtie înflorită cu blazonul Bibeştilor, Maistoraşul a citit:

« Sperând că această medalie îţi va aduce şi mai mult noroc, ţi-o trimit cu sincerile mele felicitări şi cu deviza strămoşilor mei: « Inainte cu Dumnezeu ».

Valentin G. Bibescu

Foaia a tremurat în mâna lui Vlaicu. O înduioşare domoală s'a întins peste toate încordările şi le-a învins. S'a pomenit sâcâit de răul, pe care îl gândise de atâtea amar de ori şi a încheiat:

— « D'apăi esta-i domn! Zău de Dumnezău! Nu i-oi mai zice « Altfelu » făr' numa: frate, ca la prieteni » şi l-a căinat: « Cum drac' o fo' ajuns aşa ficior fain la Blériot? »

...Sfântul Gheorghe din medalia lui Bibescu mai omorâse un balaur...

I-a rămas puţină vreme până Duminecă. Abia două zile: Joi şi Vineri, fiindcă Sâmbătă n'ar vrea să sboare. Iar dacă până la Chitila are cincisprezece kilometri în linie dreaptă, înseamnă că îi trebueşte cam o jumătate de ceas de sbor, că să facă drumul dus şi întors.

Curajul începe a-l părăsi. Sau mai adevărat vorbind: cutezanța. Fiindcă nu mai voia să-și îngădue nebunii. Prea le plătise scump totdeauna. Înțelegea să facă sboruri liniștite, să fie cu totul stăpân pe mâna și pe mintea lui, nu cutremurat de grija înfrângerii, de frica prăbușirii. Miercuri, când sburase ciudos în fața lui Bibescu, își călcase hotărîrile și se avântase de două ori mai sus, de două ori mai departe decât se cuvenea, după orânduirea ce-și luase. Nu putea însă face în fiecare zi nechibzuința asta. S'a întors, deci, cuminți la sborurile lui de învățătură, poruncindu-și:

— « 'esta nu-i meeting, nație, făr' numa experiment și studiere! »

Dar de gândul sborului spre Chitila tot nu s'a lăsat. Și-a tăiat doar ambiția în două, hotărîndu-se să aterizeze pe aerodromul lui Cerchez. Se mângâia astfel:

— « De-or vedea că mi-o succes a sbura până acolo, or crepa de necaz, de bună samă. Dară dacă plec îndărăt, de loc și-or uita de mine. Așa, oi coborî și-oi resta, să le fie necazu' mai lung... »

Deci, limpede, nădăjduia că, în două zile, să ajungă a sbura bine cincisprezece kilometri. Adăugând timpul de ridicare și coborîre își cerea prin urmare un sbor de vreo cincisprezece—șaisprezece minute, la cel puțin o sută de metri înălțime.

Bine înțeles, după un obicei vechiu, n'a spus nimănui ce țintește. Ba, lui Abrudeanu și lui Chendi, cari fuseseră de față la vorba cu Bibescu, le-a dat să înțeleagă că numai glumise.

Și-a dat seama însă foarte repede că socoteala îi era greșită. Nu făcuse până azi nicio încercare de sbor peste oraș, nici nu avusese prilej să coboare în alt loc decât pe câmpul neted al

poligonului de tragere. I se cădea acum să se gândească şi la primejdia unei coborîri silite. Dacă sbura peste oraş, unde putea să coboare? Doar pe câmpul Pricopoaei, pe maidanul de lângă Malmaison, în piaţa Gării de Nord şi apoi tocmai spre Bariera Griviţei. Socotind că putea să plutească fără motor de vreo zece ori înălţimea, sburând la o sută de metri, îi rămânea să-şi aleagă loc de coborîre pe o rază de un kilometru.

Prin urmare, pentru trecerea oraşului, avea nevoie de cel puţin şase ori şapte locuri prielnice aterisajului. Cum nu le putea găsi, trebuia, sau să crească înălţimea până la trei sute de metri, sau să ocolească oraşul pe câmp, printre satele Roşu şi Chiajna, ca să iasă deasupra Giuleştilor, de unde să se apropie de şinele trenurilor, spre Miazănoapte, până la Chitila. Calea asta îi mărea puţintel drumul şi îi era necunoscută. Trebuia să bată coclaurile, să-şi hotărască de mai înainte locurile, fiindcă nici pe arături sau în porumburi nu putea coborî.

Il biciuiau însă amarnic, veştile dela aerodromul lui Cerchez. Michel Molla, pilotul, venise, Farmanul era gata montat şi trecuse la încercări din ce în ce mai cutezătoare. Se auzea chiar că, urmau sboruri de toată frumuseţea şi că francezul se dovedeşte desăvârşit conducător. Pe de altă parte, în hangarul lui Bibescu se lucra de zor...

Vlaicu nu-şi mai afla astâmpăr. A lăsat pe Sâmbătă să facă alergătura pentru aflat locurile prielnice trecerii şi s'a încleştat cu mâinile de volanul maşinei de sbor, în vrerea neînfrântă să-şi ajungă ţelul.

Intr'adevăr, Vineri seara, când începuse a fumega amurgul peste întinderi, biata omenire din Roşu şi din Chiajna a tremurat de spaimă, împietrită la detunetul înmiit, la vâjâiala şi

arătarea de apocalips, care gonea peste culmile caselor, în chip de pasăre uriaşă. Javrele înfricate o zbughiseră pe sub lemne, copii plângeau agăţaţi de fustele mamelor, femeile îşi făceau cruci, iar bărbaţilor le încremenise sudalma de groază în gât. Doar boii, paşnici, răsuciseră capul în sus şi, privind tăunul acesta zănatec, venit nefiresc la ceas fără vipie, au purces să vânture din cozi, chip să-l alunge.

Vlaicu, după ce şi-a atins ţinta — opt kilometri dela locul de plecare — a virat scurt şi s'a întors la Cotroceni, şuerând peste câmpuri. Făcuse şaisprezece kilometri.

Şi era Vineri 13 Iulie din anul o mie nouă sute zece.

Astfel Duminică dimineaţa, la cincisprezece, când toate aşteptau deplin întocmite, mâna deprinsă, ochiul limpede, inima hotărîtă şi locurile alese, venirea lui Abrudeanu a fost prăpăd:

— « Frate Vlaicule, după masă la şase oare, sosesc la câmp Cottescu şi Colonelul Iliescu, să te vadă sburând. »

Celălalt s'a scuturat:

— « D'apăi iasta nu se poate că mi-am oareşce să lucru. »

— « Trebue să laşi tot şi să stai aici. Doar sunt oamenii cari ţi-au făcut raport de ţi-au dat bani, frate, şi-ai putut construi maşina! »

Atunci Vlaicu a răspuns, pe neocolite, crud şi adevărat, cum îi era gândul şi firea:

— « D'apăi ce drac' îmi mai pasă mie de ei?... » şi fiindcă n'a avut încotro l-a luat pe gazetar de-oparte şi i-a mărturisit ce ispravă îşi pusese în cap. Negreşit, lui Abrudeanu i-a fost cumplit de necaz, dar era prea târziu. Cei doi n'ar fi simţit nicio bucurie să li se spue că, Vlaicu are altele de făcut în singura zi când erau şi ei liberi, de puteau să-şi piardă câteva ceasuri la câmp.

Gazetarul nu l-a înfrânt pe Vlaicu decât cu o vorbă pe seama lui. Adică:

— « Ş'apăi gândeşte-te, frate Aurel, ce-o zice lumea! »

— « O zice că mi-s mai tare ca Molla şi ca Cerchezu' şi că gândacu' meu e mai tare ca tăte'elea... Şi că am gătat cu inimicii...» aşa s'a răpşit sburătorul. Decât, Abrudeanu a găsit viclenia.

— « Da, frate. Dar de-or afla că nici Colonelul, nici Cottescu nu s'au dus la Chitila, ci au venit aici, n'o zice lumea încă mai de bine? Doar ştiu toţi că, ăştia doi, sunt cei mai pricepuţi în aviaţie... »

Nada a fost aşa de bună, încât Vlaicu a înghiţit-o dintr'odată şi a rămas în undiţă.

— « No! Zău de Dumnezeu că aşa-i! Bravo, frate Abrudule, tu încă eşti deştept! » şi a urmat cu alt glas « Ş'apăi, măi, m'am cujetat şi eu că de ce să-i fac reclamă lu'Cerchezu'? Ce? »

Astfel, a doua zi, gândacul sbura neînfricat în faţa lui Alexandru Cottescu şi a Colonelului Iliescu. Mai întâi un sbor scurt, pe curmezişul câmpului, apoi o stângă'mprejur de i-a îngrozit şi aterisare domoală, tăcută şi lină, de barză ajunsă la cuib.

— « 'Esta o fo' zbor de ciezar! » le-a lămurit Vlaicu. Iar Abrudeanu a trebuit să lupte greu, până să ajungă a înţelege şi a putea tălmăci că e vorba de un sbor de precizie. Intr'adevăr, sburase la o jumătate de metru de pământ şi se ridicase spre capăt numai cât a fost nevoe să facă virajul. Apoi a urmat sbor de înălţime, la vreo cincizeci, şaizeci de metri, în ocoliş larg al platoului şi coborîre îndelungată, cu helicele înţepenite. O plutire într'adevăr turburătoare. Insfârşit, sbor de distanţă spre centura forturilor, până ce aproape nu s'a mai văzut.

Arăta doar cât un vârf de ac de-asupra zării.

— « Ei, Colonele?... » a şoptit Cottescu, şi avea o umbră înduioşată în glas. « Acum, spune drept, câte nopţi nedormite îţi răsplăteşte punctişorul acela, nimicul acela de colo? »

— « Da! De astă dată am avut noroc. » a răspuns Colonelul, turburat.

« De astă dată » însemna că « de altă dată » nu avusese noroc. Pe semne îi era gândul la avioplanul Căpitanului Rodrigue Goliescu, adăpostit acum în hangarele lui Cerchez dela Chitila, mai încet construit decât maşina lui Vlaicu şi până azi fără niciun rezultat ştiut. Se spunea doar că abia în curgerea lunii acesteia vor începe încercările. Dar asemenea vorbă se mai auzise de câteva ori, fără să-i urmeze dovedirea de adevăr.

— « Am fo' sburat pân' la Chitila! » a detunat Maistoraşul la coborîre.

Cei de faţă s'au uitat unul la altul, nedumeriţi.

— « Cum până la Chitila? Doar ai luat-o spre Miază-zi. »

— « De bună seamă. Dară eu nu vorbesc de direcţie, făr' numa de distanţă. »

Şi tot Abrudeanu a trebuit să lămurească ce anume vrea să spue sburătorul, în graiul lui cu noduri şi cu mai multe oase decât carne. In dicţionarul aparte pe care şi-l încropea, Vlaicu dăduse Chitilei tălmăcirea: cincisprezece kilometri.

A doua zi, disdedimineaţă, Bibescu i-a spus Maistoraşului ce văzuse la deschiderea aerodromului. Câteva sboruri făcute de Molla singur, apoi câteva cu călători.

— « D'apăi şi Osmanu' o fo' făcut aşa! Barem 'esta ştie mai bine zbura? »

— « Sboară foarte bine. », a răspuns Prinţul, stârnind pe Aurel să ceară lămuriri:

— « Şi cum sboară? »

La asta s'ar fi putut răspunde doar în glumă: « Pe sus »... sau « In aeroplan ». Deci Bibescu a zâmbit şi a dat din umeri, oarecum încurcat, neştiind ce anume să spue. Atunci l-a ajutat Vlaicu:

— « Cât s'o ridicat? »

— « Aa! Asta voiai să ştii? Cred că aproape de o sută de metri. In orice caz peste optzeci. »

Incruntat, Maistorașul a primit vestea fără bucurie. El nu avusese curajul să se ridice peste optzeci de metri, măcar că-şi hotărîse astfel. Se mulţumise cu mai puţin.

— « Dar viraj pe dreapta face? » a mai întrebat după câteva clipe de cumpănire.

— « A nu! Cel puţin până acum n'a făcut. E primejdios. »

— « Bine! » a încheiat sburătorul după o gândire temeinică.

După aceea a dat orânduire de sbor.

De câteva minute plutea întins peste miriştile pălite şi tot urca. Măsura din ochi, după mărimea hangarului, înălţimea la care se află.

— « Şaizeci... » îşi zice. Apoi, după o sută ori două de mers pe linia zării, ca să-şi ia din nou viteză, urcă mai sus, tot mai sus... ».

— « Fiuuu... » flueră jos, pe câmp, Ion Ciulu, cu gâtul strâmb şi privirea pieziş spre aeroplanul din văzduh, cum se uită păsările din ogradă la ulii cei vrăşmaşi. « Are o mie de metri! »

— « O mie?... Poate că tocmai o mie nu are... » spune zâmbind Bibescu « Dar o sută, în orice caz... »

Ciulu se supără şi se îndârjeşte, dar lasă mai puţin:

— « N'are acolo cinci sute de metri? »

— « Nu... Cel mult o sută douăzeci... »

— « Eeee... are două sutece... »

Negreşit tocmeala ar mai urma, dacă acolo sus, nu s'ar petrece o faptă de spaimă.

— « Ce-i asta? » gâfâe bietul mecanic, nevenindu-i să creadă ochilor. « A virat pe dreapta! »

— « Mda! » face Principele de alături. Şi-ar mai spune ceva de nebunia care se vede sus, dacă toată obişnuinţa şi priceperea lui de sburător, n'ar fi încremenită faţă de virajele uluitor de scurte, făcute în loc, sub creasta cerului.

Intr'adevăr, Vlaicu pare că a turbat. Incercase o întoarcere pe partea dreaptă şi fiindcă a simţit-o că se rotunjeşte la fel de bine ca şi cele de pe stânga, a mai făcut o întoarcere numai decât. Apoi, ca o sclipire de lumină prin creer, i-a trecut gândul că, fiind aşa de înclinat în timpul virajului, poate să-l urmeze până la împlinirea unui cerc întreg numai cu ajutorul cârmei de înălţare, iar nici de cum cu direcţia. Aceasta se schimba acum în cârmă de înălţare.

Era o descoperire şi-a pus-o numai decât în faptă, învârtindu-se strâns şi ameţitor de iute, de parcă maşina era o mână care depăna zorită o aţă pe un ghem.

Când a ajuns jos, a ridicat mâna către Prinţ şi i-a strigat:

— « No! Servus Bibescule! Văz-t'ai? »

Acela i-a răspuns:

— « Eşti un viteaz *domnule* Vlaicu. Un mare viteaz! »

Ardeleanul l-a măsurat o clipă cu ochii şi a priceput. I-a fost de ajuns să vadă că, sub faţa de aur a laudei pentru el, mai era şi alta. Acolo, bietul lui gândac n'avea parte de niciun gând

bun. Dinpotrivă Cu cât era socotită mai vitează mâna lui, cu atât aeroplanul era mai puţin preţuit.

Intre cei doi sburători începuseră arătări de iarnă.

Când a întors maşina în hangar, Vlaicu a privit-o lung şi a mângâiat-o cu duioşie. Cu tonul acela vor fi vorbit cândva şi oamenii vechi, lângă altare, să potolească mâniile zeilor. Suna ca o rugăciune.

— « Nu te supăra, măi tată, de vorba lu' « Altfelu ». Ela-i dedat cu Blériot-u... Eu nu-s viteaz, făr'numa tu eşti viteaz, gândacule! » Ceea ce era un adevăr alături de-o minciună.

Dar gândacul s'a clătinat neînţeles, sub apăsarea mâinii grele; să fi zis că spune şi « da « şi « nu »...

De altminteri avea dreptate. Vietatea aceasta nouă se întrecea cu stăpânul ei în vitejie. Era cea dintâi maşină a lui. Dar era ascultătoare şi vrednică, de parcă ar fi avut în carnea ei de fier, lemn şi pânză, deprinderi dintr'un neam întreg.

Sbura dumnezeeşte, după poruncă. Iar când Vlaicu, băgând de seamă că centrul lui de greutate, în sbor drept, e puţintel mai înainte şi trebue mereu să ţie cârma de ridicare, a adăugat câteva bucăţele de blumb în coada tubului de aluminiu, nu mai era de aflat nicio grijă.

Grijile veneau din afară.

Zi de grijă mare, de cumpănă grea şi de durere i-a fost lui Aurel, aceea când s'a umplut hangarul Prinţului Bibescu de huetul motorului. Fie jos, pe câmp, departe ori aproape, fie sus, în brăzdarea cerului, privirea ardeleanului nu se mai putea desprinde de şandramaua care-l învenina, stârnindu-i temeri adânci, chinuitoare. Oricât ar fi defăimat el aeroplanul lui Blériot şi oricât i-ar fi cârtit împotrivă, spunând tuturor că e

maşină proastă, nu putea uita că aparatul acesta era — cum singur spusese — cel mai bun din câte se aflau în Europa. Ş'apoi, din Apus nu veneau numai vestirile sburătorilor morţi din cădere, ci mai ales biruinţele lor.

Acolo, încă din April, aeroplanele eşiseră la sboruri ispitite de fel de fel de premii şi de întreceri. Era mai întâi vechiul premiu de o sută de mii de franci, înfiinţat de casa Michelin & Comp. încă din 8 Martie 1908, pentru primul aviator care, pornind din orice despărţământ al Senei, va coborî pe vârful Puy de Dôme, adică la 1465 metri înălţime, după ce va ocoli pe deasupra Arcului de L'Étoile din Paris şi a Catedralei din Clermont-Ferrand. Aşa dar, era de bătut o cale de trei sute şaptezeci de kilometri în linie dreaptă.

Apoi, oraşul Cannes făcuse şi el un premiu, alături de alte multe premii de sbor fără coborîre, de regularitare, de aterisare, de iuţeală.

Se vestise până şi un premiu pentru mecanici.

Piloţi necunoscuţi ca Frey, Crochon, Edmond şi Cristiensens se pun în vază. Apoi vine Meetingul din Rouen unde biruieşte Latham, Morand, Chavez, Cattenco, Dubonnet şi Dickson, pe când la Reims, Blériot, bate recordul lumii de distanţă, sburând trei sute nouăzeci şi doi de kilometri; aici, la acest Meeting a sburat întâia oară, ca pasager, scriitorul Anatole France. I-a fost pilot chiar Henry Farman, care credea că-l mângâe, spunându-i:

— « In aeroplan nu-i nicio primejdie pe sus. Ne putem rupe gâtul numai la aterisare... ». Noroc că-i spusese asta după ce aterisase.

La meetingul dela Caen se încarcă de lauri un copilandru de şaisprezece ani, numit Marcel Henriot, apoi urmează

întrecerea pentru circuitul de Est şi concursurile dela Bordeaux.

Insfârşit Paulhan, un soi de descreerat, deştept foc şi simpatic nevoe mare, sboară pe un Farman două sute de kilometri şi scoate cea dintâi fotografie din avion.

« Acum să mai fotografiez şi eu ! », spusese el în râs, neştiind că joaca lui lasă o zi în istoria omenirii. Era la douăzeci Aprilie 1910.

Tot Paulhan câştigă cursa dela Londra la Manchester, bătându-l pe Graham Wite, care sbura tot pe Farman.

Vin apoi sborurile dela Tours, unde Latham conduce şi el un Blériot, Meetingul din Petersburg, cel din Verona şi cel din Budapesta, urmat de altul la Anjou.

Doar în Germania lucrurile merg mai greu. Un singur sburător mai de seamă şi care izbuteşte să sboare dela Frankfurt la Mannheim, în două etape. Adică o sută de kilometri. E însă şi acela un Alsacian, Jannin şi sboară tot pe un Farman.

Piloţii se îmbogăţesc. Paulhan, ia un sfert de milion pentru cursa Londra Manchester. Effinoff se alege cu 75.826,25 franci dela Meetingul din Cannes, în vreme ce Latham ia 59.326,65, Van den Born 26.000, şi Chavez 12.326,25. Morane, la Bornemouth, câşigă 90,000, Drexel 23.775, iar Graham Wite, 21.275.

Puterea zborurilor creşte uluitor. Sommer sboară o sută şaizeci de kilometri, Jaques de Lesseps trece şi el Canalul Mânecii, în vreme ce englezul Rolls pleacă de pe coasta Angliei, vine peste ape, de face un viraj de-asupra ţărmului francez, cât să dea drumul unui răvaş pentru prieteni şi se întoarce iarăş peste Canal în ţara lui. Acum, un aviator izbuteşte însfârşit aceea ce Blériot nu izbutise. Ridică în aer de pe apă un aeroplan aşezat pe plutitoare. Il chiamă Fabre.

Iar în câmpurile de sbor se preface lumea.

Nieuport bate recordul de iuţeală, sburând o sută cinci zeci de kilometri într'un ceas, douăzeci şi opt de minute şi treizeci şi şapte de secunde, Bréguet ridică o încărcătură de o mie două sute de kilograme, iar Védrines, sburând pe un Blériot cu motor Gnôme, ajunge la o sută nouă kilometri pe oră, sburând de-a-dreptul dela Paris la Londra peste Canal, adică trei sute optzeci de kilometri. După aceea, în trei salturi, goneşte dela Paris la Madrid, peste Pirinei.

Sborul Paris-Roma-Turin îl fac Beaumont, Garros, Frey, şi Vidart, suiţi pe aeroplane Blériot, Moranne şi Deperdussin — o maşină nouă şi care-i hărăzită unei soarte neobişnuite.

Apoi, de-odată, începe o creştere nebună a vitezei. Leblanc bate recordul, sburând cu o sută douăzeci şi cinci pe oră, dar numai decât Nieuport i-l ia, căci face o sută trei zeci. Inălţimea cea mai mare o ajunge Loridau, suindu-se la 3280 cu un Farman, bătut repede de Felix Blériot, care urcă la trei mii patru sute nouăzeci. Dar recordul nu-l ţine mult nici acesta, căci Roland Garros, un spaniol îndrăcit şi ambiţios, se sue cu Blériot-ul lui la patru mii două sute şi cincizeci de metri.

Cât priveşte sborul de distanţă, biruinţa o au maşinele lui Farman. Olieslaegers zboară şase sute douăzeci şi cinci de kilometri, iar Loridau, îl întrece în scurt, făcând şapte sute dintr'un singur sbor. Dar curând, Védrines şi cu Beaumont se luptă pentru premiul dat de Dailly Mail. Cel dintâi îl câştigă, izbutind să sboare o mie şase sute de kilometri, dar pierde cupa Michelin, în faţa lui Helen care aleargă uşor cei o mie o sută două zeci şi şease de kilometri pe un Nieuport.

Şi acesta e un aeroplan de mare viitor, după câte se pare. De altminteri, Franţa, vede pe fiecare lună răsărind un nou

inventator şi un nou aeroplan. Intr'un singur an au eşit la iveală, Morane, Saulnier, Sommer, Hanriot, Maurice Farman, Deperdussin, Nieuport, Esnault-Peltrie, Bréguet şi Borée.

Câţi încă nu vor fi mai trudind în ateliere tăinuite? Şi poate nu aeroplane lucrate după cele cunoscute, ci forme noui, bizuite pe principii noui. Cum se aude că ar fi maşina uriaşă pe care o construeşte la Dunstall, în Anglia, locotenentul Seddon din marina engleză. Sau cea a căpitanului japonez Hing, ori a lui Hiram Maxim...

Drept este că, toată omenirea cealaltă nu se mişcă încă. Germania stă şi priveşte, aşteptând clipa când aeroplanul va înceta să mai fie un semn de întrebare şi va putea să fie *construit.*

Aşa dar, dacă izbânzile multe şi mari din Franţa şi din America fraţilor Wright, au de ce înfricoşa pe Vlaicu, nepăsarea celeilalte lumi întregi faţă de sborul mecanic, îi pot da încă o nădejde. El, feciorul de mocan din valea Murăşului, a căpătat în istoria omenirii, un loc de frunte, pentru neamul său. E al treilea popor care a văzut din sânul lui inventându-se, construindu-se şi sburând, un aeroplan original. Şi astfel, nedreptatea care i s'a făcut lui Vuia, capătă cât decât o îndreptare.

Privind gângania, pe care o scoate acum Bibescu din hangar şi o trece pe linia de sbor, Aurel Vlaicu îşi vede venind duşmanul cel mai cumplit. De n'ar fi îndărătnic şi de nu s'ar orbi singur, ar mărturisi că-şi vede înfrângerea. De acum încolo, tânărul bălan şi plăcut face trup cu maşina vrăşmaşă. Zid s'a ridicat între ei şi nu se mai poate dărâma, chiar dacă Vlaicu ar birui în fiecare întrecere aeroplanul franţuzesc. Mărinimia învingătorului n'o cunoaşte.

Acum nu mai vrea să sboare. Aşteaptă să vadă pe celălalt urcându-se.

Dar Bibescu nu e grăbit. Incearcă potolit aparatul, începând cu salturi mici. Vlaicu bănueşte viclenie. Il întreabă:

— « D'apăi de ce drac' nu urci? »

— « Am vreme. » Ii răspunde celălalt. Iar Maistoraşul îi întoarce:

— « Eu n'am! » şi sare mânios în aeroplan, sburând îndelung şi înalt, rotindu-se vijelie, cu trudă aspră şi încordată să urce cât mai sus, să stea cât mai mult în aer, să alerge cât mai departe.

O săptămână întreagă ţine sălbătăcia asta. E ca o nemiloasă biciuire a puterilor lui. Se istoveşte fără chibzuinţă, ceas de ceas, fiindcă e hotărît să se arunce de sus din aeroplan, de-o vedea pe Bibescu întrecându-l.

Sau se năpusteşte cu gândacul în Blériot, să se facă praf amândoi.

Acum a luat un obicei. Scoate aeroplanul odată cu Bibescu, îl aşează alături şi aşteptă. Când se sue Blériot-ul, dă şi el drumul la helici, apoi îi porneşte pe urmă şi urcă, urcă, urcă... Ţine să se ridice totdeauna cu cel puţin o sută de metri de-asupra

celuilalt şi nu coboară cu niciun preţ până nu-l vede pe el coborît mai întâi.

Când Bibescu sare din carlingă, îşi scoate cascheta din cap şi mânuşile din mână, Maistoraşul face vesel:

— « Servus Bibescule! » şi nebun, face viraj cu aeroplanul, ca şi când nu o maşină ci el, Vlaicu, ar chiui, ar juca şi s'ar da peste cap în iarbă, ca un besmetic. După aceea, coboară cât mai aproape de Prinţ, ca să-i poată striga de departe:

— « No! Acu fi-vei satisfăcut pe-un an de zile! »

Şi aşa, în dicţionarul întortochiat al lui Vlaicu, se înscrie deocamdată următoarea formulă, în chip de definiţie:

Vlaicu=Bibescu+100 metri.

* * *

Intr'acestea, gazetele huiau. Rusu Abrudeanu îşi împlinea îndatorirea cu râvnă de gazetar şi cu dragoste de frate, ceea ce trebueşte tălmăcit că umfla lucrurile într'un chip îngrijorător.

Dacă Vlaicu îi spunea că a sburat patru kilometri, Abrudeanu scria opt, dacă-i spunea că s'a suit la o sută de metri, celălalt scria două sute. Din fericire, măsurătorile acestea erau greu de făcut cu ochii şi încă mai greu de izbutit fără ei. Adică aşa cum erau prietenii ori privitorii, cari veneau tot mai numeroşi la câmp, să urmărească sborurile.

Şi din păcate, Aurel închidea şi el ochii. Nu la măsurători — căci aici nu putea să se înşele — dar la scrisul prin gazete. Ba, de la o vreme, când îl întrebau alţii:

— « Cât de sus te-ai suit, domnule Vlaicu? » el se uita la Abrudeanu, întrebând la rândul lui:

— « Cât să fi fost, frate, că eu la alta eram cu gândul? »

Joaca asta era şi bună, era şi rea. Bună pentru lumea obişnuită, dar rea pentru cei cari căutau prilej de hârâială — sau aveau pricini să se socoată oarecum nedreptăţiţi. Au început să umble vorbe pe ici pe colea, că succesele lui Vlaicu se cam sulemenesc înainte de-a coborî pe şoseaua Cotrocenilor, ca să ajungă la gazete. Cu ajutorul câtorva bine voitori, svonurile au ajuns şi la ministrul de răsboiu, unde au trecut, dela Boteanu, chiar la cabinetul ministrului, apoi şi la Preşidenţia Consiliului. Numai la Haret n'au ajuns, fiindcă le-a închis uşa Jan Dumitrescu.

— « Vlaicu e-un incapabil! » crâşnea vânăt unul, care născocise şi el un aeroplan, iar acum umbla pe la Ministerul de Răsboi să lămurească pentru ce pricină încă nu poate sbura. « Işi face reclamă cu scriitorii lui. Atâta tot... Aparatul lui e o jucărie de nebun, fără stabilitate, fără soliditate... fără incidenţă... Are să-şi rupă gâtul, când nici n'o gândi! »

Vorbele astea, — întocmai — au răsunat de câteva ori şi pe aerodromul dela Chitila. Iar fiindcă se întâmpla să fie şi Michel Molla de faţă, vorbele au fost spuse într'o franţuzească foarte bună, sau cu o adiere de accent slav.

Cerchez, a ascultat şi dând din umeri a zis:

— « Nu ştiu... N'am văzut aeroplanul... »

Dar în fundul inimii lui ar fi fost mulţumit să fie adevărat ce auzea, pentrucă şi pe dânsul îl sâcâise căutarea asta neobişnuită de care se bucura Vlaicu pe la gazete, pe când el şi aerodromul acesta, unde se cheltuise atâta inimă şi atâţia bani, trebuia să-şi plătească până şi ultimul rând de publicitate.

Michel Molla, simţea lucrurile ca şi Cerchez. Om foarte ager cum era, a găsit în isteţimea lui un plan, ca un tăiuş foarte ascuţit. Străin aici în ţară, unde fusese aşa de bine primit,

nu-i era la îndemână să se amestece într'o dihonie de localnici, oricât l-ar fi privit şi pe dânsul toată frământarea aceasta. De aceea, le-a spus:

— « Iată. Ce-aţi zice, dacă aşi face un sbor până la Cotroceni? Ar fi un bun prilej să dau bună ziua românului dumneavoastră. »

Cerchez a ridicat ochii şi i-a privit zâmbetul uşor de pe gură. N'a răspuns. In schimb, celălalt a izbucnit:

— « Aha! Intr'adevăr, e un gând minunat. Il vei sili să sboare cot la cot cu dumneata... şi... »

— « Oho! » a făcut Molla râzând ». Cot la cot? E cam mult spus! » Prea e nepotrivită lupta între un pilot vechi ca mine, pe aeroplan încercat, renumit ca ăsta şi tânăra invenţie a românului... Nu crezi? »

Socoteala era drăcesc de bine făcută. Vlaicu era de mai înainte înfrânt.

Ca să fie însă cât mai simţită înfrângerea, s'a ales din vreme ziua pentru această vizită şi Bucureştii au fost umpluţi de svonul ei. Firește vestea suna frumos:

« Primind ştire despre succesele dobândite în ultimul timp de domnul Inginer Vlaicu, d-l Michel Molla, cunoscutul pilot şi director tehnic al aerodromului Cerchez § Comp. a hotărît ca în ziua de Luni 2 August, după amiază, la ora cinci, să sboare direct dela Chitila la Cotroceni spre a saluta aşa cum se cuvine opera primului aviator-inventator român. »

Era galben Abrudeanu, când i-a întins foaia, dar de două ori mai galben s'a făcut sburătorul, citind'o. A priceput pe loc toată împletirea de iţe şi a bănuit în clipa aceea, că nici Bibescu nu e străin de ele. De multă vreme îl tot încerca o nedumerire. Auzise, citise şi ştia că aeroplanul lui Blériot poate sui

bine, aşa cum suise cu Garros până la patru mii şi două sute cincizeci de metri. Mai ştia că poate sbura mult, cum sburase însuşi Blériot. Il mira deci şi pe bună dreptate, că Prinţul nu se urcă mai mult. Işi închipuia uneori că Bibescu este fricos. Işi închipuia alte ori că maşinile, care sboară aşa de sus şi de mult, au putut avea motoare anume...

Acum însă, deodată, a priceput că vecinul lui de câmp a făcut toată punerea asta la cale, pentru ca să limpezească lucrurile într'un singur sbor.

I s'a părut urgie fără seamăn. S'a încrâncenat inima în el. Tremur surd a huit în carnea şi în gândul lui. Se simţea hăituit ca o fiară...

A întors ochii goi către Abrudeanu. Nu-l mai vedea decât ca pe-o umbră. A întrebat cu glas slab:

— « Ce-or avut cu mine? »

Ceea ce-l durea mai cumplit decât toate, era că se făcuse seară. Nu mai putea sbura. Şi era Vineri. Adică nici a două zi nu putea să încerce. Rămânea numai ziua de Duminică.

— « Or însucit-o fain, inimicii! » a şoptit el. Pe urmă a şuerat printre dinţii încleştaţi.

— « Apăi, feri Doamne de le-o succede! ».

In noaptea aceea s'a pârjolit ca în friguri. Vedea dărâmându-se, dintr'odată, tot ceea ce izbutise până acum, toată istoveala şi toată truda câinoasă a paisprecece ani... Iar asta era cu atât mai dureros, cu cât vremea din urmă îi deschisese fereşti tot mai mari către nădejde.

Cel puţin de s'ar fi isprăvit la început.

I se învârtejesc toate gândurile nebune care l-au putut încerca în viaţă. Până şi gândul să-şi cumpere un revolver şi

să se împuşte înainte de sbor. Crede că aşa, nimeni n'ar mai bănui adevărul...

Ce bună i-ar fi liniştea căsuţei albe din Binţinţi, cât de săracă e şi cât de necăjită. Şi-l închipue pe Ion meşterind ceva pe un scăueş sub crengile frăgarului din curte, în timp ce neica Dumitru, răzămat de stâlpul porţii din ştiobor, cisleşte molatec cu vecinii.

De ce nu se poate duce acolo dintr'odată, ca un gând? De ce chinul ăsta, care nu se mai isprăveşte?

— « M'ai fo' făcut fără noroc, mamă... »

Şi pe buza arsă, care pâlpâe şi şopteşte fără glas cuvinte aşa de triste, lacrima se prelinge încetişor: picur de ceară străvezie, pe o lumânare care se stinge.

S'a răsgândit. Cu toate că-i zi de Sâmbătă, se hotărăşte să sboare. E în desnădejde şi teama nu mai are rost. Ce să-l mai primejduiască?

Dar când trece prin dreptul Grădinii Botanice, dis de dimineaţă, vede vârfurile copacilor răvăşite de vânt.

Sus, în câmp, suflarea e în toi. Oricât ar fi de cutezător, nu îndrăzneşte să înfrunte deodată două duşmănii. Aşteaptă, nădăjduind o potolire a răbufnelilor, care până şi în fundul hangarului clatină şi sdruncină maşina de sburat.

Toată dimineaţa, vântul n'a slăbit o clipă. Spre amiază s'a mai lăsat. Iar pe seară, Vlaicu a socotit că-şi poate scoate aeroplanul în câmp.

Prietenii erau îngrijoraţi:

— « Mai aşteaptă, dragă. Nu te încumeta. Asta e furtună nu-i vânt! » i-a zis stăruitor Gârleanu. Dar Vlaicu i-a răspuns răstit:

— « D'apăi acu de nimic nu-i bai. » şi a sărit în maşină.

— « E o nebunie ceea ce face, pe onoarea mea! » a spus celălalt, dând din umeri, îndurerat că nu poate să-l aducă la înţelegere.

Motorul însă pornise.

Vântul venea aprig, cu răbufneli tari. Aripele se umflau şi aeroplanul tresărea, jucând pe arcuri. Când a pornit s'alerge pe câmp, în steriţa şuerului, a sărit în aer înainte să-şi mai întoarcă sburătorul cârmele. Cât ai clipi, a svâcnit în sus, săltat de vânt şi îndată coborî iarăşi la două palme. Speriat de asemenea svârlituri, care îi primejduiau în chip vădit maşina, Vlaicu a tăiat motorul şi-a lăsat aparatul în voia lui şi a lui Dumnezeu. Din fericire, cele câteva harapnice de aer, care l-au întâmpinat, nu i-au buşit prea tare roţile de pământ.

— « Nu se poate... » a spus el, dându-se învins.

Dar în clipa aceea, dintr'o ceată de privitori străini, cineva a spus tare:

— « Haidem în oraş, băeţi; mnealui se teme şi de răsuflarea noastră să nu-i clatine maşina... Ce? Ăstă-i pilot?... Ăsta-i farsor! »

Aurel s'a învineţit. Inchide ochii să nu mai vadă pe nimeni şi pleacă la hangar.

Iar în vreme ce Gârleanu simte mâncărimi în palme, fiindcă nu uită că a fost ofiţer, cel care aruncase vorba pleca repede spre şosea.

Destrămarea din el a fost aşa de adâncă, încât Duminica şi-a trudit'o fără rost.

E drept că, dimineaţa, păruse liniştit şi vesel. Le spusese la cafenea:

— « Apăi eu, frate, mi-s dedat cu răul, dar eu negreşit oi sbura mai departe.... »

Numai că, pe câmp, a sburat neîndemânatec, înfricat, de s'a uimit el singur că nu şi-a rupt vreo roată. Iar Luni, după amiază, când a văzut ce cârduială de lume năvăleşte pe platou, ce şiruri de trăsuri şi de maşini varsă cete de oameni în şosea, a socotit că n'are altă scăpare decât să ia un ciocan, să farme ceva la motor, numai să aibă pricină a nu sbura.

Prietenii, simţindu-l în cumpănă, încercau zadarnic să-i dea un pic de inimă. Nu le răspundea nimic. Mozolea un muc de ţigară de mult stins între buzele învineţite, şi nu cuteza să-şi scoată mâinile din buzunar, ca să nu se bage de seamă că-i tremură.

Atunci, Chendi, a avut o răutate care a fript ca un şfichiu:

— « Eu una văd, ţie ţi-e frică de ăştia! »

Ca pălmuit, a întors capul şi a căutat în fruntea lui cu ochi numai sânge:

— « Frică? Iţi vedea voi că nu mi-i frică! » şi le-a întors spatele, pornind cu paşi turbaţi spre aeroplanul din câmp. Nu se mai ducea să sboare. Se ducea să se prăbuşească.

Când aeroplanul, desprins de pe iarbă, a săgetat prin faţa cetei de prieteni, Vlaicu a întors repezit capul spre Chendi, cu ochi care spuneau:

— « Frică? Ii vedea! »

Apoi gândacul a chihotit spre slăvile lui.

. . . . . .

Pluteşte acum la cincizeci de metri înălţime, rotind deasupra aerodromului. Intoarce capul şi se uită jos, privind pregătirile de sbor ale lui Bibescu. Il aşteaptă cu o încordare neînchipuită să vadă ce face, cât se urcă...

Iată-l... A pornit... Blériot-ul lunecă pe jos, târâş, ca o gânganie cu aripile desfăcute... Nici n'ai zice că s'a desprins de pământ.

Urcă... se apropie...

Vlaicu roteşte înainte, la aceeaşi înălţime, cu ochii la duşmanul care se tot sue.

Douăzeci de metri... treizeci... patruzeci...

Acum plutesc amândoi pe aceeaşi apă.

Privirea ardeleanului s'a uscat. E parcă şi rece şi fierbinte de atâta încordare.

Ce face Bibescu?

De ce nu urcă?

A! Poate că-l aşteaptă pe el...

— « No! Bine! Haida!... »

Şi suceşte scurt volanul, repezindu-şi aeroplanul în sus.

Acum e la o sută de metri. Caută îndărăt.

Ce face Bibescu? A rămas tot la cincizeci de metri? Il aşteaptă.

Dumnezeule! Ce înseamnă asta?... Aeroplanul lui Bibescu a început să coboare...

Coboară cu adevărat!

Cu adevărat!...

Patruzeci de metri... treizeci... zece...

Nouraşul de praf din roţile care dricuesc pământul, spun ochilor de sus că Blériot-ul şi-a încheiat sborul.

Peste asprimea încordării vine ca o mângâere bună. Lunecă în piept ceva cald şi odihnitor. Dar numai pentru o clipă. Numaidecât fulgeră îndoiala:

— « D'apăi l-o fi aşteptând şi pe 'ela al Cerchezului... »

Şi socotind că, nu mai are cum da îndărăt dela lupta purceasă, suceşte gândacul cu gâtul spre partea Chitilei, pornit către satul Militari.

E singura scăpare ce i-a mai rămas. Vrea să iasă înaintea lui Molla şi să vadă — departe de ochii privitorilor de pe aerodrom — dacă nu cumva, *totuşi* e vreo nădejde să nu iasă sdrobit din întrecere. Dar Molla nu se vede...

Vlaicu sboară înainte, încăpăţânat, pândind în zare. Până ajunge deasupra Militarilor nu zăreşte nimic. Atunci ocoleşte şi se întoarce.

Când pluteşte peste podiş, vede însă mare frământare în mulţime. Din felul cum stau acum toţi privitorii răsuciţi, din fluturarea mânilor, Maistoraşul înţelege că nu-i vorba de dânsul. Trebue să fie Molla.

Atunci virează îndrăcit şi se întinde la drum, îndărăt, spre Militari.

Intr'adevăr, acum în zare, departe, se desprind de pe cer două liniuţi negre, care cresc...

Inima lui Vlaicu bate scurt, svâcnind. Mâna îi tremură pe volan. Nu i se pare să fie mai jos decât Farmanul. Totuşi înalţă cârma şi urcă. Celălalt îşi urmează drumul.

Maistoraşul urcă mereu.

Molla îşi vede de cale.

Curând, e între ei o deosebire de-o sută de metri. Deci încă odată:

Vlaicu = Molla + 100 metri.

Dar cât o să ţie aşa?...

Căutând din ochi poligonul de tragere, Molla e prea aţintit jos, ca să vadă ce se petrece sus, lângă el... Sau deasupra lui... de două ori mai sus decât el...

Vlaicu ocoleşte acum, să-i sboare cât mai aproape. L-a lăsat să treacă puţintel mai înainte, dar aşezaţi amândoi pe acelaşi drum îşi poate măsura bine iuţeala faţă de franţuz...

Doamne! E adevărat?...

Urlă, de mai să acopere urletul motorului:

— « Il tăem, gândacule şi pe Farman! »

Intr'adevăr s'apropie... tot mai mult... şi lunecă pe deasupra înainte...

Apoi, neîndurat, ca să arate lumii mai mult decât atât, urcă şi mai sus, până pune între el şi Molla o distanţă, care face să detune tot câmpul plin de oameni în urale bucuroase...

Acum zâmbeşte... Insfârşit zâmbeşte. Sângele bate uşor, întorcându-se în obraji, mânile prind şi ele viaţă. Simte că degetele i-au înţepenit pe volan şi că-l dor.

Iar pe când Molla coboară încet, greoi, prelung, gândacul din creştetul slăvii îi face de strajă, învârtindu-se deasupra lui.

— « Trăiască Franţaaa! »

— « Trăiască România! »

Aşa aude hăulind de jos, în clipa când a tăiat motorul şi-şi fâşâe dulce alunecarea aripelor spre pământ...

— « Trăiască Molla! »

— « Trăiască Vlaicu! »

Aşa?...

— « No! ...Fie cum ziceţi... Făr' numa eu oi striga: Trăiască gândacu' tatei! »

Şi în ochi creşte o ceaţă uşoară, care trece repede.

Prietenii îl iau pe sus şi-l împing spre Molla.

— « Spune-i o vorbă! Felicită-l! » îi şopteşte Abrudeanu.

Iar Vlaicu, strângând mâna Francezului în laba plină de ulei, zice din toată inima:

— « Fain, frate franţuz, aşa să sbori mereu, c'ai fo' sburat număru einz! »

După aceea se întoarce către Iosif şi spune încet:

— « Apoi acu, frate Steo, crezi-mă o' nu, eu una ţi-oi spune: zău de Dumnezău, că mi ţi-l tai aspru şi pe Blériot-u şi pe Farmanu'... »

Poetul însă răspunde îngândurat şi îndoit.

— « Bun... Să dea Dumnezeu... »

Cum se înţelege, Iosif credea altminteri. Avea şi pricini. De jos se văzuse altfel. Câteva clipe s'a părut că Vlaicu merge mai repede, dar curând Farmanul l-a lăsat în urmă. Ş'apoi, au ascultat ce spuneau câţiva ofiţeri, cari păreau pricepuţi şi vorbiseră cu Bibescu. Erau tot cuvinte îndoite despre aeroplanul românesc şi numai laude pentru celelalte.

— « Garros s'a urcat la patru mii de metri... »

— « Farman a sburat două sute de kilometri... »

— « Dar Vlaicu? Ce credeţi? » a întrebat cineva.

— « Mde! Ştiu eu...? Oricum e o încercare onorabilă. »

— « Totuşi parcă sboară bine, nu? »

— « Mda... Da... oricum... putem avea noi pretenţia să ne asemuim cu francezii?... »

— « Totuşi... adineauri, Vlaicu s'a suit mai sus decât... »

— « Ah! Adineauri a fost numai încercarea aparatului. Intrecerea acum începe. »

După câteva clipe, Iosif s'a întors spre Chendi, care-şi mozolea ciudos mustăţile:

— « Ilarie, eu zic să plecăm... ».

— « Poate că ai dreptate. E crudă toată povestea asta! » Apoi cu alt ton: « Vezi? Tot e mai bine în literatură. Eu te înjur, dar poţi să crezi că sunt prost şi nu pricep... Pe când aici e limpede: măsori geniul cu metrul... »

Le era inima frântă, dar de plecat n'au putut pleca.

Acum cele trei aeroplane şedeau, însfârşit, la rând ca soldaţii. E stranie treimea aceasta. Nimic semuitor între maşini, decât doar faptul că trustrele puteau să sboare. Iar treimea piloţilor încă mai stranie. Nimic semuitor între ei: Un burghez franţuz, un Prinţ Valah şi un mocan din comitatul Hunedoarei. Lumea de mâine era aceasta? Amestec aşa de turbure de forme, de graiuri, de naţii şi de cinuri omeneşti?...

Infricat privea Iosif la toate acele înfăţişări, aşa de îndepărtate lui.

Mângâia căpşorul Corinei de lângă el şi gândea:

— « Ce te-aşteaptă pe tine? Ce lume? Ce fel de viaţă, de simţire şi de gând, îşi pregătesc ţie uneltele astea, care sfredelesc cerul lui Dumnezeu? »

Avea o spaimă nedeslușită, văzându-le. Dacă n'ar fi ştiut că o are faţă de orice maşinărie în plin mers, faţă de locomotivele purcese vijelie ori faţă de motoarele pornite, ar fi fost îndreptăţit să creadă în cine ştie ce presimţiri...

Molla s'a uitat îndelung la aeroplanul lui Vlaicu, ascultând lămuririle date de Bibescu. Nu-şi îngăduia să spue ce gândeşte, cum nici Prinţul nu putea să-şi mărturisească părerea întreagă. Dar amândoi socoteau invenţia ardeleanului o jucărie primejdioasă, şi, din punct de vedere al temeiurilor aviaţiei, o erezie.

Francezul care, luat de uralele lumii şi de felicitări, nici măcar nu văzuse aterizarea Maistoraşului, a fost îndreptăţit să întrebe:

— « Ştie omul ăsta şi altceva decât ştim noi? »

— « N'aş putea răspunde, » a zis Bibescu. Apoi ridicând dintr'un umăr, a depărtat braţul şi a încheiat: « Să dea Dumnezeu să fie aşa! »

De departe, Maistoraşul, pus la pândă, urmărea printre capetele oamenilor convorbirea celor doi. A înţeles aşa de bine ce-şi spuneau, încât, atunci când Bibescu l-a chemat să-l întrebe:

— « Ei, domnule Vlaicu, pornim la întrecere de înălţime? Cine pleacă mai întâi? » Aurel a răspuns:

— « Apăi plecaţi voi, că eu de loc v'oi trece peste capu' vost'! »

Spusese vorbele tăios, rău, necioplit. Principele, neînvăţat cu asemenea ocară, l-a privit o clipă cu coada ochiului, apoi i-a întors spatele murmurând:

— « Sang de berger! »

Ardeleanul, apucă brusc mâna lui Ciulu şi întreabă repede:

— « Ce-o fo zâs? Mi se pare că m'o înjurat! »

— « Nu cred. » face Ion. Dar Vlaicu scosese carneţelul lui peticit şi scrie îndată lat şi strâmb:

Sandăberje.

Era hotărît să întrebe pe Iosif ce înjurătură e asta.

Peste câteva minute, câmpul e ca o apă turburată. Cele trei motoare bubuesc puternic, acoperind zarva lumii.

Molla dă drumul cel dintâi şi pleacă cu greoiul lui Farman. Urcă încet, de simţi greutatea celor cinci sute de kilograme, purtate de aripi.

Indată lunecă după dânsul, în sus, aparatul mlădiu al Prinţului.

Ochii mulţimei se întorc acum la Vlaicu. Ci el nu porneşte. Motorul lui bate în plin, helicele vâjâe cumplit şi trag, încât abia abia se mai pot împotrivi soldaţii, cari ţin frânghiile întinse. Cu mâinile pe volan, ghemuit, cu privirea ţintă spre celelalte aeroplane ajunse sus, ardeleanul aşteaptă. Apoi, deodată ridică mâna, iar maşina scapătă ca o săgeată din coarda arcului şi într'o clipită a şi sărit de pe iarbă...

Cât vezi cu ochii, lumea e un frământ de braţe urătoare. Chiuitul străbate, peste larma motorului, până la urechea Maistoraşului.

Ci el nu urcă. Merge praştie, întins şi drept, ras pe faţa pământului, până la cealaltă margine de câmp. Acolo, se aruncă în sus şi se răsuceşte pe loc, vârtej, cu aripile ajunse perpendicular.

Lumea ţipă de spaimă, apoi, deodată, izbucneşte în urale. Aeroplanul s'a îndreptat şi vine neted înapoi. Parcă se năpusteşte în mulţime.

Dar dela o sută de metri depărtare se răsfrânge uşor în sus şi urcă, trecând detunat peste capetele oamenilor, ca o vijelie.

Acum merge pieptiş spre naltul cerului. Se tot duce pe aceeaşi coastă nevăzută, până ce pasărea uriaşă ajunge cât un vindereu de-o şchioapă.

Acolo, ocoleşte larg şi-şi caută vrăjmaşii. Se îndreaptă spre ei, se apropie, apoi le trece pe deasupra...

Bungetul privirilor de jos freamătă:

— « E mai sus decât Molla! »

— « E mai sus decât Bibescu! »

Dar lupta din căile cerului abia a început. Şi Molla şi Bibescu se înverşunează să urce. Ridică botul aeroplanelor spre suiş şi năzuesc deasupra.

Vlaicu rupe bătălia. Cârmeşte şi fuge:

— « Frate, se dă bătut! » şopteşte Iosif.

Chendi nu-i răspunde; priveşte cu ochi de negură goana lui Vlaicu şi urcuşul celorlalţi.

Peste câteva clipe gândacul ocoleşte iar şi se întoarce spre duşman. E prea sus, ca să se mai poată şti bine pe câmp care-i mai ridicat din ei.

Maşina lui Vlaicu s'apropie de Blériot: sboară drept pe deasupra ei şi-o întrece.

— « E mai sus decât Bibescu! »

— « Merge mai repede decât Bibescu! » strigă lumea.

Intr'adevăr, i-a trecut cruciş pe deasupra. Acum s'a întins spre Molla, lunecă peste el şi-l lasă în urmă.

— « E mai sus decât Molla! »

— « Merge mai repede decât Molla! » hăue mulţimea.

Iar mişcarea începe dela capăt. Odată şi încă odată.

Ş'apoi niciodată.

In carliga lui îngustă, Maistoraşul priveşte în jos aeroplanul lui Molla depărtându-se. S'a dat înfrânt şi coboară. Văzându-l, Bibescu îl urmează. Acelaş gând i-a făcut pe amândoi să rupă lupta:

— « Chiar de-ar ţine întrecerea până diseară, Vlaicu nu se dă bătut. »

Nici nu s'ar fi dat. Acum era într'adevăr un viteaz. Nu mai vedea nici cer nici pământ, vedea numai cele două aeroplane. Frica de înălţime, neîncrederea în tăria aeroplanului sau în

nedibăcia mâinilor lui, pieriseră toate, ca un fum. N'are habar la ce înălţime se află. Înălţimea o socotete doar faţă de vrăşmaşi.

Dar când aceia au ajuns jos şi nu mai are protivnic, simte deodată pustiul uriaş din jur. E singur într'un hău şi-l copleşeşte urîtul. Iar svâcnirile, salturile şi căderile uşoare ale aeroplanului pe grunjii de aer, abia acum le simte şi abia acum îi fac rău.

Din fericire, poate coborî. Apleacă botul maşinei şi se lasă întins către pământ.

Când tae contactul, să-şi aşeze gândacul în buna netezime a plutirii, nici nu bagă de seamă că s'ar fi oprit motorul. Uralele lumii îl asurzesc. De n'ar îngheţa helicele, ar crede că motorul încă merge.

Lumea a dat năvală din toate părţile. E o neorânduială cumplită, o descleştare de bucurie înlăcrimată, care nu mai ţine seamă de nimic. Bietul Vlaicu e turtit peste buza carlingei, iar gândacul tremură, zgâlţâit din toate încheieturile subţiri.

Zadarnic luptă Ciulu cu toată armata lui de oşteni, să apere de iureş aparatul. Singura scăpare e să-l gonească pe Maistoraş:

— « Pleacă dom' inginer, că ne rup maşina! »

La ţipătul acesta, Vlaicu se trezeşte. Sare în câmp şi trage după el droaia de oameni. Nu prea departe însă. L-au înşfăcat de mâini, de mijloc, de picioare şi acum îl poartă chiuind pe umeri, sus, până ce-şi află prilejul să-i învingă cu o glumă bine venită, dar plină de venin şi de răzbunare:

— « D'apăi cu aşa aeroplan nu ştiu merje pe sus! 'Esta te clatină ca Blériot-u!... »

Molla se urcă în Farman. Lângă el, în scaunul pasagerului, se sue Rodrigue Goliescu, să sboare amândoi la Chitila, îndărăt. Inainte de a da drumul motorului, francezul se întoarce spre Căpitan şi arătându-l din cap pe Vlaicu, zice:

— « Asta-i! Aeroplanul... mde!... Dar nebunul ăsta e un om! »

Şi a spus-o cu durere, dar cu toată cinstea, aşa cum se cădea unui suflet de sburător.

— « Frate Steo, ia spune. Ce-i aceea « Sandăberje? » Aşa mi-o zâs oarecine. »

— « Sânge de mocan! ».

— « No! » face Vlaicu, vesel: « Sărac de el! Eu am fo' crezut că m'o fo' înjurat! Apăi acu' odată ce le-am trecut doară peste cap, încă şi aceea poate fi, că nu m'oi supăra... »

Peste un ceas, la Kübler, Vlaicu a rămas la o masă numai cu Iosif. Poetul şi-a pus obrazul în palmă, cată neclintit în ochii lui şi-l ascultă sporovăind vesel despre Dumnezeu ştie ce. Nu-l aude. Gândul i-i în altă parte. Intr'un târziu şopteşte:

— « Măi, frate Aurel! Tu ştii că ieşti om mare? »

Maistoraşul râde:

— « Du-te dracu' mă... Tu mă râzi! »

— « Ba nu zău! » murmură Iosif trist. Apoi întreabă: « Spune-mi şi mie ce simţi când ieşti un om mare? »

Acum Vlaicu întinde mâna peste masă şi-i strânge cotul, cald, răspunzându-i duios şi larg, ca un cântec moale:

— « Apăi frate, ţi-i foame şi ţi-i somn... şi ţi-i dor de o fătucă faină, care să te facă a uita de tătă mărirea... »

Fruntea lui Iosif se înseninâ. Ochii lui Iosif s'au turburat.

...Dudue ţara de izbânda lui Aurel Vlaicu. Dela cel din urmă plod mucos din mahalaua Cotrocenilor şi până la Primul Ministru, nu-i om să nu-i ştie numele, să nu se bucure auzindu-i isprava. E o izbândă a fiecăruia, fiindcă-şi află împlinită în el, o fărâmă din visurile lui. Dragostea de oameni mari, agăţarea de ei, a fost totdeauna o formă de răzvrătire şi de răzbunare a propiei tale umilinţi şi neînsemnătăţi. Iar un biruitor plecat din lumea cea mai măruntă, cea mai înemurită mulţimii mari, prin aceea creşte mai stăpânitor, că este mai deplină răzbunare, în faţa graniţelor omeneşti, aşa de anevoie de trecut.

.....

...« Era pe atunci o vreme neaşezată şi norodul îşi căuta sufletul. Il căuta, neştiind că-l are, ori poate încerca să-l alcătuiască? Nu se poate răspunde limpezime după ceaţă. Dar ivirea lui Vlaicu era ca un strop de lumină picurat în neguri. Era o săvârşire. O săvârşire deplină, fiindcă şedea pusă la răscruci de leaturi, unde s'aduna povestea de ieri cu maşina de mâine.

« Făt Frumosul basmului bătrân, chiuia într'adevăr prin văzduh, pe calul hrănit cu jăratec...

« Aşa se va scrie, poate, peste zece ani, ori peste un sfert de veac, atunci când timpul îşi va fi întors faţa dela noi, mulţimea zilelor de acum.

«Dar sufletul nostru va rămâne şi se va înţelege. Chinurile, sărăcia, lacrimile şi biruinţa lui Vlaicu, îl va arăta. Feciorul lui neica Dumitru din Binţinţi este povestirea vremii şi năzuinţele noastre... »

.....

Sub lampa care pâlpâe gălbue, ştearsă, scriitorul lasă condeiul din mână. Pogoară fruntea în palmele reci. Nu-i mulţumit de ce-a scris. E a patra ori o cincea foaie, pe care o începe dela capăt. Are s'o arunce şi pe asta, pentrucă nu izbuteşte să depene în el un fir neted şi luminos, prin care să poată arăta, dezbrăcat de sine, înălţimea unde-l vede ridicat pe Vlaicu. A sărit şi el, asemeni gândacului său, peste spicul ierbei, iar de aici încolo i-i calea deschisă până sus, la Dumnezeu.

De bună seamă, îl turburaseră adânc pe Iosif priveliştile sborurilor făcute. Dar mai adânc l-au sguduit deslănţuirile din sufletul mulţimii. Acolo, mai ales, era de priceput ce cale purcede să bată numele sburătorului. Acolo şi în huetul prelung pe care l-a găsit în oraş, la întoarcere, de parcă alergase svonul biruinţelor înainte chiar de împlinirea lor.

Gazetele de a doua zi n'au făcut decât să însemne vorbe sărace: « Triumful lui Vlaicu » cum scria *Universul*, « Apoteoza străduinţelor unui român » şi « Una din cele mai frumoase zile pe care le va aminti vreodată istoria aviaţiei în România » cum scria *L'Independance Roumaine*, ca şi toate titlurile însufleţite din *Minerva*, *Adevărul*, *Epoca*, *Dimineaţa*, *Viitorul*, *Lupta* lui Gheorghe Panu, sau însăşi *Seara*, erau doar o palidă mărturisire. Ochiul şi sufletul cititorilor puneau însă basm peste vestirea jurnalelor şi ridicau fapta dincolo de ea, recumpănind-o.

Intr'o săptămână, Aurel Vlaicu nu mai era nici sărac, nici bogat, nici tânăr nici bătrân, nici fecior de ţăran, nici inginer, inventator, constructor sau pilot, ci doar *Vlaicu.* Iar asta însemna duh de izbândă.

Iosif văzuse bine.

Dar Maistoraşul nu pricepea nimic din toate acestea. S'a bucurat văzând ce înţesare creşte pe aerodromul Cotrocenilor zi de zi şi a tot sburat să deprindă « năravul gândacului » iar totodată să învingă înainte pe vrăjmaşi.

Chiar a treia zi, după întrecerea de pomină, din ziua de 23 August, adică la 25, Miercuri, Molla i-a mai dat prilejul unei biruinţi.

Plouase dimineaţa şi cerul era nalt, răcorit, prospăt. Cam la un sfert de ceas după ora şase, de seară, Michel Molla se urca în Farmanul lui pe aerodromul Chitilei, ca să-şi facă sborul obişnuit.

Cel puţin aşa se părea.

Dar, prins în scaunul lui, pilotul arăta cu gândul dus, înecgurat. De două zile tot aşa era. Biruinţa românului îl umilise îndoit. Şi ca pilot şi ca francez. Vlaicu învinsese dintr'odată sburătorul şi aeroplanul. Iar Molla nu purta cu inimă uşoară gândul că ţărişoara aceasta « Balcanică » fusese în stare să-i înfrângă meleagul său luminat, într'o întrecere de unealtă nouă, unde Franţa biruise America şi învăţase lumea întreagă.

Ar fi dat bucuros vina pe aeroplanul Farman cu care sbura, căci fusese construit la Chitila, în atelierele lui Cerchez, de pe aerodrom, iar nu adus din Paris. Dar construcţia românească, oricât de greşită ar fi fost, nu putea să lămurească de ce, chiar în Franţa, el, Molla, nu putuse sbura nici mai sus, nici mai repede, nici mai mult.

Deci era biruit. Şi deci, trebuia neapărat să-şi caute şi el, cât mai neîntârziat, un prilej de biruinţă. Il găsise. Era ieftin, era neînsemnat, dar era. Oricum, acest prilej nu-l mai punea alături de Vlaicu, de care hotărîse să nu se mai apropie nicicând.

Se gândise, anume, să folosească împrejurarea că Bucureştii nu-s o Capitală prea întinsă şi să încerce a sbura de-acurmezişul peste oraş. Asemenea traversare nu făcuse decât Emil Dubonnet în Martie trecut, plecând pela Draveil şi sburând deasupra Parisului, până la Bagatelle. Contele de Lambert, care încercase şi el asemenea sbor, nu traversase însă decât o margine a Parisului, la fel cu Latham şi Frey la Berlin sau Wenzeliski la Strasburg.

Molla voia să întreacă şi pe Dubonnet, căci îşi pusese de gând să se întoarcă în acelaş sbor tot la Chitila.

A privit lung planul Bucureştilor şi a ales traversarea dela Apus la Răsărit, de-a-lungul Bulevardelor. Era cea mai scurtă. Şi-apoi, începând cu aerodromul Cotroceni, urmând cu maidanul Pricopoaei, Piaţa Mare din dreapta şi locurile virane de pe lângă Universitate, avea până la Foişor o sumedenie de locuri goale şi pe o parte şi pe alta, unde, la nevoie, ar fi putut coborî. De altminteri, suindu-se la două sute de metri înălţime, îşi lăsa destul joc pentru alegerea câmpului de aterisat, la o primejdie.

Totuşi planul era cutezător peste măsură, fiindcă Farmanul era o maşină mare, greoae şi care cerea loc mult pentru coborîre. Din pricina asta, Molla n'a spus nimănui aceea ce are de gând. Cerchez, care păgubise un aeroplan, n'avea poftă să păgubească şi pe-al doilea, mai cu seamă că, fiind lucrat în atelierele lui, într'o împrejurare nefericită i s'ar fi putut

bănui construcţia. Iar avocatul, năzuia să capete cât mai curând comenzi dela Stat.

Sborul a purces şi s'a desfăşurat fără nicio poticnire. Urcat la două sute de metri, Farmanul a venit întins dela Chitila până la Cotroceni, printre sate şi peste câmp, apoi a ocolit pe deasupra Palatului Princiar şi s'a îndreptat spre Răsărit, ţinând calea Bulevardului Independenţei, pe la Podul Elefterie şi pe Bulevardul Elisabeta în sus, spre Statuia lui Brătianu.

Când a auzit de departe motorul, Vlaicu a ciulit urechea şi s'a dus în gura hangarului, să-l vadă. Zâmbea dinainte, prea stăpân pe el, zărind venirea lui Molla, căci a bănuit un nou prilej de întrecere, dar şi de biruinţă pentru el.

— « Poftește, frate, poftește! » l-a îmbiat el cu gândul.

Când însă a văzut Farmanul ridicându-se deasupra oraşului a făcut:

— « Ce drac' vrea franţuzu, dela mine, frate? »

Ceea ce era o dovadă, limpede cum nu se mai poate, că Maistoraşul ţinea mereu să-i rămâe adevărată formula:

Vlaicu = Bibescu + 100 metri...

pentrucă, după biruinţa de luni, adăugase formulii sale:

...în care Bibescu = Molla
deci Blériot = Farman şi
Franţa = Chitila.

Adevărat vorbind, Maistoraşul avea o nouă durere. Molla lovise bine, drept în inima românului, pentrucă îi luase încă o întâetate: zborul peste Bucureşti. Dacă n'ar fi avut

rezervorul de benzină gol, sau dacă măcar Ion ar fi fost venit cu benzina după care plecase, Vlaicu s'ar fi urcat nebunește să întreacă pe francez.

N'a avut însă ce face. L-a pândit cu ochii până nu s'a mai văzut și după o sudalmă, care trebuia negreșit să-l întoarcă pe Molla tocmai în casa părintească și-a hotărît:

— « Apăi, atâta ți-o fost, fușere! Altădat' n'ăi mai veni! »

In vremea asta, Farmanul înainta liniștit în netezimea cerului curat. Zumzetul motorului ridicase toți ochii Bucureștenilor către pasărea albă, care brăzda orașul, îndreptându-se spre statuia lui Protopopescu Pache.

Privelișlea era într'adevăr mișcătoare.

Și astfel, cea mai nouă unealtă a lumii, bătea cale deasupra Bucureștilor, însemnând și pe sus drumul cel mai nou deschis și cel mai civilizat al Capitalei de pe vremea aceea. Sfârșindu-și calea deasupra statuei lui Pache, cel care deschisese aceste bulevarde noui și începuse astfel răscroirea unei mari capitale, Molla n'a știut că se înfrățește într'un anume chip cu bronzul de jos.

Acum a cotit spre Foișor, apoi a făcut la stânga cu totul, pe marginea orașului, până la șosea, iar de-acolo, lăsând în dreapta hipodromul și băltăria din partea de Apus a Bănesii, a întins-o spre Chitila, unde a coborît.

Sborul ținuse treizeci și unu de minute. Cu aceasta, România, prin Molla, câștiga cel dintâi record mondial în aviație: recordul călătoriei deasupra orașelor mari.

Noroc că Vlaicu n'a aflat asta în seara aceea.

Nici n'a avut cine să-i spue, nici n'a avut vreme să se mai gândească. Câteva clipe după trecerea lui Molla, au răsunat

trâmbiţe de automobile, iar lumea a făcut cărare largă, respectuoasă, salutând ceata domnilor proaspeţi coborîţi.

Era aproape tot guvernul, în frunte cu Ionel Brătianu şi Spiru Haret. Nu lipseşte nici Vasilică Morţun, nici generalul Crăiniceanu, nici Djuvara. Vlaicu pe aceştia îi ştie, pe ceilalţi nu-i cunoaşte şi nici nu-i pasă de ei. De aceea, când se amestecă vreunul în vorbă, el le răspunde peste umăr, ca la oameni fără căutare. Doar făptura înaltă, mândră şi vorba măsurată a lui Brătianu o vede. In faţa aceluia stă drepţi, cu călcâiele lipite şi-i răspunde ostăşeşte. Pentru Haret are mlădieri prieteneşti în glas, după cum spre Morţun svârle priviri mici, ascuţite, de înfruntare şi zâmbet.

Le povesteşte şi lor câte ceva despre aeroplan. Dar asta numai fiindcă îl întrebă. Altminteri n'ar mai da nicio lămurire, decât cea cu care închee:

— « D'apăi acu şi acela vede care n'o fo' crezut, că doar mi ţi-i bat pe tăţi... » Iar ca să-şi dovedească bine spusa, arată cu mâna spre oraş, pe unde se înşurupase helicea lui Molla şi râde:

— « Franţuzu' o prins minte, sărac' de el. Numa ce-o trecut pe aici şi de loc o fujit, să nu-i mai trec peste cap! »

După aceea se sue în maşină şi sboară. Le face dovadă de iuţeală, trecând pe jos, pe deasupra capetelor, îi înspăimântă cu virajele lui răsturnate şi le arată cât de sus se poate ridica.

Dar când ajunge la înălţime mare, acolo unde socoate că ar fi cam trei ori patru sute de metri, după cât poate el măsura şi vede priveliştea întinsă, fărămiţată a Bucureştilor, îl ajunge în creer numele lui Molla.

E la mare răspântie. Ce să facă? Să cuteze a se arunca deasupra oraşului, sau nu? Ascultă o clipă motorul care cântă rotund şi plin.

Urechea lui, de mult deprinsă cu pânda mersului în această vietate de oţel, nu prinde nici o undă de scrintire. Are totuşi o teamă. Oraşul nu-i neted ca Podişul Cotrocenilor sau cum este câmpul întins. Vălurarea lui felurită, casele şi brăzdarea Dâmboviţei, au, negreşit, răsunet nevăzut şi în apele albastre de deasupra. Să îndrăznească a le înfrunta? Sau e mai bine să se coboare cuminţit, bucurându-se că-i încărcat cu biruinţa de alaltăeri şi că nimic nu-i sileşte astăzi la o întrecere. Roteşte în înaltul cerului şi-şi aşteaptă gândul să-l îndemne. Dar gândul e leneş; se învârte şi el în loc, asemeni maşinei. Se vede cât de colo că nu mai este pe cer nici o pasăre duşmană, să-i pue pinteni ca să-şi uite judecăţile şi temerea. O! De-ar mai fi Molla pe sus!

Numai că, în zariştea alburie a răsăritului, nu-i nici un semn. Liniuţele negre s'au şters de mult...

Ocoleşte mereu şi mereu se tot întoarce cu ochii spre pata subţire, roşiatică a Foişorului de foc, care stă crescut peste peticirea luminoasă a zidurilor de case.

Dar, deodată şi numai o clipită, zăreşte tăetura dreaptă a Bulevardelor, din cap în cap. O şuviţă de săgeată trasă spre răsărit.

Bulevarde? Nu... Mai degrabă însemnare de sbor.

Luptă aşa de încordat cu ispita, încât îi tremură mâna pe volan, iar în durătul motorului nici nu mai ştie dacă sbârnâitul surd al maşinei în sbor n'o fi chiar tremurul mâinilor lui, trecut la întreaga alcătuire.

Mai ocoleşte odată să mai privească linia Bulevardelor. I-a rămas în ochi priveliştea. Apoi încă odată,

și, în sfârșit, vrând s'o vadă mai mult, o ia mai din depărtare și sboară așa fel, încât să rămâe pe deschiderea tăeturii întinse.

Peste câteva clipe e și intrat deasupra orașului; nici n'a băgat de seamă când a lăsat în urmă Palatul Cotroceni și Podul Elefterie.

Ar putea să se întoarcă. Chiar vrea să se întoarcă. Dar deodată îl apucă o turbăciune, care-și uită de toate. Scapără pe întinderea liniei de jos, gonind nebunește spre Pantelimon, fără să mai bage de seamă scuturăturile scurte ale mașinei. In cinci minute dă de valea Colentinei.

Atunci virează și — pe aceeași cale întocmai — se întoarce și coboară ușurel.

— «No! 'ela o fo' trecut odată. Eu am fo' trecut de două ori!

Și sărind din aeroplan, se îndreaptă spre ceata miniștrilor, care-l așteaptă cu mâinile întinse.

Dar nu se duce la Brătianu. Se duce la Haret și scuturându-i mâna, zice vesel:

— « Văz' t-ai dom' minister ce fain e Gnômu meu... Apăi acu eu cujet că nu ți-o mai părea rău că mi-i dat crițari să merg la Paris! »

Miniștrii izbucnesc în râs. Râde chiar și Morțun. Ba el râde mai tare ca toți, ceea ce face pe Haret să-l privească într'un chip cam ciudat. Atunci face un « gest » — așa se zice. Un gest cum obișnuește el uneori să facă. Intinde mână sus, către sburător, i-o pune pe umăr și scuturându-i-l, rostește tare ca să audă toată lumea:

— « Ți-am dat un premiu de trei mii de lei pentru sborul de astăzi. Vino mâine la Minister, să-l încasezi. »

Sub mustaţa aleasă şi căruntă, care cădea bogată sub nasul fin, gura lui Haret a fluturat un zâmbet...

Dar Ionel Brătianu s'a făcut că n'aude şi că nu vede...

Sâmbătă dimineaţa, hotărît să trândăvească, şedea înfundat în perne, cu pătura dată de-oparte şi cu labele picioarelor suite pe tăblia patului...

— « Mă a drac' şi moldovanu' esta! » a izbucnit el într'un târziu, scuturând în mâini gazeta care se răsfrânsese şi-i acoperea articolul. Ştie fain scri! »

Moldoveanul era Emil Gârleanu. Articolul se chema: « Insemnări: Cuceritorii aerului: Inginer Aurel Vlaicu » şi era tipărit în Universul din acea zi.

Il citise odată pe nesăsuflate pentru Maltilda, care i l-a adus, veselă nevoie mare, spunându-i:

— « Scrie frumos la gazetă de dumneata! »

Şi firește, îl citise cu glasul tare, cu intonaţii şi cu gesturi:

— « 'Esta trebue cetit, fătucă, aşa cum îi zice Zaharia Bârsan pe bină, când îşi pune barbă şi plete! »

Dar Matilda s'a aşezat pe marginea patului, şi-a pus braţele în poală şi l-a ascultat zâmbind.

— « No! Văz't-ai ce om mare mi-s? » a încheiat el citirea. Dar femeia n'a răspuns. I-a mângâiat mâna cu o palmă aspră şi sfielnică, apoi s'a dus.

In urmă, Maistoraşul a luat la cetit a doua oară părţile care-l lăudau pe el. A început cu una dela coadă, apoi s'a întors la cap, apoi iar spre sfârşit. Citea pe sărite şi se minuna, cum o faptă, care lui i se părea mărginită neted, în mărime hotărîtă, ca o roată cu dinţi, se poate schimba aşa de mult sub pana unui scriitor.

« ...și și-a ținut cuvântul. L-am văzut cu toții, urcându-se în mașina lui, ridicându-se și îmbătat de spațiu, luându-și pentru întâia oară sborul întins, lunecând spre cerul rumen, până ce aproape l-am pierdut din vedere. Ținându-ne răsuflarea, cu lacrimile în ochi, așa l-am urmărit. Și când s'a lăsat jos, am alergat la el.

Râzând liniștit ca totdeauna, ne-a strâns mâna... ».

Pufnește și se miră:

— « Cum o fi aceea « întâia oară » după două luni de experiment fest? Ș'apăi ce drac' de râs liniștit o fo' că mă cujetam să omor omu'... »

Urmează.

« ...și în seara aceea, istorică pentru noi, în care și-a încununat izbânda, izbândă care în orice altă parte a Europei l-ar fi făcut celebru, Vlaicu s'a bucurat numai de strălucirea unui rar apus de soare, ale cărui raze l-au încins sub cer, ca într'o apoteoză ».

— « No! D'apăi unde o fo' văz't el soare și... »

O bătae în ușă îi tae gândul. Matilda îi spune că un domn maior dela Minister vrea să-i spue ceva grabnic. Abia are vreme să-și tragă, peste cămașă, pătura ghemuită alături.

Maiorul îi vestește prăpăd.

— « Domnule Inginer, domnul Ministru m'a trimis să vă spun că după amiază, la ora șase, Alteța Sa Regală Principele Ferdinand vine la câmp să vă vadă sburând. Alteța Sa va veni însoțit și de domnul Ministru, general Crăiniceanu. »

Vlaicu a amuțit. E întâia sâmbătă când trebue să sboare, iar afară s'a stârnit vânt.

După ce dă din cap îndelung, şopteşte biruit de un duh sprinţar, jucăuş:

— « Apoi, frate, Gârlene, zice-oi şi eu moldoveneşte ca tine. Izbânda o fo' izbândă, făr' numa azi oi feşteli-o... pe onoarea mea! »

Aşa s'a întâmplat. Adică nu tocmai aşa, dar cam aşa. Avea însă o inimă veselă, despovărată, care l-a ajutat să-şi primească zâmbind mica lui nefericire. S'ar fi zis că, într'adevăr, nu-şi dă seama nici de primejdia sborului pe asemenea vreme, nici de însemnătatea Inaltului privitor.

Principele Ferdinand se îngrijorase însă văzând tăria vântului şi-l întrebase:

— « Nu e primejdie să sbori pe asemenea timp? »

— « Este! » a răspuns scurt şi limpede Vlaicu.

— « Şi va să zică nu poţi sbura? » a zis repede generalul Crăiniceanu.

— « Ba poţi! » l-a liniştit Vlaicu, « făr' numa poţi să te şi tufli. »

Şi numaidecât, s'a suit în maşină, de teamă să nu mai trântească vreo vorbă nepotrivită.

Avea socoteli bune. Şedea cu ochii deschişi pe fiecare păţanie şi învăţa. Chiar din întâmplarea dinainte, când nu putuse sbura din pricina vântului, învăţase ceva. Anume că primejdia mare e lângă pământ. A căutat prin urmare să se ridice cât mai repede şi cât mai mult, pentruca orce cădere, cât de mare, să-l găsească destul de sus, încât să nu-l poată izbi de teren.

Pe vântoase aspre, cum porniseră în acea zi, i-a fost foarte lesne gândacului să salte uimitor de repede, mai ales că motorul,

bine înfierbântat, trăgea în plin, iar cârma era bine ținută spre suiș.

A urcat la trei sute de metri într'un timp care, pe vreme potolită, n'ar fi putut ajunge nici la cincizeci. Iar cum descleștarea vântului îi mânca din iuțeala lui obișnuită i se părea că șade pe loc, așa de înceată îi era înaintarea.

Săltat în scurt, când îl umfla câte o răbufnire, scaunul se apăsa puternic în el, ca la virajele strânse. Apoi, deodată, se prăbușea cu totul adânc, în copci de aer, simțind cu groază că-i săltat în sus... că rămâne în gol. De n'ar fi fost încleștat pe volan, fără îndoială că era svârlit din carlingă.

Pentru el priveliștea era nouă. Altfel de sbor era acesta, clătinat cumplit, în tălăzuirea pătimașe, ca pe valuri de apă frământate în furtună. De îndată ce și-a căpătat încredințarea că mașina înfruntă bine toate svâcniturile, că motorul bate vitejește în plin, că volanul e tare și-i dă putința să se agațe sdravăn ca să nu fie scuipat afară, s'a liniștit. A început să guste farmecul acestui leagăn uriaș, în care tot el era mai puternic ca vântul, de vreme ce izbutea să-l stăpânească.

După ce a trecut dincolo de poligon și plutea departe, peste arături, a început să vireze. Dar aeroplanul, cu carlinga svârlită în lături, cu aripile plecate, s'a sbuciumat pe loc și n'a vrut să se întoarcă. Atunci, a simțit năpustindu-l o sudoare rece pe frunte și a pierdut liniștea. Mintea s'a învolburat să caute pricina și ca orice socoată grăbită, înfrigurată, n'a aflat decât primejdii.

Oricât de încredințat ar fi fost că aeroplanul lui nu poate să fie dat peste cap, pe asemenea furtună s'a temut să se bizue în vechile judecăți. Ș'apoi l-a cuprins teama de-o lunecare pe aripă.

N'avea deci de ales. Trebuia să sboare înainte, în steriţa vântului, până o găsi un câmp bun de coborît; iar fiindcă voia să-şi capete măcar o laudă din partea Principelui Ferdinand, a tot sburat, până ce a trecut dincolo de forturi şi a ajuns la imaşul Domneştilor.

Işi făcuse socoteala să coboare undeva, unde găseşte oameni să-i dea ajutor, fie pentru pază, fie — de s'o putea — să sboare înapoi, când va fi să se oprească vântul.

Aterisarea a făcut'o încet, chibzuit, încât n'a avut nimic a suferi. Era cea dintâi coborîre pe un loc străin şi destul de neprielnic faţă de roţile lui mici şi slabe.

De altminteri, jos, vântul sufla mai slab.

Asta i-a dat curaj să încerce şi sborul înapoi. Dar acum cuteza o faptă pe care putea s'o plătească scump. Anume, se încumeta să plece în sbor de pe pământ, cu vântul din spate.

A aflat însă şi aici o dibăcie. A tras aparatul în dosul unei perdele de copaci, unde şuerul vântului era stăvilit şi a făcut pornirea de acolo.

Judecase că firul curentului se prelinge de deasupra vârfurilor de arbori, prelung şi în jos. Aproape că îl vedea. Aşa dar, de cum se urcă în aer, are să fie împins spre pământ. Asta poate să-l sfărîme, de nu ştie bine mânui cârmele şi tocmai la timp, dar tot odată poate să-i mărească şi iuţeala.

Gândul că, poate, Principele Ferdinand îl aşteaptă să se întoarcă, îl face să nu mai pregete. Cu ajutorul băetanilor şi oamenilor din sat, alergaţi să vadă drăcovenia aceasta plutitoare, Vlaicu porneşte.

Un ţâşnet scurt în sus şi-o izbitură de vijelie care-l întoarce prăval la pământ... de se miră că nu s'au sfărâmat roţile în iarba imaşului. Dar mâna i-a hăţuit amarnic volanul, fără să

ştie singur cum anume. Iar motorul a tras aşa de sdravăn, încât puterea vântului s'a dat biruită. Pluteşte acum neted, glonţ, gonind înapoi.

Vlaicu a învăţat în ziua asta să-şi mărească viteza căzând.

Cum nu băgase de seamă, la ridicarea de pe aerodrom, când a ajuns la trei sute de metri înălţime, aşa nu bagă de seamă acum când a ajuns înapoi, lângă hangar. Viteza vântului, adăugată vitezei maşinei, i-a dat o iuţeală de sbor pe care o socoteşte cam la o sută treizeci de kilometri pe ceas. A făcut doar cincisprezece kilometri în şapte minute. Adică, tocmai cât e recordul lumii, pe care îl ţine Nieuport.

— « Dumneata, domnule Vlaicu, trebue să sbori la manevre luna viitoare! » îi spune Principele, felicitându-l din toată inima. « Franţa a folosit aeroplanele la manevrele din luna trecută de pe lângă Reims. Vom fi deci a doua ţară din lume, care ne slujim de aeroplan în trebuinţele armatei şi în manevre. Va fi pentru noi o laudă cu atât mai mare, cu cât vom întrebuinţa un aeroplan românesc şi încă unul bun. Sborul de adineauri, făcut pe asemenea vânt, mă îndreptăţeşte să o spun şi să am toată nădejdea în viitorul invenţiei dumitale. »

Vlaicu a zâmbit fericit în urma maşinei care-şi flutura steguleţul casei Princiare.

Sâmbăta îi purtase şi noroc, nu numai nenoroc. Norocul era însă auzit de toţi cei de faţă, pe când nenorocul rămăsese neştiut.

Un sfert se ascunsese în coborîrea silită de lângă Domneşti, un sfert l-a văzut numai Ciulu, în bucşa îndoită a unei roţi, de pe urma trântiturii la aterisarea din urmă, iar jumătate l-a ştiut şi l-a simţit numai Vlaicu, în necăjite singurătăţi.

Legănarea şi sguduirile sborului îi răsuciseră toate măruntaele în el. Ii era cumplit de rău, mult mai rău decât mai ţinea minte — cu groază! — că i se făcuse odinioară, pe mare de furtună, în vremea marinăriei la Pola.

Răul s'a astâmpărat după un timp şi cu ajutorul câtorva păhărele de coniac. Dar toată noaptea aceea, întins în pat, s'a simţit dus pe talazuri clătinate. Prăbuşit în goluri, ridicat... coborît...

Valurile nevăzute se înscriseseră în carnea lui.

A doua zi, Duminică, văzând că vântul stărue la fel de puternic şi-a chemat prietenii la Cotroceni:

— « Haideţi, frate, să vedeţi că ştiu sbura şi pe vâjărae! »

S'a ţinut de cuvânt. Dar fiindcă ştia că şi furtuna are să se ţie de cuvânt, iar nepriinţa răului de aer aşişderi, şi-a cumpărat o sticlă de coniac bun şi a dus'o la hangar, de-a băut înainte de sbor păhărelele, care altfel s'ar fi cerut oricum, după coborîre.

Intr'adevăr, nu i-a mai făcut aşa de rău zdruncinatul din aer. Ba, încălzirea plăcută a coniacului, i-a înlesnit încumetarea să facă neapărat un viraj, fără să-i mai pese de furtună. L-a izbutit. Drept este că îl gândise bine de mai înainte şi a înţeles că-i va fi mai uşor şi mai ferit să-l facă aşa fel, încât să deschidă spre bătaia vântului dedesuptul aripelor. Aceasta l-a ajutat să capete chiar un spor de înălţime. Dar după al doilea şi al treilea viraj de acest fel, a cutezat şi pe partea cealaltă. Făcute strâns, cum obişnuia, deosebirea nu era prea mare.

Când s'a socotit stăpân şi pe aceste încercări, s'a ispitit să-şi mintă prietenii. La al doilea sbor le-a spus:

— « Acu să vedeţi voi ce iute ştie gândacu meu fuji! »

Fugea într'adevăr bine, fiindcă alerga pe sforul vântului. Din păcate, vântul era mai slab decât fusese cu o zi înainte. Măsurătorile au arătat o iuţeală de o sută douăzeci de kilometri pe ceas.

Neştiutori de aste lucruri, prietenii au luat'o de bună şi au crezut chiar şi pe cei o sută treizeci, spuşi de Vlaicu. Acum credeau orice.

Nu se mai teme de nimic. A ajuns destul de stăpân pe mâna lui încât, urmăreşte mai puţin creşterea puterilor de sbor, cât aeroplanul. Chipul anume cu care maşina sboară, cusururile ce le arată, fie jos, fie sus, în sbor drept, în urcare, ori în viraje.

Pilotul a rămas în braţe. Creerul şi ochii sunt ai născocitorului. Iar acela îşi cere acum drepturile lui, partea lui de învăţătură.

Dar lumea nu-l lasă în pace să facă aceea ce vrea, aceea ce are nevoie el. Deoparte, mulţimea privitorilor cari înegresc câmpul din Cotroceni, cerându-i să le arate sboruri, pe de altă parte puţintimea câtorva învineţiţi de izbânzile gândacului şi cari umblă pe ascuns, ori pieziş, să defăimeze truda fără seamăn a bietului maistoraş.

Fiindcă nu ştie să vorbească, să spue limpede şi frumos ceea ce l-a îndemnat să-şi alcătuiască aeroplanul aşa, iar nu altfel, fiindcă nu arată planuri întregi, fiindcă nu face dovezi cu calculele întinse pe hârtie, i-au scos vorbă că şi-a făcut maşina la nimereală, că habar n'are de socoteli, că nu ştie nimic din tainele sborului şi din acele multe încâlcite şi grele chibzuinţi, formule şi descoperiri, care au început a sta la temelia construcţiilor aviatice.

Ce-i adevărat şi ce nu, doar singur Vlaicu ştie. El ascultă înegurat învinuirile şi tace. Arar, când îl răsbeşte, zice:

— « 'Eştia numa' aceea cată, să le spun, ş'apăi: « Servus frate! » or pune mâna pe invenţie... Dară iasta nu le-o succede... »

Din nefericire, în astă privinţă, toţi prietenii lui stau alături de duşmani. Nici unul nu crede că Vlaicu ştie cu adevărat ceva. Il socotesc un geniu, fiindcă a născocit şi fiindcă maşina lui a sburat mai bine decât a celorlalţi. Dar totodată, toţi prietenii îl socotesc un prost, care nu ştie carte, care nu ştie socoti, care nu-şi dă seama ce lucru mare a făcut.

Astfel, duşmanii îl bat cu armele cele mai crude: judecăţile prietenilor.

De ce s'ar mai mira atunci că, la Ministerul de Răsboi, numai încăpăţânarea blândă a generalului Crăiniceanu mai ţine în loc dorinţa câtorva să i se dea lui Cerchez de îndată comenzi de aeroplane pentru armată, când mai firesc ar fi să i se poruncească lui. Doar e un aeroplan românesc acesta. Şi e făcut din banii ministerului. Şi a dovedit că lasă în urmă, *în toate privinţele*, Farmanul lucrat la Chitila?

Şi de ce s'ar mira, mai ales, că e defăimat acolo, în câmpul lui Cerchez, lângă Molla, care a fost aşa de limpede bătut, încât nu mai primeşte nici o întrecere şi lângă căpitanul Goliescu al cărui avioplan, lucrat tot din banii dela Minister, dar căpătaţi cu mult înainte, stă în dosul porţilor închise, fără să cuteze a eşi în câmp, ca să se ştie odată de poate măcar sbura.

Sau, de ce s'ar mira că Vasile Morţun, cu Orleanul şi cu Ion Procopiu, stăruesc să se comande câteva aeroplane dela Brumărescu, măcar că maşina aceea n'au văzut'o decât acum două zile, la Parcul Carol, în Pavilionul Industriei, unde este

expoziţia inventatorilor şi n'au văzut-o în sbor, pentrucă nici nu sburase. De n'ar fi fost Cottescu de faţă, dimpreună cu Râmniceanu, sub directorul Căilor Ferate, se făcea poate şi asta!

Asemenea întristări îl înverşunează, îl înrăesc. El, omul care se bucura ca de un zâmbet dela Dumnezeu, când are răgaz de poate să se hârjonească, să cânte şi să se joace cu pruncii veniţi cladără în câmpul Cotrocenilor, ajunge să urască de moarte pe cei de seama lui. « De seama lui » bineînţeles, e doar o vorbă, fiindcă niciunul nu se socoteşte de seama lui. Cu fiecare zi ce trece, el e înfăţişat tot mai mare « copil naiv care nu ştie să vorbească », şi tot mai mare « geniu » care nu simte trebuinţă de carte. In sfârşit:

— « Nu mi-s nimic, făr' numa sandăberje ghenial! »

Apoi, dacă-i sânge de mocan, are să se poarte mocăneşte cu adevărat. Adică, aşa cum pare mocănia când este privită de sus. Şi ca să înceapă, când aude că Molla şi-a îmbunătăţit Farmanul, că sboară acum mult mai sus decât sburase gândacul şi mult mai repede, se hotărăşte să plece la Chitila ca să mânânce bătae.

Că nu vrea bătae pe înfundate, s'o afle numai ei doi, ci vrea să se vadă bine, de toată lumea. De aceea, alege ziua de Luni 6 Septemvrie, când Cerchez are sărbătoare de seamă la Chitila, cu sborurile lui Molla şi cu sboruri de pasageri.

Dar hotărîrea asta iarăşi n'o spune nimănui. Doar atunci, la amiază, dă o fugă până la Magnani şi-l roagă să-i facă rost de un automobil, apoi se duce la Zaharia Bârsan:

— « Frate, tu să vini negreşit la câmp, la şase oare! »

— « De ce? »

— « Apăi, nu mai întreba; dacă am fo' zâs să vini, să vini! No! » şi pleacă să-şi facă întocmelile.

— « Ăsta-i nebun! » se sâcâe Bârsan, în urma lui. « Cum să mă duc la câmp, când am repetiţii şi la Apus de Soare şi la Viforul? Cu Pompiliu Eliade, directorul, treacă-meargă, mă mai împac, dar de fulgerile lui Barbu Delavrancea cum mă apăr, că vine la toate repetiţiile! Nu, hotărît, nu pot să mă duc la Cotroceni! »

Şi asta gândind, a intrat furios la « Nenea Iancu » să bea un şpriţ, apoi altul şi încă vreo câteva, aşa încât, la cinci era în hangarul lui Vlaicu.

Bine înţeles, i-a cerut socoteleală:

— « Acum să-mi spui ce ai de gând să faci? »

— « Să mânc nori! » a răspuns Vlaicu scurt, mohorît, privind, prin deschiderea largă a porţii, cerul în care se buluceau cladăre albe cu arătări ciudate şi schimbătoare.

— « Vrei să sbori la Chitila? »

— « Ba la dracu, frate! » se zbârleşte Aurel « O' la Dumnezău. Alminte nu-mi mai merje negoţu'! »

Nu era chip de vorbit cu dânsul. Bârsan, care auzise prin cafenelele că Vlaicu are să sboare azi la Chitila, văzându-l aşa de mânios, a socotit că-l înfuriase svonul. Bănuia o înfruntare anume făcută, chiar dela câmpul lui Cerchez purceasă şi, era încredinţat că, Maistoraşul se teme să sboare într'acolo, mai ales după vorbele bune, care se tot auzeau despre izbânzile lui Molla.

— « Mai mergeţi şi pe-acasă, măi! » strigă Ion, bătându-se cu ceata de copii care dă buzna lângă aeroplan să ajute la împins, când a pornit gândacul din hangar să-şi ia locul de sbor. Dar pas să alungi dihorii aceştia mititei, mai ales că Aurel vine şi el între dânşii, foc de încruntat, dar mângâindu-i pe

creştetele lăeţe, arse de soare. Ai zice că-i supărat numai cât îi mare şi că pruncul poznaş dintr'însul e la fel cu gângăniile din jur.

Când a ajuns maşina la locul de sbor, chiar şi omul mare şi-a uitat paraponul.

Prin pârtia larg deschisă de mulţime, în faţă-i, gândacul îşi face vânt şi s'aruncă în aer...

Bârsan e nedumerit. De ce i-a spus să vie, când Aurel pleacă, fără să-i dea nicio lămurire. Văzuse pe Ion Ciulu, sporovăind ceva cu Vlaicu, mai mult prin semne, din pricina larmei motorului, îl văzuse uitându-se la cer, apropiindu-se iarăşi de sburător să-i mai adauge un cuvânt, dar atâta tot.

Acum însă, când aeroplanul e sus, Ion cată după el, cu ochii ţintă şi frângându-şi mânile, nemulţumit.

— « Ce-i Ioane? ».

— « Nu ştiu zău, motorul e cu toane şi mi-i cam teamă. Trebuia să-l lase să se înfierbânte mai mult. »

— « De ce nu l-ai lăsat? »

— « Apoi nu-l ştii pe Domnul Inginer? Mai poţi să stai de vorbă cu el? Când e să sboare nu mai ascultă de nimeni! »

Intr'acestea, aeroplanul prinde a coborî.

— « Se lasă! Se lasă jos! » ţipă copiii. Şi dau năvală să-i iasă înainte. Când l-a adus iarăşi la locul de sbor, ochii lui Vlaicu scapără:

— « Motorul... nu vre merje! Acu-i dau drumu' să-l găsească o sută de draci i! »

Dar când porneşte Gnômul să bată din nou, urechea Maistoraşului s'apropie ciulită. Nu-i place aceea ce doar el singur

aude. Furios, nu mai ştie ce să facă. Işi smulge şapca din cap şi-o întoarce cu cozorocul la spate.

Atât le trebue copiilor să vadă. Chihotesc şi bat din palme. Iar Vlaicu, furat de veselia asta proaspătă, râde laolaltă cu toţii.

După două vorbe schimbate în taină cu Ion, pleacă iarăşi.

Bârsan a rămas cu ochii după el. Ii pare ca o libelulă uriaşă, care se duce şi se tot duce spre nourul din zare, spre apus, semuitor unui urs alb proptit pe labele din faţă.

— « Cum merge? » îi spune atunci lui Ion, întrebându-se dacă nu cumva Vlaicu a purces Chitila.

— « Merge bine. » răspunde Ion. « Aşa mi se pare.. » Mai mult nu lămureşte.

Sus, pe cer, maşina ocoleşte larg şi se întoarce.

— « A! Se 'ntoarce? » şopteşte Bârsan, vădit fără încântare. Şi o umbră de părere de rău îi lunecă pe suflet, înţelegând că Aurel n'are curaj să răspundă, aşa cum nădăjduiseră prietenii lui, la zădărârea trufaşă, venită din Chitila.

Dar Ion se apropie de ureche şi murmură:

— « Mi-a spus că are să se întoarcă pe aici şi dacă vedem că nu coboară... »

— « Eh? ».

— «...şi virează la stânga... »

— « Eh? Spune... »

— « să ştim că se duce la Chitila... »

Ochii lui Bărsan s'au luminat. Faţa frumoasă zâmbeşte întoarsă spre priveliştea cerului de sus, în care Vlaicu, după ce a fluturat mâna spre chiotele copiilor de jos, şi-a întins braţul drept către miazănoapte, ca o săgeată gata să ţâşnească spre Chitila.

— « Să-l urmărim cu automobilul! » strigă atunci Ion, sărind din loc şi înşfăcându-l pe Bârsan de braţ.

—« Eu? ... » face el mirat.

— « Şi dumneata. »

Actorul se împotriveşte.

— « Dar eu nu pot, omule. Am diseară repetiţie la Regele Lear... ».

Ciulu însă face scurt:

— « Eu nu ştiu. Aşa a poruncit domnul Inginer! »

Şi Zaharia Bârsan se urcă în automobil, foarte întristat că are să-l mânie pe Meşterul Nottara, care joacă întâia oară pe Lear şi ţine să facă repetiţiile cum se cade.

Şoferul mână cât poate. Cât poate automobilul, bine înţeles. Pe şoseaua Cotrocenilor, pe marginea gârlei şi pe strada Francmasonă, a mers cum a mers. Pe urmă, s'au năpustit în nişte hârtoape, de nici la pas nu era cuminte să mergi.

La o răspântie au pierdut şi drumul. Atunci au luat-o deadreptul peste maidane, nebuneşte, prin gropi, peste şanţuri, de-au speriat lumea rară a marginei de oraş. Trec printr'o ogradă de moară, ocolesc bojdeucile dărăpănate şi se tot duc, cu haita câinilor schilavi din mahala gonindu-le alături în chelălăială cumpliă.

— « Mai repede, să nu-l pierdem din ochi! » îndeamnă Ciulu, credincios poruncii primite şi mereu cu ochii la cer, unde Vlaicu lunecă lin, întins, fără grijă. După două ape, dau de-un capăt de drum mai uşor... Goana pe el!

Dar nenorocire! Inaintea ochilor calea e oprită de bariera lăsată a unui canton de tren. Iar trenul vine târziu şi vine încet, şi vine lung...

Bârsan ţâţâe de nerăbdare în maşină. De-ar şti că nu-i de prisos, ar sări să ajute şi el vagoanele negre şi noroioase, doar-doar or trece mai repede.

Când au ajuns în partea aerodromului, Vlaicu era coborît de mult.

— « A venit bine. », zice portarul. « Numai că, a sărit din maşină înainte să se oprească de tot şi l-a atins o sârmă. L-a dat peste cap »...

— « ...de trei ori, ca să se facă iarăşi om, ca Feţi-Frumoşii din poveste! » gândeşte scriitorul din Bârsan şi automobilul trece dincolo de poartă.

— « Ce cauţi aici? » întreabă mirat actorul, pe frumuşica veselă, cu obrajii de trandafiri, care-i răsare în drum.

— « Am sburat cu Molla! » îi răspunde Maria Giurgea, fosta lui colegă dela Teatrul Naţional şi care acum joacă în trupa lui Alexandru Davilla.

— « Vasăzică eşti un nume intrat în istoria aviaţiei româneşti: Cea dintâi actriţă, care a sburat! »

— « Da... Cea dintâi care a ajuns cu adevărat cu capul în nori! » râde cu toată veselia gurii minunat de mari, bârlădeanca micuţă ca o jucărie.

Apoi se apropie şi cu un glas de taină, adaugă: « Dar mi-a fost fricăă... »

— « Atunci de ce-ai sburat? ».

— « Poate tocmai pentru asta. » răspunde actriţa, clipind viu din ochii cât mărgelele. « Noi, actorii, trebue să înfruntăm elementele, nu-i aşa? De altminteri a fost ziua Moldovei. Am sburat întâi eu, care reprezint Moldova de Jos, Bârladul şi Mahalaua Podeni, — glorie lor! Şi pe urmă a sburat Anibal

Ciolac, în numele Botoşanilor. Nu pot spune că a sburat în numele Ţării-de-Sus, fiindcă el reprezintă mai mult Ţara Armeniei, dar oricum, numele Moldovei a fost salvat.»

Gluma Mariei Giurgea răspundea unei constatări. Moldova, în acea vreme, era singura parte de ţară care nu dăduse niciun sburător şi niciun inventator de aeroplane. Cel puţin nu se ştia. Adevărul era însă altul, măcar că istoria aviaţiei avea să treacă peste el. Căci prima maşină făcută de mâna omenească şi care s'a ridicat prin puterea ei, sburase în Moldova, în Iaşi, în curtea Liceului Internat. Iar făuritorul era Grigore Brişcu, un bârlădean ca şi Maria Giurgea, pedagog în liceu şi student la drept, cum fusese odinioară Traian Vuia. Brişcu închipuise pe acea vreme helicea cu pas variabil, un motor neobişnuit de original, care înfăptuia iuţeli uluitoare şi un aeroplan-helicopter pe care-l numise «aerobrişcă».

Când se auzise ţipătul celui dintâi care a văzut venind aeroplanul lui Vlaicu, tot câmpul a întors ochi uluiţi cătră cer. Aici era o ceată vrăşmaşă şi întreg duhul era duşman inventatorului român, dela Cerchez până la cel din urmă lemnar din atelier şi la cel din urmă privitor de pe scările tribunei. In înţesarea de lume a zilei de atunci, lume alcătuită din prieteni înfocaţi ai aerodromului, lume subţire, cu abonamente plătite şi legături, sosirea lui Aurel Vlaicu era o neobrăzare. Nepoftitul a fost primit aşa cum i se cuvenea. Adică într'o tăcere desăvârşită, cu priviri de ghiaţă, cu vorbe demne, reci, scăldate într'un ton de stăpânită jignire.

Purtarea asta, care nu fusese de nimeni poruncită, ci s'a revărsat dela sine, ca o aşezare firească, de totdeauna, a stârnit în Cerchez simţăminte ciudate. In liniştea deplină, întinsă pe

tot câmpul, de parcă nimeni nu mai era viu, omul îşi pieptăna încet barba cu degetele răşchirate, plimbându-şi ochii când la muţenia duşmană de jos, când la cocorul şui care rotea neted şi lin peste întinderi moi, coborînd spre pământ cu motorul stins, cu helicele încremenite. Fluerul unui tren din gară a tăiat aşa de aspru liniştea încordată, încât lui Cerchez i-a hăuit în urechi ca într'un pustiu.

El nu văzuse aeroplanul lui Vlaicu până acum. Fără îndoială, era o alcătuire cu totul deosebită de cele ştiute şi văzute. Dar ea sbura. Şi sbura bine, după câte vedea, privindu-i coborârea. De ce, atunci, i se spusese că maşina lui Vlaicu e o încropire fără înţeles? Ce alt înţeles putea să-şi îngădue o maşină de sbor, decât aceea să poată sbura?

I s'au părut lucruri nedesluşite toate acestea şi a ţinut să le limpezească.

Decum s'a coborît Vlaicu din aeroplan, l-a primit ca o gazdă bună şi cuviincioasă, felicitându-l pentru sborul făcut. Când însă, îndemnat la ureche de cineva, Cerchez i-a cerut sburătorului desluşiri despre aeroplan, Maistoraşul —, care a înţeles, numai decât că, în faţa atâtei boierimi, cuvântul lui nerod îl omoară — a răspuns îndârjit şi mojic:

— « D'apăi, bade Cerchezule, ce drac' de desluşiri să mai dau? Vie Molla al miatale cu mine sus şi deloc te-i desluşi singur! ». Ghiontul tras pe înfundate de Bârsan, care abia venise şi gâfâia de alergătură, a fost şi mai nefericit. Şi-a dat seama că şi aşa, în aceste câteva vorbe « trebue să fi scăpat oarecare vorbă » « fără domnie » şi mai rău s'a acrit. S'a întors şi i-a spus încet:

— « Apăi eu nu mai vorbesc, frate, că 'eştia atâta aşteaptă şi mă râd. Dar la iarnă m'oi pune placă la gramofon şi-oi zice pe domnie! »

Cerchez nu s'a simţit tocmai bine la răspunsul familiar al lui Vlaicu, dar era în casa lui şi-apoi ardeleanul avea dreptate. « Invenţia nu-i nimic, construirea e ceva, sborul e totul ».

Parcă aşa spusese cândva căpitanul Feber, iar stările nu s'au schimbat. Deci, avocatul l-a chemat pe Molla şi l-a poftit să sboare:

— « De ce? » a făcut pilotul cu un zâmbet cam de sus şi lunecat pe tăiuş « Ca să mai fiu gentil odată? »

Găsise straşnic de bine cuvântul, acest diavol de franţuz. Era o răzbunare dospită în toată otrava lumii, aşa de bine schimba faţa lucrurilor şi deschidea calea apelor spre el. Pentru toţi cei de faţă era o limpezire, de mult aşteptată, a întrecerii dela Cotroceni. Şi era o alinare minunată a micii jigniri, pe care prietenii Chitilei o mai păstrau în inimi, măcar că, între timp, Molla le întărise încrederea, în sboruri făcute mai sus, prin adaus de iuţeală şi prin acel record de trecere peste Capitală.

Acum însă, au căpătat iarăşi încrederea desăvârşită, care se clătinase o clipă sub priveliştea venirii lui Vlaicu.

Sborul a purces şi lupta a început. Ca şi la Cotroceni, Maistoraşul sbura departe de Molla, pândindu-l până se aşează pe o înălţime. Atunci venea vântiş pe de-asupra lui, spre crucirea celor de jos, cari nu mai pricepeau nimic. Intr'adevăr, de pe câmp, nu se putea judeca bine înălţimele celor două maşini decât atunci când erau una peste alta. Asta venea de-acolo că Farmanul era mult mai mare decât aeroplanul românesc.

O trecere, două, trei... Aceeaş stare. Oricât s'a încordat Molla pe cârmele lui, n'a putut să urce mai sus decât Vlaicu. Cât priveşte iuţeala, ardeleanul, după ce avea mai mare viteză decât Farmanul francezului, mai folosea şi o viclenie.

Fiind cu cel puţin o sută de metri mai sus decât celălalt, când îi era în dreptul lui ca să se vadă vitezele, cobora uşor, mărindu-şi în chip simţit iuţeala sborului.

Lupta s'a rupt. Aeroplanele porniseră încet spre pământ. Al lui Molla mai încet, ca un om ostenit şi amărât. Al lui Vlaicu învârtindu-se în loc şi aşteptându-şi vrăşmaşul să coboare mai întâi.

Dar când Farmanul s'a oprit pe iarba câmpului, gândacul, care părea că îl urmează, a sbughit-o iarăşi în văzduh.

— « Pleacă înapoi? » s'a întrebat Cerchez.

— « Nu cred », a zis Ion. Apoi a dat necăjit din umeri. « Cu domnul inginer parcă poţi şti? »

Ci Vlaicu nu pleca înapoi. A mai rămas zece minute sus, rostogolindu-se descreerat în rotogoale strânse, ca un titirez turbat, de ameţise şi el şi lumea de sub el.

Când, în sfârşit, a lunecat tăcut, spre iarbă, fâşâind ca o rochie de mătase, Cerchez a poruncit la Bufetul lui să se destupe sticle de şampanie şi l-a întâmpinat pe ardelean cu paharul plin:

— « Băiete », i-a zis familiar, cum îi vorbise şi Vlaicu. « să trăieşti! Şi s'o ştii dela mine, n'am auzit o vorbă bună despre aparatul tău. Ai duşmani mulţi, dar lasă-i pe ei cu socotelile lor, cu matematicele lor, şi tu sboară înainte. Să trăieşti! »

Nouă zecimi din lumea de faţă era câştigată şi a huhurit veselă. Cealaltă zecime s'a împărţit. Nouă zecimi din ea a surâs stingherită, iar cealaltă zecime de zecime, *afară de unul*, a făcut, cum se zice — zâmbre. Acel unul nu era însă Molla.

Cerchez era câştigat, nu numai pentru inima lui, dar aşa de câştigat încât să poată da o lecţie de dreptate şi altora.

Ca să răsplătească prietenia ce i s'a arătat, Vlaicu a hotărât să stea două zile la Chitila: Marţi şi Miercuri. Bine înţeles, i-a poruncit şi lui Bârsan să rămâie.

— « Eşti nebun, Aurel! » a strigat actorul. « Tu uiţi că eu am repetiţii! »

— « Ce ai? »

— « Probe, frate! ». i-a lămurit Bârsan, ca să-i vorbească pe limba lui.

Vlaicu n'a părut însă a se turbura. A întrebat, arătând cu capul gândacul şi cerul:

— « Şi 'estea ale mele ce-s oare? Tot probe! »

— « Bine, omule. Astea-s probele tale! » a râs actorul, ca să-i arate că nu se cade să încurce răspunsurile şi foloasele.

Ci Maistoraşul i-a întors nedumerit, ca un ecou:

— « Ale mele?... Cum ale mele? »

N'a spus mai mult. Dar sunetul gol şi îndepărtat al glasului i-a pătruns lui Bârsan în inimă, ca un sfredel.

— « Da. E drept. » A gândit, clătinat în judecăţi, scriitorul. « Făt-Frumos nu sboară pentru el însuşi... Sboară pentru alţii... Pentru toţi... Iar fiindcă Făt-Frumos nu moare niciodată, iar acesta totuşi va muri prăbuşit într'o zi, înseamnă că îşi va da şi sângele pentru alţii...»

In inima de poet a lui Zaharia Bârsan, Vlaicu se realcătueşte astfel, mai puţin prin biruinţă, cât prin durere şi prin jertfă... De pildă: Zefir... O făptură care-şi dă sângele, ca să crească o floare frumoasă pentru fericirea lumii de mâine...

Molla sboară din ce în ce mai sus, încruntat şi mânios. Dar Vlaicu, sub frăgarul de lângă ştoborul casei din Binţinţi, n'a învăţat să fie « gentil ».

Sboară pe de-asupra Farmanului.

Aşa sboară Marţi — şi dimineaţa şi după amiază. Aşa sboară şi Miercuri dimineaţa. Dar după amiazi, când sus, în naltul cerului, vede pe Molla cum trage înciudat de cârme, să urce şi zăreşte aeroplanul francez mergând proţăpit cu botul spre cer, gata să se răstoarne sau să-şi piardă într'atât viteza încât e primejduit să se prăbuşească, i se face groază.

In fundul inimii se socoate cu adevărat de vină pentru căderea lui Guillemin. I-i de ajuns. Nu vrea să mai aibă pe cuget şi căderea lui Molla. Atunci coboară, arată cu mâna lui Ion de pe câmp că pleacă spre Cotroceni şi drumueşte către Miazăzi.

Ce fel de Miazăzi o fi aceea nu prea ştie. Incurcă drumul, dacă se poate spune aşa, despre un drum care-i numai drum cât vezi cu ochii în părţi şi în sus. Trece peste un râu. Vede o râpă.

... Iar Bucureştii nicăeri. Cârmeşte spre stânga şi fluieră de mirare:

— « Ce drac' caţi acolo, frate? »

Dar oraşul nu răspunde pentru care cuvânt anume s'a arătat la dreapta şi dincolo de cum se cuvenea. Pe sburător îl apucă atunci un necaz de-i vine să coboare în mijlocul câmpului şi să întrebe de careva. Noroc că vede sub el pământuful de aburi al unei locomotive de tren.

Se ţine de mersul lui, încredinţat că ajunge la Bucureşti. Astfel, peste câteva minute, pluteşte deasupra Chitilei...

— « Apăi, am fo' ştiut eu că pământu' se însuce, blăstămatu' făr' numa prea repede merje, frate, de nici îl poţi prinde! »

Şi în sfârşit, îşi ia calea bună, spre bucuria lui Zaharia Bârsan, necăjit foc că s'a stricat roata automobilului şi trebue să meargă

încet, de le trece înainte până şi un nefericit de tramvai cu un singur cal...

Peste o săptămână, Molla se răzbună şi el în felul său. Sboară dela Chitila până la Ploeşti, luând ca pasager în aeroplan pe Prinţul Valentin Bibescu. Intoarcerea o face a doua zi. De astă dată îi este pasageră Yvonne Cămărăşescu.

— « Incă şi aici te-oi bate, frate franţuzule! » face Vlaicu la auzul ştirilor. « . Aşteaptă doar. Mi ţ-oi măestri o maşină să poarte opt călători, frate, şi-om merje la spaţir pân' la Bulgari... o' la Constantinopălu' lu' turcu! Doară tu ştii bine că eu te bat dacă vreau! »

N'a vorbit întâmplător despre călătoria spre Bulgaria. Era o mărturisire a unui şir întreg de gânduri şi de temeri. Simţea că aeroplanul, dela trei sute de metri în sus, urcă din ce în ce mai greu. Foarte rar şi numai când îl ajutau curenţii de coastă, putea să ajungă până la cincisute de metri. Şi încă uneori se îndoia de măsurătorile lui.

— « Tu să treci munţii, Vlaicule! » îi spusese odată Chendi. Iar el tresărise, cu junghiu în inimă. Munţii?... Dar chiar de-şi alegea trecerea pe la Predeal, tot îi trebuia o mie de metri înălţime. Va putea oare să-i ajungă? Cu gândacu de acum era peste putinţă. Motorul începuse a obosi. Bătea ca o inimă bătrână, cu toată îngrijirea dată, cu toată curăţarea.

Dar iată, năştea întrebarea: un motor nou ar fi urcat mai sus? El nu putea să aibă încredere. Ş'apoi, o oprire de motor de-asupra munţilor, este o moarte neîndoioasă. Ce nebun să cuteze asemenea faptă?

In acele zile de răsuciri şi întrebări, detună însă în lume vestea căderii unui sburător numit, Chavez. Un copilandru

care-şi fărâmă oasele, prăbuşindu-se la Domodossola, după ce trecuse în sbor peste Simplon.

. . . . . .

Cu tâmplele înfierbântate, prinse în palme, Vlaicu citeşte:

« In ziua de 15 Septemvrie 1910, Chavez se hotărăşte să sboare peste Alpi. Italia dă un premiu de cincizeci de mii de franci celui dintâi sburător care va izbuti să treacă munţii. Chavez, copil alintat al unei familiii înstărite, se simte ispitit. Nu de bani, ci de glorie. Canalul Mânecii e trecut, iar sborurile în linie dreaptă, recordurile de distanţă în circuit, cer prea multă muncă şi prea stăruitoare, prea multă pregătire, prea multe sâcâieli... Să treacă Marea Mediterană? E prea mare. Dar Alpii! Hai?... Să sară peste Alpi dintr'o zvârlitură... Pagina asta e neatinsă în cartea biruinţelor.

« Pilotează un aeroplan mlădios şi uşor. Are să se aşeze la Brigue. De acolo are să se ridice, ca să treacă la Domodossola. Băetanul acesta născut şi deprins în ţări calde — e din Peru, de loc — n'avea habar de ce pot fi munţii aceştia mari, greoi şi reci.

« Dar în timpul sborurilor de pregătire, când s'a lovit de adevărata lor înfăţişare, a înţeles. In ziua de 19, urmând linia clinurilor duşmănoase, pline de stânci, de copaci, de râpe, şuvoaie şi zăpadă, se ridică până la două mii de metri şi vede adevărul în faţă.

« Se întoarce numaidecât, iar după ce aterisează, se înfundă în camera lui fără să răspundă la nicio întrebare. Toţi cei de faţă, mecanicii cari fluerau în gura hangarului privindu-l cum sboară, gazetarii cari fumau întinşi pe iarbă, slugile, şi-au dat seama că, în ciuda curajului nebunesc pe care-l avea, în copilul acesta intrase spaima.

« Văzuse muntele, gheţarii strălucitori, capcanele mute, larg căscate, povârnişurile ameţitoare, şuvoaele.

Simţise cum îl înalţă sorburile de aer neaşteptate şi trădătoare, simţise cum îl sug genunile, cum îl umflă şi îl reped în sus vânturile ascendente, cum îl abat fără milă valurile de aer răzbufnite din senin. Se simţise singur, slab, uluit, înfricoşat.

« La douăzeci şi şapte vremea era cumplit de prielnică. Toate veştile meteorologice din Franţa şi din Italia erau la fel de bune. A dat poruncă de pregătire pentru sbor. Pe urmă s'a culcat la loc şi a adormit.

« Somnul l-a făcut să uite, cât se poate uita în somn. După ce s'a trezit, a dat un ocol scurt pe sus, să-şi dea seama de vreme, apoi a coborît şi s'a culcat din nou. Intors la hangar după aceea, s'a întins pe un pat de campanie, în vreme ce mecanicii făceau cele din urmă pregătiri. L-au deşteptat în clipa plecării. Din culcuş a trecut de-a-dreptul în scaunul de pilot, să nu-şi mai lase timp să se gândească. Apoi s'a ridicat a sbor.

« A trecut. A învins muntele. Dar la Domodossola, ajuns la douăzeci şi cinci de metri deasupra câmpului de aterisare, destrămat de cumplita îndârjire a încordării, a dat drumul cârmelor din mână şi s'a prăbuşit ».

. . . . . .

Vlaicu a închis ochii. Despre cine, Doamne, se vorbea aici? Despre Chavez? Despre... Apoi? Nu?... A trăit cu atâta putere tortura băietanului Peruvian, încât îi pare că-i însăşi povestea lui. O poveste pe care n'a trăit-o de adevărat, dar pe care — cine ştie? — poate s'o trăiască.

Poate?... De ce poate?

Odată ce se pot trece munţii, cum n'are să treacă el, Vlaicu, peste Carpaţi?

Pentrucă, asemeni lui Chavez are să se lase ucis? Dar ce însemnătate ar mai avea asta de vreme ce-ar fi *dincolo?*

Şi mintea, limpezeşte în clipa de faţă un gând, care avea să brăzdeze tot lungul zilelor hărăzite lui.

— « D'apăi nu-i bai de aceea, făr' numa să ajung dincolo! »

De altminteri, acum nu mai are ce duşman să învingă. Şi lui îi trebueşte neapărat un duşman; nu de alta, dar cum s'ar putea măsura altfel biruinţa? Ce-i aceea să birui singur? In privinţa asta, cei mai buni prieteni i-au fost Bibescu şi cu Molla.

Să-i fie acum şi munţii la fel. Duşmani şi prieteni. Adică să-l sileascâ a-i învinge.

De altfel, toate arătările sunt limpezi şi tot într'acolo îl îndreaptă. Cel dintâi duşman i-a venit pe loc, la Cotroceni. Şi l-a îndârjit să se ridice mai sus. Al doilea, l-a ispitit spre miazănoapte, la Chitila. S'a dus după el. Acum Molla a sburat la Ploeşti.

Aşa dar tot mai spre miazănoapte.

Duşmanul cel nou, munţii, nu-s decât o urmare firească.

Biciuit de gândurile lui, ajutat de încurajarea ce i-o dă prietenia Principelui Carol, care a început a veni aproape zilnic la câmp, Vlaicu se bate cu munţii. Sboară aici, la o sută de kilometri departe de ei, aşa cum sbura departe de Molla şi de Bibescu, aşteptând clipa când să le poată trece pe deasupra.

Sboară tot mai sus, cerându-şi sie-şi, motorului şi aeroplanului, să se înfrângă în fiecare zi. Neliniştea golului de sus n'o mai bagă de seamă. Vânturile nu le mai bagă de seamă. Oboseala n'o mai bagă de seamă.

Are un ţel limpede şi trebue să şi-l ajungă. . . . .

Ataşatul militar din Paris, căruia Maistoraşul îi scrisese, ca să-i dea veşti, de cum au întrebuinţat francezii aeroplanele la manevre, i-a răspuns printr'o scrisoare lungă, la care a adăugat tot ce socotise el trebuitor să facă lămurită « prima temă aeriană a lumii » cum îi zicea.

Alcătuită de Locotenent Colonel Estienne, tema dată la 13 Iulie 1910 suna astfel:

« O armată duşmană, vine dinspre Miazănoapte şi a ajuns Oisea. Avangarda ei e împinsă până la Laon.

« O armată franceză, alcătuită din patru corpuri de armată, merge spre Miazănoapte-Apus, cu gând să atace duşmanul. Situaţia de la 11 Iulie, după desfăşurarea forţelor este următoarea:

« Avangarda — Corpul I — la Aisne, grosul — Corpurile II şi III — pe linia Courcy — la Neuville, Reims, Pont-Faverger; ariergarda — Corpul IV — în valea Vesle.

« La ora cinci şi patruzeci şi cinci seara, Generalul Comandant al Corpului IV, dă următorul ordin Locotenenţilor Clavenard şi Gronier, cari sboră pe aeroplane ce-i sunt puse la îndemână:

« 1. Trei aeroplane vrăşmase, au sburat cercetând de-a-lungul apei Aisne dela ora patru până la patru jumătate, plutind la o înălţime la care n'au putut fi lovite şi s'au întors către Miazănoapte-Apus.

« 2. La cinci şi jumătate se zăresc, dela Craonne, două aeroplane venind dinspre Miazănoapte-Apus şi par să aibă de gând a se îndrepta spre Miazăzi-Răsărit.

« 3. Impiedicaţi orice nouă încercare de venire a duşmanului spre partea de Miazăzi a apei Aisne. Pe noapte vă veţi duce la Bétheny şi veţi sta la dispoziţia Generalului Comandant al Corpului II până la noui ordine »

Colonelul Estienne aflase că, pe la ora şase, câţiva aviatori civili, cari sburaseră la Meetingul din Bétheny, îşi vor aduce aeroplanele pe sus la Mourmelon. In chipul acesta, cei doi piloţi militari nu sburau chiar fără niciun fel de duşman...

Darea de seamă care s'a făcut apoi, despre — hai să zicem — lupta aceasta, povestea:

« La 6,15 Locotenentul Clavenard, sburând pe un aeroplan Henry Farman, armat cu o puşcă uşoară cu tragere repede zăreşte spre stânga un monoplan îndreptându-se către S.-E., cam la trei sute de metri înălţime.

« Hotărîm să-l atacăm.

« Cu ajutorul binoclului băgăm de seamă că aparatul nu duce în el decât un singur om. Pilotul, îndrumat de observator, cârmeşte să ajungem cam sub aripa dreaptă a monoplanului, aşa încât pilotul aceluia, silit să stea cu mâna dreaptă pe manivela cârmei de adâncime, să n'aibă cum trage în noi fără ca să-şi lovească aripa sau helicea.

« Locotenentul observator trage atunci patru sau cinci gloanţe dela o depărtare între 400 şi 200 metri, cari negreşit

ar fi sfărâmat helicea aeroplanului sau ar fi lovit pilotul maşinei. Abia isprăvită această luptă, observatorul vede spre stânga un biplan sburând tot Miazăzi-Răsărit, dar la mai mult de cinci sute metri înălţime.

« Neavând vreme să ne urcăm mai sus decât el, hotărîm să-l ocolim, nu cumva să ne treacă pe deasupra la verticală şi să ne sdrobească printr'o bombă. Ne apropiem însă de aripa dreaptă, dedesubt, pentru aceleaşi pricini arătate în împrejurarea de mai sus.

« Prin binoclu vedem că în aparat e un singur om. Prin urmare focul duşmanului e puţin primejdios.

« Stingherit de aripa de sus a aeroplanului, Locotenentul observator nu are timp să tragă decât un glonţ sau două, la depărtare prielnică, dar crede că n'a nimerit aeroplanul vrăşmaş care scapă.

« Hotărîrăm atunci să ne ducem după un aeroplan Antoinette, pe care îl ştim că se află la Bétheny cu Corpul III, pentru ca să ne ajute a opri vrăşmaşul. Sosiţi deasupra câmpului dela Bétheny la 6,35, zărim aparatul pe care îl căutăm, pregătit de plecare.

« Coborîm în cap dela două sute de metri, cu primejdia să ne sfărâmăm, numai şi numai să ajungem lângă el la vreme. Vedem la cârmă pe Labouchère, gata de pornire şi hotărîm să plecăm împreună. Acest monoplan cu viteză mai mare, se va sui cel dintâi ca să dea de aeroplanul duşman, în vreme ce biplanul, sburând mereu mai jos, va face mereu aceleaşi mişcări ca vrăşmaşul pentru ca să le împiedice să coboare şi să ducă la Laons vestea despre cele văzute.

« Aeroplanul Antoinette se ridică la 6,50 şi se sue sus. In urmă, Locotenentul Grosnier dă semnul de plecare, dar abi

ajunşi la cincizeci de metri motorul se opreşte. Coborîm. Când reparaţia e făcută, e prea târziu. Se lasă noaptea. De altminteri, curând, telegraful ne aduce vestea că aeroplanul a ajuns biplanul, că au coborît împreună aproape de Bay, în mijlocul taberei Corpului IV».

Ca o întregire a celor de mai sus, ataşatul militar îi povestea şi întâmplarea, destul de hazoasă, dela manevrele mari din toamnă, când Generalul Picquard, comandantul partidei albastre, trimite în ziua de 4 Septemvrie la şase dimineaţa cele câteva aeroplane care îi sunt date la îndemână, să-i aducă ştiri despre aşezarea armatei roşii. Le cerea ca veştile să vie înainte de opt jumătate, căci la nouă şi un sfert, ţinea să purceadă atacul. Aeroplanele şi-au făcut datoria fără greş. La şapte şi cinci minute era întors şi cel din urmă dintre ele. Generalul uluit, vede întinsă în faţa lui aşezarea întreagă a vrăşmaşului. Acum bătălia e o glumă. Îşi poate sdrobi duşmanul fără nicio trudă.

Dar nefericire! Intre toate veştile află că şi Generalul Meunier, comandantul partidei roşii, trimisese la ora şase aeroplanele lui să-i aducă aşezarea albaştrilor. Astfel încât şi Meunier socotise că se va juca în bătălie...

Ce a urmat se poate înţelege din comunicatul trimis la 5 Septemvrie de către Direcţiunea manevrelor:

— « In tot timpul zilei, armatele protivnice s'au ferit în chip stăruitor să purceadă vreo luptă».

Vlaicu nu înţelegea:

— « D'apăi 'eştia s'or fo' jucat, frate » a gândit el. Şi, ca să facă altceva decât făcuseră franţuzii, a hotărît ca la manevre el să ducă ordine. Asta i se părea mult mai de folos deocamdată,

Deocamdată doar, pentrucă socotinţa lui era că aeroplanele pot avea mai cu seamă întrebuinţarea să poarte bombe şi să distrugă aşezările îndepărtate, pe care nu le poate ajunge bătaia tunului.

In ziua de Luni 27 Septemvrie, gândacul, adus cu trenul dela Bucureşti, până la Slatina, era gata montat pe câmpul din faţa gării şi aştepta să-şi ia sborul. Cu tot vântul aspru care bătea la ceasul cinci, ora de mai înainte hotărîtă, Vlaicu şi-a pus în buzunar ordinele primite şi s'a înălţat, bătându-se vitejeşte cu răzbufnelile aspre ale şuerului din văzduh. Mai ales deasupra Oltului a avut de îndurat scuturături aprige. Acum însă era deprins cu ele. S'a suit aproape de cinci sute de metri şi după treizeci şi cinci de minute de sbor se aşeza lin pe câmpul unde se afla Comandamentul la care era trimis. Ba, încă, ştiind ce lume însemnată îl aşteaptă, a făcut un aterisaj de neîntrecută dibăcie, oprindu-se la zece metri în faţa Principelui Ferdinand, care era înconjurat de Principele Carol, doi Principi de Hohenzollern şi o sumedenie de generali.

Când sburătorul, înclinându-se în faţa Moştenitorului de Tron, i-a întins plicul oficial, cel dintâi purtat pe astă cale nouă, clipa a căzut grea, solemnă. Intra în istorie.

Principele Ferdinand a strâns tăcut mâna feciorului de mocan, amândoi la fel mişcaţi.

— « Domnule Vlaicu », a spus după aceea Generalul Crăiniceanu, « în urma dovezilor pe care le-ai făcut cu aeroplanul dumitale, Consiliul de Miniştri a aprobat raportul meu şi-ţi dă o recompensă de cincizeci de mii de lei. »

Ochii nu mai văd. E ceaţă sau sunt lacrimi? Toate se îneacă într'o apă turbure. Ii vine să plângă şi să chiue. Dar

mai ales îi vine să joace, să se tăvălească pe câmp. E un singur gând în toată făptura lui. Acum poate să-şi mai facă două aeroplane... Şi pentru bucuria asta, pe care n'a aşteptat-o, ar lua în braţe ofiţerul acesta bătrân din faţa lui, l-ar săruta şi s'ar învârti cu el, cum se învârt feciorii la Binţinţi, când îi prinde bucuria. Dar fiindcă nu poate mulţumi aşa cum simte, cum ar vrea, caută greu o vorbă cuviincioasă, care să stea ca şi el, drept, ostăşeşte, cu călcâile lipite.

Şi astfel, pentru toată bunătatea Principilor, pentru toţi miniştrii, pentru toţi banii, răspunde scurt:

— « No! Fain! »

Peste câteva zile toate gardurile cu afişe ale Bucureştilor erau împănate cu o vestire nouă:

HIPODROMUL DELA BĂNEASA

Duminică 17 Octomvrie 1910

va avea loc din iniţiativa Ministerului de Războiu şi sub Inaltul Patronaj al A. S. R. Principele Ferdinand al României,

MARELE MEETING DE AVIAŢIUNE

Pentru experienţele celui dintâi Aeroplan Românesc, inventat, construit şi pilotat de ing. român *Aurel Vlaicu.*

Comitetul organizator : Preşedinte d-l general Gr. Crăiniceanu, ministru de războiu. Vicepreşedinţi: d-l general adjutant G. Georgescu, inspectorul general al artileriei; d-l Alexandru Cottescu, directorul general al Căilor Ferate Române. Membrii: colonel Dumitru Iliescu, şeful Statului Major al Inspect. General al Armatei; d-l colonel Toma Ghenea, directorul artileriei din Ministerul de Războiu; d-l N. N. Butculescu, mare proprietar; d-l lt.-colonel Adrian Miclescu, directorul Arsenalului; d-l D. D. Pătrăşcanu, deputat; Dr. N. Lupu, medic primar al Judeţului Ilfov; maiorul D. Mihailidi, din Ministerul de Războiu; d-l Jan M. Dimitrescu, şef de cabinet al Ministerului Instrucţiunii Publice. Secretari: d-nii I. Rusu-Abrudeanu şi George Costescu, ziarişti. Juriul tehnic: Alexandru Cottescu, colonel D. Iliescu, Căpitan Gabriel Negrei ca secretar cronometror.

Se vor face o serie de zboruri de îndemânare, zboruri de înălţime şi zboruri de durată, ale căror rezultate vor fi controlate şi afişate publicului sub îngrijirea juriului tehnic înadins alcătuit. Experienţele vor

avea loc după amiazi la orele 4. In caz de timp nefavorabil experienţele vor avea loc a doua sau a treia zi, anunţându-se în oraş prin stindarde albe, puse la Teatrul Naţional, Palatul Funcţionarilor Publici şi Hotel Bulevard, dacă se amână.

Preţurile intrărilor: la tribună: loja 80 lei. Intrarea de persoană 10 lei. Militarii 5 lei şi copii 2 lei. — La câmp: (peluză): intrarea generală 2 lei. — Toate biletele poartă sigiliul Ministerului de Război.

Cei ce vor intra la câmp cu trăsura, plătesc o supra-taxă de 10 lei. Pentru automobile se va plăti 30 lei, fără altă intrare, însă numai atâtea persoane câte locuri are automobilul. Publicul este cu insistenţă rugat a veni la câmp înainte de orele 3 după amiază. Vizitatorii vor îngriji ei înşişi a li se controla individual biletele pentru a rămâne valabile în caz de amânare pe ziua următoare.

Se păstrează jumătatea cu sigiliu.

Cei ce vin din provincie vor primi viza biletelor de tren la ghişeurile de intrare.

Ministerul Lucrărilor Publice a acordat o reducere de cincizeci la sută pe căile ferate tuturor celor ce vin în Capitală pentru acest meeting de aviaţiune. Biletele de tren vor fi valabile de Sâmbătă 16 Octomvrie, până Marţi 19 Octomvrie, la ultimul tren de seară şi numai dacă, pentru întoarcere, vor purta pe ele în dos, viza ce se aplică la ghişeurile Hipodromului de către trei funcţionari ai Direcţiunei C. F. R.

Pentru Capitală, Direcţiunea Generală a C.F.R. va întocmi trenuri speciale pentru ziua zborurilor. Aceste trenuri vor pleca din gările de Nord, Obor şi Filaret, la orele ce se vor publica ulterior. Biletele pentru acest meeting se găsesc de vânzare la Agenţia Theatrală « L'Independance Roumaine », iar Duminică 17 Octomvrie, atât pe peronul gărilor de Nord şi Filaret, cât şi la intrările Hipodromului.

Şi astfel, la un an după trecerea lui Blériot, în acelaş loc, doar sub un cer mai posomorît şi mai clătinat de vânt, Vlaicu a făcut, pentru toată lumea, o arătare a vredniciei lui de născocitor, de meşter şi de pilot.

A ţinut să plece tocmai din locul de unde plecase odinioară francezul, a sburat tocmai cum sburase şi acela, doar de două ori mai sus, de două ori mai mult şi aproape de două ori mai repede, când trecea, viclean, în sforul vântului. Atunci venea şuerând pe lângă tribune, să vadă cu ochii lui cum bat din palme albe Principii Moştenitori, Principele Carol, Principesa Elisabeta şi Principele german Benheim.

Trei sboruri ca şi Blériot, trei biruinţi mai mari decât avusese Blériot. Iar dedesubt, o pădure de oameni, cari, prin năvârliile şi puterea gângăniei cu aripi învolburate sus, înţelegeau că ţara lor mică, neştiută şi săracă, frânge depărtările din spre Apus...

. . . . . .

Ninge. Peste mâzga neagră a toamnei jilave, peste acoperişurile cenuşii, cade lin, molatec, răvăşitul spic al iernei. Depărtările s'au înconjurat, zarea s'a închis.

Dela geamul fără de perdele al odăiţei lui de trecător, Vlaicu priveşte neîndemnat, ca în pustiu, iertarea albă care cerne liniştit. Toate-s împăcare şi tristeţe, asemeni golului ce i-a rămas în suflet.

După atâta încleştare, după atâţia ani de trudă, după atâtea lacrimi şi încordări nebuneşti, încununate cu biruinţă deplină, vieaţa parcă nu-şi mai află calea. Stă încurcată ca şi când s'a rătăcit.

Fireşte, a învins. A făcut dovadă tuturora că n'a fost înşelare gândul lui. Lui însăşi mai întâi şi-a făcut astă dovadă.

Ei ş'apoi?

Dar vieaţa lui unde-i? Picurul de tihnă şi de bună pace în care să înţeleagă îngăduinţa lui Dumnezeu şi binecuvântarea trăirii. Nu ştie ce înseamnă asta.

Blériot l-a lăsat în urmă cu un an, iar vieaţa l-a lăsat în urmă cu treizeci. Oare nu-i prea mult pentru un singur om să aibă de juns atâta depărtare? Şi măcar mai poate râvni s'o ajungă?

Se simte singur, iată. Tot mai singur şi tot mai osândit la singurătate, între şuruburile lui, între primejdiile de fiecare clipă a sborurilor lui. In sfârşit, în toată asprimea asta glorioasă unde omul din el orbăcăneşte în pustiu şi nu-şi află niciun sprijin.

Căci acum simte şi el că nu mai este al lui. Sburătorul şi născocitorul e al celorlalţi, al lumii vânzolite care-i spune numele de-l ameţeşte când trece pe Calea Victoriei, al sutelor de cunoscuţi care-l trag de mânecă pe drum, al zecilor de prieteni cari au răsărit din pământ, de nici măcar nu ştie cum îi chiamă.

Iar într'o iarnă domoală ca asta, când mâinile lui n'au de lucru, când colo, sub şandramaua de fier din Cotroceni, bietul gândac stă zgriburit ca un cocor cu aripile îngheţate, aşa de dureros povesteşte flacăra slabă a focului, paltonul pus în spinare şi junghiurile surde din rărunchii bolnavi, încât biata inimă are tot dreptul să bată adânc şi tare, speriată, la uşa pieptului şi să întrebe:

— « De ce m'ai uitat? Mă înnăbuş... Dă-mi drumul de aici... ».

Ce să-i răspundă? Nu ştie. Pune mâna pe vioara prăfuită — şi aceea uitată în sicriiaşul ei — şi vrea să-şi molcomească întrebarea.

Dar degetele sunt nevolnice şi buzele sunt albe. Iar din toată bogăţia cântărilor câte le-a ştiut, doar unul se încheagă şi se lasă murmurat:

Numai unu-i străinel
Nu ştie nime de el...
. . . . . .
Nu ştie nime de el...

Vioara cade pe pătura aspră, arcuşul scapătă printre degete şi cade jos, cu o plesnitură uscată de pahar spart.

Invingătorul de ieri, lauda unui veac, plânge cu ochii în pumnii încleştaţi . . . . .

SFÂRŞITUL VOLUMULUI II

TABLA DE MATERIE

	Pag.
Bucureşti	1
Valurile Cerului	287

MONITORUL OFICIAL ŞI
IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAŢIONALĂ
BUCUREŞTI — 1939